

Adoptio- neuvonta

OPAS ADOPTIONEUVONNAN ANTAJILLE

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:21

Adoptiioneuvonta
OPAS ADOPTIONEUVONNAN ANTAJILLE

ISSN-L 1236-2050
ISSN 1797-9854 (verkkójulkaisu)

ISBN 978-952-00-3357-6
URN:ISBN: 978-952-00-3357-6
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3357-6>

www.stm.fi/julkaisut

Kustantaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Taitto: AT-julkaisutoimisto Oy, Helsinki 2013

TIIVISTELMÄ

Adoptioneuvonta. OPAS ADOPTIONEUVONNAN ANTAJILLE.

■ Uusi adoptiolaki tuli voimaan 1.7.2012 ja se korvasi lain lapseksiottamisesta. Uusi laki asettaa selkeästi lapsen edun edistämisen ensisijaiseksi tavoitteeksi ja pyrkii kehittämään adoptioprosessia, parantamaan asiaan osallisten oikeusturvaa sekä vahvistamaan aikaisempien vanhempien, erityisesti biologisen isän asemaa. Myös adoption eri osapuolten tukemista adoption vahvistamisen jälkeen korostetaan uudessa lainsäädännössä.

Tänä päivänä niin Suomen laki kuin kansainväliset sopimuksetkin lähtevät siitä, että adoptiotapahtumassa kotia tarvitsevalle lapselle haetaan kotia ja vanhempia, ja määräävänä periaatteena on lapsen edun toteutuminen. Adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa syntymäperheessään.

Tämän julkaisun tarkoituksena on ohjata adoptioneuvontaa antavia sosiaalityöntekijöitä. Adoptioneuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijaa sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan.

Adoptioneuvonnan käyttäminen ja antaminen ovat edellytyksenä adoption vahvistamiselle. Neuvonta on tarkoitettu:

- vanhemmille, jotka harkitsevat lapsensa luovuttamista adoptioon
- lasta toivoville henkilöille (adoptionhakijat)
- lapselle
- jos henkilö on adoptionhakijana yksin, hänen mahdolliselle aviopuolisolleen (perheen sisäinen adoptio), rekisteröidyn parisuhteen toiselle osapuolelle tai adoptionhakijan avopuolisolle

Julkaisussa kuvataan myös adoptioon liittyvien muiden toimijoiden toimintaa. Keskeisiä toimijoita ovat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa toimiva adoptiolautakunta sekä kansainvälisissä adoptioissa kansainvälisen adoptiopalvelun antajat.

Asiasanat:
adoptio, adoptioneuvonta, lapsi, perhe, opas

SAMMANDRAG

Adoptionsrådgivning.

HANDBOK FÖR DEM SOM GER ADOPTIONSRÅDGIVNING.

■ Den nya adoptionslagen trädde i kraft 1.7.2012, och den ersätter den tidigare adoptionslagen. Den nya lagen fastställer klart att det främsta syftet med adoption är att främja barnets bästa samt syftar till att utveckla adoptionsprocessen, förbättra rättsskyddet för de delaktiga samt stärka de tidigare föräldrarnas, i synnerhet den biologiska faderns, ställning. Den nya lagstiftningen betonar också vikten av att stödja de delaktiga efter att en adoption har fastställts.

I dag är utgångspunkten enligt både den finska lagen och de internationella konventionerna att en adoptionsprocess går ut på att söka för ett barn i behov av hem och föräldrar, och den ledande principen är att säkerställa barnets bästa. Syftet med en adoption är att främja barnets bästa genom att fastställa ett förälder–barn-förhållande mellan den som ska adopteras och adoptionssökanden. När barnets bästa bedöms ska särskild uppmärksamhet fästas vid hur barnet bäst kan garanteras en varaktig familj samt en harmonisk utveckling och välfärd, om barnet inte kan växa upp i sin födelsefamilj.

Syftet med denna publikation är att handleda de socialarbetare som ger adoptionsrådgivning. De som ger adoptionsrådgivning ska i alla frågor som gäller adoption bevaka barnets bästa samt ge råd, hjälpa och stödja barnet, barnets föräldrar, adoptionssökanden samt övriga personer vars samtycke till adoption krävs.

Användning och lämnande av adoptionsrådgivning utgör en förutsättning för fastställande av en adoption. Rådgivningen är avsedd för

- föräldrar som tänker lämna sitt barn för adoption
- personer som önskar få ett barn (adoptionssökandena)
- barnet
- om personen ansöker om adoption ensam, för hans eller hennes eventuella make (adoption inom familjen), partner i ett registrerat parförhållande eller sambo.

Publikationen beskriver också verksamhet som bedrivs av andra aktörer i adoptionsprocessen. Centrala aktörer är adoptionsnämnden vid Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården samt adoptionstjänstorgan i samband med internationella adoptioner.

Nyckelord:

adoption, adoptionsrådgivning, barn, familj, handbok

SUMMARY

Adoption counselling.

A HANDBOOK FOR PROVIDERS OF ADOPTION COUNSELLING.

■ The new Finnish Adoption Act entered into force on 1 July 2012, replacing the former Adoption Act. The new Act clearly defines promotion of the child's best interests as the first priority and aims to develop the adoption process, improve the legal protection of the parties concerned and strengthen the status of former parents, in particular of the biological father. The new law also stresses the importance of supporting the parties to an adoption after the adoption has been recognised.

Today the fundamental aim in both Finnish legislation and international conventions is that in an adoption process a home and parents are tried to be found for a child in need of a home and that the leading principle is to ensure the child's best interests. The purpose of an adoption is to promote the child's best interests by strengthening the child-parent relationship between the prospective adoptee and the adoption applicant. When evaluating the child's best interests, attention shall be given in particular to how to secure a permanent family and a balanced development and wellbeing for a child who cannot grow up in his or her birth family.

The purpose of the present publication is to guide social workers who give adoption counselling. The providers of adoption counselling should in all matters related to adoptions safeguard the child's best interests as well as advise, assist and support the child, the child's parents, the adoption applicant and others concerned whose consent to adoption is required.

Using and providing adoption counselling constitute a condition for recognition of an adoption. The counselling is intended for

- parents who consider giving their child for adoption;
- persons hoping to get a child (adoption applicants);
- the child;
- if the person applies for adoption alone, for his or her possible spouse (inter-family adoption), same-sex spouse in a registered partnership, or cohabitant.

The publication also describes activities of other relevant actors in adoption processes. Such actors are the Finnish Board of Inter-Country Adoption Affairs (Finnish Adoption Board) under the National Supervisory Authority for Welfare and Health and the providers of international adoption service in connection with international adoptions.

Key words:

adoption, adoption counselling, child, family, handbook

SISÄLLYS

Tiivistelmä	3
Sammandrag.....	4
Summary.....	5
Johdanto	9
I Adoption tarkoitus.....	10
1.1 Adoptio oikeudellisesta näkökulmasta	10
1.1.1 Adoption edellytykset.....	10
1.1.2 Lapsen oikeudellinen asema ennen adoption vahvistamista	15
1.1.3 Adoption oikeusvaikutukset.....	16
1.2 Adoptio lapsen ja perheen näkökulmasta	17
2 Adoption vaiheet ja toimijat.....	20
2.1 Kotimaisen adoption eteneminen	20
2.1.1 Kun halutaan adoptoida vieras lapsi kotimaasta	20
2.1.2 Perheen sisäisen adoption ja perhehoidossa olevan lapsen adoption eteneminen.....	21
2.2 Kansainvälisen adoption eteneminen	23
2.3 Adoptiolautakunta	25
3 Adoptioneuvonta.....	28
3.1 Adoptioneuvonnan tarkoitus ja tavoitteet.....	28
3.2 Adoptioneuvonnan järjestäminen ja kuntien keskinäinen yhteistyö	29
3.3 Adoptioneuvonta lapsen biologisille vanhemmille.....	30
3.4 Adoptioneuvonta lapselle	33
3.5 Adoptioneuvonta adoptioperheelle.....	34
3.5.1 Neuvonnan keskeyttäminen ennen adoptioluvan myöntämistä	35
3.5.2 Adoptioneuvonnan keskeyttäminen adoptioluvan myöntämisen jälkeen.....	35
3.5.3 Adoptioneuvonta yhteistyöprosessina.....	36
3.5.4 Selvitysvaihe.....	40
Perheen sisäinen adoptio.....	41
Adoptionhakijan perhetilanne ja ikä	41
Työ, asuminen ja taloudellinen tilanne.....	43
Terveystila ja toimintakyky	43
Motiivit ja lasta koskevat toivomukset	44
Kasvatuskyvyt ja valmiudet adoptioon.....	46
Arviointi	49
Selvitys adoptioneuvonnan antamisesta	50
Jatkoluvan hakeminen	50
3.5.5 Sijoitusvaihe (kotimaiset adoptiot).....	51
3.5.6 Tuki- ja seurantavaihe	52

3.6	Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempansa	53
3.7	Adoptioeuvonta adoption vahvistamisen jälkeen	56
3.8	Oikeus tietojen saamiseen	57
4	Adoptiolupaa ja adoption vahvistamista koskevat menettelyt	58
4.1	Adoptiolupa	58
4.2	Adoption vahvistaminen	59
4.2.1	Adoption vahvistaminen Suomessa	59
4.2.2	Kansainvälisen adoption vahvistaminen ulkomailta	60
5	Kansainvälisen adoption erityiskysymyksiä	61
5.1	Kansainvälisten adoptioiden keskeiset periaatteet	61
5.2	Kansainvälinen adoptiopalvelu	62
	Järjestäminen ja tehtävät	62
	Kulut ja maksut	64
5.3	Adoptio ilman palvelunantajaa vieraasta valtiosta Suomeen	64
5.4	Vieraassa valtiossa tapahtuneen adoption tunnustaminen ja adoption purkamisen tunnustaminen	66
5.5	Pohjoismaiset adoptiot	66
5.6	Adoptio Suomesta vieraaseen valtioon	67
	Lähteet	68
	Lisätiedon lähteille	69
	Liite 1 Adoptioon liittyviä sosiaalietuksia koskevia erityisiä seikkoja	75
	Liite 2 Tiedot adoptionhakijoiden olosuhteista ja valmiuksista	77
	Liite 3 Keskeinen lainsäädäntö	80
	Sanastoa	116

JOHDANTO

Suomessa yli 200 lasta saa vuosittain adoptiovanhemmat. Uusi adoptiolaki (22/2012) tuli voimaan 1.7.2012 ja samasta ajankohdasta kumottiin laki lapseksiottamisesta, joka oli ollut voimassa vuodesta 1985. Uusi laki asettaa selkeästi ensisijaiseksi tavoitteeksi lapsen edun edistämisen ja pyrkii kehittämään adoptioprosessia, parantamaan asiaan osallisten oikeusturvaa sekä vahvistamaan aikaisempien vanhempien, erityisesti biologisen isän asemaa. Myös adoption eri osapuolten tukemista adoption vahvistamisen jälkeen korostetaan uudessa lainsäädännössä. Adoptioprosessin keskeinen osa on adoptioneuvonta, jota saavat antaa kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet neuvontaan Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston luvan. Neuvontaa antavan henkilön tulee olla adoptioasioihin perehtynyt sosiaalitoimittaja.

Sekä kotimaisista että kansainvälisistä adoptioista säädetään adoptiolaisissa (AdL 22/2012). Suomi on 1.7.2012 liittynyt Strasbourgissa 27. päivänä marraskuuta 2008 tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen lasten adoptioista (SopS 39/2012), jonka tarkoituksena on yhdenmukaistaa adoptiota koskevaa lainsäädäntöä ja adoptiomenettelyä Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa ja yleissopimukseen liittyvissä muissa maissa. Uudessa adoptiolaisissa on otettu huomioon yleissopimuksen vaatimukset. Vuonna 1993 tehtyyn yleissopimukseen lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus) Suomi on liittynyt vuonna 1997 (SopS 29/1997). Suomi on myös osapuoli lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 59–60/1991), jossa on eräitä adoptiota koskevia määräyksiä (sopimuksen 21 artikla).

Ulkomailta adoptoidut lapset muodostavat suurimman ryhmän adoption kautta perheen saavista lapsista Suomessa, vaikka heidän määränsä on ollut laskussa. Kansainvälisten sopimusten mukaan oman kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevalle lapselle tulee etsiä kotia ensisijaisesti lapsen omasta kotimaasta (ns. subsidiariteettiperiaate). Lastensuojelun kehittyminen sekä perhehoidon ja kotimaisten adoptioiden lisääntyminen lapsia luovuttavissa maissa on vaikuttanut siihen, että harvempi lapsi tarvitsee uuden kodin kansainvälisen adoption kautta. Kotia tarvitsevat kuitenkin entistä useammin erityistarpeiset tai vanhemmat lapset.

Uuden lain myötä menettelyjä kansainvälisessä ja kotimaisessa adoptiossa yhdenmukaistetaan, kun kotimaisissa adoptioissakin edellytetään adoptiolautakunnan lupaa vastaavalla tavalla kuin kansainvälisissä adoptioissa. Näin halutaan saada jo ennen lapsen sijoittamista adoptionhakijan luokse riittävä varmuus siitä, että hakija täyttää adoption edellytykset.

Tämän oppaan tarkoituksena on ohjata kuntia ja adoptiotoimistoja adoptioneuvonnan antamisessa ja adoptioneuvonnassa annettavan selvityksen laadinnassa sekä antaa yleiskuva kotimaisista ja kansainvälisistä adoptioista ja adoptioasioissa mukana olevien toimielinten toiminnasta.

Julkaisusta vastaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, jolle kuuluvat adoptioneuvonnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta. Julkaisussa on käytetty hyväksi adoptiolain hallituksen esitystä sekä muita valtiopäiväasiakirjoja. Adoptiolautakunnan päätoiminen sihteeri ja adoptiolautakunnan jäsenet sekä Pelastakaa Lapset ry:n, Interpedian ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden adoptioasiantuntijat ovat täydentäneet ja kommentoineet tekstiä erityisesti adoptioneuvonnan osalta. Myös Adoptioperheet ry:ltä, Sateenkaariperheet ry:ltä sekä Valtakunnalliselta vammaisneuvostolta on saatu arvokkaita kommentteja, jotka on otettu huomioon oppaan laatimisessa.

Julkaisun liitteenä on keskeinen lainsäädäntö ja adoptioita säätelevät kansainväliset sopimukset. Adoptioon liittyy monia sellaisia muun muassa perhe- ja perintöoikeudellisia seikkoja, joita ei tämän oppaan puitteissa ole mahdollista tyhjentävästi selvittää.

I ADOPTION TARKOITUS

I.1 ADOPTIO OIKEUDELLISESTA NÄKÖKULMASTA

Adoption päätarkoituksena on ollut länsimaissa pitkään suvun nimen jatkajan ja omaisuuden perijän hankkiminen tilanteissa, joissa perillisiä ei voitu saada. Vasta myöhemmin lapsen etu alettiin nähdä adoptiota ohjaavana periaatteena. Tänä päivänä niin Suomen laki kuin kansainväliset sopimuksetkin lähtevät siitä, että adoptiotapahtumassa kotia tarvitsevalle lapselle haetaan kotia ja vanhempia, ja määräävänä periaatteena on lapsen edun toteutuminen.

Adoptiolain 1 §:n mukaan adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Adoption tulee olla lapsen edun mukainen toimenpide. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään. Adoptionhakijalta edellytetään, että hän pystyy turvaamaan adoptoitavalle sellaisen huollon ja kasvatuksen kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) on säädetty.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:n mukaan:

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

I.1.1 Adoption edellytykset

Alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen (AdL 3.1 §). Asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla (AdL 3.2 §).

Kun haetaan adoption vahvistamista, tuomioistuimelle tulee esittää selvitys siitä, että lain mukaiset edellytykset adoption vahvistamiseen ovat olemassa. Ennen alaikäisen lapsen adoption vahvistamista tulee lasta luovuttavien vanhempien, adoptionhakijoiden ja mahdollisesti myös lapsen saada adoptioneuvontaa.¹

Adoptiota ei voida vahvistaa, jos adoption johdosta on annettu tai luvattu antaa korvausta. Myöskään adoptiota ei voida vahvistaa, jos joku muu kuin adoptionhakija on adoption vahvistamisen varalta suorittanut tai sitoutunut suorittamaan korvausta lapsen elatusta

¹ Täysi-ikäisen henkilön adoptio voidaan vahvistaa, jos on selvitetty, että adoptoitava on alaikäisenä ollut adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana tai että hänen ja hakijan välille on hänen ollessaan alaikäinen muutoin muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Täysi-ikäisen henkilön adoptioon liittyen ei anneta adoptioneuvontaa.

varten. Sopimus tai sitoumus edellä tarkoitetun korvauksen tai elatuksen suorittamista varten on mitätön (AdL 5 §).

Perhetilanne ja ikä

Pääsääntö on, että puoliset voivat avioliiton aikana adoptoida alaikäisen lapsen vain yhdessä.² Aviopuoliso voi kuitenkin yksin adoptoida aviopuolisonsa lapsen tai oman lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi. Aviopuoliso voi adoptoida yksin, jos toinen aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka jos toisen aviopuolison olinpaikka on tuntematon. (AdL 8 §). Muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä (AdL 9 §).

Rekisteröidyn parisuhteen osapuoli voi adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Tällöin edellytysten ja oikeusvaikutusten osalta sovelletaan samoja säännöksiä kuin silloin, kun adoptoitava on adoptionhakijan puolison lapsi. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 950/2001 9 §, muutos 391/2009.)

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta.³ Jos adoptoitava on alaikäinen, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi. Jos adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan ja adoptionhakijan ikäeron oltava vähintään 18 vuotta ja ikäero saa olla enintään 45 vuotta. (AdL 6–7 §.)

Yläikäraja adoptioilaisissa on uusi säädös. Enimmäisikävaatimuksen täyttymistä arvioidaan päätöksentekohetkellä. Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi lupapäätöksen antopäivänä. Jos hakija täyttää lupapäätöksen antamista seuraavan kahden vuoden aikana 50 vuotta, luvan voimassaolo päättyy hakijan täyttäessä 50 vuotta. Jos adoptioon ei tarvita adoptiolupaa, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi adoption vahvistamista koskevan päätöksen antopäivänä.

Laissa on säädetty poikkeuksista, jolloin alle 25-vuotias henkilö voi adoptoida lapsen (alle 18-vuotias ei kuitenkaan koskaan saa adoptoida lasta) ja yli 50-vuotias voi adoptoida alaikäisen lapsen. Samat poikkeusperusteet ovat tilanteille, joissa ikäero on vähemmän kuin 18 vuotta tai enemmän kuin 45 vuotta.

Adoptio voidaan vahvistaa,

- 1) vaikka ikäero on säädettyä pienempi tai suurempi ja
- 2) jos adoptionhakija on täyttänyt 18 vuotta ja
 - a) adoptoitava on adoptionhakijan aviopuolison lapsi tai hänen oma lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi tai
 - b) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde tai
 - c) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta perusteltua syytä.

Aviopuolison lapsi tai aiemmin adoptioon annettu oma lapsi. Tätä kohtaa voidaan soveltaa myös rekisteröidyssä parisuhteessa tapahtuvaan adoptioon.

Vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde. Kysymys voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa adoptoitava lapsi on ollut lastensuojelulain perusteella pitkäaikaisesti sijoitettuna adoptionhakijan perheeseen ja hänen ja adoption hakijoiden välillä sen johdosta tosiasiallisesti vallitsee lapsi–vanhempi-suhde.

Muutoin lapsen edun kannalta perusteltua syytä. Poikkeamista adoptionhakijan yläikärajasta voidaan harkita esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa aviopuolisoiden ikäero on suuri ja toinen aviopuolisosta on täyttänyt 50 vuotta. Suurena ikäerona pidetään viittä

2 Avioliitossa oleva henkilö voi yksin adoptoida täysi-ikäisen henkilön. Tällöin täysi-ikäisen henkilön adoption kohdalla adoption edellytykset voivat käytännössä täytyä vain toisen puolison osalta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa kasvattivanhempi haluaa adoptoida täysi-ikäiseksi tulleen kasvattilapsensa ja kasvattivanhempi on adoptioasian ajankohtaiseksi tullessa avioliitossa sellaisen henkilön kanssa, jolla ei ole samanlaista adoption edellytyksenä olevaa suhdetta adoptoitavaan henkilöön.

3 Jos adoptioon tarvitaan adoptiolupa, hakijan on tullut täyttää 25 vuotta viimeistään adoptiolupaa koskevan päätöksen antopäivänä. Jos adoptioon ei tarvita adoptiolupaa, hakijan on tullut täyttää 25 vuotta viimeistään adoption vahvistamista koskevan päätöksen antopäivänä.

vuotta tai enemmän. Ikäerovaatimuksesta poikkeamiseen voi olla lapsen edun kannalta perusteltu syy esimerkiksi tilanteessa, jossa etsitään sopivia adoptiovanhempia useammalle sisarukselle, jotka erityisen tuen tarpeen vuoksi ovat vaikeasti sijoitettavissa. Tällöin saattaa osoittautua, että muissa suhteissa sopivien adoptiovanhempien löytyessä ikäerovaatimus ei kaikkien sisarusten osalta täytykään. Kun hakija on täyttänyt 50 vuotta, on hakijan terveydentila ja muu elämäntilanne selvitettävä tavanomaistakin perusteellisemmin sen arvioimiseksi, onko hakijalla riittävästi voimavaroja adoptoida lapsi. On pyrittävä varmistumaan siitä, että hakijoilla on riittävät voimavarat huolehtia adoptiolapsesta tai -lapsista varhaiseen aikuisikään asti. Hakijoiden tulee toimittaa adoptiolautakunnalle lääkärinlausunto, josta ilmenee kokonaisvaltainen kuvaus hakijan terveydentilasta ja sen vaikutuksesta adoptiovanhemmuuteen pitkällä aikavälillä. Jos perheessä on ennestään useampia adoptoituja tai biologisia lapsia, säädetystä ikärajaista poikkeaminen on epätodennäköistä. Poikkeusperustetta sovellettaessa korostuu hakijoiden yksilöllisen arvioimisen merkitys.

Suostumus adoptioon

Lapsen luovuttaminen adoptioon perustuu vanhempien suostumukseen. Myös lapsen suostumus tarvitaan silloin, kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai nuoremmalta lapselta, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Suostumus adoptioon annetaan adoptioeuvonnassa henkilökohtaisesti adoptioeuvonnan antajalle. Suostumus adoptioon on annettava kirjallisesti. Suostumus on päivättävä ja suostumuksen antajan allekirjoitettava. Ennen suostumuksen vastaanottamista lapsen vanhemmille ja muille henkilöille, joilta suostumusta edellytetään, on selvitettävä adoption tarkoitus, sen edellytykset ja oikeusvaikutukset.

Vanhemman ja adoptiolain (22/2012) 13 §:ssä mainitun henkilön suostumuksen adoptioon vastaanottaa henkilökohtaisesti se adoptiolain 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu kunnan sosiaalihuollon toimielimen alainen viranhaltija, joka kunnassa huolehtii adoptioeuvonnan antamisesta, tai adoptiotoimiston asianomainen työntekijä. (AdA 1 §)

Suostumus adoptioon voidaan vieraassa valtiossa antaa myös noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava. Jos adoptioon vaadittava suostumus puuttuu sen vuoksi, että adoptiota ei ole säännelty valtiossa, jossa suostumus olisi annettava, adoptio voidaan vahvistaa, jos tämä selvästi vastaa sen tahtoa, jonka suostumus adoptioon vaaditaan. (AdL 67 §.)

Suostumuksen peruutus. Suostumus adoptioon voidaan peruuttaa ennen adoption vahvistamista. Suostumuksen peruutuksen voi tehdä ilmoittamalla asiasta adoptioeuvonnan antajalle tai muulle taholle, joka on vastaanottanut suostumuksen

Jos adoption vahvistamista koskeva asia on jo vireillä tuomioistuimessa, peruutuksesta voi ilmoittaa myös suoraan tuomioistuimelle. Adoptioeuvonnan antajan on ilmoitettava peruutuksesta välittömästi tuomioistuimelle.

Suostumuksen peruuttaminen voidaan tehdä myös suullisesti. Epäselvyyksien välttämiseksi voi kuitenkin käytännössä olla asianmukaista pyytää, että suullinen peruutus vahvistetaan kirjallisesti.

Lapsen suostumus. Jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta, tarvitaan hänen suostumuksensa adoption vahvistamiseen. Adoptiota ei voida myöskään vahvistaa vastoin alle 12-vuotiaan adoptoitavan tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota. (AdL 10 §.)

Vanhempien suostumus. Alaikäisen adoptiota ei voida vahvistaa ilman vanhempien suostumusta. Vanhemmalla tarkoitetaan henkilöä, joka ennen adoptiota on juridisesti lapsen vanhempi⁴. Suostumus edellytetään siitä riippumatta, onko vanhempi lapsen huoltaja vai ei ja onko lapsi tosiasiallisesti hänen hoidossaan vai jonkun muun hoidossa.

Yleensä suostumus tarvitaan lapsen äidiltä sekä lapsen isältä, jonka isyys on todettu avioliiton perusteella taikka vahvistettu tunnustamisella tai tuomioistuimen päätöksellä siten kuin isyyslaissa (700/1975) säädetään. Esimerkiksi lapsen äidin seurustelukumppania, jonka isyyttä ei ole vahvistettu, ei pidetä tässä yhteydessä vanhempana, vaikka olosuhteiden perusteella olisikin todennäköistä, että hän on lapsen biologinen isä. Jos vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, alaikäisen adoptiota ei saa vahvistaa ennen kuin vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on ratkaistu.

Vanhemman suostumusta adoptioon ei saa ottaa vastaan ennen kuin vanhemmalla on ollut mahdollisuus *perusteellisesti harkita asiaa*. Harkinta-aika koskee sekä äidin että isän suostumuksen antamista. Sen arvioiminen, onko vanhemmalla ollut riittävä aika harkita perusteellisesti asiaa, kuuluu suostumuksen vastaanottajalle – yleensä siis adoptioneuvonnan antajalle. Aikaisin ajankohta on kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä. Täytyy kuitenkin huomata, että tämä on minima aika, ja vanhempi voi tarvita pidemmän ajan ratkaisunsa tekemiseen.

Adoptio voidaan kuitenkin erittäin poikkeuksellisista syistä vahvistaa, vaikka vanhempi on kieltäytynyt antamasta siihen suostumustaan tai peruuttanut antamansa suostumuksen, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota eikä suostumuksen antamisesta kieltäytymiseen tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ole riittävää aihetta, kun otetaan huomioon lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon tiiviys ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu (AdL 11.2 §). Edellä mainitut poikkeukselliset syyt vaaditaan myös silloin, kun toinen vanhemmista on antanut suostumuksen adoptioon, mutta toinen vanhemmista on kieltäytynyt sen antamisesta tai peruuttanut antamansa suostumuksen.⁵

Jos vanhempi ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi päteväsi ilmaista tahtoaan taikka vanhemman olinpaikka on tuntematon, adoptio voidaan erittäin poikkeuksellisista syistä vahvistaa, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota. Poikkeusperusteita sovelletaan myös silloin, kun toinen vanhemmista on antanut suostumuksen, mutta toinen vanhemmista ei ole voinut antaa suostumustaan adoptioon em. syistä. (AdL 11.3 §).

Suostumus rekisteröidyssä parisuhteessa. Äidin suostumuksen saa ottaa vastaan aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä, jos adoptionhakija elää äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa ja adoptoitava lapsi on syntynyt rekisteröidyn parisuhteen aikana annetun, hedelmöityshoidoista annetussa laissa (1237/2006) tarkoitetun hedelmöityshoidon tuloksena.

Muut suostumukset. Jos aviopuoliso aikoo yksin adoptoida oman alaikäisen lapsensa, joka on aiemmin annettu adoptiolapseksi, adoptiota ei voida vahvistaa ilman toisen aviopuolison suostumusta (AdL 13.1 §). Toisen aviopuolison suostumus on perusteltua, koska alaikäisen lapsen kannalta voidaan pitää ongelmallisena tilannetta, jossa hänet adoptoitaisiin perheeseen, jossa toinen aviopuolisoista vastustaa adoptiota.⁶

4 Jos kyse on lapsesta, joka on jo aiemmin adoptoitu ja jota ollaan adoptoimassa uudelleen toiseen perheeseen, vanhempina pidetään hänen aikaisempia adoptiovanhempiaan.

5 Arvioitaessa sitä, voidaananko adoptio vahvistaa vanhemman sitä vastustaessa, on kiinnitettävä huomiota paitsi lapsen ja vanhemman tosiasiallisesti toteutuneen kanssakäymisen tiiviyyteen ja heidän välillään tosiasiallisesti vallitsevan suhteen laatuun myös siihen, onko vanhempi pyrkinyt pitämään yhteyttä lapseen ja kehittämään heidän välistään suhdetta. Syynä kanssakäymisen puuttumiseen tai vähäisyyteen voi olla esimerkiksi se, että lapsen kanssa asuva vanhempi on estänyt lasta pitämästä yhteyttä toiseen vanhempansa. Tällöin kanssakäymisen puuttumista tai vähäisyyttä ei sinänsä voida pitää sellaisena seikkana, jonka vuoksi vanhemman katsottaisiin kieltäytyneen suostumuksen antamisesta ilman riittävää aihetta.

6 Aviopuoliso voi pääsäännöstä poiketen adoptoida yksin myös silloin, kun hän adoptoi aviopuolisonsa lapsen. Tällaisten tapausten varalta ei ole säädetty erikseen toisen aviopuolison suostumusta alaikäisen lapsen adoptioon, koska adoptioon joka tapauksessa vaaditaan hänen suostumuksensa adoptoitavan lapsen vanhempana.

Jos rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa elävä henkilö aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, adoptiota ei voida vahvistaa ilman parisuhteen toisen osapuolen suostumusta (AdL 13.2 §).

Jos lapsen vanhemmista toinen on kuollut, suostumuksen antaa elossa oleva vanhempi yksin. Jos kumpikin vanhempi on kuollut, adoptioon vaaditaan lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumus.

Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka tässä kohdassa (muut suostumukset AdL 13§) tarkoitettua suostumusta ei ole annettu, jos 1) se, jonka suostumus adoptioon vaadittaisiin, ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka hänen olinpaikkansa on tuntematon; tai 2) adoption vahvistamiseen on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

Tilanteet, joissa vanhemmuutta ei ole vahvistettu. Lapsen biologisen isän henkilöllisyys tulisi pyrkiä mahdollisuuksien mukaan selvittämään ja hänen isyytensä vahvistamaan ennen adoptiota. Tämä on tärkeää, jotta myös isän halu ja valmiudet huolehtia lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta tulisivat arvioiduksi ennen adoptiota. Niissäkin tapauksissa, joissa isällä ei ole halua tai mahdollisuutta huolehtia lapsesta ja joissa lopulta päädytään adoptioon, lapsi voi näin myöhemmin saada tiedon biologisen isänsä henkilöllisyydestä. Isyyden vahvistamisesta vastaa sen kunnan lastenvalvoja, missä äidillä on kotipaikka.

On olennaista että äidiltä saadaan tietoja isästä lasta varten, vaikka isän henkilöllisyys ei olisi tiedossa. Adoptioneuvonnassa käsitellään äidin kanssa isyyden merkitys lapselle ja tiedot isästä kirjataan asiakirjoihin äidin kertomana.

Tilanteissa, joissa vanhemmuutta ei ole vahvistettu, adoption edellytykset määräytyvät eri tavoin riippuen siitä, kuinka todennäköisenä voidaan pitää vanhemmuuden myöhempää vahvistamista. Vanhemmuuden vahvistamisen todennäköisyyttä on arvioitava tapauskohtaisesti niiden seikkojen perusteella, jotka asiaa ratkaistaessa ovat tiedossa. Rekisteröityjen parisuhteiden kohdalla isyyttä ei tarvitse vahvistaa ennen adoptiota, kun kaikkien osapuolten tahto asiassa on selvitetty adoptioneuvonnassa. Isän näkemys on vahvistettava isältä itseltään, mutta häntä ei tule painostaa isyyden vahvistamiseen ennen adoptiota.

Adoptiolain 12 §:n mukaan jos vanhemmuutta ei ole vahvistettu, mutta on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, voidaan alaikäisen adoptio vahvistaa vain erittäin poikkeuksellisista syistä, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota. Esimerkkinä olosuhteista, joissa on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, voidaan mainita tilanne, jossa isyyden selvittämisessä on käynyt ilmi, että biologinen äiti tietää, kuka lapsen biologinen isä on, mutta ei ole toistaiseksi halunnut paljastaa hänen henkilöllisyyttään lastenvalvojalle. Adoption vahvistaminen tulee tällöin kyseeseen erittäin poikkeuksellisista syistä, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota.

Jos on aihetta olettaa, että vanhemmuuden vahvistaminen on myöhemmin epätodennäköistä, adoptio voidaan vahvistaa harkitsematta, täyttyvätkö adoptiolain 11.3 §:n mukaiset erityiset edellytykset. Muiden adoption edellytysten tulee kuitenkin täyttyä.

Vanhemmuuden vahvistamista voidaan pitää epätodennäköisenä esimerkiksi silloin, kun kyseessä on löytölapsi, jonka vanhempia ei ole syntymän jälkeen suoritetuissa etsinnöissä ja tiedusteluissa saatu selville. Vanhemmuuden vahvistamista voidaan pitää epätodennäköisenä myös esimerkiksi siinä tapauksessa, että lapsen biologinen isä on tiedossa, mutta häntä adoptioneuvonnassa kuultaessa käy ilmi, ettei hän halua isyyttään vahvistettavan, vaan on yhteisymmärryksessä äidin kanssa luovuttamassa lasta adoptioon.

Adoptoitava lapsi on voinut saada alkunsa *hedelmöityshoidon avulla*, jota on annettu naiselle, joka ei elä avioliitossa tai avioliiton omaisissa olosuhteissa. Tällöin joudutaan selvittämään voitaisiinko sukusoluja luovuttaneen miehen isyys vahvistaa vai ei. Jos sukusolujen luovuttaja ei ole antanut hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006) 16.2 §:ssä tarkoitettua suostumusta isyyden vahvistamiseen, on selvää että adoptio voidaan vahvistaa harkitsematta täyttyvätkö 11.3 §:n mukaiset erityiset edellytykset adoption vahvistamiselle. Jos sukusolujen luovuttaja sen sijaan on antanut suostumuksen isyyden vahvistamiseen, on

tapauskohtaisesti arvioitava, voidaanko olettaa, että hänen isyytensä tultaisiin tämän suostumuksen perusteella vahvistamaan. Kokonaisharkinnassa tulee ottaa huomioon erityisesti se, kuinka todennäköisenä vanhemmuuden myöhempää vahvistamista voidaan kyseisessä yksittäistapauksessa pitää.

On lapsen edun mukaista, että isyys on selvitetty, ja isyyden selvittämiseen kiinnitetään adoptiolaissa erityistä huomiota. Tämän johdosta asiakirjoihin tulee kirjatuksi joissakin tapauksissa hyvin paljon yksityisiä ja henkilökohtaisia tietoja äidin ja isän elämästä sekä tapahtumien kulusta. Vanhempia tulee ohjata pyytämään asiakirjojen salaiseksi julistamista käräjäoikeudessa. Salaiseksi julistamista varten tarvitaan perusteltu erittely siitä, mitä asiakirjoja ja mitä aikaväliä pyyntö koskee (ks. laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1997, 24 § 1 mom 25-kohta).

Adoptioneuvonnan antajan tehtävänä on selvittää ja arvioida saatavilla olevien tietojen perusteella, onko aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa ja täyttyvätkö tällöin 11.3 §:n edellytykset adoption vahvistamiselle. Lopullinen harkinta on käräjäoikeudella.

1.1.2 Lapsen oikeudellinen asema ennen adoption vahvistamista

Lapsen huoltajilla, tavallisesti siis hänen vanhemmillaan, on lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta annetun lain 4 §:n mukaan oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta sekä muista henkilökohtaisista asioista; näin aina adoption vahvistamiseen saakka.

Jos adoptoitavaksi annettava lapsi on huostaan otettu, sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Vanhemmat voivat päättää joistakin huostaan otetun lapsensa henkilökohtaisista asioista, kuten lapsen uskontokunnasta ja lapsen nimestä. Jos siis esimerkiksi vastasyntynyt lapsi halutaan rekisteröidä tai kastaa ennen adoption vahvistamista, edellytetään lapsen huoltajan suostumusta.⁷

Lapsen huolto ja edunvalvonta säilyy huostaanotosta huolimatta lapsen vanhemmilla, mikäli tuomioistuimessa ei ole muuta päätetty.

Lapsen vanhempi on velvollinen huolehtimaan lapsen elatuksesta siten kuin siitä säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975). Elatusvelvollisuus säilyy myös silloin, kun lapsi on huostaan otettu.

Uudessa adoptiolaissa on selkiytetty sijoitetun lapsen asemaa silloin, kun lapsi on sijoitettu adoptiotarkoituksessa hakijoille esimerkiksi kotimaisessa adoptiossa tai tilanteessa, jossa adoptiota ei ole vahvistettu lapsen syntymämaassa. Kun adoptioneuvonnan antaja tai ulkomainen palvelunantaja on sijoittanut lapsen adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, adoptionhakijalla on sijoituksen aikana oikeus huoltajan sijasta päättää lapsen olinpaikasta, hänen hoidostaan, kasvatuksesta, valvonnastaan ja muusta huolenpidostaan sekä hänelle tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Adoptionhakijalla on oikeus edustaa lasta muissakin tämän henkilöä koskevissa kiireellisissä asioissa. (AdL 95 §.) Jos sijoitus epäonnistuu ja lapsi otetaan pois adoptionhakijan luota ennen adoption vahvistamista, lakkaa samalla hakijan kelpoisuus tehdä lasta koskevia päätöksiä huoltajan sijasta.

Kiireellisillä asioilla tarkoitetaan asioita, joista on välttämätöntä tehdä päätös jo sijoituksen aikana, esimerkiksi oleskeluluvan hakeminen vieraasta valtiosta Suomeen saapuneelle lapselle. Yleisten huoltajia koskevien säännösten mukaisesti adoptionhakijan tulee ennen päätöksen tekemistä keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista sekä kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin. Adoptionhakijoina aviopuolisot tekevät päätökset pääsääntöisesti yh-

⁷ Huoltajia voivat olla myös henkilöt, joille lapsen huoltajuus on tuomioistuimen päätöksellä vanhempien sijasta tai ohella uskottu.

dessä. Asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat adoptionhakijat kuitenkin päättää vain yhdessä, jollei lapsen etu ilmeisesti muuta vaadi.

Ennen adoption vahvistamista lapsen oikeudellinen asema ei kuitenkaan ole verrattavissa biologisen lapsen oikeudelliseen asemaan. Mikäli vanhemmat kuolevat tänä aikana, lapsi ei peri heitä eikä myöskään saa perhe-eläkettä tai muita vastaavia etuuksia. Lapsen saapumisen ja adoption vahvistamisen välisenä aikana lapsen asema voidaan turvata esimerkiksi testamentilla. Mikäli halutaan lapsen olevan edunsaajana vakuutuksissa, siitä tulee erikseen huolehtia.

1.1.3 Adoption oikeusvaikutukset

Adoption vahvistamisen seurauksena perustetaan adoptiolapsen ja adoptionhakijoiden ja heidän sukulaistensa kesken samanlainen oikeudellinen suhde kuin lapsella on ollut ennen vahvistamista hänen biologisiin vanhempiinsa ja heidän sukulaisiinsa. Adoption vahvistamisesta lukien lapsen oikeudellinen suhde hänen aikaisempiin vanhempiinsa ja heidän sukulaisiinsa katkeaa. (AdL 18 §.) Vahvistettua adoptiota ei voi purkaa.⁸

Adoption johdosta lapsen huolto, edunvalvonta ja vastuu lapsen elatuksesta siirtyvät adoptiovanhemmille.⁹ Samalla päättyy lapsen aikaisempien vanhempien velvollisuus vastata lapsen elatuksesta. Adoptiolain mukaan vanhempi vapautuu ilman eri toimenpidettä suorittamasta niitä sopimuksen tai päätöksen mukaisia elatusapueriä, jotka eräänntyvät maksettavaksi sen päivän jälkeen, kun tuomioistuimen päätös adoption vahvistamisesta on saanut lainvoiman. Siinä tapauksessa, että elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, aikaisempi vanhempi vapautuu suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen adoptiota. Adoptiovanhemmat voivat lapsen huoltajina luopua perimästä ne suorittamatta jääneet elatusavut, jotka ovat eräänntyneet ennen adoption vahvistamista. Yleisen käytännön mukaan vierasadoptioissa adoptiovanhemmat eivät peri ennen adoption vahvistamista eräänntyneitä elatusapuja.

Jos puoliso on avioliiton aikana tai avioliiton purkauduttua kuoleman johdosta adoptoinut toisen puolison lapsen, lasta on pidettävä puolisojen yhteisenä lapsena. Jos rekisteröidyssä parisuhteessa oleva henkilö adoptoi yksin parisuhteen aikana tai parisuhteen purkauduttua kuoleman johdosta toisen parisuhteen osapuolen lapsen, lasta pidetään heidän yhteisenä lapsenaan.

Jos kysymykseen, kuka on perillinen, sovelletaan Suomen lakia, adoptiolapsi rinnastetaan adoption vahvistamisen ajankohdasta riippumatta perintöoikeuden osalta rintaperilliseen, kun perittävä on kuollut 1.7.2012 jälkeen. Asiaan ei myöskään vaikuta, onko adoptio vahvistettu Suomessa vai vieraassa valtiossa.¹⁰ Adoptiolapsi tai hänen jälkeläisensä perii adoptiovanhempansa ja heidän sukulaisensa kuten rintaperillinen ja hänen jälkeläisensä (Perintökaari 40/1965, 2 luku 1 §). Vastaavasti adoptiovanhempi ja hänen sukulaisensa perivät adoptiolapsen (Perintökaari 2 luku 2 ja 3 §).

Kun tuomioistuin vahvistaa alaikäisen lapsen adoption, lapsi saa adoptiovanhempansa tai adoptiovanhempiansa sukunimen. Jos adoptiovanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä, saa adoptiolapsi sen adoptiovanhemman sukunimen, jonka adoptiovanhemmat ilmoittavat tuomioistuimelle adoptiolapsen sukunimeksi. Jos adoptiovanhemmilla on yhteisessä huollossaan yhteinen alaikäinen lapsi, noudatetaan sisarusten samannimisyyden periaatetta ja adoptiolapsi saa sen sukunimen, joka adoptiovanhempien yhteisessä huollossa olevalla lapsella on (Nimilaki 694/1985 3 §).

Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että lapsi säilyttää aikaisemman sukunimensä adoptiosta huolimatta, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Tällaisena perusteena voidaan pitää

8 Poikkeuksena: Adoptio voi purkautua uudella adoptiolla, jolla lapsi siirtyy uuteen perheeseen tai esimerkiksi takaisin biologisen vanhempansa luokse. Tällaisissa tilanteissa tulee selvittää lastensuojelun tarve.

9 Jos huolto on tuomioistuimen päätöksellä siirretty jollekin muulle kuin lapsen vanhemmille, tai lapselle on määrätty vanhempien lisäksi oheishuoltajuus /oheishuoltajat, tarvitaan huollon siirtämiseksi adoptiovanhemmille kuitenkin tuomioistuimen päätös.

10 Aiemmin sovellettava laki määräytyi sen mukaan, oliko adoptio vahvistettu ennen 1.1.1980 vai sen jälkeen.

muun muassa lapsen ikää. Samoin aikaisempi sukunimi voidaan säilyttää lapsella, kun adoptiovanhemmat tätä toivovat. (Nimilaki 3 § 2 mom.)¹¹

1.2 ADOPTIO LAPSEN JA PERHEEN NÄKÖKULMASTA

Adoptio on kaikille osapuolille suuri muutos, jolla on elämänmittainen merkitys. Adoptoitu lapsi siirtyy perheyhteisöön joko toisesta perheestä tai lastenkodista ja usein jopa maasta toiseen. Lasten taustat ja kokemukset vaihtelevat suuresti. Niin adoptoitava lapsi, tämän biologiset vanhemmat kuin adoptiovanhemmatkin tarvitsevat tukea ja valmentautumista, jota annetaan adoptioeuvonnassa ennen ja jälkeen adoption vahvistamisen. Tukea voidaan tarvita vielä kauan adoption jälkeen.

Biologisille vanhemmille lapsen luovuttaminen adoptioon on yleensä vaikea päätös, ja tilanteen käsittely edellyttää neuvontaa sekä tukea ja apua päätöksen teossa. Biologisten vanhempien elämäntilanne on usein vaikea. Syyt lapsen adoptioon luovuttamiselle on tärkeä kirjata huolellisesti asiakirjoihin, jotta lapsi voi myöhemmin tutustua niihin. Biologisille vanhemmille tulee kertoa mahdollisuudesta pitää yhteyttä lapseen kärjääoikeudessa vahvistettavan sopimuksen ja uuden lain mukaisesti. Yhteydenpidon mahdollisuus tulee arvioida adoptioeuvonnanantajan toimesta, jotta se olisi lapsen edun mukainen.

Lapsen siirtyminen perheestä toiseen saattaa herättää monenlaisia tunteita sekä lapsen että vanhempien mielessä. Niitä voidaan käsitellä avoimella keskustelulla adoptiosta. Adoptiovanhemmilla saattaa olla itsellään taustallaan vaikeita pettymyksiä kuten lapsettomuuden aiheuttamia ongelmia, keskenmenoja tai biologisen lapsen menetys. Adoptiovanhempien on käytävä lävitse omat menetyksensä ennen kuin he voivat tarjota lapselle suotuisan kasvuympäristön. Kun omaa surutyötä on riittävästi käsitelty, on helpompi tukea lasta hänen käydessään läpi omia menetyksiään ja muita kokemuksiaan.

Adoptiolasten tilanne on aina yksilöllinen ja lapsen kokemus adoptiosta riippuu sekä hänen iästään että hänen siihenastisista elämänvaiheistaan ja -kokemuksistaan. Lasta tulee tukea yksilöllisesti ottaen huomioon hänen aiemmat kokemuksensa sekä adoption mukanaan tuomat muutokset. Varhainen tuki toimii ennalta ehkäisevästi ja sillä voidaan välttää myöhempää avuntarvetta. Lapsen kannalta adoption vaikutukset riippuvat keskeisesti seuraavista tekijöistä:

- lapsen kokemukset ennen adoptiota, erityisesti hylkäämis- ja menetyskokemukset
- lapsen saama hoito tai hoidon puute syntymäperheessä, laitoksessa tai sijaisperheessä
- lapsen aikaisemman kiintymyssuhteen ja vuorovaikutuksen laatu (turvallinen-turvaton) tai turvallisten ihmissuhteiden puute (vaihtuvat hoitajat)
- lapsen mahdollinen traumatisoituminen, mahdolliset väkivallan ja kaltoinkohtelun kokemukset
- lapsen terveys ja terveyteen liittyvät erityistarpeet
- lapsen ikä ja kehitysvaihe adoption aikana sekä kehitysviiveet
- siirtymätilanteen ja muutosten valmistelu
- adoptiovanhempien mahdollisuudet ja kyvyt vastata lapsen tarpeisiin heti adoption jälkeen ja pitkällä aikavälillä sekä kyky tukea lapsen suotuisaa kehitystä
- adoptiovanhempien kyky keskustella avoimesti lapsen kanssa hänen perhetaustastaan ja adoptiosta sekä kulttuurikysymyksistä ja rasismista
- lapsen käsitys biologisista vanhemmistaan, mahdollisista sisaruksistaan ja muusta suvusta sekä taustastaan
- adoptioperheessä olevien toisten lasten suhtautuminen ja valmistautuminen adoptiolapsen tulloon.

¹¹ Kun täysi-ikäinen henkilö adoptoidaan, hän säilyttää adoptiosta huolimatta aikaisemman sukunimensä. Täysi-ikäisen adoptiolapsen sukunimen muuttamisessa noudatetaan nimilain 4 luvun säännöksiä.

Lapsen minäkäsityksen kehityksen kannalta on keskeistä, että adoptiovanhemmat, viranomaiset ja muut adoption kanssa tekemisissä olevat tahot suhtautuvat lapsen biologisiin vanhempiin, syntyperään ja lapsen mahdolliseen vieraaseen syntymämaahan ymmärtävästi ja arvostavasti. Adoptiolapselle tulee kertoa alusta alkaen avoimesti ja totuudenmukaisesti sekä lapsen ikätasolle sopivalla tavalla hänen taustastaan, jotta lapsi voi ymmärtää ja käsitellä kokemuksiaan sekä syitä siihen, miksi hänet on adoptoitu. Tieto biologisista vanhemmista – sekä myönteisistä ja vahvoista asioista että vaikeuksista – auttaa lasta käsittelemään näitä asioita osana omaa elämäntarinaansa ja syntyhistoriaansa. Ulkomailta adoptoitu lapsi voi myös joutua muodostamaan identiteettinsä sen tiedon varassa, ettei hänen biologisesta taustastaan ole saatavissa minkäänlaista tietoa.

Vaikka yhteydenpito lapsen aikaisempaan perheeseen ja elinympäristöön katkeaisikin, kaikki psykologiset siteet eivät katkea. Mitä vanhempi lapsi adoptiohetkellä on, sitä enemmän hänellä on tietoisia muistoja, joista osa on myönteisiä ja osa kielteisiä. Myös varhaisemmat, ei-tietoiset muistot ja kokemukset vaikuttavat lapseen ja voivat tulla esiin lapsen käyttäytymisessä, oireilussa, unissa sekä mielikuvissa kuten toiveissa ja peloissa. Ne ovat tärkeä osa lapsen kokemusmaailmaa ja vaikuttavat hänen käsitykseensä itsestään ja hänen vähitellen muotoutuvaan identiteettiinsä. Niitä ei pidä pelästyä, torjua tai yrittää häivyttää, vaan vanhempien tehtävä on yrittää auttaa lasta käsittelemään kokemaansa.

Adoptoitu lapsi joutuu käsittelemään biologisten vanhempiensa tai häntä hoitaneiden aikuisten sekä esimerkiksi sisarusten tai leikkiverreiden menetystä. Lapsi tarvitsee surunsa käsittelyyn läheisten tukea ja myötätuntoa. Suruprosessia tarvitaan, jotta lapsi voi luoda tasapainoisen suhteen adoptiovanhempiinsa ja muihin tärkeisiin ihmisiin.

Kaikki adoptiolapset ovat kokeneet eron syntymävanhemmistaan. Merkityksellistä on, ovatko nämä elintärkeät ihmissuhteet korvautuneet uudella kiintymyssuhteella. Näin ei aina ole, vaan lapsella on saattanut olla vaihtuvia hoitajia tai hänen ei ehkä ole ollut mahdollista kiintyä kunnolla kehenkään. Tämä merkitsee lapselle muun muassa turvattomuutta, jolla on kehitykseen haitallisia vaikutuksia. Pysyvän hoitajan puutteen ottaminen huomioon lapsen kehityksen tukemisessa on tärkeää.

Adoptiolapsilla saattaa olla turvattomuuden kokemusten lisäksi muistoja pelottavista tilanteista. Ulkomailta adoptoidut lapset voivat lisäksi olla aliravittuja, sairaita tai muutoin hoidon ja huolenpidon puutteesta kärsineitä sekä laitoshoidon vaikutuksesta kehitysviiveisiä. Mitä kuormittavampia ja kehitystä haittaavampia lapsen kokemukset ovat olleet, sitä enemmän hän tarvitsee uusissa pysyvissä ihmissuhteissaan kehityshäiriöitä ja kehitysviiveitä korjaavia kokemuksia, usein pitkän aikaa. Tutkimusten mukaan lapset ottavat hyvin kiinni kehitysviiveitä adoption jälkeen.

Erityisesti ulkomailta adoptoitavien lasten tilanne muuttuu täydellisesti. Lapset joutuvat vaihtamaan koko siihenastisen kulttuurinsa eli hoitajan ja kaikki ihmissuhteet, tavat ja tottumukset, ruoan ja siihen liittyvät asiat, kielen, ilmaston ja niin edelleen. Lapsi on adoptoidessa usein jo leikki-ikäinen ja hän on voinut joutua odottamaan pitkään pääsyä adoptoitavaksi lastenkodissa tai sijaisperheessä. Laitosolosuhteisiin sopeutunut lapsi kokee laitoksesta lähtiessään jälleen ison muutoksen, joka koettelee hänen turvallisuuden kokemustaan. Kokonaisvaltaisen muutoksen läpikäyminen vaatii runsaasti aikaa ja perheeltä kärsivällisyyttä ja myötätuntoa. Erityisen tärkeää on vanhempien joustavuus ja kyky asettua adoptiolapsen asemaan.

Avoimuus, vanhempien herkkyyys lapsen tarpeisiin vastaamisessa ja lapsen kokemusten ymmärtäminen auttavat lasta toipumaan ja kehittymään suotuisasti. Avoin keskustelu lapsen syntyperästä ja merkittävistä ihmisistä sekä adoptiotapahtumasta on tärkeää lapselle ja vanhemmille uuden elämäntilanteen jäsentämisessä. Lapsen kokemusten käsittelyä vaikeuttaa se, että lapsella ei välttämättä ole kykyä ilmaista itseään sanallisesti. Koettu turvattomuus ja suuret elämänmuutokset voivat näkyä erilaisina oireiluina. Oireilu tulee osata

tulkita lapsen tarpeiden ilmaisuna ja mahdollisena tuen ja avun pyyntönä. Turvattomuuden oireiden esiintymiseen vaikuttavat lapsen ikä ja kokemukset. Yleisiä oireita ovat:

- unensaantivaikeudet, levoton uni ja painajaiset, yökastelu
- ruoan ahmiminen, kerääminen ja piilottelu tai syöntivaikeudet
- voimakkaat kiukku- ja uhmakohtaukset
- takertuminen, vauvamainen käytös
- syrjään vetäytyminen, apatia
- oma-aloitteisuuden puute
- heijaaminen

Tavallisimmat alkuvaikeudet helpottuvat yleensä ensimmäisen vuoden aikana. Pitempiaikaisia ongelmia saattavat olla:

- turvattomuuden tunne
- epävarmuus
- epäonnistumisen pelko
- alhainen itsetunto
- levottomuus
- kontaktivaikeudet

Erityisesti silloin, kun adoptiolapsi on jo vanhempi tullessaan perheeseen, vanhemmilla tulee olla kärsivällisyyttä rakentaa luottamusta ja ymmärtää, että lapsi ei ole heti valmis uuteen tunnesuhteeseen. Lasta tulisi rohkaista ilmaisemaan turvattomuudentunteitaan ja suruaan. Adoptiolapset voivat yhä uudelleen testata vanhempiaan saadakseen tietää, kuinka paljon vanhemmat heistä välittävät ja varmistuakseen, että uusi perhe on heidän pysyvä kotinsa. Adoptiovanhempien tulisi varautua sopeuttamaan elämänsä juuri oman adoptiolapsensa tarpeisiin ja esimerkiksi olemaan riittävän pitkään kotona lasta hoitamassa ennen kuin lapsi siirtyy kodin ulkopuolelle päivähoitoon tai kouluun.

Siirtymävaiheen ongelmien vähentämiseksi kansainväliseen adoptioon lähteviä lapsia valmistetaan yhä enenevässä määrin alkuperämaissa. Lapselle lähetettyjä adoptionhakijoiden itsestään ja kodistaan tekemiä valokuva-albumeja arvostetaan alkuperämaiden lastenkodeissa ja hyödynnetään lapsen valmistamisessa adoptiovanhempien kohtaamiseen. On lapsen kannalta tärkeää, että hän saa mukaansa itselleen merkittäviä tavaroita, valokuvia ja vaatteita. Olisi myös hyvä nauhoittaa tai videoida lapsen ystävien ja hoitajien puhetta, jota lapsi voisi Suomessa myöhemmin kuunnella.

Ulkomailta adoptoitu lapsi oppii usein nopeasti kommunikoimaan uudella puhekielellä, mutta lapsen kielen syvällisempi kehittyminen voi kestää kauan. Lapsella voi olla puutteita käsitteiden muodostuksessa, ja hän voi ymmärtää huonosti sanojen merkitystä. Adoptiovanhempien oma kielitaito on suureksi avuksi lapsen sekä kielellisessä että muussa sopeutumisessa.

Nimi on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Alkuperäisen nimen säilyttämisellä on merkitystä, sillä useissa maissa lapselle annettu etunimi symbolisoi häneen suunnattuja toiveita ja odotuksia. Nimi saattaa olla lapselle ainoa asia, mitä hän on omilta vanhemmiltaan saanut.

Lapsen kokemuksista ja taustasta riippuen tuen tarve voi joissakin tapauksissa tulla esille vasta sitten, kun lapsi alkaa luottaa uusiin läheisiinsä ja uskaltaa ilmaista itseään ja tarpeitaan paremmin. Joissakin tapauksissa tämä tulee ajankohtaiseksi vuoden, kahden vuoden tai vasta useamman vuoden kuluttua adoptiosta ja saattaa tuolloin hämmentää vanhempia. Adoptoidun lapsen taustasta ja varhaisista kokemuksista johtuva oireilu voi myös aktivoitua uudelleen perhetilanteen tai lapsen oman elämäntilanteen muuttuessa, esimerkiksi päivähoidon tai koulun alkaessa, perheen muuttaessa tai erilaisissa kriiseissä ja kehityksen mukanaan tuomissa muutoksissa esimerkiksi nuoruusiässä.

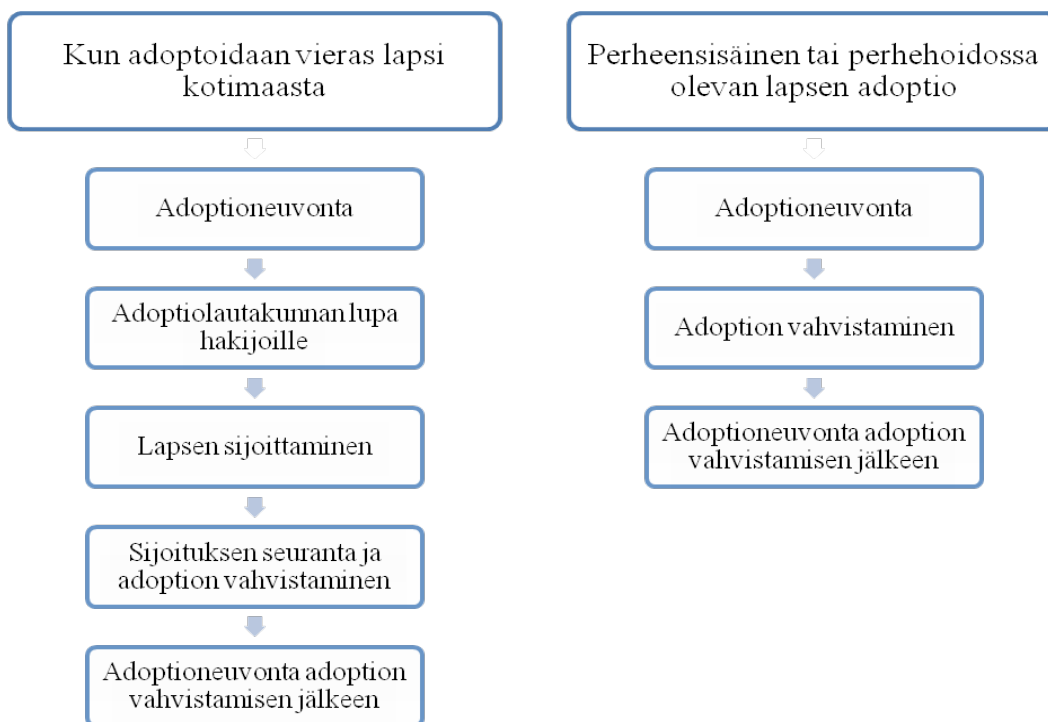
2 ADOPTION VAIHEET JA TOIMIJAT

2.1 KOTIMAISEN ADOPTION ETENEMINEN

Kotimaisia adoptioita voivat olla:

- 1) Vauva-adoptiot, joissa vanhemmat omasta toiveestaan haluavat luopua lapsesta
- 2) Lapsi on huostaan otettuna perhehoitoon ja myöhemmin adoptio tulee ajankohtaiseksi
- 3) Lapsi tulee adoptioon lastensuojelun arvion jälkeen perhehoidon vaihtoehtona
- 4) Perheen sisäiset adoptiot
- 5) Aikuisadoptiot

Kotimaisten adoptioiden eteneminen on kuvattu alla olevissa kaavioissa. Prosessit on eritelty tarkemmin luvuissa 2.1.1 ja 2.1.2.

2.1.1 Kun halutaan adoptoida vieras lapsi kotimaasta

Kun halutaan adoptoida vieras lapsi kotimaasta, menetellään seuraavasti:

1) *Adoptioneuvonta kaikille osapuolille*

Adoptio edellyttää aina adoptioneuvontaa, jota antaa kotikunnan sosiaalihuollon toimielin tai adoptiotoimisto.

2) *Adoptiolautakunnan lupa hakijoille*

Kotimaisiin adoptioihin tarvitaan lupa, jonka adoptionhakijat hakevat itse adoptiolautakunnalta. Adoptioneuvonnan antaja toimittaa lautakunnalle adoptioneuvonnassa laaditun selvityksen hakijoiden soveltuvuudesta adoptionhakijoiksi sekä mahdolliset muut tarvittavat liitteet. Adoptiolautakunta myöntää luvan korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Luvan voimassaoloaikaa voidaan hakemuksesta pidentää (AdL 47.2 §). Adoptiolupaa koskevia menettelyitä kuvataan tarkemmin luvussa 4.1.

3) *Lapsen sijoittaminen*

Adoptiolautakunnan luvan saaneille adoptionhakijoille voidaan sijoittaa lapsi adoptiotarkoituksessa. Usein adoptioon annettava lapsi on vastasyntynyt.

Lapsi, jonka vanhemmat harkitsevat hänen antamistaan adoptioon, sijoitetaan pääsääntöisesti lyhytaikaiseen perhehoitoon adoption harkinta-ajaksi. Tällöin lapsen kotikunta tekee vanhempien harkinnan ajaksi lapsesta lastensuojelun avohuollon sijoituspäätöksen.¹² Lyhytaikainen sijaisperhe on valmennettu työskentelemään näissä tilanteissa harkintaa tekevien vanhempien sekä adoptiolasta odottavien vanhempien kanssa. Sijaisperhe kokoaa lapsen sijoituksen aikana tietoa lapsesta, muun muassa hänen terveydentilaansa sekä kehitykseensä liittyen. Lyhytaikaisen sijaisperheen tehtävä on erityinen. Heidän tulee uskaltaa kiintyä lapseen tulevasta erosta huolimatta sekä auttaa ja valmistaa lapsen siirtymistä pysyvään adoptioperheeseen.

Harkinta-aikana lapsen biologiset vanhemmat voivat käydä hoitamassa lasta lyhytaikaisessa sijaisperheessä tai olla yhteydessä sijaisperheeseen lapsen kuulumisten saamiseksi puhelimitse tai sähköpostitse.

Suostumuksen adoptioon lapsen biologinen äiti ja isä voivat antaa vasta, kun heillä on ollut mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa, aikaisintaan silloin, kun lapsen syntymästä on kulunut kahdeksan viikkoa.

Uudessa adoptiolaisissa on vahvistettu adoptionhakijoiden asemaa tilanteessa, jossa lapsi on sijoitettu perheeseen adoptiotarkoituksessa ja lapsen adoptiota ei ole vielä vahvistettu käräjäoikeudessa. Adoptionhakijalla on sijoituksen aikana oikeus huoltajan sijasta päättää lapsen olinpaikasta, hänen hoidostaan, kasvatuksesta, valvonnastaan ja muusta huolenpidosta sekä hänelle tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta.

Biologisen vanhemman on mahdollista perua päätöksensä siihen asti, kunnes adoptio on vahvistettu. Tätä seikkaa tulee adoptionhakijoiden kanssa työstää adoptioneuvonnassa, jotta se ei olisi esteenä sille, että he uskaltaisivat ryhtyä adoptioon ja vastata rohkeasti lapsen tarpeeseen luoda kiintymys heihin.

4) *Sijoituksen seuranta ja adoption vahvistaminen*

Sijoituksen aikana adoptioneuvonnan antaja tukee ja seuraa sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen. Sijoituksen jälkeen adoption vahvistamista haetaan sen paikkakunnan käräjäoikeudelta, jossa adoptionhakijalla on kotipaikka. Adoptioneuvonnan antajan on huolehdittava, että adoptionhakija viivytyksettä ryhtyy toimenpiteisiin adoption vahvistamiseksi (adoption vahvistamisesta tarkemmin luvussa 4.2).

5) *Adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen*

Adoptioneuvontaa tarjotaan myös adoption jälkeen, jolloin tuetaan lapsen sijoituksen onnistumista sekä tarjotaan mahdollisuus erikseen tuen tarpeen perusteellisempaan arviointiin. Arvioinnin jälkeen tarvittava varhainen vuorovaikutuksen tuki voi järjestyä adoptioneuvonnassa tai muissa perheiden palveluissa, esimerkiksi perheneuvolassa. (Ks. luku 3.7.)

2.1.2 Perheen sisäisen adoption ja perhehoidossa olevan lapsen adoption eteneminen

Perheen sisäisellä adoptiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa aviopuoliso adoptoi aviopuolisonsa lapsen. Menettely on vastaavanlainen silloin, kun rekisteröidyssä parisuhteessa oleva henkilö adoptoi parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Adoptioprosessi voi rekisteröidyssä

¹² Lapsi voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa harkinta-aikana myös tulevaan adoptioperheeseen. Tämä tulee kysymykseen, jos biologiset vanhemmat ovat nimenomaan toivoneet sijoitusta jo harkinta-aikana, isyyskysymys on selvitetty ja adoptioneuvonnan antaja on vakuutunut siitä, että ratkaisu on lapsen edun mukainen ja näyttää lopulliselta. Neuvonnan antajan on huolellisesti arvioitava se, ettei sijoitus tulevaan adoptioperheeseen estä syntymävanhemman aitoa harkintaa ja päätöksen tekemistä. Harkinta-aikana tehtävään sijoitukseen adoptioperheeseen on oltava syntymävanhempien suostumus.

parisuhteessa olevien kohdalla olla lyhyempi esimerkiksi silloin, kun lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidon avulla eikä isyyttä voida vahvistaa.

Joissain tapauksessa sijaishuollossa oleva lapsi voidaan adoptoida sijaisperheeseensä. Adoptiota ei pääsääntöisesti voida vahvistaa ilman biologisten vanhempien suostumusta. Adoptioneuvontaa annetaan kaikille osapuolille. Tällaisessa tapauksessa adoptiota tulee lähteä viemään yhteistyöprosessina osapuolten toiveita tunnustellen, jos siihen voisi olla edellytyksiä. Esimerkiksi, jos sijaishuollossa olevan lapsen ja sijaisvanhemman välille on muodostunut lapsen ja vanhemman välinen suhde ja sijoitus on kestänyt kauan, adoptiolle voisi olla edellytyksiä. Sijaisvanhempi voi adoptoida myös täysi-ikäistyneen sijoitetun lapsen.

Perheen sisäisen adoption ja perhehoidossa olevan lapsen adoptioprosessi etenee seuraavasti:

1) Adoptioneuvonta

Jos adoptionhakija ja lapsen vanhempi harkitsevat adoptiota, tulee heidän ottaa yhteyttä kotikunnan sosiaaliviranomaiseen tai adoptiotoimistoon adoptioneuvonnan aloittamiseksi.

Kaikkien osapuolten saamassa adoptioneuvonnassa on selvitettävä, ovatko adoption edellytykset olemassa. Hakijoille on annettava tietoa adoption tarkoituksesta ja oikeusvaikutuksista sekä selvitettävä, onko edellytyksiä sopia lapsen ja mahdollisen aikaisemman vanhemman välisestä yhteydenpidosta ja tarvittaessa avustettava sopimuksen tekemisessä. Adoptioneuvonta lapsesta luopuvalle vanhemmalle on tärkeää. Kun lapsi jo on adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana, keskeinen tehtävä adoptioneuvonnassa on arvioida sitä, onko syntynyt lapsen ja vanhemman välinen suhde. Perheen sisäisissä adoptioissa lapsi on usein jo vanhempi, joten lapsen kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen on tärkeää. Adoptioneuvonnassa hankitaan eri osapuolten suostumukset.

Perheen sisäisissä adoptioissa ei tarvita adoptiolautakunnan lupaa, vaan adoptioneuvonnassa laadittu selvitys toimitetaan adoptionhakijalle.

2) Adoption vahvistaminen

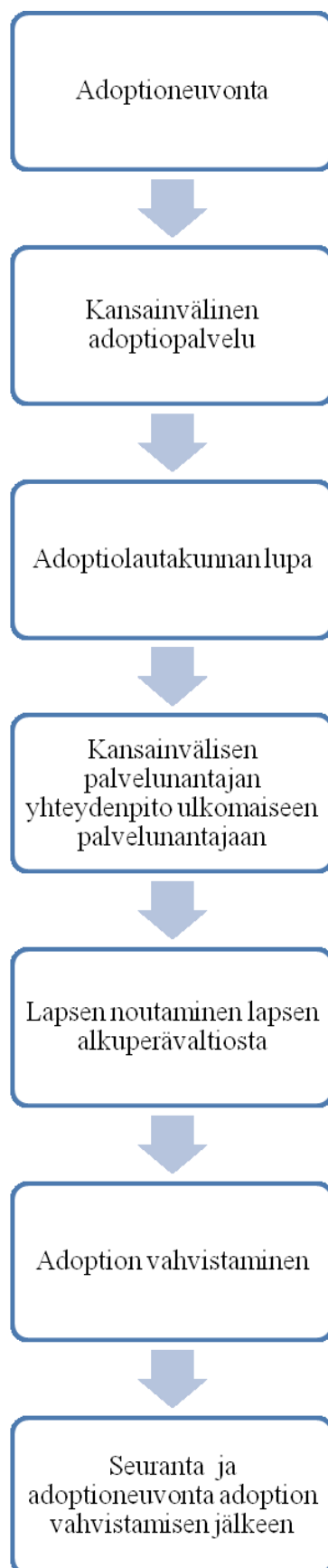
Hakemus adoption vahvistamiseksi tehdään adoptiohakijan kotipaikkakunnan käräjäoikeudelle. Adoptionhakijoina ovat tulevat adoptiovanhemmat. Neuvonnan antajan on avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä.

3) Adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen

Adoptioneuvonnan antajan on tarvittaessa annettava neuvontaa, apua ja tukea myös adoption vahvistamisen jälkeen. Adoption vahvistamisen jälkeen annettavasta adoptioneuvonnasta kerrotaan tarkemmin luvussa 3.7.

2.2 KANSAINVÄLISEN ADOPTION ETENEMINEN

Kun halutaan adoptoida lapsi ulkomailta, adoptioprosessi etenee seuraavasti:

1) *Adoptioneuvonta*

Adoptio edellyttää aina adoptioneuvontaa, jota antaa kotikunnan sosiaalihuollon toimielin tai adoptiotoimisto. Adoption mahdollisuutta voi tiedustella joko kansainvälisen adoptiopalvelun antajalta tai kotikunnasta. Hakijoita tulee ohjata selvittämään adoptioneuvonnan aikana adoptiopalvelunantajien kontaktimaavalikoimaa ja saada ohjausta heille sopivan kontaktimaan valinnassa.

2) *Kansainvälinen adoptiopalvelu*

Lasta toivovat saavat kansainvälisen adoptiopalvelun antajalta (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimi, Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry) tietoja mahdollisuuksistaan kansainväliseen adoptioon, sitä koskevista menettelyistä ja palveluista, kansainvälisen adoption kautta kodin tarpeessa olevista lapsista ja heidän erityistarpeistaan sekä adoptiomenettelyyn liittyvistä käytännön kysymyksistä.

3) *Adoptiolautakunnan lupa hakijoille*

Adoptiolautakunnan lupa adoptioon haetaan palvelunantajan välityksellä. Lautakunta arvioi täyttävätkö hakijat adoptiolain mukaiset edellytykset kansainväliseen adoptioon. Lupa myönnetään korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Luvan voimassaoloaikaa voidaan hakemuksesta pidentää (AdL 47.2 §). Adoptiolupaa koskevia menettelyitä kuvataan tarkemmin luvussa 4.1.

4) *Palvelunantajan yhteydenpito ulkomaiseen palvelunantajaan*

Ulkomaisen palvelunantajan valinta tapahtuu muun muassa hakijoiden valmiuksien, toiveiden ja ulkomaisen palvelunantajan hakijoille asettamien edellytysten pohjalta.

Palvelunantaja antaa adoptionhakijoille ohjeet valitun ulkomaisen palvelunantajan vaatimista asiakirjoista, niiden käännettämisestä ja oikeaksi todistamisesta. Palvelunantaja on yhteydessä ulkomaiseen palvelunantajaan ja lähettää tälle tarvittavat asiakirjat asianmukaisesti käännettynä ja oikeaksi todistettuina. Asiakirjat, niiden käännökset ja oikeaksi todistamiset kustantaa hakijaperhe.¹³ Yhteydenpito ulkomaille tapahtuu pelkästään suomalaisen palvelunantajan kautta, millä varmistetaan, että adoptioprosessissa noudatetaan adoptiolain ja Haagin sopimuksen periaatteita ja että hakijat eivät hyödynnä suoraa yhteydenpitoa omaksi edukseen vastoin näitä lakeja ja periaatteita.

Adoptiohakemuksen etenemisessä ulkomailta on maakohtaisia eroavaisuuksia. Sen jälkeen kun asiakirjat ovat saapuneet ulkomaiselle palvelunantajalle, adoptioprosessi etenee kyseisen maan lakien ja käytäntöjen mukaan. Ulkomaiset viranomaiset ja palvelunantajat toimivat omassa kulttuurissaan tavalla, joka saattaa erota siitä, mihin Suomessa on totuttu. Taustalla on kunkin lapsia luovuttavan maan lainsäädännön vaatima, joskus monimutkainenkin prosessi. Suomalainen palvelunantaja on yhteydessä ulkomaiseen palvelunantajaan ja seuraa hakemuksen etenemistä sekä tiedottaa hakijoille heidän hakemustaan koskevista asioista ja hankkii tarvittavat lisäselvitykset.

Useimmista maista tulee ensimmäiseksi ilmoitus hakijoiden hyväksymisestä adoptiovanhemmiksi. Seuraavaksi ulkomainen palvelunantaja lähettää suomalaiselle palvelunantajalle tiedon siitä, että hakijat on valittu tuleviksi adoptiovanhemmiksi tietylle lapselle. Tätä on saattanut edeltää lisäselvityspyyntöjä ulkomaiselta palvelunantajalta tai adoptioluvan uusiminen Suomessa ja tätä koskevat ilmoitukset ulkomaille.

Tavallisesti hakijat saavat kirjallisen raportin lapsen taustasta ja terveydentilasta. Tässä vaiheessa saadut kirjalliset tiedot lapsesta eroavat laajuudeltaan ja tarkkuudeltaan maasta toiseen.

Hakijoilta edellytetään, että he sitoutuvat kirjallisesti vastaanottamaan juuri tämän lapsen. Joidenkin maiden (kuten Venäjä ja Bulgaria) viranomaiset edellyttävät myös, että

¹³ Ulkomainen palvelunantaja edellyttää yleensä seuraavia asiakirjoja: 1) adoptiolautakunnan lupa, 2) adoptioneuvonnan antama kotiselvitys, 3) lääkärintodistukset hakijoiden terveydentilasta, 4) virkatodistus, 5) todistus työsuhteesta ja palkasta, 6) ote rikosrekisteristä ja 7) sitoumus lähettää sijoitusta koskevat selostukset ulkomaiselle palvelunantajalle.

hakijat käyvät tapaamassa lasta ennen kuin tekevät lopullisen päätöksen lapsen hyväksymisestä.

Odotusaikana hakijat tapaavat tarvittaessa adoptioneuvonnan antanutta sosiaalityöntekijää ja ovat yhteydessä kansainväliseen palvelunantajaan. Adoptiopalvelun antaja järjestää informaatio- ja koulutustilaisuuksia, ja hakijoiden kanssa käydään läpi tilannetta ja odotusajan tunteita. Lisäksi hakijoita ohjataan osallistumaan muiden adoption kanssa työtä tekevien järjestöjen tilaisuuksiin sekä kursseille tiedon, kokemusten ja vertaistuen saamista varten. Kansainvälisissä adoptioissa sujuva yhteistyö adoptiopalvelun ja adoptioneuvonnan työntekijöiden välillä on ehdottoman tärkeää sekä hakijoiden että lapsen edun takaamiseksi.

5) *Lapsen noutaminen lapsen alkuperävaltiosta*

Kaikki valtiot edellyttävät, että tulevat vanhemmat noutavat itse lapsen ja tapaavat ulkomaisen adoptioviranomaisen edustajan. Näin luovuttajavaltion viranomaiset haluavat varmistaa sen, että lapsi pääsee hyvään kotiin. Lapsia luovuttavat maat voivat myös luovuttaa päätösvallan sopivan perheen valinnasta lapsen vastaanottavan maan palvelunantajalle. Tämä tapahtuu siten, että palvelunantaja vastaanottaa lapsia luovuttavan maan viranomaisilta tietoja adoptiovanhempia tarvitsevista lapsista. Lapsen ja perheen yhdistäminen tehdään tämän jälkeen suomalaisen palvelunantajan toimesta (esimerkiksi Kiinan special needs -ohjelma).

Eri mailla on omat määräyksensä adoption vahvistamisesta. Hakijat odottavat adoptiopäätöstä lapsen kotimaassa maakohtaisesti vaihdellen; joissakin tapauksissa oleskeluajat lapsen alkuperävaltiossa ovat pitkiä, viikoista useisiin kuukausiin. Joistakin maista adoptoitaessa adoptio vahvistetaan vasta perheen palattua Suomeen.

Lapsen kannalta tulevien vanhempien oleskelu lapsen kotimaassa on myönteistä, koska tällöin perhe ja lapsi ehtivät tutustua toisiinsa lapsen omassa ympäristössä ennen maasta lähtöä, ja tulevat vanhemmat tutustuvat ja oppivat ymmärtämään lapsen elinympäristöä synnyinmaassa. Samoista syistä myös mahdolliset sisarukset on hyvä ottaa mukaan lasta noutamaan. Perheen on myös hyvä tutustua lapsen kotimaan tapoihin ja kulttuuriin sekä mielellään lasta hoitaneisiin henkilöihin. Näin he saavat tietoa siitä, minkälaista hoitoa lapsi on saanut ja mihin lapsi on synnyinmaassaan tottunut.

6) *Adoption vahvistaminen*

Kansainvälinen adoptio vahvistetaan yleensä lapsen syntymämaassa, mutta joissain tapauksissa vasta Suomessa (ks. luku 4.2).

7) *Seuranta ja adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen*

Silloin, kun adoptio vahvistetaan Suomessa, palvelunantaja seuraa yhdessä adoptioneuvonnan antajan kanssa sijoituksen onnistumista ennen adoption vahvistamista. Adoptioneuvontaa annetaan adoption vahvistamisen jälkeen tukena ja seurantana (ks. luku 3.7). Ulkomaiset yhteistyökumppanit edellyttävät usein seurantaraportteja lapsen kehityksestä jopa usean vuoden ajan. Osa raporteista on sosiaalityöntekijän ja osa perheen itsensä kirjoittamia. Kullakin maalla on oma ohjeistuksensa seurantaraportoinnista. Palvelunantaja huolehtii, että seurantaraportit toimitetaan siinä aikataulussa ja sen sisältöisinä kuin lapsen luovuttanut maa edellyttää. Adoptiopalvelun antaja huolehtii raporttien lähettämisestä ulkomaiselle palvelunantajalle.

2.3 ADOPTIOLAUTAKUNTA

Erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena toimii Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta (AdL 86 §). Lautakunnan tehtävänä on täystunnossa seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota

koskevista kysymyksissä. Muut toimivaltaansa kuuluvat asiat lautakunta käsittelee jakautuneena jaostoihin.

Adoptiolautakunta on Suomessa Haagin sopimuksen 6 artiklassa tarkoitettu keskusviranomaisena sekä eurooppalaisen yleissopimuksen mukainen kansallinen viranomaisena.

Adoptiolautakunnassa on täysistunto sekä kansainvälisten asioiden jaosto ja adoptiolupajaosto. Lautakunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston virkamies.

Kansainvälisten asioiden jaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Yhden jäsenistä tulee edustaa ulkoasiainministeriötä. Jaostossa tulee lisäksi olla edustettuna kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten, kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan sekä lastensuojelun asiantuntemus.

Adoptiolupajaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Jaostossa tulee olla edustettuna lastensuojelun asiantuntemus, adoptioneuvonnan asiantuntemus, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemus sekä lääketieteellinen asiantuntemus.

Täysistunnon puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Täysistuntoon kuuluvat jaostojen jäsenet. Lisäksi täysistuntoon nimetään tarpeellinen määrä adoptiolautakunnan toimialaan liittyviä viranomaisia ja järjestöjä edustavia jäseniä. Täysistuntoon voidaan tarvittaessa määrätä myös muita jäseniä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto määrää adoptiolautakunnalle yhden tai useamman sihteerin sekä muun tarpeellisen henkilöstön.

Kansainvälisten asioiden jaoston tehtävänä on:

- 1) tarkoituksenmukaisessa laajuudessa koota ja ylläpitää tietoja adoptiota ja kansainvälistä adoptiopalvelua koskevasta vieraiden valtioiden lainsäädännöstä ja käytännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille;
- 2) seurata, miten Haagin sopimusta noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi;
- 3) olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisien tai keskusviranomaisien tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;
- 4) olla yhteistyössä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27. päivänä marraskuuta 2008 tehdyn uudistetun eurooppalaisen yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden nimeämien kansallisten viranomaisien kanssa sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;
- 5) myöntää lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen ja peruuttaa myönnetty lupa
- 6) myöntää lupa suomalaisen palvelunantajan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa ja peruuttaa myönnetty lupa;
- 7) valvoa palvelunantajien toimintaa ja niiden yhteistyötä ulkomaisten palvelunantajien kanssa;
- 8) antaa adoptiolain 78 §:ssä tarkoitettut selvitykset ja 79 §:ssä tarkoitettut lausunnot;
- 9) antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu hyväksyminen sekä tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettu todistus tapauksissa, joissa ei ole palvelunantajaa;
- 10) hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla tai valtioneuvoston asetuksella ole annettu muun elimen hoidettaviksi.

Adoptiolupajaostossa käsitellään adoptioluvan myöntämistä, luvan ehtojen muuttamista, luvan voimassaoloajan pidentämistä ja luvan peruuttamista koskevat asiat. Lisäksi adoptiolupajaostossa käsitellään ilmoitukset muutoksista adoptionhakijan olosuhteissa. Luvan

myöntäessään adoptiolautakunta voi asettaa adoptiolle erityisen ehdon tai rajoituksen (AdL 45 §).

Adoptiolupajaosto voi tehdä päätöksiä suppeassa kokoonpanossa, jonka muodostavat lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä jaoston jäsen tai varajäsen, joka edustaa lastensuojelun tai adoptioneuvonnan asiantuntemusta. Edellytyksenä asian käsittelylle suppeassa kokoonpanossa on, että asian ratkaisua voidaan tapauksen olosuhteet ja lautakunnan aikaisempi käytäntö huomioon ottaen pitää selvänä. Jos adoptiolupajaoston suppeaan kokoonpanoon kuuluvat eivät ole ratkaisusta yksimielisiä, asia on siirrettävä täysilukuisen jaoston käsiteltäväksi.

Suppea kokoonpano voi:

- 1) myöntää adoptioluvan adoptiolain 40 tai 41 §:n nojalla;
- 2) pidentää adoptioluvan voimassaoloaikaa;
- 3) hyväksyä palvelunantajan vaihtamisen tai päättää muusta vähäisestä muutoksesta adoptioluvan ehtoihin;
- 4) päättää, että ilmoitus adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista muutoksista ei anna aiheutta adoptioluvan peruuttamiseen eikä sen ehtojen muuttamiseen.

Asiat ratkaistaan lautakunnassa sihteerin esittelystä. Asiat ratkaistaan lautakunnassa äänen enemmistöllä. Jos äänet jakautuvat tasan, päätökseksi tulee se mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Lautakunta voi kuulla asiantuntijoita ja hankkia lausuntoja sekä teettää tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellisia selvityksiä.

Valtioneuvosto määrää adoptiolautakunnan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan (AdL 86 §). Nykyisen lautakunnan toimikausi kestää 30.6.2017 saakka.

Adoptiolautakunnan postiosoite on:

Adoptiolautakunta
Valvira
PL 210
00531 Helsinki

Lautakunta ylläpitää internetsivuja osoitteessa <http://www.valvira.fi/luvat/adoptio>. Sivuilta on tietoa muun muassa siitä, kuinka kauan asian vireilläolo lautakunnassa kestää. Lautakunnan sivuilla on ajankohtaista ohjeistusta, jota neuvonnan antajien tulee seurata.

3 ADOPTIONEUVONTA

3.1 ADOPTIONEUVONNAN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Adoptioeuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijaa sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan.

Adoptioeuvonnan saaminen ja antaminen ovat edellytyksenä adoption vahvistamiselle. Neuvonta on tarkoitettu:

- vanhemmille, jotka harkitsevat lapsensa antamista adoptioon
- lasta toivoville henkilöille (adoptionhakijat)
- lapselle
- jos henkilö on adoptionhakijana yksin, hänen mahdolliselle aviopuolisolleen tai rekisteröidyn parisuhteen toiselle osapuolelle (perheen sisäinen adoptio) tai hakijan avopuolisolle.

Adoptioeuvontaa annetaan kaikille osapuolille myös perheen sisäisissä adoptioissa sekä tilanteissa, joissa lapsi on sijoitettuna adoptionhakijoille perhehoitoon. Adoptioeuvonta on asiakkaalle maksutonta sosiaalipalvelua, joka asiakkaan kotikunnan tulee järjestää.

Mikäli adoptioeuvontaa antaa adoptio toimisto, se on velvollinen hankkimaan kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunnon lapsen ja adoptionhakijan olosuhteista. Uusi sosiaalilautakunnan lausunto on hankittava myös jatkolupahakemuksen liitteeksi, mikäli perhe on muuttanut. Mikäli hakijat ovat ehtineet muuttaa toiselle paikkakunnalle, kun heidän hakemuksensa saapuu adoptiolautakuntaan, on adoptioeuvonnan antajan pidettävä huoli siitä, että uuden asuinpaikkakunnan sosiaalilautakunnan lausunto toimitetaan adoptiolautakunnalle ennen hakemuksen käsittelyä.

Adoptioeuvonnan sisällöstä on adoptiolain 24 §:ssä säädetty seuraavasti:

- 1) annettava 1 momentissa mainituille henkilöille tietoa adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista;
- 2) annettava lapsen vanhemmille tietoa niistä sosiaalipalveluista ja taloudellisista tukitoimista, jotka ovat heidän ja lapsen käytettävissä, sekä autettava heitä tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu;
- 3) autettava hakijoita arvioimaan valmiuksiaan adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen;
- 4) selvitettävä ja arvioitava, ovatko adoption edellytykset olemassa;
- 5) selvitettävä, onko edellytyksiä sopia lapsen ja aikaisempien vanhempien välisestä yhteydenpidosta, ja tarvittaessa avustettava sopimuksen tekemisessä;
- 6) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan kansainvälistä adoptiopalvelua;
- 7) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan adoptiolupaa;
- 8) huolehdittava tarvittaessa lapsen sijoittamisesta hakijoiden luokse;
- 9) viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen; sekä
- 10) huolehdittava siitä, että hakijat viivytyksettä hakevat adoption vahvistamista, ja avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä.

Adoptioneuvonta on yhteistyötä asiakkaiden kanssa ja se jatkuu koko adoptioprosessin ajan. Adoptioneuvontaa annetaan ensin ennen adoptioluvan hakemista lautakunnalta. Adoptiolapsen nimeäminen hakijoille voi kestää niin kotimaisessa kuin kansainvälisessä adoptiossakin useita vuosia, jolloin annetaan adoptioneuvontaa uudelleen jatkolupaa haettaessa. Tällöin tarvitaan myös toimivaa yhteistyötä adoptioneuvonnan antajan ja adoptiopalvelun työntekijän kesken. Lapsen sijoittamisen yhteydessä ja sijoitusvaiheen aikana annetaan neuvontaa. Adoption vahvistamisen jälkeen adoptioneuvonta jatkuu adoptionjälkeisenä seurantana ja tukena. Tarvittaessa adoptiolapsi ja perhe on ohjattava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- ja terveyspalvelujen taikka muun avun ja tuen piiriin.

Adoptioneuvonnan antamisen yhteydessä laadituista asiakirjoista tulee ilmetä työskentely eri osapuolten kanssa. Asiakirjoihin merkitään lapsen luovuttamiseen liittyvät olosuhteet sekä esimerkiksi perusteet, joilla lapselle on valittu tietty perhe. Adoptioneuvontaa antavan yksikön hallussa tulee säilyttää jäljennökset kaikista hankituista lausunnoista ja muista asiakirjoista sekä adoption vahvistamisesta annetusta päätöksestä adoptiolain mukaisesti 100 vuoden ajan (AdL 92 §). Tiedot ovat tarpeellisia muun muassa silloin, jos lapsi haluaa selvittää taustansa ja luovuttamiseen liittyviä asioita.

Adoptioneuvonta on vaativaa sosiaalityötä, sillä siinä vaikutetaan kokonaisvaltaisesti monen henkilön tulevaisuuteen. Viranhaltijalla tai työntekijällä, joka huolehtii adoptioneuvonnan antamisesta, on oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. Hänen on lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin. Neuvontaa antavien työntekijöiden tulee tuntea muun muassa lasten kehitykseen, perheiden elämänkaareen, lapsettomuuteen ja lasten sijoittamiseen liittyviä kysymyksiä.

Adoptioneuvonnan kannalta on tärkeää, että adoptioneuvontaa antava sosiaalityöntekijä ymmärtää adoption lastensuojelullisen erityisluonteen ja lasten tilanteet ja lähtökohdat. Kaikissa adoptioissa on tärkeä ymmärtää lapsen taustan sekä traumatisoivien kokemusten, erojen ja kiintymyssuhteiden puutteen merkitys lapsen kehitykselle. Neuvonnan antajan tulee pystyä ymmärtämään ja selvittämään tuleville adoptiovanhemmille lapsen näistä kokemuksista johtuvaa käyttäytymistä ja vastaamista lapsen tarpeisiin.

Neuvonnan antaja valvoo lapsen etua, vaikka työntekijän tuleekin pyrkiä näkemään tilanne laajasti kaikkien osapuolten kannalta. Adoptioneuvonnassa on suositeltavaa tehdä parityötä tai käyttää tukiryhmää työntekijän apuna. Sijoitettaessa lasta adoptionhakijoiden luokse adoptioneuvonnasta vastaavalla työntekijällä tulee olla työparina toinen sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojeluun perehtynyt työntekijä (AdL 27.2 §).

Työnohjauksen kautta työntekijä voi analysoida omia ihmis- ja perhekäsityksiään ja esimerkiksi arvioida, samaistuuko hän helposti biologisiin vanhempiin, adoptionhakijoihin tai lapseen. Adoptioneuvonnan antaja joutuu myös aina arvioimaan oman jääviytensä asian hoitamisessa.

3.2 ADOPTIONEUVONNAN JÄRJESTÄMINEN JA KUNTIEN KESKINÄINEN YHTEISTYÖ

Adoptioneuvontaa antavat kunnan sosiaalihuollon toimielimet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta luvan adoptiotoimiston ylläpitämiseen (AdL 87 §). Aiemman lain perusteella sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt Pelastakaa Lapset ry:lle luvan ylläpitää adoptiotoimistoa, jonka toimialueena on koko maa.

Kunnat voivat huolehtia adoptioneuvonnasta myös yhteisin sopimuksin, kuntayhtymien tai ostopalvelujen avulla (Sosiaalihuoltolaki 710/1982 5 §). Tällöin kuntayhtymän, muun

kuntien yhteenliittymän, rekisteröidyn yhdistyksen ja muun vastaavan toimijan tulee haakea lupa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta adoptiotoimiston ylläpitämiseen (AdL 87 §).

Adoptioneuvontaa annettaessa kunnat toimivat yhteistyössä muun muassa antamalla virka-apua lapsen, adoptionhakijoiden ja lapsen biologisten vanhempien olosuhteiden selvittämiseksi. Vastaavaa virka-apua on annettava myös adoptiotoimistolle. Kirjalliseen selvitykseen adoptioneuvonnan antamisesta (AdL 30 §) tarvitaan asianomaisen kunnan toimielimen tai viranhaltijan kirjallinen lausunto. Lausunnot on syytä pyytää riittävän yksilöityinä, jotta lausuntoon vastaaja pystyy kiinnittämään huomionsa juuri olennaisiin kysymyksiin. Esimerkiksi kotimaan adoptiossa adoptiotoimisto tarvitsee lausunnon lapsen olosuhteista ennen adoptiosijoitusta siitä, miten isyys on selvitetty ja onko adoptio lapsen edun mukainen ratkaisu.

Tietojen luovuttamisesta viranomaisten välillä säädetään laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000 16–18 §).

Adoptioneuvontaa annetaan pääsääntöisesti oman kunnan asukkaille. Kuitenkin mikäli perhe muuttaa neuvonnan aikana esimerkiksi naapurikuntaan, voi olla tarkoituksenmukaista sopia adoptioneuvonnan jatkamisesta aloituspaikassa, koska prosessin uudelleenaloittaminen voi olla perheelle vaikeaa. Tällainen menettely ei luonnollisestikaan tule kysymykseen, mikäli perhe muuttaa kauas, ja olosuhteet muuttuvat ratkaisevalla tavalla. On tärkeää huomioida adoptioneuvonnan ja seurannan tarve myös tulevaisuudessa, jolloin hakijat joutuvat joka tapauksessa aloittamaan yhteistyösuhteen uudessa asuinpaikassaan.

Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun asiakkaaseen sovelletaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetään, jollei adoptiolaista muuta johdu (AdL 96 §). Adoptiolain ensisijaisuudesta seuraa, että adoptioneuvontaa ja kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa on adoptiolain 2 §:n mukaisesti aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu ja sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:ssä säädettyä velvoitetta ottaa ensisijaisesti huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide voidaan noudattaa vain toissijaisesti.

Adoptiotoimiston ja palvelunantajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan adoptiolaissa säädettyjä tehtäviä (AdL 97 §).

3.3. ADOPTIONEUVONTA LAPSEN BIOLOGISILLE VANHEMMILLE

Kun lapsen vanhempi, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, on pyytänyt adoptioneuvonnan järjestämistä, adoptioneuvonnan antajan on nimettävä adoptoitavalle *adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä* sekä aloitettava adoptioneuvonnan antaminen viivytyksettä. Lapsen vanhempia on autettava tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu.

Vauva-adoptioissa lapsen vanhempi hakeutuu adoptioneuvontaan toisinaan jo raskausaikana, toisinaan pyyntö adoptioneuvonnan aloittamiseen tulee synnytyssairaalasta.

Lapsen adoptioon luovuttamista harkitsevien vanhempien tilanteet ovat yksilöllisiä ja erilaisia: on alaikäisiä, nuoria aikuisia ja keski-ikäisiä. Osalla heistä on puoliso ja lapsia. Joillakin heillä voi olla elämänhallintaan liittyviä ongelmia, kuten päihde- tai mielenterveysongelmia. Jokainen heistä on kuitenkin kriisitilanteessa ja vaikeiden päätösten edessä. Sosiaalityöntekijä pyrkii ymmärtämään äidin ja isän välistä suhdetta sekä paneutumaan heidän omaan näkemykseensä kyvyistään selvittää lapsen vanhempina.

Adoptioneuvontaa annetaan molemmille vanhemmille. Jos isyyden vahvistaminen on vireillä, adoptiota koskeva hakemus tulee tehdä vasta kun isyyden vahvistaminen on ratkaistu, isälle on annettu adoptioneuvontaa ja isän suostumus on saatu. (ks. luku 1.1.1).

Adoptio- neuvonnan antajan ei tule ottaa kantaa lapsen äidin tai isän ratkaisuun isyysasiassa, mutta hänen tulee informoida osapuolia isyysasian ratkaisun vaikutuksesta adoptioprosessiin. Neuvonnan antajan on pyrittävä auttamaan vanhempia tavoittamaan lapsen näkökulma isyysasiassa, esimerkiksi liittyen kysymykseen lapsen oikeudesta omaan alkuperäänsä. Neuvonnan aikana on varmistettava, että lapsen isyydestä keskustellaan, vaikka lapsen isästä ei ole tietoa tai isää ei tavata.

Jos isyyden selvittäminen viivästyy tai jää lapsen äidiltä hoitamatta, tulee harkita riittääkö avohuollon sijoitus vai otetaanko lapsi huostaan ja sijoitetaan isyyden selvittämisen ajaksi perhesijoituksena adoptioluvan saaneeseen tai ennen lakimuutosta adoptio- perheeksi hyväksytyyn perheeseen. Adoptio voidaan vahvistaa vasta isyyden selvittämisen jälkeen.

Lapsen oikeuksien sopimus, artikla 7

1. Lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntee vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.

Mikäli vanhempi on vajaavaltainen, on hänen huoltajalleen ja edunvalvojalleen varattava tilaisuus tulla kuulluksi tuomioistuimessa (AdL 54 §). Mikäli mahdollista, adoptio- neuvonnan aikana on hyvä tavata alaikäisen äidin tai isän vanhempia ja keskustella niistä monista tunteista ja ajatuksista, joita heillä tilanteesta on sekä antaa tukea tilanteen läpikäymiseksi. Huoltajan ja edunvalvojan kuuleminen voidaan myös hoitaa adoptio- neuvonnassa ja esittää siitä kirjallinen selvitys tuomioistuimelle.

Vanhempien yhteydenpidosta lapseen ja lyhytaikaiseen sijaisperheeseen adoptio- harkinnan aikana sovitaan erikseen vanhempien kanssa. Yhteydenpito voi toteutua puhelimitse tai sähköpostitse tai vanhemmat voivat käydä perheessä hoitamassa lasta tai tavata lasta muualla. Vain vanhempien luvalla yhteydenpitäjinä voivat olla muut henkilöt.

Lapsen vanhempia on autettava tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu. On tärkeää paneutua vanhempien näkemykseen heidän kyvystään selvittää vanhempina. Vanhemmille tulee selvittää kaikki ne sosiaalipalvelut ja -etuudet, jotka ovat vanhempien ja lapsen käytettävissä. Vanhempien kanssa selvitetään heidän elämäntilannettaan, taloudellisia ja sosiaalisia olosuhteitaan, suhdettaan omiin vanhempiinsa, suhdettaan lapsen toiseen vanhempaan, aikaisempia lapsiaan ja raskauksiaan. Silloin kun vanhemmilla on ristiriitainen suhtautuminen adoptioon, tulee vanhempien kanssa yhdessä arvioida heidän mahdollisuuksiaan toimia lapsensa vanhempina. Jos vanhemmat katsovat, etteivät he voi kaikesta mahdollisesta tuesta huolimatta toimia käsillä olevassa tilanteessa lapsensa vanhempina, tulee työskennellä adoptiopäätökseen valmistautumiseksi.

Lapsesta luopuminen on vanhemmalle elämän vaikeimpia kokemuksia, ja ratkaisun työstäminen ja siihen liittyvien monenlaisten tunteiden käsittely vaatii aikaa. Adoptioon liittyvän päätöksenteon huolellinen läpikäyminen on erityisen tärkeää silloin, kun

- ristiriita lapsen pitämisen ja adoptioon luovuttamisen välillä on kärjistynyt
- äiti tai molemmat vanhemmat ovat nuoria
- äidin psyykinen tai sosiaalinen tila on epävakaa
- päätöksentekoon on vaikuttamassa ulkopuolinen painostus

Adoptio- neuvontaa antavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on auttaa vanhempia valmistautumaan adoptiopäätökseen liittyviin mielialan vaihteluihin ja epäilyksiin. On myös autettava ymmärtämään päätökseen liittyvää surua sekä annettava mahdollisuus surun ilmaise- miseen myös adoptio- neuvonnassa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on rohkaista kumpaakin

vanhempaa itsenäiseen päätöksentekoon. Neuvonnassa on syytä käsitellä lapsen luovuttamiseen liittyvää ambivalenssia ja syyllisyysongelmia. Lapsen vanhempia tulee rohkaista käsittelemään adoptioasiaa läheistensä kanssa.

Neuvonnassa lapsen biologisille vanhemmille tulisi antaa tilaisuus pohtia niitä asioita, joita he itse ovat kokeneet elämässään tärkeinä. Näillä asioilla voi olla myöhemmin lapselle hyvin suuri merkitys. Ennen äidin/isän adoptiosuostumuksen vastaanottamista varmistetaan, että neuvonnan aikana on käsitelty seuraavia asioita:

- adoptiolapsen taustatietojen huolellinen kirjaaminen
- mahdolliset valokuvat biologisista vanhemmista ja suvusta sekä kirje lasta varten
- lapsen tulevaa adoptioperhettä koskevat toivomukset liittyen muun muassa adoptiovanhempien ikään ja uskontokuntaan
- toiveet tietojen saamisesta adoptioperheestä
- toiveet myöhemmästä yhteydenpidosta
 - toiveet välitetystä yhteydenpidosta: kirjeet, valokuvat
 - toiveet perheen tapaamisesta ennen lapsen sijoittamista
 - toiveet adoption vahvistamisen jälkeisistä tapaamisista
 - toiveet muiden perheenjäsenten, esimerkiksi lapsen isovanhempien myöhemmästä yhteydenpidosta

Lastaan luovuttavien vanhempien kanssa on syytä keskustella mahdollisuudesta pitää yhteyttä adoptioon luovutettuun lapseen. Uusi adoptiolaki on mahdollistanut adoptiolapselle oikeuden pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa mikäli aikaisemmat vanhemmat ja adoptiovanhemmat pääsevät asiasta sopimukseen ja yhteydenpidon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista (ks. luku 3.6). Neuvonnan antanut taho avustaa osapuolia tarvittaessa yhteydenpitosopimuksen laatimisessa.

Biologisille vanhemmille tulee kertoa, että lapsi voi myöhemmin olla kiinnostunut taustastaan ja adoptiolapseksi luovuttamiseen liittyvistä syistä. Vanhempien on hyvä tietää, että monet adoptiolapsina kasvaneet lapset haluavat nuoruusiässä tai aikuistuttuaan tavata biologiset vanhempansa. Vanhempia tulee myös informoida siitä, että adoptioeuvontaa on mahdollista jatkaa adoption vahvistamisen jälkeen.

Adoptioeuvonnan kesto on aina yksilöllistä. Adoptioeuvontaa annetaan kummallekin vanhemmalle hänen omien tarpeidensa mukaisesti.

On tilanteita, joissa on vaikea tavoittaa lapsen äitiä tai isää ja saada adoptioeuvontaa käynnistymään. Lapsen äidin ja isän suostumusta ei saa ottaa ennen kuin heillä on ollut mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa, vähimmäisaika on kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä.¹⁴ Suostumus ei ole sen antajaa oikeudellisesti sitova, vaan se on peruutettavissa siihen saakka, kunnes tuomioistuin on antanut asiassa päätöksensä (AdL 17 §).

Vanhemman antama suostumus voi olla:

- 1) avoin, jolloin hän suostuu lapsen antamiseen adoptiolapseksi henkilölle/henkilöille, jotka kunnan sosiaalihuollon toimielin tai adoptiotoimisto valitsee¹⁵, tai
- 2) suostumus antaa lapsi adoptiolapseksi jollekin tai joillekin tietyille adoptionhakijoille. Tämä koskee erityisesti perheen sisäisiä adoptioita ja perhehoidossa olevien lasten adoptioita.

¹⁴ Vanhempi voi antaa suostumuksensa ulkomailla Suomen ulkoasiainhallinnon virkamiehelle, tavallisesti lähetystön virkamiehelle tai konsulille, jolla on oikeus suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä (AdL 14.1 §). Vanhemman suostumus voidaan antaa myös vieraassa valtiossa noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava (AdL 67 §). Jos adoptioon vaadittava suostumus puuttuu sen vuoksi, että adoptiosta ei ole säännelty siinä valtiossa, jossa suostumus olisi annettava, adoptio voidaan vahvistaa, jos tämä selvästi vastaa sen tahtoa, jonka suostumus adoptioon vaaditaan.

¹⁵ Tällaiseen suostumukseen voi liittyä toiveita perheen ominaisuuksista tai olosuhteista.

Adoptio voidaan *erittäin poikkeuksellisista syistä* vahvistaa, vaikka vanhempi on kieltäytynyt antamasta siihen suostumustaan tai on peruuttanut antamansa suostumuksen. Jos lapsen etu puoltaa voimakkaasti adoptiota, eikä suostumuksen antamisesta kieltäytymiseen tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ole riittävää aihetta, kun otetaan huomioon lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon tiiviys ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu (AdL 11.2 §).

Adoptio voidaan edellä mainituilla perusteilla vahvistaa ilman vanhemman suostumusta myös silloin, kun vanhempi ei sairautensa tai vammaisuutensa vuoksi voi pätevästi ilmaista tahtoaan, taikka kun vanhemman olinpaikka on tuntematon. (AdL 11.3 §). (Suostumuksesta enemmän luvussa 1.1.1).

Biologisten vanhempien tuen tarve jatkuu yleensä adoption jälkeenkin. Adoption jälkeisistä tukikäynneistä sovitaan biologisten vanhempien kanssa heidän tarpeidensa mukaisesti. Hyvä käytäntö on tarjota vanhemmalle tukikäynti esimerkiksi puolen vuoden päähän ja arvioida silloin mahdollista lisätuen tarvetta. Adoption jälkeisissä tapaamisissa voidaan tukea biologisia vanhempia lapsen luovuttamiseen liittyvässä suruprosessissa, auttaa heitä yhteydenpitoon liittyvissä kysymyksissä tai tarvittaessa ohjata heitä muiden palvelujen piiriin. Biologiselle vanhemmalle on tärkeää kertoa mahdollisuudesta palata adoption käsittelyyn adoptioneuvonnassa myös myöhemmässä vaiheessa. Biologisen vanhempien tuella on merkitystä myös lapselle, kun hän myöhemmin tarkastelee itseään koskevaa päätöksentekoa ja sitä kuinka häntä ja hänen läheisiään on tuettu adoptioprosessin eri vaiheissa.

Adoptioneuvonta biologiselle vanhemmalle on adoption vahvistamisen edellytyksenä myös perheen sisäisissä adoptioissa, joissa puoliso haluaa adoptoida puolisonsa lapsen tai rekisteröidyssä parisuhteessa, jossa parisuhteen toinen osapuoli haluaa adoptoida toisen osapuolen lapsen. Perheen sisäiset adoptiot koskettavat myös lapsen muualla asuvaa biologista vanhempaa, ja adoptioneuvontaa on annettava myös hänelle. Rekisteröityjen parisuhteiden kohdalla tarve biologiselle vanhemmalle annettavaan adoptioneuvontaan on arvioitava tapauskohtaisesti.

3.4 ADOPTIONEUVONTA LAPSELLE

Lapselle on selvitettävä adoption tarkoitus hänen ikäkaudelleen tai kehitystasolleen sopivalla tavalla. Jo puhumaan oppineen lapsen kanssa on pyrittävä selvittämään, miten hän suhtautuu adoptioon ja miten hän sen ymmärtää. Lapsi tarvitsee myös neuvontaa antavan työntekijän tukea elämäntilanteensa hahmottamiseen ja menneisyytensä läpikäymiseen. Lapselle on varattava aikaa kysymysten esittämiseen sekä vastustuksen ja erilaisten tunteiden käsittelyyn, esimerkiksi pelkojen voittamiseen. Adoptioneuvonnan yhtenä tavoitteena on vähentää niitä hankaluuksia, joita erot ja siirrot lapselle aiheuttavat. Lapsen turvallisuudentunteen takaamiseksi voi olla tärkeää, että lapselle tuttu henkilö esimerkiksi lastenkodin henkilökunnasta tai lyhytaikaisesta sijaisperheestä on yhteydessä lapseen adoptiokotiin sijoituksen jälkeenkin.

Adoptioneuvonnassa hankitaan lapsen suostumus adoptioon silloin, kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus hankitaan myös tätä nuoremmalta lapselta, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota (AdL 10 §). Adoptioon annettavasta suostumuksesta laaditaan asiakirja, jonka lapsi allekirjoittaa (AdL 16 §). Suostumusta ei tarvita, jos lapsi ei voi ilmaista tahtoaan sairautensa tai vammaisuutensa vuoksi. Tällöin asiasta tulee esittää erikoislääkärin selvitys.

Adoptioneuvonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän on henkilökohtaisesti keskusteltava alaikäisen adoptoitavan kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Keskustelulla tarkoitetaan kokonaisvaltaista työskentelyä lapsen kanssa. Lapselle on kerrottava adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista sekä annettava

muut kyseistä adoptioasiaa koskevat tiedot, joilla voidaan olettaa olevan lapselle merkitystä. Lapselle on esimerkiksi perusteellisesti selitettävä, miksi häntä ollaan adoptoimassa, miten adoptioprosessi eri vaiheissa etenee ja mitä adoptio hänen kannaltaan käytännössä tarkoittaa. Tiedot on annettava lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen soveliaalla ja ymmärrettävällä tavalla. Sosiaalityöntekijän on pyrittävä selvittämään, miten lapsi suhtautuu adoptioon. Tarvittaessa on pyrittävä selvittämään myös, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisempiin vanhempiinsa adoption jälkeen. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, ettei tästä aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa ja muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Mielipiteen selvittämisen jälkeen 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus antaa suostumuksensa adoptioon. (AdL 26 §.)

Jos alaikäisen etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai edunvalvojansa edun kanssa käsiteltäessä adoption vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta määrättävä lapselle edunvalvoja (AdL 55 §). Adoptioneuvontaa antava henkilö voi arvioida ja viestittää tuomioistuimelle mahdollisesta eturistiriidasta.

3.5 ADOPTIONEUVONTA ADOPTIOPERHEELLE

Adoptioneuvonta on adoptionhakijoille maksuton sosiaalipalvelu, jossa kunnalla on järjestämisvelvollisuus. Adoptioneuvonnan alussa tulee hakijoiden kanssa laatia palvelusuunnitelma, josta ilmenee neuvonnan pääasiallinen sisältö ja arvioitu aikataulu. On tärkeää, että adoptiolasta toivovat hakijat harkitsevat ja päättävät jo adoptioneuvonnan aikana, toivovatko he adoptiolasta Suomesta vai ulkomailta. Adoptioneuvonnassa tulee käsitellä kotimaisen tai ulkomailta tapahtuvan adoption erityispiirteitä. Olennaista on se, että adoptioneuvonnan antaja ja adoptiolautakunta voivat arvioida hakijoiden valmiuksia nimenomaan suunniteltuun adoptioon. Hakijoiden on siis valittava, hakevatko he lupaa kotimaiseen vai kansainväliseen adoptioon. Jos adoptionhakijoiden suunnitelmat myöhemmin muuttuvat ja he tahtovat esimerkiksi hakea kotimaisen adoption sijasta adoptiolasta ulkomailta, heidän on haettava uutta muuttuneita suunnitelmia vastaavaa lupaa. (HE 47/2011 vp.)

Adoptioneuvonta voidaan jakaa seuraaviin vaiheisiin:

- 1) selvitysvaihe (perheen valmennus ja arviointi)
- 2) sijoitusvaihe
 - a) lapsen sijoittaminen perheeseen kotimaisissa adoptioissa
 - b) ulkomaisen palvelunantajan tekemä sijoitus Suomessa asuville adoptionhakijoille
- 3) tuki ja seuranta (sijoituksen tuki ja seuranta ennen adoption vahvistamista oikeudessa)
- 4) adoption vahvistamisesta huolehtiminen
- 5) adoptioneuvonta adoption vahvistamisen jälkeen.

Annettaessa adoptioneuvontaa adoptionhakijoille tehtävä on kaksijakoinen: toisaalta valmennetaan adoptionhakijoita adoptiovanhemmuuteen ja toisaalta arvioidaan adoptionhakijoiden soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi. Neuvontaprosessissa tulee pyrkiä luomaan adoptionhakijoille valmiuksia itsearviointiin, jotta yhteisen arvioinnin pohjalta voitaisiin päätyä kaikkia osapuolia tyydyttävään lopputulokseen. Järjestöt – kuten Yhteiset Lapsemme ry ja Pelastakaa Lapset ry – järjestävät erilaisia valmennuskursseja adoptionhakijoille. Hakijoita on syytä kannustaa osallistumaan kursseille. Kansainvälisissä adoptioissa useat lapsia luovuttavat valtiot edellyttävät, että hakijat ovat osallistuneet neuvonnan lisäksi kurssimuotoiseen valmennukseen.

Adoptioneuvonta kestää ensimmäisen lapsen kohdalla noin vuoden. Tapaamiskertoja tulee olla riittävästi. Uusien perheiden kohdalla neuvontakertoja tulee olla enemmän, kuin myöhemmissä neuvonnoissa. Jos perheessä on jo yksi tai useampi adoptoitu lapsi, adoptioneuvonnan kesto voi olla lyhyempi kuin aikaisemmillä kerroilla.

3.5.1 Neuvonnan keskeyttäminen ennen adoptioluvan myöntämistä
Adoptioneuvonnan antaja voi keskeyttää adoptioneuvonnan antamisen adoptionhakijalle, jos neuvonnassa esille tulleiden seikkojen perusteella on ilmeistä, ettei edellytyksiä adoptioon ole olemassa (AdL 29 §).¹⁶ Adoptioneuvonnan antaja ei voi kokonaan kieltäytyä adoptioneuvonnan antamisesta, vaan adoptionhakijalle on aina annettava adoptioneuvontaa. Adoptioneuvonnan keskeyttäminen on kuitenkin mahdollista jo yhden tapaamisen perusteella, jos siinä ilmiselvästi havaitaan, että edellytykset adoptioneuvonnan keskeyttämiselle ovat olemassa. Esimerkiksi sitä, että adoptionhakija on tuomittu lapsen kohdistuvasta rikoksesta, voidaan pitää ilmeisenä adoptioedellytyksen puuttumisena ja neuvonnan keskeyttämisen perusteena. Joissain tapauksissa fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen liittyvät kysymykset saattavat olla keskeyttämisen perusteena.

Adoptioneuvonnan antajan tulee tehdä adoptioneuvonnan keskeyttämisestä kirjallinen päätös siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;
- 3) päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä
- 4) sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Joissain tilanteissa hakijoiden kanssa yhteistyössä voidaan päätyä siihen, että hakijat työstävät elämäntilannettaan adoptiota ajatellen otollisemmaksi. Hakijat voidaan ohjata esimerkiksi työstämään lapsettomuuden suruaan tai parisuhdettaan terapiassa. (Katso prosessinomaisuus)

3.5.2 Adoptioneuvonnan keskeyttäminen adoptioluvan myöntämisen jälkeen

Jos adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuu olennainen muutos sen jälkeen, kun adoptiolautakunta on jo myöntänyt luvan adoptioon, hakijan on viipymättä ilmoitettava siitä adoptiolautakunnalle. Lautakunnan on viipymättä annettava tieto ilmoituksesta adoptioneuvonnan antajalle. Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun antajan on viipymättä ilmoitettava adoptiolautakunnalle tietoonsa tulleesta hakijan olosuhteiden olennaisesta muutoksesta, joka voi aiheuttaa adoptioluvan peruuttamisen tai seikasta, joka voi aiheuttaa päätöksen poistamisen (AdL 49§ 1 mom). Säännöksessä tarkoitettuna olennaisena muutoksena hakijan olosuhteissa voidaan pitää esimerkiksi:

- kuolemantapausta hakijan perheessä;
- avioeroa;
- raskautta;
- vakavaa sairautta;

¹⁶ Adoptionhakija saa hakea muutosta keskeyttämisspäätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

- rikostuomiota;
- syyteharkintaa
- lastensuojeluilmoitusta;
- työttömäksi jäämistä;
- muuttoa toiselle paikkakunnalle;
- muuttoa ulkomaille sekä
- uuden perheenjäsenen (esim. hakijan parisuhdekumppanin tai perheeseen sijoitetun lapsen) muuttoa asumaan hakijan kanssa samaan talouteen.

Olennessa muutoksen käsitettä ei ole mahdollista määritellä tyhjentyvästi. Näin ollen myös muunlaiset muutokset hakijan olosuhteissa saattavat synnyttää ilmoitusvelvollisuuden. Jos hakija on kansainvälisen adoptiopalvelun asiakkaana, tieto on annettava myös palveluntantajalle. Näissä tilanteissa adoptioeuvonta on keskeytettävä siihen saakka kunnes adoptiolautakunta on tehnyt ilmoituksen johdosta päätöksen. Tähän adoptioeuvonnan väliaikaista keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta. (AdL 49 § 3 mom.)

3.5.3. Adoptioeuvonta yhteistyöprosessina¹⁷

Adoptioeuvontaa antaa adoptioasioihin perehtynyt sosiaalityöntekijä. Adoptioeuvonnan antajalla tulee olla laaja adoptioon liittyvä tietopohja, jonka osa-alueita ovat muun muassa lainsäädännön tuntemus, kiintymyssuhdeteorian ja tietyn lastenpsykologisen ja -psykiatrisen tietoa-aineksen ymmärrys ja hallinta, pari- ja perhedynamiikan ymmärrys sekä tieto traumataustaisen lapsen kehityksestä. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee hallita esimerkiksi rasismiin ja identiteettiin sekä lapsettomuuteen, menetyksiin ja suruprosessiin liittyvää tietoa sekä ymmärtää adoption luonne globaalina lastensuojelutyönä. Adoptioeuvonnan antajan tulee ymmärtää koko adoptioprosessi, ja hänen tulee voida kuvata adoptionhakijoille adoptioeuvonnan tavoitteet, tarkoitus, keskeiset sisällöt sekä se, mitä eri osapuolilta odotetaan.

Adoptioeuvontatyössä tarvittava ammatillinen osaaminen perustuu pitkälti työntekijän koulutukseen ja vankkaan työkokemukseen. Adoptioeuvonnan antajalla tulee olla kyky rakentaa luottamusta, viestiä ja käsitellä keskeisiä asioita sekä selvittää vaikeita tilanteita. On tärkeää, että sosiaalityöntekijä kykenee arvioimaan kriittisesti ja avoimesti työnsä sisältöä ja käytettyjä menetelmiä sekä omia asenteitaan ja arvojaan (ns. reflektiivinen työtap). Adoptioeuvontatyössä sosiaalityöntekijä kohtaa kysymyksiä, jotka koskettavat hänen omaa elämäänsä. Tällaisia ovat esimerkiksi omat toiveet lapsen saannista, asenteet valittua lapsettomuutta kohtaan, näkemykset lapsen kasvatuksesta ja sisarus-ten tarpeesta sekä parisuhteeseen, menetykseen ja suruun liittyvät kysymykset. Kaikista näistä kysymyksistä tulee voida keskustella avoimesti ja ennakkoluulottomasti adoptionhakijoiden kanssa.

Sosiaalityöntekijälle hyödyllisiä ominaisuuksia vahvan ammattitaidon ja työkokemuksen ohella adoptioeuvontatyössä ovat:

- oikeudenmukaisuus
- avoimuus
- rehellisyys
- hyvä kuuntelija
- ennakkoluuloton keskustelija
- helposti lähestyttävä

¹⁷ Luku perustuu muutamaa harvoihin adoptioeuvontatyöstä tehtyihin kansainvälisiin ja kotimaisiin tutkimuksiin. Pia Eriksson on tarkastellut kahdessa eri tutkimuksessa (2007, 2009) Suomessa tehtävää adoptioeuvontatyötä. Ensimmäisessä (2007) hän tarkasteli neuvontatyötä työntekijän näkökulmasta käyttäen aineistona kolmenkymmenen pitkän kokemuksen omaavan adoptioeuvontatyötä tekevän sosiaalityöntekijän asiantuntemusta. Toisessa tutkimuksessa (2009) hän kartoitti asiakasnäkökulmaa haastatellen yhtätoista adoptioeuvonnassa ollutta naista. Tiedot Erikssonin ja muista tässä luvussa pohjatieloina käytetyistä tutkimuksista ovat oppaan lopussa olevassa lähdeluettelossa.

- avoimuus erilaisille tavoille elää ja olla vanhempi
- suvaitsevuus
- sinut itsensä kanssa ja työstänyt oman taustansa
- on käynyt läpi omat adoption liittyvät arvonsa ja ajatuksensa
- taito ja rohkeus ottaa puheeksi vaikeita asioita pehmeällä tavalla ja haavoittamatta
- taito havaita ja tunnistaa etenkin asiakkaan loukkaantumista, turhautumista tai suuttumusta
- taito tehdä työtä adoptionhakijoiden yksilöllinen tilanne huomioiden
- taito tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa
- taito toimia luottamusta herättävällä tavalla
- kyky arvioida perhettä ennakkoluulottomasti kokonaisuutena
- kyky ottaa puheeksi eettisesti vaikeita asioita ja keskustella niistä
- halu kouluttautua ja oppia koko ajan lisää

Adoptioneuvonnassa tulee heti alussa luoda avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, joka mahdollistaa toimivan yhteistyön neuvojan ja neuvottavien välillä. Adoptionhakijat ovat usein jännittyneitä tai epätietoisia neuvonnan sisällöstä, tavoitteesta ja vaiheista. Tämän vuoksi on tarpeen heti neuvontaprosessin alussa käydä läpi eri osapuoliin kohdistuvia odotuksia sekä keskustella neuvontaan liittyvistä valtasuhteista.

Adoptioneuvonnassa on kolme osa-aluetta – valmennus, adoptionhakijoiden itsearviointi ja sosiaalityöntekijän tekemä arviointi – jotka ovat läsnä koko prosessin ajan ja limittyvät toisiinsa siten, että niitä on vaikea erottaa toisistaan. Adoptioneuvonnan aikana adoptionhakija suhteuttaa saamansa tiedon (valmennus) omaan tilanteeseensa (itsearviointi), minkä perusteella sosiaalityöntekijä luo käsityksensä adoptionhakijan tilanteesta ja valmiuksista (arviointi). Neuvonta ei yksin anna kaikkea sitä tietoa, jota adoptionhakijat tarvitsevat valmistautuessaan adoptiovanhemmuuteen, vaan myös esimerkiksi valmennuskursseille ja vertaisryhmiin osallistuminen sekä kirjallisuuteen perehtyminen on tärkeää.

Adoptioneuvonta on yksilöllinen prosessi, jonka kesto on vaikea arvioida prosessin alkuvaiheessa. Prosessia ei tule kiirehtiä. Adoptioneuvonnan onnistumisen kannalta on tärkeää, että adoptionhakijat käsittelevät adoptioneuvonnassa saamaansa tietoa tunnetasolla ja omaan tilanteeseensa suhteuttaen. Tämä vaatii aikaa sekä sosiaalityöntekijän ja adoptionhakijan välistä luottamusta. Myös esimerkiksi lapseen kohdistuvien toiveiden käsittelyyn tulee varata riittävästi aikaa. Joskus adoptionhakijat ovat valmiit ottamaan lapsen, jonka saavat nopeimmin ja sivuuttavat lapseen liittyvät toiveensa. Tällöin kokemukset adoptiosta saattavat muodostua negatiivisiksi. Aikaa tarvitaan myös siihen, että adoptioneuvonnan antaja voi muodostaa selkeän kuvan adoptionhakijoiden tilanteesta. Prosessi voi kestää kauemmin esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa adoptioneuvonnan antaja kokee, että adoptionhakija ei ole avoin tai että tämä ohittaa joitakin neuvonnan kannalta keskeisiä teemoja.

Myös adoptioneuvontatyössä käytetyt menetelmät määrittyvät yksilöllisesti. Pääsääntöisesti menetelmät ovat samoja kuin muussakin sosiaalityössä. Esimerkkejä adoptioneuvontatyössä käytetyistä työmenetelmistä ovat:

- tunnetasolle ulottuvat erimuotoiset ja -tasoiset keskustelut
- haastattelutekniikat, mm. syvähaastattelu, ja kyky kysyä asioista eri tavoin ja eri näkökulmista
- mielikuvaharjoitukset (esim. kuvitteelliset lapsiesitykset)
- salliva kyselytapa, utelias ja ihmettelevä kyselytapa
- kirjalliset kotitehtävät neuvontakertojen välillä: oman elämäntarinan kirjoittaminen, artikkelien ja kirjojen lukeminen, mielikuvakirjeet lapsen biologisille vanhemmille jne.
- avioparin keskusteluharjoitusten havainnointi
- tapaaminen adoptionhakijan verkostoon kuuluvan henkilön kanssa

- osapuolten tapaaminen erikseen ja keskusteleminen esimerkiksi parisuhteesta ja vanhemmuuteen liittyvistä odotuksista
- toiminnalliset ja visuaaliset menetelmät, kuten sukupuoli, verkostokartta, suruprosessikaavio, vanhemmuuden roolikartta, videofilmit tai valokuvat
- ryhmätyöskentelyssä käytetyt menetelmät, kuten esim. arvoharjoitukset, mielikuvaharjoitukset ja erilaiset kortit
- ystävien tai sukulaisten suosituskirjeet
- työskentely perheen lasten kanssa: piirtäminen, puhuminen ja erilaiset kortit ja pelit sekä perheen sisäisten suhteiden havainnointi
- ohjaaminen adoptiovalmennuskursseille ja -koulutuksiin
- ohjaaminen käymään yhdysperheissä, jotka ovat jo adoptoineet
- ohjaaminen tapaamisiin muiden adoptiolasta toivovien kanssa
- parityöskentely toisen sosiaalityöntekijän kanssa

Adoptionhakijan itsekritiikki ja epävarmuus lisääntyvät tyypillisesti jossain vaiheessa adoptioprosessia. Adoptionhakijat voivat epäroidä ja kyseenalaistaa adoptiopäätöstään saamaansa tietoon nojautuen. Vähitellen heille syntyy realistinen käsitys itsestään tulevina adoptiovanhempina. Neuvonnan onnistuneesti läpikäynyt adoptionhakija on valmis ottamaan adoptiovanhemmuuteen liittyvän haasteen vastaan. Onnistuneen adoptioneuvonnan ja -vanhemmuuden välillä ei kuitenkaan ole suoraa yhteyttä.

Adoptioneuvonnassa tarkastellaan aina adoptionhakijan tai adoptionhakijoiden kokonaistilannetta. Tarkastelussa huomioidaan sekä ulkoiset tekijät (esim. ikä, terveys, taloudellinen tilanne) että adoptiovanhemmuudessa tarvittavat ominaisuudet (esim. joustavuus, avoimuus, realistinen minäkuva) sekä hakijoiden perhehistoria kiintymys- ja kasvatuskokemuksineen. Sosiaalityöntekijän on punnittava riskejä ja vahvuuksia toisiinsa nähden.

Adoptiotyötä tehneiden sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä adoptiovanhempien vahvuuksista:

- kyky asettua lapsen asemaan
- vahva ja toimiva sosiaalinen verkosto (erityisen keskeistä yksin adoptoivien kohdalla)
- osallistuneisuus adoptioprosessiin
- kyky solmia sosiaalisia suhteita
- kyky avoimesti käsitellä asioita
- kyky käsitellä omaa mahdollista lapsettomuutta
- vakaa talous
- toimiva parisuhde
- hyvin harkitut motiivit adoptiolle
- persoonan kypsyys: omien heikkouksien ja rajoitusten hyväksyminen ja rohkeus itsetutkiskeluun
- joustavuus
- sensitiivisyys eli herkkyyys tunnistaa ja eläytyä toisten kokemuksiin ja tunteisiin
- toimiva ja avoin tunneilmaisus sekä positiivisissa että negatiivisissa tunteissa
- avarakatseisuus ja suvaitsevaisuus
- perustieto lapsen normaalista kehityksestä
- kokemus lapsista
- kapasiteetti ymmärtää menneiden kokemusten vaikutusta tulevaan
- kyky ymmärtää kiintymiseen liittyviä vaikeuksia
- ymmärrys lapsen biologisesta taustasta ja sen vaikutuksesta identiteetin kehittymiseen
- ymmärrys omista kiintymyskokemuksista ja niiden vaikutuksista

Adoptiotyötä tehneiden sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä adoptiovanhempien riskitekijöistä:

- jäykkyys: jyrkät mielipiteet, ehdottomuus esim. kasvatuskysymyksissä ja ihmissuhteissa
- tunnekylmyys
- ylikorostunut rationaalisuus
- korkea ikä riskinä: suuri ikäero lapsen kanssa, sairastumisen ja kuoleman riski, pitkä parisuhde ja/tai itsenäinen elämä ilman lasta
- heikko terveys ja toimintakyky: kroonisen sairauden vaikutus perheen arkeen, eliniän odote, psyykkisten sairauksien ennakoimattomuus stressitilanteissa
- heikko sosiaalinen verkosto
- päihteiden väärinkäyttö
- epävakaata taloudellinen tilanne
- erittäin sulkeutuneet perheet
- kiire sekä haluttomuus pysähtyä pohtimaan elämää adoptioeuvonnassa
- perustyytymättömyys ja onnellisuuden tunteen puuttuminen nykyisestä elämäntilanteesta
- käsittelemätön lapsettomuus
- muut käsittelemättömät vaikeat asiat, kuten esim. lapsuuden kokemukset, aiemmat parisuhteet
- käsittelemättömät ongelmat nykyisessä parisuhteessa tai hyvin lyhyt ja epävakaata parisuhde
- kestämaton adoptiomotiivi, esim. hyväntekeväisyys (etenkin niiden hakijoiden kohdalla, joilla on aiempia biologisia lapsia)
- prosessiin osallistuminen pinnallisella tasolla
- pyrkimys jatkuvasti kontrolloida prosessia
- vaatimukset erityisasemasta

Adoptionhakijalla ja sosiaalityöntekijällä saattaa olla erilaiset odotukset adoptioeuvonnasta silloin, kun perheet toivovat toista tai kolmatta adoptiolasta. Adoptionhakija voi toivoa saavansa lapsen mahdollisimman pian ja pitää neuvontaa tarpeettomana käytyään prosessin jo aiemmin läpi. Sosiaalityöntekijän on kuitenkin tehtävä uusi arviointi perheen muuttuneesta tilanteesta. Neuvonnassa on arvioitava, millaiset resurssit perheellä on useamman lapsen hoitoon ja käsiteltävä perhedynamiikkaa ja sisarussuhteita jo perheessä olevien lasten näkökulmasta. Sama koskee myös perheitä, joissa on jo aiempia biologisia lapsia.

Keskeistä huomioitavaa tehtäessä adoptioeuvontatyötä perheissä, joissa on jo biologisia lapsia:

- adoption motiivit
- vanhempien kyky ymmärtää lapsen menetyksiä ja surua
- biologisen ja adoptiovanhemmuuden erojen ymmärtäminen
- sisarussuhteiden ja koko perhedynamiikan pohdinta
- sen pohtiminen, mikä tarkoitus lapsella tulee olemaan perheessä tai minkä tehtävän lapsen mahdollisesti odotetaan täyttävän

Adoptioeuvontatyössä sosiaalityöntekijä tekee arviointinsa käytettävissä olevan, lähinnä adoptionhakijalta saadun tiedon perusteella. Jos adoptionhakijat ovat haluttomia kertomaan itsestään ja antamaan tarvittavaa tietoa, tulee selvittää, miksi yhteistyö ei toimi ja kertoa adoptionhakijoille, että arviota ei voida tehdä ilman tarvittavia tietoja.

Vaikeimpia tilanteita adoptioeuvontatyössä on joutua kirjoittamaan selvitys, jossa hakijaa tai hakijoita ei puolleta adoptiovanhemmiksi. Negatiivinen päätös perustuu yleensä johonkin selkeään syyhyn tai useaan eri riskitekijään perheessä. Erityisesti tapauksissa, jois-

sa arvioinnin tekeminen on vaikeaa, päätöksen tekemistä helpottaa sen tarkastelu lapsen edun näkökulmasta. Kieltävän päätöksen syynä voi olla esimerkiksi hakijan riittämättömät valmiudet adoptiovanhemmuuteen, liian korkea ikä, vakava sairaus, mielenterveysongelmat tai rikosrekisteri. Lisäksi tietyt tekijät voivat lykätä adoptioprosessia. Tällaisia ovat esimerkiksi työttömyys, lyhytkestoinen parisuhde tai se, että puoliset eivät ole edenneet adoptioprosessissa samaan tahtiin. Adoptioprosessin keskeytyessä yksin jäämisen tunne on yleinen. On tarpeen huolehtia siitä, että hakijoilla on tiedossa läheisverkoston lisäksi muita tahoja, joilta voi saada tukea vaikeaan elämäntilanteeseen.

3.5.4 Selvitysvaihe

Adoptionevannon selvitysvaihe on lasta toivovien henkilöiden ja neuvontaa antavien sosiaalityöntekijöiden välinen yhteistyöprosessi, jonka tarkoituksena on auttaa adoption hakijoita valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen sekä arvioimaan omia valmiuksiaan adoptiovanhempina. Selvitysvaihe sisältää useita henkilökohtaisia tapaamisia, joista osa tapahtuu perheen kodissa. Tämän vuoksi neuvonta kestää perheen tilanteesta riippuen useita kuukausia ja joskus jopa vuosia. Adoptiopäätöksen taustalla on usein kipeitä asioita kuten lapsettomuus, joiden käsittely vie oman aikansa.

Selvitysvaiheeseen kuuluu myös sosiaalityöntekijän arviointi adoptiohakijan soveltuvuudesta adoptiovanhemmaksi. Selvitystyöskentelystä laaditaan asiakirja: Kirjallinen selvitys adoptionevannon antamisesta (AdL 30.1§).

Adoptioasetuksen 3§:ssä säädetään:

Adoptiolain 30 §:n 1 momentissa tarkoitetusta selvityksestä on käytävä ilmi, onko adoptionevontaa annettu siten kuin adoptiolain 4 luvussa säädetään. Selvitykseen on lisäksi merkittävät tiedot seikoista, jotka lain mukaan ovat adoptioluvan myöntämisen ja adoption vahvistamisen edellytyksenä.

Selvityksessä on erityisesti oltava seuraavat tiedot siinä laajuudessa kuin on mahdollista ja tarpeellista:

- 1) hakijan henkilöllisyys;
- 2) syyt, joiden vuoksi hakija aikoo adoptoida lapsen;
- 3) hakijan tausta, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö ja hänen taloudellinen tilanteensa;
- 4) hakijan ja hänen perheensä terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät.

Jos adoptionevontaa on annettu tietyn lapsen adoptoimista varten, selvityksessä on erityisesti oltava seuraavat tiedot siinä laajuudessa kuin on mahdollista ja tarpeellista:

- 1) lapsen henkilöllisyys
- 2) syyt, joiden vuoksi lapsi voidaan adoptoida
- 3) lapsen tausta, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö;
- 4) lapsen ja hänen perheensä terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät;
- 5) lapsen erityistarpeet.

Selvityksessä on tarvittaessa oltava adoptioluvan myöntämisen tai adoption vahvistamisen kannalta tarpeelliset tiedot adoptiolain 13§:ssä tarkoitettuja henkilöistä.

Selvityksessä on esitettävä arvio hakijan kelpoisuudesta ja sopivuudesta adoptiovanhemmaksi ja tarvittaessa erityisesti vieraasta valtiosta adoptoidun lapsen adoptiovanhemmaksi. Jos adoptioeuvontaa ei ole annettu tietyn lapsen adoptoimista varten, selvityksessä on esitettävä myös arvio adoptoitavaksi sopivan lapsen iästä ja muista ominaisuuksista. Kansainvälisissä adoptioissa selvitys on tärkein hakijaa / hakijoita, heidän elämäntilannettaan ja heille annettua adoptioeuvontaa sekä heistä tehtyä arviota kuvaava dokumentti myös lapsia luovuttavien maiden viranomaisille.

Perheen sisäinen adoptio

Perheen sisäisessä adoptiossa selvitystyöskentely ei kaikilta osilta ole niin laajaa kuin adoptioeuvonnassa muutoin. Rekisteröidyssä parisuhteessa, jossa adoptionhakija on ollut mukana lapsen suunnittelussa ja elämässä alusta lähtien, alkaa lapsen ja vanhemman suhde jo syntymästä. Lapsen edun kannalta näissä tilanteissa on usein tärkeää käynnistää adoptioeuvontaa ripeästi, ja selvitysvaiheeseen sisältyvien tapaamisten määrä voi olla tavanomaista vähäisempi. Rekisteröidyssä parisuhteessa syntyneen lapsen kohdalla adoption vahvistaminen ei edellytä kahdeksan viikon harkinta-aikaa.

Perheen sisäisessä adoptiossa keskeinen seikka lapsen edun toteutumista arvioidessa on se, että adoptionhakijan ja lapsen välillä voidaan katsoa syntyneen lapsen ja vanhemman välinen suhde. Silloin kun adoptionhakija on lapsen elämässä mukana heti syntymästä, voidaan suhteen yleensä todeta muodostuneen – näin on esimerkiksi rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheessä. Jos adoptionhakija on tullut lapsen elämään myöhemmässä vaiheessa, tulee arvioida, onko lapsen ja vanhemman välinen suhde muodostunut. Adoptioeuvonnassa tulee korostaa adoptiosta kertomista lapselle näissäkin tilanteissa. Oleellista on myös selvittää adoption purkamattomuutta – vanhemmuus ja elatusvastuu säilyvät mahdollisesta avioerosta huolimatta. Adoptioon tarvitaan lapsen myös muualla asuvan biologisen vanhemman suostumus (ks. luku 1.1.1). Yhteydenpito aikaisempaan vanhempaan voi jatkua siten kuin adoptiolain 58 §:ssä säädetään (ks. luku 3.6).

Adoptionhakijan perhetilanne ja ikä

Avoliittoa ja rekisteröityä parisuhdetta ei adoptiolaisissa rinnasteta avioliittoon. *Muut kuin aviopuolisot eivät voi yhdessä adoptoida lasta.*

Aviopari adoptionhakijana. Lapsen tulevaisuuden kannalta avioliiton toimivuus ja keskeisyys ovat tärkeitä asioita. Tämä koskee myös niitä tilanteita, joissa halutaan ottaa adoptiolapseksi puolison lapsi. Adoptio ei ole purettavissa avioliiton purkautuessaan. Tästä syystä aviosuhteen pysyvyyteen ja tasapainoisuuteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, samoin kuin siihen, että molemmat puolisot haluavat adoptoida lapsen.

Parisuhteen kestoon on syytä kiinnittää huomiota. Yhteiselon olisi hyvä olla kestänyt riittävän pitkään. Jos avioliitto ilman lapsia on jatkunut huomattavan pitkään, on syytä selvittää perheen valmiudet lapsen tulon tuomaan suureen muutokseen.

Rekisteröidyn parisuhteen osapuoli adoptionhakijana. Rekisteröidyssä parisuhteessa voi adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Usein tilanne on se, että parisuhteen toinen osapuoli on synnyttänyt lapsen ja adoptio tapahtuu välittömästi syntymän jälkeen. Rekisteröidyn parisuhteen uusperhetilanteissa neuvonnansajia voi olla useita. Lapsen oikeutena isyyskysymykset on tärkeä selvittää.

Yksin asuva adoptionhakija. Myös yksin asuva adoptionhakija voi antaa kodin adoptiolapselle. Yksin asuvan adoptiolasta haluavan henkilön kohdalla tulee erityisesti kartoittaa hänen ihmissuhteidensa verkostoa. Yksinhuoltajan arkielämässä saattaa tulla tilanteita, joissa tilapäisesti tarvitaan perheen ulkopuolista apua esimerkiksi lapsen huolenpidossa. Ratkaisuja tällaisiin tilanteisiin tulisi ennakoita jo adoptioeuvonnan aikana.

Yksin asuvalla hakijalla tulee olla hyvät valmiudet käsitellä lapsen kanssa sitä, että lapsi tulee perheeseen, jossa ei ole toista sukupuolta edustavaa vanhempaa. Adoptioneuvonnassa tulee käsitellä sitä, millaiset valmiudet hakijalla on käsitellä asiaa lapsen kanssa ja mitä ajatuksia hänellä itsellään siitä on. Joskus toisen vanhemman puuttuminen perheestä on lapselle suuri suru.

Yksinhakijoiden kohdalla on tärkeää kiinnittää huomio lapsen mahdollisuuteen kiintyä ja siten sopivassa määrin samastua molempien sukupuolten edustajaan. Adoptioneuvonnassa on selvitettävä, ketkä tulisivat olemaan tärkeitä vastakkaista sukupuolta edustavia ihmisiä lapsen elämässä tarjoten hänelle tunnetasoisesti tärkeitä samastumiskohteita. Adoptioneuvonnan aikana on syytä keskustella yksinhakijan omista ajatuksista koskien toisen sukupuolen mallia. Adoptioneuvonnassa on tärkeä keskustella myös siitä mahdollisuudesta, että yksinhakija perustaisi parisuhteen myöhemmin.

Avoliitossa oleva adoptionhakija. Avoliitossa oleva henkilö voi yksin adoptoida lapsen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää parisuhteen pysyvyyteen. Adoptioneuvontaa annetaan myös avopuolisolle (ks. AdL 24 §).

Odotusajat kansainvälisissä adoptioissa ovat pidentyneet viime vuosina huomattavasti. Useat lapsia luovuttavat maat asettavat hakijoista etusijalle kahden vanhemman perheet, joten odotusaika voi erityisesti yksinhakijalle muodostua erittäin pitkäksi, ja prosessin päätyminen adoptioon on epävarmaa. Adoptioneuvonnan aikana olisi syytä käsitellä sitä, miltä pitkä odotus hakijasta tuntuu ja millaiset valmiudet hänellä on sitoutua vuosiksi adoptiolapsen odotukseen.

Mikäli adoptionhakijoilla on ennestään joko biologisia tai adoptoituja lapsia, on adoptioneuvonnassa tarpeen pohtia näiden lasten ja tulevan adoptiolapsen suhdetta. Perheessä jo olevien lapsien valmistamiseen adoptiolapsen tuloon on kiinnitettävä riittävästi huomiota. Asiakirjoihin tulee kirjata sosiaalityöntekijän havainnot siitä, miten perheessä jo oleva lapsi voi, kuinka lasta on valmisteltu mahdollisen adoptiosisaruksen tuloon perheeseen ja miten lapsi asiaan suhtautuu. Sosiaalityöntekijöiden omilla havainnoilla ja näkemyksillä on painoarvoa erityisesti silloin, kun lapset ovat pieniä eivätkä osaa vielä käsitellä asiaa kielellisesti. Adoptioneuvonnan antajan tapaaminen tukee osaltaan lasten valmistautumista mahdollisen adoptiosisaruksen tuloon. Adoptioneuvonta on perheessä jo olevalle lapselle hyvä tilaisuus saada tarvitsemaansa tietoa sosiaalityöntekijältä sekä pohtia yhdessä, mitä adoptio merkitsee ja näin saada asiaan myös perheen ulkopuolisen aikuisen näkökulma.

Käytännössä on havaittu, että lasten kannalta vähiten riskitekijöitä on, jos uusi tulokas tulee perheen nuorimmaiseksi. On tärkeää, että lasten perheeseen tulon välillä on riittävän pitkä aika. Aikaisemman adoptiolapsen tulee olla turvallisesti kiinnittynyt perheeseen ennen uuden lapsen tuloa. Uusi lapsi perheessä merkitsee vanhempien rakkauden ja huolenpidon jakamista useamman lapsen kesken. Adoptiovanhempien voimavarat on huolellisesti selvitettävä tästä näkökulmasta.

Jokaista perheeseen adoption kautta tulevaa lasta varten annetaan oma adoptioneuvonta. Aiempi adoptioneuvonta voidaan ottaa huomioon, mutta kyseessä on monella tapaa uusi tilanne, kun perheeseen on jo tullut adoptiolapsi tai -lapsia. Adoptioneuvonnassa tulee muun muassa arvioida, miten perhe on vastannut aiempien lapsien tarpeisiin ja sopeutunut heihin. Mikäli jonkun perheenjäsenen hoito vie runsaasti aikaa sekä fyysistä ja psyykkisiä voimavaroja, on harkittava, riittääkö perheellä voimavaroja adoptiolapselle.

Koska adoptiolapsi saa kaikki lapsen oikeudet myös muuhun sukuun nähden, sukulaisten hyväksyntä on lapsen kannalta tärkeää. Perheen tulisi adoptioneuvonnan aikana keskustella omaistensa ja lähisukulaistensa kanssa adoptioaikeistaan ja valmistaa heitä uuteen tilanteeseen. Muun muassa mahdolliset isovanhemmat saattavat tarvita aikaa kypsyäkseen ajatukseen esimerkiksi vierasmaalaisesta lapsenlapsesta. Kun sukulaiset ja läheiset ovat tietoisia suunnitelmista ja saavat mahdollisimman paljon tietoa adoptiosta, heillä on parem-

mat mahdollisuudet ymmärtää ja tukea hakijoita odotuksen aikana. Tietoisina adoption erityispiirteistä heidän on helpompi myös hyväksyä lapsi ja tukea adoptiovanhempia heidän kasvatustehtävässään. Adoptiohakijoiden läheisille järjestetään tilaisuuksia, joissa he saavat tietoa adoptioprosessin kulusta, adoptioeuvonnasta sekä adoptoitujen lasten erityispiirteistä. He voivat tutustua adoptioon myös kirjallisuuden ja alaan liittyvien lehtien välityksellä sekä tapaamalla jo adoptoineita perheitä ja heidän läheisiään.

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta, ja hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi (ikään liittyvistä edellytyksistä tarkemmin luvussa 1.1.1).

Työ, asuminen ja taloudellinen tilanne

Perheen taloudellista tilannetta arvioidaan lapsen edun kannalta. On tärkeää, etteivät taloudelliset ongelmat haittaa lapsen kehitystä. Perheen velat sekä muu taloudellinen tilanne tulee arvioida muun muassa siitä näkökulmasta, voiko toinen vanhemmista olla lapsen saapumisen jälkeen kotona hoitamassa lasta mahdollisesti vielä tuetun perhevapaajaksonkin jälkeen.

Adoptioeuvonnassa on syytä selvittää lasta haluavien ammatin ja työpaikan mukanaan tuomaa turvallisuutta, puolisoiden työaikoja ja sitä, miten lapsen päivähoitoon ja koulunkäyntiin liittyvät asiat järjestetään. Kansainvälisessä adoptiossa luovuttavien maiden viranomaiset ovat kiinnostuneita muun muassa lapsen päivähoitoon ja kouluttautumismahdollisuuksiin liittyvistä tiedoista. Ne ovat tärkeitä myös monille lapsensa adoptioon luovuttaville vanhemmille.

Adoptioeuvonnassa on olennaista selvittää perheen tulevaisuuden suunnitelmia työn ja asumisen osalta. Lapsen ja perheen vuorovaikutuksen ja lapsen ja vanhemman välisen suhteen luomisen kannalta on tärkeää, että lapsen kanssa voidaan olla riittävän kauan kotona ennen päivähoitojärjestelyjä tai koulunkäynnin aloittamista. Jos perhe on työn vuoksi muuttamassa ulkomaille, tämän seikan merkityksestä on keskusteltava. Liitteessä 1 on esitelty sosiaalietuuksiin liittyviä erityissäännöksiä adoptionhakijoiden kohdalla.

Myös asunnon kokoa ja sijaintia tulee tarkastella suhteessa lapsen tarpeisiin. Asunnossa tulee olla riittävästi tilaa lapselle ja vanhemmille. Lapsen kannalta on tärkeää, että hänellä on myös mahdollisuus kanssakäymiseen ikätovereidensa kanssa.

Terveydentila ja toimintakyky

Adoptiolapsi on jo ainakin kerran menettänyt läheiset ihmissuhteensa. Sen vuoksi on tärkeää, että adoptiovanhempien terveydentilaan liittyvä elinvuosiennuste ulottuu selvästi yli lapsen täysi-ikäisyyden. Adoptionhakijan tulee kyetä turvaamaan lapselle riittävä huolenpito, kasvatusta ja elatus vähintään lapsen itsenäistymiseen saakka. Adoptiolapsen itsenäistymisen voi hänen taustastaan johtuen tapahtua normaalia hitaammin ja perheen tarjoaman tuen tarve voi jatkua hyvinkin pitkään. Hakijan vakava sairaus muodostaa merkittävän riskitekijän tässä suhteessa.

Jos vanhemmalla on esimerkiksi sairaalajaksoja vaativa sairaus, lapsi joutuu elämään menettämisen pelossa, vaikka vanhemman elinikäennuste sinänsä olisikin parikymmentä vuotta. Lapselle vanhemman terveys on erittäin tärkeä asia, koska sairaus luo usein koti-ilmapiiiriin epävarmuutta ja vaikuttaa koko perheen toimintaan ei-toivotulla tavalla. Kansainvälisissä adoptioissa lapsia luovuttavilla mailla on omia määräyksiään tulevien vanhempien terveydentilasta, kroonisista sairauksista ja aiemmin sairastetuista vakavista sairauksista.

Adoptionhakijoiden tulee hankkia adoptioeuvonnan käyttöön fyysistä ja psyykkistä terveydentilaansa koskeva lääkärintodistus. Adoptioeuvonnan antajan tulee tarvittaessa pyytää lisäselvitystä terveyskeskuslääkäriltä tai alan erikoislääkäriltä, jotta hän voi ottaa omassa arvioinnissaan kantaa hakijan terveydentilan vaikutuksesta kokonaisuuden sekä

erityisesti adoptoitavan lapsen edun kannalta. Lääkärintodistus ei saa olla puolta vuotta vanhempi sillä hetkellä, kun se saapuu adoptiolautakuntaan. Erityistä harkintaa edellyttää esimerkiksi sellainen adoptiovanhemman sairaus tai vamma, joka rajoittaa henkilön mahdollisuuksia hoitaa lasta tai jonka ennuste on huono. Näissä tilanteissa hakijan tulee toimittaa erikoislääkärin lausunto terveydentilastaan sekä tarvittaessa selvitystä käytettävissään olevista sosiaalihuollon palveluista ja tukitoimista myös adoptiolautakunnan käyttöön.

Mielenterveydellisiin kysymyksiin ja niiden mahdollisiin vaikutuksiin hakijoiden kykyyn huolehtia lapsesta on kiinnitettävä huomiota adoptioneuvonnassa. Hakijoiden psyykinen sairaus voi muodostua adoptioluvan esteeksi. Neuvonnan aikana pitäisi arvioida hakijan kypsyyttä, kykyä luoda vastavuoroisia suhteita, empatiaa ja psyykkistä tasapainoa. Lapsen tulo perheeseen voi olla erittäin stressaava ja voimavaroja vaativa tilanne. Adoptoidun lapsen lastensuojelutaustan ja hänen kokemiensa vaikeuksien vuoksi on erityisen tärkeää, että vanhemmat ovat psyykkiseltä tilaltaan vakaita. Osaan psyykkisiä sairauksia liittyy heikentynyt kyky sietää psykososiaalista stressiä. Psyykkisen sairauden luonteen, vaikeusasteen ja keston lisäksi on otettava huomioon, miten sairaus on vaikuttanut hakijan toimintakykyyn ja onko hakijalla esiintynyt alttiutta reagoida psyykkisiin oirein kuormittavissa tilanteissa tai elämänvaiheissa. Jos tarvitaan todistus alan erikoislääkäriltä, siihen olisi syytä sisältyä kannanotto hakijan psyykkisiin voimavaroihin, sairauden ennusteeseen ja uusimisriskiin. Myös vakavaan fyysiseen sairastumiseen voi liittyä reaktiivinen depressio tai muu sopeutumishäiriö, josta kuitenkin yleensä toivutaan psyykkisen kriisin mentyä ohi, jos toipuminen fyysisestä sairaudesta etenee normaalisti.

Jos adoptionhakijalla on runsasta tai hallitsematonta alkoholinkäyttöä, huumeiden käyttöä tai väkivaltaisuutta, tulee harkita adoptioneuvonnan keskeyttämistä. Osana kokonaisarviota on syytä kiinnittää huomiota myös terveystietäytymisen muihin osa-alueisiin ja merkittäviin sairastumisriskiä lisääviin elintapoihin.¹⁸

Hakijan vammaisuus ei ole sinänsä adoption este. Hakijan vammaisuus ja sen mahdolliset vaikutukset hänen kykynsä huolehtia lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta ovat seikkoja, jotka on otettava huomioon muiden olosuhteiden ohella ja suhteutettava hakijan kokonaistilanteen arviointiin.¹⁹ Tässä arvioinnissa on hakijan terveydentilasta esitetyn selvityksen lisäksi otettava huomioon ne palvelut ja tukitoimet, joilla voidaan kompensoida vammaisuuden aiheuttamaa toimintakyvyn alenemaa (esim. vammaispalvelulain (380/1987) mukaiset palvelut ja tukitoimet).²⁰ Arvioinnin tueksi adoptioneuvonnan antaja voi pyytää tarpeelliseksi arvioimansa asiantuntijan selvityksen asiasta. Tässä arvioinnissa tulisi erityisesti kiinnittää huomioita vammaisen adoptionhakijan yksilöllisiin olosuhteisiin ja hänen käytettävissään oleviin palvelu- ja tukitoimiin. Kokonaistilanteen arvioinnissa on aina huomioitava adoptoitavan lapsen tarpeet ja etu.

Motiivit ja lasta koskevat toivomukset

Adoptiolasta voidaan haluta monesta syystä. Tavallisesti taustalla on lapsettomuus. Adoptioneuvonnassa selvitetään lapsettomuuden aiheuttamia surun ja pettymyksen tunteita ja niiden vaikutusta aviopuolisoiden keskinäiseen suhteeseen, suhdetta omiin vanhempiin, ympäristön paineita lapsen hankkimiseksi ja niin edelleen. Mikäli lapsettomuuden aiheuttamaa surua ei ole käyty aiemmin läpi, sen tulee tapahtua adoptioneuvonnan aikana,

18 Tanskalaisten laatima ohjeistus adoptionhakijoiden terveydentilan arvioimiseksi: http://www.familiestyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/Adoption/guidance_on_assessment_of_health.pdf

19 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen artiklan 23 mukaan "Sopimuspuolet varmistavat vammaisten henkilöiden oikeudet ja vastuut, jotka liittyvät huoltoon ja holhoukseen, edunvalvontaan, lasten adoptointiin tai vastaaviin järjestelmiin, sikäli kuin kansallinen lainsäädäntö tuntee nämä käsitteet; kaikissa tapauksissa lapsen etu on asetettava etusijalle. Sopimuspuolet antavat vammaisille henkilöille asianmukaista apua näiden lastenkasvatusvastuun kantamisessa."

20 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1097) tarkoituksena on lain 1§:n mukaan edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Henkilökohtaista apua tulee järjestää päivittäistoimia varten siinä suhteessa, kun se on välttämätöntä vaikeavammaisen henkilön yksilölliseen avuntarpeeseen (8 c §). Vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus käyttää henkilökohtaista apua huollossaan tai hoivassaan olevan lapsen päivittäisiin toimiin osallistumisessa (HE 166/2008 vp).

ja prosessi vie jokaiselta hakijalta oman aikansa. Tarvittaessa adoptio-neuvonnan antajan tulee ohjata hakijat käsittelemään lapsettomuuttaan muiden asiantuntijoiden kanssa. Lapsettomuudesta olisi pystyttävä keskustelemaan myös omaisten ja läheisten kanssa. Käsiteltynäkin biologinen lapsettomuus on aina osa sen kokeneiden elämää. Käsitellyn surun merkinä voidaan pitää sitä, että surun kanssa pystyy elämään eikä se häiritse jokapäiväistä elämää. Adoptio-neuvontatyössä on hyvä tuntee suruprosessin eri vaiheet.

Lapsettomuuden aiheuttama suru on tärkeä käydä läpi, jotta vanhempi voi kiintyä adoptiolapseen ja hyväksyä hänet sellaisena kuin hän on sekä keskustella avoimesti lapsen kanssa tämän taustasta. Adoptio-toiveen taustalla voi myös olla lapsen menettäminen kuolemantapauksen kautta. Lapsensa menettäneiden vanhempien ei tule edetä nopeasti toisen lapsen vanhemmaksi ja korvata menetettyä lasta adoptioimalla. Adoptiolapsi ei voi olla vanhemmille vasta toiseksi paras vaihtoehto tai toisen lapsen korvaaja. Tästä syystä biologisen lapsettomuuden hyväksyminen ja lapsettomuuden tai lapsen menettämisen käsittely on tärkeää.

Joskus adoptio-neuvontaan hakeudutaan, vaikka lapsettomuushoidot ovat vielä kesken. Adoptio-neuvonnassa tulee ottaa huomioon, että kahta lasta ei voi odottaa samanaikaisesti. Jokainen lapsi ansaitsee oman odotuksen. Ei myöskään ole lapsen edun mukaista tulla sijoitetuksi adoptiolapseksi perheeseen, johon lähes samanaikaisesti syntyy biologinen lapsi. Tämän vuoksi lapsettomuushoitojen tulee olla loppuun saatettu. Lapsettomuushoidot ovat niin vaativa prosessi, että sitä ei tule käydä yhtä aikaa vaativan adoptioprosessin kanssa tai päinvastoin. Adoptioprosessin keskeytyminen raskauden vuoksi hidastuttaisi lapsen pääsyä perheeseen, jos lapselle jo nimettyä perhettä jouduttaisiin vaihtamaan.

Selkeä halu lapsen saamiseen ja hoitamiseen tarjoaa hyvän lähtökohdan adoptiolle. On toivottavaa, että adoptionhakija haluaa antaa jollekin lapselle hyvän kodin ja suotuisat kasvumahdollisuudet sekä haluaa ryhtyä vanhemmaksi ja ottaa vastaan vanhemmuuden vastuun. Hyväntekeväisyysmotiivit johtavat usein kiitollisuuden vaatimuksiin, eivätkä lapsen tarpeet tule tällöin välttämättä riittävästi otetuksi huomioon. Vanhemmat saattavat ajatella lapsesta myös omien odotustensa täyttäjää: työn jatkajaa, tietynlaista, määrätty ominaisuudet omaavaa, sukupuolen mukaan valikoitua lasta, seuralaista ja/tai yksinäisyyden poistajaa. On tärkeää, että hakijat voivat adoptio-neuvonnassa käydä lävitse näitä ehkä epärealistisiäkin toiveitaan. Niiden tiedostaminen auttaa lasta toivovia itseään pohtimaan, ovatko heidän motiivinsa soveltuvia lapsen adoptioimiseen.

Adoptio-neuvonnassa selvitetään, että perheen mahdollisesti kokemat kriisit ja onnettomuudet on käsitelty ennen kuin lapsi tulee perheeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi edellä mainittu oman lapsen menetys tai avioliiton hajoamisuhka ja siihen johtaneet tekijät.

Molempien puolisoitten tulee olla valmiita adoptioon. Jos toinen puolisoista on vastahakoinen tai vain puolisonsa mieliksi mukana hankkeessa, asiaa on rauhassa kysyttävä ja mietittävä. Mikäli toinen vanhemmista ei ole valmis ottamaan adoptiolasta, adoptiosuhdetta ei voi perustaa. Tätä asiaa tulee pohtia ennen kaikkea adoptiolapsen näkökulmasta ja auttaa hakijoita ymmärtämään asian merkitys pitkälle lapsen tulevaisuuteen ja haastaviin kehitysvaiheisiin. Puolisoilla voi olla erilainen tapa suhtautua lapsen saamiseen. He voivat myös edetä eri tahtia.

Mikäli adoptiolasta haluavat toivovat saavansa kaksi sisarusta tai useampia sisarusia yhtä aikaa, tulee arvioida heidän kykyjään selviytyä useamman lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Tällöin on myös tärkeää, että sisarusadoptio on esillä koko adoptio-neuvonnan ajan ja että kaikkia neuvonnassa esiin tulevia asioita käsitellään tästä näkökulmasta. Useamman sisaruksen samanaikainen tulo perheeseen vaatii runsaasti erityisiä voimavaroja ja perusteellista harkintaa. Harkittaessa, onko adoptiohakijoilla erityisiä voimavaroja, annetaan erityistä painoarvoa esimerkiksi hakijoiden aikaisemmalle lastenhoitokokemukselle, työn tai koulutuksen kautta syntyneelle erityisosaamiselle, iälle tai terveydentilalle. On

myös huomattava, että sisaruksista ainakin toinen on yleensä iältään jo hieman vanhempi. Vanhemman lapsen adoptio on jo sinällään haastavampaa johtuen lapsen taustasta. Haagin sopimuksen hyvien käytäntöjen oppaassa (Guide to Good Practice no. 1) sisarukset on luokiteltu niin sanotuiksi special need -lapsiksi. Sisaruksia on mahdollista adoptoida, koska luovuttajamaat pyrkivät sijoittamaan sisarukset yhdessä.

Usein perheet haluavat adoptiolapseksi mahdollisimman nuoren lapsen. Mahdollisuudet vauvan adoptioon kansainvälisen adoption kautta ovat lähes olemattomat, koska monissa maissa vauvat adoptoidaan kotimaassaan. Adoptioneuvonnassa tuleekin selvittää perheen valmiudet ja halukkuus ottaa vastaan vanhempi lapsi.

Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä suuremmat vaatimukset adoptionhakijoille asetetaan, koska vanhemmalla lapsella on usein takanaan enemmän menetyksiä ja raskaitakin elämäkokemuksia, jotka saattavat näkyä hänen käyttäytymisessään. Myös tunnesuhteiden solmiminen aikuiseen on vanhemmalle lapselle yleensä vaikeampaa kuin nuorelle lapselle. Lapsen mukanaan tuoma muutos edellyttää perheeltä suurta joustavuutta, ja vanhempia tulee valmentaa siihen. Muutoksen suuruus riippuu kuitenkin paljolti siitä, millaisia adoptoitavan lapsen aiemmat elämänvaiheet ja niihin liittyvät kokemukset ovat olleet.

Silloin, kun on kyse jo leikki- tai kouluikäisen lapsen tai kouluikäisten sisarusten adoptiosta, neuvonnassa tulee erityisesti arvioida perheen tasapainoisuutta, joustavuutta ja pitkäjänteisyyttä sekä mahdollisuutta olla kotona lapsen kanssa lapsen tarpeiden mukaisen ajan. On myös tärkeää, että perheellä on realistiset odotukset lapsen suhteen ja tietoa lapsen aiempien kokemusten ja kehitysviiveiden vaikutuksesta hänen kehitykseensä. Tältä pohjalta vanhempien tulee valmistautua vastaamaan lapsen tarpeisiin ja asettaa lapselle hänen todellisten kykyjensä mukaisia odotuksia. Adoptioneuvonnassa tuleekin harkita olisiko iältään nuoremmilla hakijoilla enemmän voimavaroja selviytyä vanhemman ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen kasvatustehtävästä. Varsinkin iäkkäämpien adoptionhakijoiden kohdalla tulee lisäksi arvioidavaksi mahdollisesti lähestyvä hoitovastuu omista, ikääntyvistä vanhemmista.

Kasvatuskyvyt ja valmiudet adoptioon

Jos adoptionhakijoilla ei ole lapsia, heidän kasvatuskykyjään on vaikeampi ennakoida kuin niiden hakijoiden, joilla on ennestään lapsia. Vanhempien omalla lapsuudella on ennustearvoa. Jos vanhemman oma lapsuus on ollut rikkinäinen ja henkilö on joutunut hylätyksi, omien menetysten läpikäynti on tarpeellista. Adoptoitavan lapsen kannalta hakijoiden lapsuudenaikaiset vaikeat kokemukset sisältävät riskin. Esimerkiksi väkivaltaiset tilanteet ja niiden uhka ovat lapselle hyvin traumaattisia kokemuksia, ja jollei niitä ole riittävästi käsitelty, saattaa myös oma vanhemmaksi tulo laukaista lapsuuden traumaattisia kokemuksia. Tämä voi pitää sisällään riskin reagoida itselleen yllättävällä tavalla esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi toistuvasti ja sitkeästi haastaa vanhempaa. Adoptioneuvonnassa on hyvä käydä läpi keinoja, joilla hakijat aikovat konkreettisesti varmistaa sen, että he pystyvät katkaisemaan sukupolvien jatkumon väkivaltaisesta ja alistavasta käytöksestä. On tärkeää pohtia, miten hakijat toimisivat esimerkiksi silloin, jos toinen reagoisi lapsen käytöksen luomaan paineeseen väkivaltaisesti tai turvautumalla päihteisiin. Neuvonnassa on syytä käydä läpi hakijoiden valmiudet tukea toisiaan ja hakea ammatillista apua sekä kantaa vastuu tällaisista reaktioista. Käsiteltyinä adoptiovanhemman omat menetykset voivat olla suuri voimavara menetyksiä kokeneen lapsen vanhemmuudessa.

Persoonallisuuden joustavuus ja ristiriitojen ratkaisukyky ovat adoptiovanhemmalle tärkeitä ominaisuuksia. Kasvatuskyvyn arvioinnissa on otettava huomioon, että adoptiolapsen hoito ja kasvatusta edellyttävät:

- lapsen perushoidosta selviytymistä
- lapsen mukanaan tuomaan elämänmuutokseen sopeutumista
- lapsen tarpeiden ymmärtämistä, niihin vastaamista sekä kykyä pitkäaikaiseen, lämpimään ja läheiseen ihmissuhteeseen
- pettymysten sietoa, joustavuutta, omien impulssien hallintaa ja huumorintajua
- lapsen ainutlaatuisuuden, identiteetin, taustan ja itsenäisyyden hyväksymistä
- kykyä asettaa turvalliset rajat lapselle
- kykyä kohdistaa lapseen realistisia odotuksia ilman kiitollisuuden toiveita
- kykyä sopeutua siihen, että lapsi ei ehkä heti osaa/pysty/kykene kiintymään adoptiovanhempiinsa
- kykyä antaa lapselle kehitysviiveiden korjaamiskokemuksia vanhempisuhteessa ja aikaa menetysten suremiseen sekä kykyä ymmärtää lapsen regressio
- kykyä olla avoin ja rehellinen lapsen taustan suhteen sekä kotimaisissa että kansainvälisissä adoptioissa
- avoimuutta ja myönteistä asennetta pohtia yhteydenpitokysymyksiä lapsen aikaisempiin vanhempiin

Adoptiolapsen vanhempana oleminen edellyttää kykyä tukea ja hyväksyä erilaisuutta. Myös kotimaisissa adoptioissa voivat lapsi tai vanhemmat kokea vierautta ja erilaisuutta. Etukäteen on hyvä valmistautua siihen, että lapsi saattaa ulkonäöltään poiketa muusta perheestä, ja tämän myötä koko perhe tulee todennäköisesti herättämään kysymyksiä ja kiinnostusta läpi elämän. Ympäristö saattaa reagoida voimakkaastikin ulkonäöltään erilaiseen lapseen. Lapsen synnyinmaa, kulttuuri ja sosiaalinen ympäristö voivat tulla tärkeiksi perheelle myös positiivisella tavalla. Myös kotimaassa adoptioon luovutetut lapset voivat olla ulkomaalais-taustaisia ja poiketa ulkonäöltään valtaväestöstä. Adoption hakijoiden tulee tiedostaa niin kansainvälisen kuin kotimaisenkin adoption erityisyys suhteessa biologiseen vanhemmuuteen ja heillä tulee olla ymmärrystä adoptoidun lapsen identiteetin ja itsetunnon tukemisessa. Keskustelu rasismista on tärkeää.

Lapsen edun arvioiminen edellyttää, että adoptio-neuvonnassa kartoitetaan lapsen tulevan lähipiirin suhtautumista adoptiolapseen sekä adoptioon. Perheeseen tulevan adoptiolapsen kannalta on tärkeää, että lapsen lähipiiriin adoption jälkeen kuuluvat henkilöt ovat tietoisia lapsen tulosta ja ehtivät valmistautua lapsen tuloon. Neuvonnassa tulee tukea adoptionhakijoita haasteissa, joita adoptiosta lähipiirille kertominen mahdollisesti aiheuttaa.

Adoptionhakijoita on valmennettava siihen, että adoptiossa etsitään lapselle parasta mahdollista kotia. Adoptiolapsen odottaminen vaatii aikaa, koska hallinnolliset toimenpiteet Suomessa ja ulkomailla vievät oman aikansa. Haagin sopimuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan adoptio lapsen kotimaassa on ensisijainen, ja sen mahdollisuus tulee ensin selvittää jokaisen adoptioon annettavan lapsen kohdalla. Muun muassa tämä toimenpide viivästyttää adoptioprosessia.

Adoptionhakijoiden on varauduttava siihen, että lapsella voi olla kehityksellisiä viiveitä ja erityishoitoa vaativia sairauksia ja kiintymyssuhteen ongelmia. Useimmista ongelmista selvittää, mutta se vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Adoptiovanhempien tulee olla valmiita tarvittaessa hakemaan ammattiapua lapsen ja perheen vaikeuksiin. Hakijoita onkin valmennettava lapsen tulon jälkeisiin tapahtumiin, silloin tapahtuvaan adoptio-neuvontaan ja tuen tarpeen arviointiin.

Adoptoidut lapset ovat aina jossain määrin erityisen hoivan ja tuen tarpeessa. Varsinkin ulkomailta adoptoiduilla lapsilla on taustallaan aina vähintään kaksi erokokemusta. Ulkomailta adoptoitu lapsi on saattanut joutua vaihtamaan olinpaikkaa useaan kertaan ennen tuloaan adoptiovanhempien luo ja häntä hoitaneet henkilöt ovat samassakin hoitopaikassa

voineet vaihtua usein. Hänellä saattaa olla muistoja pelottavista tilanteista ja yksinjämisestä.

Ulkomailla adoptoidut lapset ovat usein kärsineet aliravitsemuksesta ja muusta hoidon puutteesta, minkä vuoksi heillä voi olla fyysisen ja psyykkisen kehityksen viiveitä, jotka vaikuttavat koko tulevan kasvun ja kehityksen ajan. Samalla tavalla kiintymyssuhteen muodostumisen ongelmat, koettu turvattomuus ja suuret elämänmuutokset vaikuttavat läpi kehityksen ja muovaavat lapsen käytöstä halki elämän. Esimerkiksi turvattomuuden tunne, epävarmuus, levottomuus, alhainen itsetunto ja kontaktivaikeudet ovat ongelmia, joista lapsi saattaa kärsiä pitkän aikaa. Adoptoitu voi joutua rakentamaan omaa identiteettiään läpi koko elämänsä. Adoptiolapsi tarvitsee vähintään koko lapsuus- ja nuoruusiän ajan vanhemmiltaan erityisen paljon tukea ja huomiota tavanomaisen hoito- ja kasvatustyön lisäksi. Onkin tärkeää, että hakijoilla on realistiset odotukset adoptiolapsen erityistarpeista ja siitä, kuinka merkittävästi hän voi tarvita vanhemmilta erityistä tukea ja huomiota tavanomaisen hoito- ja kasvatustyön lisäksi. Traumatisoituneen ja kiintymyssuhteissaan häiriintyneen lapsen käytös voi herättää adoptiovanhemmissa yllättäviä reaktioita ja tuntemuksia. Myös kotimaisissa lasten adoptioissa lapsen tausta voi olla rikkinäinen.

Keskustellessaan adoptionhakijoiden kanssa adoptiolasten erityistarpeista adoptioeuvonnan antaja voi käyttää tukena adoptiopalvelun antajilta saatavaa tausta- ja terveystietolomaketta. Lomakkeessa on lueteltu adoptiolasten terveyteen ja kehitykseen liittyviä mahdollisia diagnooseja ja erityistarpeita. Hakijoiden kanssa tulisi pohtia heidän voimavarojaan suhteessa näihin diagnooseihin ja diagnoosien mukanaan tuomaan hoidon tai kuntoutuksen tarpeeseen. Palvelunantajat käyttävät lomaketta kartoittaakseen adoptiohakijoiden soveltuvuutta kontaktimaidensa lasten vanhemmuuteen. Lomakkeen läpikäyminen edellyttää aina henkilökohtaista keskustelua adoptiopalvelunantajan kanssa. Lomakkeen läpikäymisen lisäksi adoptiohakijat voi ohjata osallistumaan lapsen terveyttä käsitteleviin tilaisuuksiin, kuten adoptiovalmennuskurssille tai lapsen terveyttä käsitteleville luennoille.

Adoptioeuvonnassa hakijoita on valmennettava kertomaan lapselle alusta asti hänen taustastaan. On tärkeää, että adoptiovanhemmat osaavat kertoa asiasta avoimesti lapsen ikätason mukaisella tavalla. Näin lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi sellaisena kuin hän on ja rohkaistuu puhumaan adoptiosta vanhempiensa kanssa. Vanhempien tulee olla valmiita vastaamaan lapsen kysymyksiin, jotka koskevat lapsen kotimaata, lapsen vanhempia, olosuhteita, joista lapsi noudettiin ja niin edelleen. Keskustelujen tulee olla mahdollisimman luontevia arkielämän eri tilanteissa ja vanhempien tulee olla eläytymiskykyisiä ja vastaanottavia huomaamaan, milloin lapsi haluaa puhua näistä asioista. Vanhempien on myös aktiivisesti tarjottava lapselle tilaisuuksia puhua taustastaan.

Lapsen identiteetin kannalta on tärkeää, että hänelle kerrotaan rehellisesti ja totuudenmukaisesti mahdollisimman paljon asioita – ei pelkästään myönteisiä seikkoja – hänen omasta taustastaan ja biologisista vanhemmistaan. Näin lapsen on mahdollista ymmärtää, miksi hänet on annettu adoptioon. Kansainvälisen adoption kautta tulleet lapset saattavat myös itse kertoa taustastaan asioita, jotka eivät tule esille vieraan valtion adoptioviranomaisten kautta. On tärkeää aidosti kohdata lapsen käytöksellään ja sanallisesti kertomat asiat, koska asiakirjoissa ei aina ole tietoa juuri kipeimmistä asioista kuten mahdollisesta koetusta väkivallasta tai muista trauma- ja aiheuttaneista tapahtumista. Mikäli biologisista vanhemmista ei ole olemassa mitään tietoa, tulee lasta tukea asian suremisessa ja hyväksymisessä sekä puhua mahdollisimman laajasti lapsen kotimaasta, olosuhteista ja kulttuuri-taustasta.

Kotimaan adoptioeuvonnassa tulee käydä keskustelua hakijoiden kanssa siitä, että biologisista vanhemmista on aina jotain tietoa ja yhteys lapsen taustaan jossain vaiheessa lapsen elämää on hyvin todennäköistä. Lisäksi kaikissa adoptiossa tulee keskustella perheen valmiuksista yhteydenpitoon biologisen vanhemman tai suvun kanssa.

Yhteydenpitosopimukset kotimaisissa adoptioissa ovat ajankohtaisia adoption alusta alkaen, koska syntymävanhemmat ovat lähellä. Kotimaan adoptioissa yhteydenpito voi olla jo adoptionlähtötilanteesta alkaen sovittu käytäntö. Kansainvälisissä adoptioissa syntymävanhemmat ovat toisessa maassa ja heidän kanssa ei samalla tavoin voida sopia yhteydenpidosta tuomioistuimen vahvistamana. Laissa tarkoitettu yhteydenpito ei edellytä tuomioistuimen päätöstä, vaan se voi olla myös muulla tavoin perheiden kesken sovittua. Yhteydenpidon toive voi kansainvälisissä adoptioissa realisoitua esimerkiksi silloin, kun lapsi ja nuori kiinnostuu juuristaan ja lähtee niitä etsimään tai kun syntymävanhemmat etsivät yhteyttä lapseen. Kokemusta mm. sosiaalisen median kontakteista on jo olemassa. Laissa yhteydenpito on lapsen oikeus ja sitä tulee kunnioittaa, jolloin asian käsittely kaikissa adoptioissa adoptiovanhempien valmiutena on hyvin tärkeää ja heiltä tulee edellyttää avoimuutta ja myönteistä asennetta lapsen oikeuteen etsiä ja tuntea alkuperänsä sekä hakea yhteyttä syntymävanhempiinsa.

Yhteydenpitokysymyksissä adoption kaikkien osapuolten huomioiminen ja kunnioittaminen on tärkeää ja asian käsittely tulee ilmetä selvityksessä adoptioneuvonnan antamisesta kaikille osapuolille. Kaikilla vanhemmilla on monenlaisia tunteita lapsiaan kohtaan: lämpimistä tunteista vihaan ja pettymykseen asti. Adoptiovanhemmat eivät aina uskalla tiedostaa kielteisiä tunteitaan, koska he voivat pelätä niiden osoittavan, että adoptio oli virhe. Tunteet kuitenkin hyväksytään ja hallitaan paremmin, jos niitä voidaan rehellisesti käsitellä omassa mielessä ja toisen aikuisen kanssa. Adoptiovanhempia kannattaa rohkaista hakemaan tarvittaessa apua pohdintoihinsa esimerkiksi adoptioneuvonnasta tai adoptiokraattorilta. Myös vertaistuella on suuri merkitys. On myös muistettava, että lapsella voi olla kielteisiä tunteita, joita hänen voi olla vaikea ilmaista. Lapselle on annettava mahdollisuus ilmaista kaikki tunteensa. Aikuinen toimii myös mallina kaikkien tunteiden tunnistamisessa, ilmaisussa ja käsittelyssä ja auttaa lasta löytämään sanat omille tunteilleen.

Usein puoliset kokevat epävarmuutta vanhemmuudestaan varsinkin, jos kyseessä on ensimmäinen lapsi. Kansainvälisessä adoptioinnassa adoptiovanhempien on todettu hyötyvän vertaistoiminnasta muiden adoptiovanhempien kanssa. Näin voidaan keskustella yhteisistä kokemuksista. Adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun tulisi rohkaista hakijoita osallistumaan heti adoptioprosessin alusta alkaen ryhmätoimintaan. Palvelunantajat sekä muut tahot järjestävät ryhmätoimintaa perheille, jotka ovat adoptioneuvonnassa tai odottavat adoptiolautakunnan luvan saatuaan lasta ulkomailta.

Silloin kun perhe toivoo adoptiolasta ulkomailta, on otettava huomioon, että useimmilla lapsia luovuttavilla mailla on omat säädökset ja kriteerit adoptiovanhempien hyväksymisestä. Haagin sopimuksen mukaan vähimmäisvaatimuksena pidetään, että hakijan tulee täyttää samat edellytykset kuin kansallisissa adoptioissa. Jotkut maat antavat lapsia adoption vain aviopareille, joissakin maissa lapsia annetaan myös yksinasuville hakijoille. Myös ennen avioliiton solmimista tapahtunutta yhdessä asumista voidaan joissakin luovuttajamaissa pitää kielteisenä asiana.

Arviointi

Adoptioneuvontaa antavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida perhettä adoptoitavan lapsen edun toteutumisen kannalta. Arviointi on prosessinomaista ja sitä tehdään hakijoiden kanssa yhdessä koko adoptioneuvonnan ajan. Silloin kun tähdätään kansainväliseen adoption, arvioinnissa tulee ottaa huomioon kansainvälisen adoption vaatimat erityiset seikat. Vastaavasti kotimaiseen adoption tähdätessä tulee huomioida kotimaisen adoption erityispiirteet ja lasten tarpeet. Molemmissa on huomioitava lapsen taustaan ja yhteydenpitoon liittyvät kysymykset. Arvioinnin tuloksena adoptioneuvonnan antajalla tulee olla selkeä kanta hakijoiden soveltuvuudesta adoptiovanhemmiksi ja hänen tulee hankkia tarvittaessa asiantuntijoiden lausunnot oman lopullisen arviointinsa perustaksi. Arvioinnissa

on myös otettava kantaa mahdollisiin rajoituksiin kuten lapsen ikään tai adoptoitavien lasten määrään sekä perusteltava kannanotot.

Adoptioneuvonnassa voidaan tulla tulokseen, ettei hakijoiden katsota soveltuvan adoptiolapsen vanhemmiksi. Adoptiolasta haluavien tulisi kuitenkin voida kokea, että heitä arvostetaan siitakin huolimatta, että heidän toivettaan adoptiolapsen saamiseksi ei voida puoltaa. Parityö adoptioneuvonnassa on aina suositeltavaa ja erityisen tärkeää se on tilanteissa, joissa adoptionhakijoiden hakemusta ei voida puoltaa.

Selvitys adoptioneuvonnan antamisesta

Adoptiolupaa ja adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten adoptioneuvonnan antajan on annettava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan antamisesta. Selvityksestä on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot asian osallisista ja heidän olosuhteistaan. Selvitys on adoptioneuvonnan selvitysvaiheen lopuksi tehtävä asiakirja. Selvitys on päätöksenteon perustana adoptiolautakunnassa sen myöntäessä lupaa adoptioon ja toisaalta selvityksen avulla välitetään lasta toivovaa perhettä koskevat tiedot ja arvio perheen sopivuudesta adoptiovanhemmiksi lapsen kotimaan viranomaisille kansainvälisissä adoptioissa. Selvitystä laadittaessa on hyvä olla yhteydessä kansainvälistä adoptiopalvelua antavaan palvelunantajaan, jotta lapsia luovuttavien maiden kannalta tärkeät erityiskysymykset tulisivat otetuksi huomioon.

Selvityksen laajuus vaihtelee yksilöllisten tarpeiden ja perheen tilanteen mukaisesti. Liitteessä 2 on lisätietoja selvityksen laatimiseksi. Selvitys lähetetään kansainvälisen adoptiopalvelun antajalle silloin kun hakijat ovat kansainvälisen adoptiopalvelun asiakkaina. Kotimaiseen adoptioon tähtäävien osalta adoptioneuvonnan antanut taho lähettää selvityksen adoptiolautakunnalle sen jälkeen kun adoptioneuvonnan antaja on saanut tiedon lupahakemuksen vireillepanosta lautakunnassa. Selvitys toimitetaan hakijoille silloin kun selvitys on tehty adoption vahvistamista koskevaa hakemusta varten (tilanteet joissa adoptiolupaa ei tarvita: perheensisäiset adoptiot ja tilanteet, joissa lapsi on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa ja on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana).

Jatkoluvan hakeminen

Odotusajat adoptioissa ovat huomattavasti pidentyneet viime vuosina. Adoptiolautakunnan myöntämä lupa adoptioon on voimassa enintään kaksi vuotta. Yhä useammat hakijat joutuvat nykyisin hakemaan jatkolupaa. Adoptioneuvonnassa tulisi kiinnittää huomio siihen, kuinka perheet suhtautuvat pitkiin odotusaikoihin. Kun sosiaalityöntekijä tapaa perhettä jatkoluvan hakemista varten, tulee lisäselvitykseen kirjata, kuinka hakijat ovat suhtautuneet pitkään odotusaikaan. On tärkeää arvioida, ovatko molemmat hakijat edelleen valmiita jatkamaan adoptio-odotustaan. Pitkän adoptioprosessin lopettaminen on aina vaikea päätös ja sen esille ottaminen voi olla hyvin surullinen aihe. Sosiaalityöntekijä voi omalta osaltaan helpottaa vaikeastakin aiheesta puhumista ja tukea hakijoita parhaan mahdollisen ratkaisun teossa.

Jos perheessä on lapsi, myös häntä on syytä tavata perheen hakiessa jatkolupaa. Lapsen tapaaminen ja sosiaalityöntekijän havainnot hänestä on tarpeen kirjata tässäkin vaiheessa.

Pitkän odotusajan kuluessa hakijoiden olosuhteet tyypillisesti muuttuvat. On tavallista, että hakijat joutuvat hakemaan toista jatkolupaa, jolloin odotusaika saattaa olla kuuksikin vuotta. Hakijat ovat esimerkiksi voineet toivoa adoptioneuvonnan aikana pientä, 0–2-vuotiasta lasta. Odotusajan kuluessa hakijoille on kuitenkin saattanut tulla ikää siinä määrin, etteivät he enää voi saadakaan aivan pientä lasta. Hakijoiden valmiuksia ja motiiveja vastaanottaa vähän vanhempi lapsi on tällöin tarkasteltava huolella uudestaan.

Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä suuremmat vaatimukset adoptiovanhemmalle voidaan asettaa. Lapsella on silloin yleensä takanaan sekä enemmän kiintymistä haittaavia menetyksiä että terveen minäkuvan ja sosiaalisen kehityksen kannalta vahingollisia elämäkokemuksia.

Silloin kun ensimmäisen selvityksen tekemisestä on kulunut runsaasti aikaa eli kun haetaan toista tai kolmatta jatkolupaa, tulee lisäselvityksen olla kattava katsaus perheen tilanteeseen.

3.5.5 Sijoitusvaihe (kotimaiset adoptiot)

Valmennuksen ja arvioinnin jälkeen perhe hakee adoptiolupaa adoptiolautakunnalta. Kotimaisessa adoptiossa perheeseen voidaan sijoittaa lapsi adoptiotarkoituksessa luvan myöntämisen jälkeen. Lapsen sijoittaminen perheeseen on adoption vahvistamista valmistelevalle toimenpiteelle ja tosiasiallista hallintotoimintaa. Sijoittamisesta ei näin ollen tehdä valituskel-poista hallintopäätöstä.

Lapsen sijoituksesta ja adoptiovanhemman valinnasta huolehtii lapsen adoptiovalvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Parityöskentelyllä varmistetaan lapsen etu, koska sopivien adoptionhakijoiden valinta adoptiolapselle on ratkaisevan tärkeä osa adoptioprosessia. Tarvittaessa lapsen sijoituksessa voidaan hyödyntää lastensuojelulain 14 §:ssä tarkoitettua moniammatillisen asiantuntijajärjestelmän asiantuntemusta.

Sijoittamisessa noudatettavat periaatteet (AdL 27§):

- 1) lapsi sijoitetaan niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksestaan;*
- 2) lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhempaa, jollei ole lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä sijoittaa häntä yhden vanhemman perheeseen;*
- 3) sisarusket sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista;*
- 4) jos perheessä on ennestään lapsia, näiden tulee olla adoptoitavaa lasta vanhempia;*
- 5) lapsen vanhempien toivomukset adoptiovanhemman ominaisuuksista ja olosuhteista otetaan huomioon, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista.*

Valittaessa lapselle adoptiovanhempia tulee noudattaa adoptiolain mukaisia periaatteita mahdollisuuksien mukaan.

Lapsi tulee aina sijoittaa niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia lapsen hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta. Sijoitusperhettä valittaessa lähtökohtana tulee olla lapsen tarpeet eivätkä esimerkiksi hakijoiden toiveet tai se, kuinka pitkään hakijat ovat odottaneet adoptiolasta. Luvan saaneita adoptiovanhempia voidaan tiedustella muilta sosiaaliviranomaisilta ja Pelastakaa Lapset ry:ltä. Sijoittavan tahon harkinnassa on, kuinka laajasta joukosta adoptionhakijoita parhaat edellytykset omaavat hakijat on kussakin yksittäisessä tilanteessa asianmukaista valita. Perhettä valittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös lapsen kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan sekä yhteydenpidon mahdollisuuteen.

Adoptiolapselta huolehtiminen vaatii adoptiovanhemmilta riittäviä voimavaroja. Se, että adoptiovanhempi on kaksi vanhempaa, on tässä suhteessa yleensä vahvuus. Tämän

takia pääsääntö sijoittamisessa on, että lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi vanhempaa. Kahden vanhemman vaatimus ei kuitenkaan ole ehdoton. Siitä voidaan poiketa, jos yksittäistapauksissa on erityinen syy sijoittaa lapsi perheeseen, jossa hän saa vain yhden adoptiovanhemman. Tällaisena erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi lapsen ja tulevan adoptiovanhemman välistä sukulaissuhdetta tai muulla tavoin syntynyttä kiintymyssuhdetta. Lapsi voidaan sijoittaa yhden vanhemman perheeseen myös silloin, kun hänelle ei ole kyetty löytämään sopivaa kahden vanhemman perhettä.

Sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista. Periaatetta tulee noudattaa erityisesti silloin, kun lapset sijoitetaan samanaikaisesti. Useissa tapauksissa myös myöhemmin syntyneen tai muusta syystä myöhemmin adoptioon luovutetun sisaruksen sijoittaminen samaan perheeseen voi olla lapsen edun mukaista. Adoption yleisten edellytysten tulee kuitenkin täyttyä sekä lapsia yhtäaikaisesti että eri ajankohtina tiettyyn perheeseen sijoitettaessa. Sisarusten sijoittaminen samojen hakijoiden luokse riippuu näin ollen aina hakijoiden mahdollisuudesta huolehtia lasten hyvästä hoidosta ja kasvatuksesta. Mikäli sisaruksen tulo samaan perheeseen vaatii uutta neuvonta- ja lupaprosessia, on neuvonta toteutettava nopeutetusti, ettei lapsi joudu kohtuuttomasti odottamaan lopulliseen perheeseen pääsyä. Neuvonnan antajan tulee harkita tapauskohtaisesti, onko lapsen edun mukaista tulla sijoitetuksi sisaruksen kanssa samaan vai eri perheeseen.

Lapsen edun kannalta on yleensä perusteltua, että adoptiolapsi saa kuopuksen aseman perheeseen tullessaan. Estettä ei kuitenkaan ole sille, että samaan perheeseen sijoitetaan adoptiolapsen vanhempi biologinen sisarus, joka luovutetaan adoptioon myöhemmin. Tätä periaatetta noudatetaan myös kansainvälisten adoptioiden lupahakemusmenettelyssä.

Lasta sijoitettaessa tulee myös kiinnittää huomiota lapsen biologisten vanhempien mahdollisesti esittämiin toivomuksiin adoptioperheen ominaisuuksista ja olosuhteista, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista.

Kun tuleville adoptiovanhemmille kerrotaan lapsesta, heille annetaan samalla kaikki lasta koskevat tiedot. Näitä ovat muun muassa lapsen kehitykseen ja terveydentilaan liittyvät tiedot sekä tiedot lapsen taustasta. Adoptiovanhempien on tärkeää saada tiedot lapsen luovuttamiseen liittyvistä syistä, koska heidän on alusta alkaen kerrottava niistä lapselle totuudenmukaisesti lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen.

Lapsen siirtyminen adoptioperheeseen tulee aina valmistella ja toteuttaa lapsilähtöisesti ja lapsen omaa tahtia kunnioittaen. Nuorikin lapsi huomaa hoitajan ja ympäristön vaihtumisen ja siirtymätilanne voi aiheuttaa hänelle voimakasta stressiä, jota tulee kaikin keinoin lieventää ja helpottaa. Tutustumiseen tulee varata useita päiviä ennen lopullista siirtymistä adoptioperheeseen. Tutustumisvaiheen aikana adoptiovanhemmat voivat antaa lapselle tilaisuuden tutustua ja tottua heihin, harjoitella lapsen hoitoa sekä saada arvokasta tietoa sijaisperheeltä lapsen tavoista ja tottumuksista, päivärytmistä sekä aiemmista vaiheista. Lapsen siirtymää on hyvä helpottaa esimerkiksi lapselle tutuksi tulleiden uniriepujen tai lelujen avulla. On myös tärkeää, että lapsen omat vaatteet ja muut henkilökohtaiset tarvikkeet siirtyvät lapsen mukana ja että uudet vanhemmat sopeutuvat lapsen jo omaksumaan ruokailu-, uni- ja muuhun rytmiin, jotta lapsi voi kokea siirtymisen mahdollisimman turvallisenä.

3.5.6 Tuki- ja seurantavaihe

Ennen adoption vahvistamista adoptioneuvonnan antajan on tuettava ja seurattava sijoituksen onnistumista lapsen etua silmälläpitäen sekä tuettava perhettä. Tämä edellyttää tapaamisia perheen kanssa ja käyntejä perheen kotona. Seurannan aikana adoptioneuvonnan tehtävänä on tukea lasta ja perhettä heidän keskinäisessä sopeutumisessaan ja kiintymyssuhteen käynnistymisessä. Hyväkään valmentautuminen ei aina riitä tuomaan riittäviä

edellytyksiä ymmärtää lapsen tarpeita. Sijoituksen tuki ja seuranta koskee kaikkia niitä tilanteita, joissa adoptiota ei ole vielä vahvistettu, myös siis niitä kansainvälisiä adoptioita, joissa adoption vahvistaminen tapahtuu vasta Suomessa. (Luvussa 1.1.2 lapsen oikeudellisesta asemasta ennen adoption vahvistamista.)

Yleensä on lapsen edun mukaista, että sijoituksen ja adoption vahvistamisen välinen aika on mahdollisimman lyhyt. Seuranta-ajan sopiva pituus on kuitenkin arvioitava tapauskohtaisesti lapsen edun näkökulmasta. Joissakin olosuhteissa lapsen edun varmistaminen saattaa vaatia seuranta-ajan pidentämistä. Lapsen edun varmistaminen vaatii kuitenkin sitä, että tuki ja seuranta alkaa viivytyksettä sijoituksen jälkeen.

Jos adoptioneuvonnan antaja havaitsee ennen adoption vahvistamista, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa järjestettävä lapselle adoptiotarkoituksessa uusi sijoitus. Jollei se ole mahdollista, adoptioneuvonnan antajan ja lastensuojeluviranomaisen on ryhdyttävä muihin tarpeellisiin toimenpiteisiin lapsen edun mukaisen hoidon järjestämiseksi lapselle (AdL28 §).

Jos adoptoitava lapsi on saapunut vieraasta valtiosta Suomeen, adoptioneuvonnan antajan ja lastensuojeluviranomaisen on huolehdittava uudesta sijoituksesta yhdessä palveluntajan kanssa. Jos lapselle ei voida järjestää uutta sijoitusta eikä hänen etunsa mukaista hoitoa Suomessa, adoptioneuvonnan antajan, lastensuojeluviranomaisen ja palveluntajan on myös ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi valtioon, josta hän on saapunut, jos palauttaminen on lapsen edun mukainen toimenpide.

Sen, joka huolehtii edellä mainituista uuteen sijoitukseen tähtäävistä toimenpiteistä, on henkilökohtaisesti keskusteltava asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapsen mielipide asiasta on selvítettävä ja otettava huomioon, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Adoption vahvistamisen jälkeen tuki- ja seuranta jatkuu adoptioneuvonnassa kts. 3.7

3.6 ADOPTIOLAPSEN OIKEUS PITÄÄ YHTEYTTÄ AIKAISEMPAAN VANHEMPAANSA

Uutta adoptiolaisissa ovat säännökset, joiden tarkoituksena on mahdollistaa lapsen yhteydenpito aikaisempiin vanhempiinsa (vanhempaansa)²¹. Adoptio on usein merkinnyt lapsen ja aikaisempien vanhempien välisen yhteydenpidon katkeamista, vaikka adoptiolapsen ja aikaisempien vanhempien välistä yhteydenpitoa on myös ollut perheiden välisin sopimuksin ja adoptioneuvonnan tuella.

Kansainvälisesti tällainen niin sanottu avoin adoptio (Suomessa vahvistetun yhteydenpidon adoptio) on eri muodoissaan muodostunut yhä yleisemmäksi käytännöksi adoptioiden yhteydessä. Nimitystä käytetään erilaisista järjestelyistä, joille on ominaista, että adoption jälkeen sosiaaliset suhteet lapsen biologisiin vanhempiin tavalla tai toisella säilyvät.

Mahdollisuus yhteydenpidon säilyttämiseen ei välttämättä tule olemaan yleinen käytäntö, vaan yksi mahdollinen vaihtoehto harkittaessa lapsen edun mukaista ratkaisua. Yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen voi tulla kyseeseen jo vauva-adoptioissa tai esimerkiksi silloin, kun sijaisvanhemmat adoptoivat heillä perhehoidossa olleen lapsen. Jos lapsi on sijaisuhoitoaikana pitänyt yhteyttä biologisiin vanhempiinsa, voi olla lapsen edun mukaista, että vastaavanlainen tilanne jatkuu adoption jälkeenkin. Lapsen juridinen asema perheessä muuttuu, mutta lapsi voi säilyttää yhteytensä biologisiin vanhempiinsa. Myös esimerkiksi

²¹ Aikaisemmalla vanhemmalla tarkoitetaan henkilöä, joka ennen adoptiota oli juridisesti lapsen vanhempi. Lapsella ei siten voida vahvistaa olevan oikeutta pitää yhteyttä esimerkiksi sellaiseen biologiseen isään, jonka isyyttä ei ole isyyslain mukaisesti todettu tai vahvistettu ennen adoption vahvistamista.

rekisteröidyssä parisuhteessa tapahtuvassa perheen sisäisessä adoptiossa yhteydenpito-oikeus voidaan haluta säilyttää lapsen ja tämän aiemman juridisen äidin tai isän välillä.

Tietoisuus siitä, että yhteydenpito-oikeus voidaan adoption yhteydessä vahvistaa tuomioistuimen päätöksellä, voi auttaa biologisia vanhempia heidän harkitessaan suostumuksen antamista adoptioon. On vanhempia, jotka haluavat lapselleen pysyvän perhesijoituksen, mutta he epäröivät antaa lapsensa adoptioon. He pelkäävät menettävänsä kaiken yhteyden lapseensa.

Tuomioistuin ei voi vahvistaa sopimusta yhteydenpidosta, mikäli se ei ole molempien osapuolten yhteinen toive ja lapsen edun mukaista. Tämän vuoksi tarvitaan adoptioeuvonnan arviota ja apua sopimuksen laadintaan ja tukeen eri osapuolille yhteydenpitosopimuksen toteuttamiseksi. On tärkeää, että kaikki osapuolten erilaiset toiveet tulevat kuulluksi ja niiden käsittelyyn on riittävästi aikaa. Adoptiota on hyvä tarkastella muuttuvana elämänmittaisena prosessina, jossa osapuolten ja lapsen ajatukset ja toiveet kohdistuen yhteydenpitoon voivat muuttua. Myös yhteydenpidon nostattamiin tunteisiin ja ajatuksiin saatavan ulkopuolisen tuen tarpeesta ja saatavuudesta tulee keskustella.

Tuomioistuin voi adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen päättää, että alaikäisellä adoptiolapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä. Yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen edellytyksenä on, että aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet yhteydenpidosta eikä ole aihetta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua. (AdL 58 §).

Yhteydenpitoa voivat olla esimerkiksi kirjeenvaihto tai puhelinsoitot lapsen ja aikaisemman vanhemman välillä, heidän välisensä lyhyemmät tapaamiset tai lapsen pitempiaikainen oleskelu aikaisemman vanhemman luona. Yhteydenpidon tarkempi sisältö määritellään kussakin tapauksessa yksilöllisesti erikseen.

Yhteydenpidosta sopiminen on lapsen edun kannalta tärkeää. Näin taataan, että sovittu yhteydenpito toteutuu myös käytännössä. Sopimusta tehtäessä on vaikea ennakoida tarkasti yhteydenpidon toimivuutta lapsen edun kannalta pidemmällä aikavälillä. Sopimuksen tekemisen yhteydessä voidaan sopia myös esimerkiksi sopimuksen uudelleentarkastelusta tietyn määräajan kuluttua.

Tapaamissopimuksen sisältö on erilainen tilanteissa, joissa osapuolet tuntevat toisensa ja tapaamisista on jo kokemusta esimerkiksi perhehoidosta adoptoitavan lapsen tilanteessa. Niin sanotuissa vierasadoptioissa osapuolet vasta aloittavat toisiinsa tutustumisen ja tuolloin tapaamiset voivat olla harvajaksoisempia ja yhteydenpitoa vasta rakennetaan.

Tapaamissopimukseen kirjattavia asioita voivat olla:

- kuinka usein tavataan (tapaamismäärä/kuukausi tai vuosi)
- tapaamisten kesto
- kuka on aloitteellinen tapaamisista sopimisessa
- kuinka tapaamisen peruuntumisesta ilmoitetaan
- mahdollinen sopimuksen tarkastamisaika, kuka tuolloin on aloitteellinen ja keitä on paikalla
- sosiaalityöntekijän arvio siitä, onko yhteydenpito lapsen edun mukainen

Yhteydenpidosta tehdyn sopimuksen vahvistaa tuomioistuin. Tuomioistuimen ei tule vahvistaa sopimusta, mikäli se arvioi, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua. Sopimuksen voivat tehdä adoptiovanhemmat ja aikaisemmat vanhemmat keskenään tai adoptioeuvon-

vonnan antajan myötävaikutuksella. Sopimuksen vahvistaminen tuomioistuimessa ei ole pakollista, mutta tuomioistuimen vahvistamisen jälkeen se on täytäntöönpanokelpoinen vastaavalla tavalla kuin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva päätös.²²

Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä voidaan muuttaa tuomioistuimen uudella päätöksellä, jos lapsen aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamisesta, jos olosuhteet ovat yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen jälkeen muuttuneet tai jos tähän muutoin on aihetta. (AdL 59 §)

Olosuhteiden muutos voi olla esimerkiksi se, että lapsi muuttaa toiselle paikkakunnalle kauas aikaisemman vanhemman asuinpaikasta. Yhteydenpito-oikeuden muuttamiseen voi olla aihetta myös esimerkiksi silloin, kun käytännössä osoittautuu, että lapsen aikaisempi vanhempi on kykenemätön vastaamaan lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sovittujen tapaamisten aikana.

Yhteydenpito-oikeutta voidaan muuttaa, kun osapuolet tekevät yhteydenpidosta uuden sopimuksen, jolle haetaan tuomioistuimen vahvistus. Vahvistettua yhteydenpito-oikeutta voidaan kuitenkin muuttaa tuomioistuimen päätöksellä, vaikka osapuolet eivät pääsisikään yhteisymmärrykseen aikaisemman sopimuksen muuttamisesta. Tällöin tuomioistuin voi määritellä yhteydenpidon ehdot alkuperäisen sopimuksen ehdoista riippumatta. Yhteydenpito voidaan siis päätöksessä määritellä esimerkiksi kokonaan toisen laatuiseksi tai joko useammin tai harvemmin tapahtuvaksi kuin alkuperäisessä sopimuksessa.

Lapsen elämässä tapahtuvia äkillisiä ja yllättäviä muutoksia tulee kuitenkin pyrkiä välttämään, samoin kuin sitä, että lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien välille aiheutuisi tarpeettomia ristiriitoja. Erityisesti yhteydenpidon merkittävälle laajentamiselle suhteessa alun perin sovittuun vastoin adoptiovanhempien tahtoa tulee siksi olla lapsen edun kannalta erittäin painavat perusteet.

Yhteydenpitoa koskevaa asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. (AdL 60 §).

Jos yhteydenpito-oikeuden vahvistamista haetaan adoption vahvistamisen yhteydessä, lapsen toivomukset ja mielipide myös yhteydenpidon osalta selvitetään pääsääntöisesti adoptioneuvonnassa. Muissa tapauksissa lapsen toivomusten ja mielipiteen ja muiden yhteydenpitoa koskevan asian ratkaisemiseen vaikuttavien olosuhteiden selvittämiseksi tuomioistuimen on tarvittaessa hankittava selvitys lapsen, hänen aikaisemman vanhemmansa ja adoptiovanhemman kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä.²³ Selvitys rinnastuu käytännössä pitkälti selvitykseen, jonka tuomioistuin voi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 16 §:n nojalla hankkia lapsen tapaamisoikeutta koskevassa asiassa. Lapsen aikaisemmille vanhemmille, adoptiovanhemmille ja lapsen huoltajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi tuomioistuimessa hakemuksen johdosta (AdL 62 §).

²² Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä täytäntöön pantaessa lasta ei kuitenkaan voida määrätä noudettavaksi.

²³ Jos henkilöllä ei ole kotikuntaa Suomessa, selvitys on hankittava sen kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, jossa henkilö oleskelee.

3.7 ADOPTIONEUVONTA ADOPTION VAHVISTAMISEN JÄLKEEN

Adoptionevannon antajan on tarjottava neuvontaa, apua ja tukea adoptioon liittyvissä asioissa lapselle, hänen biologisille vanhemmilleen, adoptiovanhemmille ja mahdollisille sisaruksille adoption vahvistamisen jälkeen (AdL 25 §).

Adoptiovanhemmille on tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa. On tärkeää, että adoptionevannon antaja käy perheen luona adoption vahvistamisen jälkeen ja keskustelee perheen arjen sujumisesta ja lapsen kanssa esille tulleista asioista, kuten lapsen kehityksestä, terveydentilasta, kiintymyssuhteen kehittymisestä ja niin edelleen. Tuen tarpeen kartoitus tehdään yksilöllisesti perheen ja lapsen tarpeiden mukaan. Kartoitus on hyvä tehdä vasta, kun yhteistä perheaikaa lapsen kanssa on ollut riittävästi, viimeistään kuitenkin noin vuoden kuluttua adoption vahvistamisesta. Tuen tarpeen kartoitus on tehtävä kirjallisena, ja tieto kartoituksen tarjoamisesta tulee dokumentoida lapsen asiakirjoihin. Perhe voi toivoa tukea ja tuen tarpeen arviointia myös milloin tahansa aikaisemmin tai myöhemmin asian tullessa ajankohtaiseksi.

Adoptionevannon antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi ja -perhe mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- ja terveystalvelujen, esimerkiksi perheneuvolan, tai muun avun ja tuen piiriin. Kansainvälinen adoptio pitää sisällään erityispiirteitä, joiden tietämystä kaikilla sosiaali- ja terveystalveluja tuottavilla tahoilla ei ole vielä riittävästi. Näissä tilanteissa adoptionevannon antajalla on tärkeä rooli auttaa perhettä saamaan hyvää asiantuntija-apua.

Myös lapsen aikaisemmille vanhemmille annetaan tarvittaessa adoptionevontaa adoption vahvistamisen jälkeen. Lapsen aikaisemmat vanhemmat on tarvittaessa ohjattava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- ja terveystalvelujen tai muun avun ja tuen piiriin. On myös varauduttava tukemaan ja auttamaan lapsensa luovuttaneita vanhempia hyvinkin pitkän aikaa tai pitkän ajan kuluttua. Jotkut vanhemmat haluavat vuosien jälkeenkin tietoja luovuttamastaan lapsesta tai käydä uudelleen läpi luovutukseen liittyneitä tunteita ja tapahtumia. Myös toive lapsen tapaamisesta voi herätä vasta lapsen ollessa jo täysi-ikäinen.

Työskentely adoptoidun nuoren kanssa voi jatkua pitkään adoption vahvistamisen jälkeen. Adoptoiduilla on tarve tietää omasta taustastaan ja adoptioon johtaneista syistä, ja adoptionevannon antaja voi yhteistyössä palvelunantajan ja adoptiovanhempien kanssa tukea lapsen mahdollisuuksia selvittää menneisyytään. Osa adoptoiduista haluaa jossain vaiheessa elämäänsä tavata biologiset vanhempansa. Tällöin on otettava huomioon myös se, onko luovuttanut vanhempi halukas ja kykenevä tapaamaan lasta. Biologista vanhempaa tulee valmistaa lapsen mahdolliseen tapaamiseen jo silloin, kun hän harkitsee lapsensa antamista adoptioon sekä silloin, kun tapaaminen toteutuu. Tapaamiset on valmisteltava ennakolta ja sosiaalityöntekijän on oltava tapaamisissa mukana tilanteen niin vaatiessa. On aina syytä varmistua siitä, haluaako joku tapaavista osapuolista työntekijän läsnäoloa.

Jos nuori haluaa ottaa yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa adoptiovanhempien tietämättä, on syytä selvittää, miksi nuori haluaa toimia niin ja mitä hän toivoo yhteydenotolta. Olisi tärkeää, että nuoren yhteydenotto aikaisempaan vanhempaan tapahtuisi adoptiovanhempien tuella. Joskus tämän asian läpikäymiseen tarvitaan ulkopuolista apua. Nuoren ja hänen aiemman vanhempansa välisten yhteydenottojen välillä voi olla pitkiäkin aikoja. Silloinkin, kun lapsi tapaa säännöllisesti aiempaa vanhempaansa tai pitää häneen muutoin yhteyttä (vahvistetun yhteydenpidon adoptio), lapsi – kuten myös muut osapuolet – voivat tarvita adoptionevannon tukea.

Adoptoiduille on tärkeää saada tietoa myös mahdollisista sisaruksistaan, ja tiedon käsittelyyn tarvitaan mahdollisesti ulkopuolista tukea. Kansainvälisen adoption kautta tullut

lapsi saattaa haluta tutustua kotimaahansa ja hankkia tietoja taustastaan. Usein adoptiolapset eivät kuitenkaan pysty löytämään vanhempiaan vieraassa valtiossa. Selvitettäessä lapsen taustaa ulkomailla selvitystyö tapahtuu adoptiopalvelun antajan kautta.

Uutena adoptioneuvonnassa huomioitavana asiana on noussut esiin internetin ja sosiaalisen median käyttö adoption osapuolten keskinäisessä yhteydenpidossa. Sähköinen yhteydenpito tulee varmasti jatkossa edelleen lisääntymään. Internet ja sosiaalinen media voivat olla vastuuntuntoisesti käytettynä yhteydenpidon kannalta myönteisiä asioita, mutta sähköiseen yhteydenpitoon liittyy riskejä, jotka on tärkeä tiedostaa. Yhteydenottoa tai yhteydenottoon vastaamista ei esimerkiksi välttämättä tule pohdittua huolellisesti yhteydenpitovälineiden nopeuden ja helppokäyttöisyyden vuoksi. Nämä ovat kysymyksiä, joihin adoption osapuolet tarvitsevat jatkossa ohjeistusta adoptioneuvonnan antajalta.

Adoptioneuvonnassa ja adoptionjälkeisessä tuessa tulee ohjata kaikkien adoption osapuolten kunnioittamiseen ja huomioitava adoption liittävät eettiset ja oikeudelliset seikat.

3.8 OIKEUS TIETOJEN SAAMISEEN

Adoptiotyössä pyritään kaikilta osin yhä suurempaan avoimuuteen ja varmistamaan lapsen oikeus tietää ja tuntea alkuperänsä. Lapselle tulee kertoa rehellisesti siitä, että hänet on adoptoitu ja vastata ikätaso huomioiden ja totuudenmukaisesti hänen kysymyksiinsä omasta alkuperästään. Adoptiovanhemmat ovat ensisijaisia tiedon välittäjiä, ja heidän tehtävänä on luoda kotiin ilmapiiri, jossa lapsen on helppo pohtia adoption liittyviä asioita. Adoptiosta keskustelun ja tiedon välittämisen lisäksi adoptiovanhempien kyky vastaanottaa adoption liittyviä tunteiden ilmaisuja on merkityksellistä.

Usein adoptoitu itse kiinnostuu adoptionensa liittyvistä seikoista ja omasta menneisyydestään murrosiässä tai muissa elämän muutosvaiheissa Tällöin hänellä on oikeus tiedonsaantiin adoptioneuvonnan antajalla olevista itseään koskevista asiakirjoista. Kunnan sosiaalihuollon toimielimen, adoptiotoimiston ja palvelunantajan on säilytettävä adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut adoptiolasta ja hänen aikaisempia vanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta (AdL 92 §).

Adoptiolapsella ja hänen huoltajallaan sekä adoptiolapsen kuoltua hänen jälkeläisellään ja tämän huoltajalla on oikeus saada maksutta adoptiolasta koskevia tietoja edellä mainituista asiakirjoista. Tietoja annettaessa on tarjottava tarpeellinen tuki ja ohjaus. Tietojen antamisesta voidaan kieltäytyä, jos on perusteltua syytä olettaa, että tietojen antamisesta aiheutuu vaaraa adoptiolapsen tai muun tietoja pyytävän henkilön terveydelle tai kehitykselle, tai jos tietojen antaminen olisi muutoin selvästi vastoin hänen etuaan tai muuta yksityistä etua (AdL 93.2).

Jos aikaisemman vanhemman (vahvistettu vanhemmuus) henkilöllisyys tiedetään, tieto siitä on annettava 1) 12 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja adoptiolapsen kuoltua tämän 12 vuotta täyttäneelle jälkeläiselle; sekä 2) alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua tämän alaikäisen jälkeläisen huoltajalle. Tässä tarkoitetaan vain vanhemman henkilötiedon antamista neuvonnan antajan kautta suoraan lapselle. Tietojen antamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä, jos tietojen antamisesta voi aiheutua vaaraa adoptiolapsen terveydelle tai kehitykselle taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin vastoin adoptiolapsen etua tai muuta yksityistä etua (AdL 93 §). Kieltäytymisestä tietojen antamiseen on tehtävä kirjallinen päätös, johon voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

4 ADOPTIOLUPAA JA ADOPTION VAHVISTAMISTA KOSKEVAT MENETTELYT

4.1 ADOPTIOLUPA

Vuonna 2012 voimaan tulleen adoptiolain mukaan sekä kotimaisiin että kansainvälisiin adoptioihin tarvitaan adoptiolautakunnan lupa. Adoptiolautakunnan lupaa ei kuitenkaan tarvita perheen sisäisiin adoptioihin. Perhehoidossa olevien lasten adoptioissa lupaa ei tarvita jos lapsi on tullut perheeseen muussa kuin adoptiotarkoituksessa ja ollut perheessä yli vuoden.

Kotimaisessa adoptiossa ja ilman palvelunantajaa tapahtuvassa kansainvälisessä adoptiossa adoptionhakijat hakevat itse lupaa adoptiolautakunnalta Valviran internetsivuilta saatavalla hakemuksella. Liitteeksi tarvitaan muun muassa adoptionhakijoiden virkatodistukset. Adoptioneuvonnan antaja lähettää suoraan adoptiolautakunnalle adoptioneuvonnassa laaditun selvityksen hakijoiden soveltuvuudesta adoptionhakijoiksi sekä mahdolliset muut tarvittavat liitteet.

Kansainvälisessä adoptiossa adoptiolautakunnan lupa haetaan palvelunantajan välityksellä. Ennen luvan hakemista lautakunnalta hakijan tulee valita adoptiopalvelun antaja ja hakeutua palvelunantajan asiakkaaksi. Hakemukseen liitetään todistus kansainvälisestä adoptiopalvelusta, adoptioneuvonnassa tehty selvitys hakijoiden soveltuvuudesta adoptionhakijoiksi, hakijoiden virkatodistus sekä muut mahdolliset liitteet.

Adoptiolautakunta arvioi täyttävätkö hakijat adoptiolain mukaiset edellytykset adoption. Kotimaisessa adoptiossa adoptiolautakunta antaa todistuksen myönnetystä luvasta adoptioneuvonnan antajalle ja kansainvälisessä adoptiossa palvelunantajalle. Hakijoille annetaan kopio todistuksesta. Ilman palvelunantajaa tapahtuvassa kansainvälisessä adoptiossa todistus myönnetystä luvasta annetaan suoraan adoptionhakijalle.

Ulkomailla vahvistettu adoptio on adoptiolautakunnan antaman luvan perusteella ilman eri toimenpiteitä pätevä myös Suomessa. Adoptiolupa myönnetään korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Jatkolupa

Adoptioluvan voimassaoloaika voidaan hakemuksesta pidentää (AdL 47.2 §). Kotimaassa ei ole vuosittain kovinkaan paljon adoption luovutettavia lapsia, ja kansainvälisissäkin adoptioissa odotusajat ovat huomattavasti pidentyneet viime vuosina. Tämän vuoksi yhä useammat hakijat joutuvat nykyisin hakemaan kerran tai useammin adoptiolautakunnan päätöstä adoptioluvan jatkamiseksi.

Kun adoptionhakijat hakevat adoptioluvan voimassaoloajan pidentämistä, heitä tulee tavata ja varmistua heidän motiiveistaan ja valmiudestaan jatkaa adoptioprosessia. Jos luvan voimassaoloaika pidennetään useampia kertoja, adoptioneuvonnan antajan tulee selvittää lausunnossaan perusteellisemmin adoptionhakijan olosuhteet ja niissä mahdollisesti tapahtuneet muutokset. Pitkän odotusajan kuluessa hakijoiden olosuhteet tyypillisesti muuttuvat, minkä vuoksi kattava katsaus perheen tilanteesta on tarpeen.

4.2 ADOPTION VAHVISTAMINEN

4.2.1 Adoption vahvistaminen Suomessa

Kotimaisissa adoptioissa ja kansainvälisissä adoptioissa silloin kun adoptio vahvistetaan Suomessa²⁴, adoption vahvistamista koskeva kirjallinen hakemus tehdään adoptionhakijan kotipaikan käräjäoikeudelle (AdL 51 §). Adoptioneuvonnan antajan on huolehdittava siitä, että adoptionhakijat hakevat viivytyksettä adoption vahvistamista sekä avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä.

Adoptionhakijan on alaikäisen lapsen adoption vahvistamista koskevassa asiassa esitettävä tuomioistuimelle selvitys siitä, että:

- 1) *asiaan osallisille on annettu adoptioneuvontaa ja*
- 2) *hakijalla on voimassa oleva adoptiolupa, jos adoptioon adoptiolain 39 §:n mukaan tarvitaan lupa. (AdA 20 §)*

Adoptiolupaa ei tarvita, jos sekä hakijalla että lapsella on asuinpaikka Suomessa ja 1) aviopuoliso aikoo avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin adoptoida toisen aviopuolison lapsen (koskee myös perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyssä parisuhteessa); tai 2) lapsi, joka on tullut hakijan hoidettavaksi muussa kuin adoptiotaroituksessa, on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Vakiintunutta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaamista on pitempiaikainen, yleensä vähintään vuoden jatkunut tilanne. Alun perin lapsi on tullut hakijan hoidettavaksi esimerkiksi perhehoitoon tai yksityisesti sijoitettuna.

Tuomioistuimen tehtävänä on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki selvitys, joka on tarpeen adoption vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuimen on tarvittaessa kuultava kaikkia henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja adoptiota koskevasta asiasta. (AdL 53 §.)

Jos alaikäisen adoptoitavan lapsen etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai edunvalvojansa edun kanssa käsiteltäessä adoption vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta määrättävä lapselle edunvalvoja valvomaan lapsen etua asiassa (AdL 55 §).

Adoptiolupaa ja adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten adoptioneuvonnan antajan on annettava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan antamisesta. Selvityksestä on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot asiaan osallisista ja heidän olosuhteistaan (AdL 30 §). Selvityksestä on käytävä ilmi, että adoptioneuvontaa on annettu siten kuin adoptiolaissa säädetään, ja siihen on merkittävät tiedot niistä seikoista, jotka lain mukaan ovat adoptioluvan myöntämisen ja adoption vahvistamisen edellytyksenä. Selvityksessä on tarvittaessa oltava adoptioluvan myöntämisen tai adoption vahvistamisen kannalta tarpeelliset tiedot adoptiolain 13 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä (henkilöt, joilta vaaditaan suostumus adoptioon). (Selvityksestä tarkemmin luvussa)

Tieto tuomioistuimen tekemästä adoption vahvistamispäätöksestä tulee asianomaiselle kunnan sosiaalihuollon toimielimelle tai adoptiotoimistolle adoptionhakijoiden kautta. Kunnan sosiaalihuollon toimielin ja adoptiotoimisto ovat velvollisia ilmoittamaan päätöksestä viipymättä lapsen aikaisemmille vanhemmille. Ilmoituksen tarkoituksena on välittää aikaisemmille vanhemmille se tieto, että heidän huolto- ja elatusvastuunsa lapseen nähden on lakannut. Tämän vuoksi riittää, että ilmoituksessa kerrotaan, milloin adoptio vahvistet-

24 Yleistä kansainvälisissä adoptioissa on, että adoptio vahvistetaan lapsen luovuttajamaassa.

tiin. Päätöksen numero ja käräjäoikeus on myös mainittava muutoksenhakuoikeutta varten. Ilmoituksessa ei tule olla tietoja adoptiovanhemmista, ellei asiasta ole sovittu toisin adoptiovanhempien ja biologisen vanhemman kanssa. Kansainvälisissä adoptioissa ilmoitus annetaan asianomaiselle palveluntajalle.

Adoptionhakijalla, lapsella sekä henkilöllä, jota asiassa on lain mukaan kuultava, on oikeus hakea muutosta adoptiota koskevassa asiassa annettuun tuomioistuimen päätökseen (AdL 56 §).

4.2.2 Kansainvälisen adoption vahvistaminen ulkomailla

Kansainvälinen adoptio vahvistetaan useimmiten lapsen syntymämaassa jo ennen kuin lapsi vanhempiensa kanssa tulee Suomeen. Tällöin palveluntaja ilmoittaa adoption vahvistamisesta adoptiolautakunnalle, väestöketerikeskukselle ja adoptioneuvonnan antajalle. Joissakin tapauksissa adoptio vahvistetaan lapsen syntymämaassa vasta tietyn ajan jälkeen, jonka lapsi on ollut sijoitettuna uudessa perheessään (esimerkiksi Thaimaa). Tällöin lapsen syntymämaan viranomaiset vahvistavat adoption saamiensa adoptioneuvonnan antajan laatimien lapsen sijoitusta koskevien selostusten pohjalta. Joissakin valtioissa lapsen edunvalvonta ja/tai huolto siirretään lapsen syntymämaan toimivaltaisten viranomaisten päätöksellä tuleville adoptiovanhemmille (esimerkiksi Intia). Tällöin adoptio vahvistetaan suomalaisessa tuomioistuimessa lapsen Suomeen saapumisen jälkeen.

Sekä adoptioneuvonnan antaja että palveluntaja ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että adoptionhakija ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin adoption vahvistamiseksi (AdL 24 §). Saatuaan väestöketerikeskukselta tiedon Suomessa tapahtuneesta adoptiosta adoptioneuvonnan antajan on ilmoitettava siitä palveluntajalle.

Kun adoptio on vahvistettu, lapsi saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, mikäli ainakin toinen adoptiovanhemmista on Suomen kansalainen (Kansalaisuuslaki 359/2003 10 §).

Silloin kun adoptiota ei ole vahvistettu lapsen lähtömaassa, adoptioneuvonnan antaja seuraa yhdessä palveluntajan kanssa lapsen edun toteutumista ja sijoituksen onnistumista lapsen saavuttua Suomeen. Tarvittaessa tuetaan lasta ja adoptiovanhempia keskinäisessä sopeutumisessa ja mahdollisesti ilmenevissä vaikeuksissa. Mikäli sijoitus katsotaan epäonnistuneeksi, adoptioneuvonnan antajan on palveluntajan avustamana ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen edun suojaamiseksi (AdL 28 §).

Kansainvälisissä adoptioissa lapsen luovuttajamaat haluavat saada tietoja lapsen olosuhteista, kasvusta ja kehityksestä adoption vahvistamisen jälkeenkin. Ulkomaisen sijoituksen tehneet viranomaiset edellyttävät raportteja lapsen sopeutumisesta sekä adoptioneuvontaa antaneelta taholta että perheeltä varmistuakseen adoption onnistumisesta. Perheen raportteja odotetaan mahdollisesti vielä vuosienkin päästä adoption vahvistamisen jälkeen.

5 KANSAINVÄLISEN ADOPTION ERITYISKYSYMYKSIÄ

5.1 KANSAINVÄLISTEN ADOPTIOIDEN KESKEISET PERIAATTEET

Kansainvälisen adoptiotoiminnan keskeiset periaatteet on ilmaistu lapsen oikeuksien sopimuksessa, yleissopimuksessa lasten suojelusta ja yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (Haagin sopimus) sekä eurooppalaisessa yleissopimuksessa lasten adoptioista. Erityisesti lapsia luovuttavat maat ovat pitäneet sopimusten valmistumista tärkeänä voidakseen turvata lapsen edun kansainvälisessä adoptiotoiminnassa ja estääkseen niitä väärinkäytöksiä, joita toiminnassa aika ajoin ilmenee. Lapsen oikeuksien sopimus tuli kansainvälisesti voimaan vuonna 1989, Haagin sopimus puolestaan vuonna 1995 ja eurooppalainen yleissopimus lasten adoptioista vuonna 2011. Suomi on liittynyt kaikkiin sopimuksiin, viimeisimpänä eurooppalaiseen yleissopimukseen 1.7.2012 lukien.

Kansainvälisen adoptiotoiminnan keskeiset periaatteet ovat Haagin sopimuksen johdantokappaleen mukaisesti seuraavat:

- 1) lapsen tulee persoonallisuutensa täysipainoisen ja sopusointuisen kehityksen vuoksi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä
- 2) ensisijaisesti on ryhdyttävä niihin toimiin, jotka ovat aiheellisia, jotta lapsi voi pysyä omassa perheessään
- 3) kansainvälisellä lapseksiottamisella voidaan antaa pysyvä perhe lapselle, jolle ei voida löytää sopivaa perhettä hänen alkuperävaltiossaan
- 4) kansainväliset lapseksiottamiset on toteutettava lapsen edun mukaisesti ja hänen perusoikeuksiaan kunnioittaen
- 5) lasten kaappaaminen, myynti ja kauppaaminen on estettävä.

Keskeisten periaatteiden toteuttamiseksi Haagin sopimus sisältää määräyksiä sopimusvaltioiden välisestä yhteistyöjärjestelmästä. Järjestelmä perustuu keskusviranomaisiin: jokainen sopimusvaltio nimeää keskusviranomaisen huolehtimaan Haagin sopimuksen mukaisista velvoitteista. Valtiot voivat sisäisessä lainsäädännössään uskoa osan keskusviranomaisen tehtävistä muille viranomaisille tai valtuutetuille toimielimille.

Haagin sopimuksen mukainen yhteistyöjärjestelmä perustuu myös valtioiden väliseen työnjakoon. Lapsen alkuperävaltion toimivaltaiset viranomaiset ja valtuutetut toimielimet huolehtivat adoptioneuvonnasta lapselle, tämän vanhemmille ja muille lapsesta huolta pitävillä henkilöillä tai laitoksilla. Lapsen alkuperävaltion toimivaltaisten viranomaisten velvollisuutena on erityisesti huolehtia siitä, että kaikki tarvittavat suostumukset on annettu ennen kuin lapsi luovutetaan adoptioniin. Lapsen vastaanottavan valtion toimivaltaiset viranomaiset ja valtuutetut toimielimet huolehtivat adoptioneuvonnasta adoptionhakijoille. Lapsen vastaanottavan valtion toimivaltaisille viranomaisille kuuluu erityisesti velvollisuus todeta adoptionhakijoiden kelpoisuus ja sopivuus adoptiovanhemmiksi.

Haagin sopimuksen yhteistyömääräysten mukaisesti tapahtuneet adoptiot, jotka on varmennettu sopimuksen mukaisiksi, tunnustetaan sopimuksen nojalla päteviksi muissa sopimusvaltioissa.

Adoptiolain kansainvälisiä adoptioita ja adoptioneuvontaa koskevat säännökset on sopeutettu lapsen oikeuksien sopimukseen, Haagin sopimukseen ja eurooppalaiseen yleissopimukseen. Suomessa Haagin sopimuksen mukaisena keskusviranomaisena toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa toimiva adoptiolautakunta. Toimivaltaisina viranomaisina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, kuntien sosiaalihuollon viranomaiset sekä tuomioistuimet. Valtuutettuina toimieliminä toimivat luvan saa-

neet palvelunantajat. Adoptioneuvonnasta huolehtivat kuntien sosiaalihuollon viranomaiset ja luvan saaneet adoptiotoimistot. Adoptiolain säännöksiä yhteistyöstä kansainvälisissä adoptioissa sovelletaan suhteessa jokaiseen vieraaseen valtioon, eli sillä ei ole merkitystä, onko vieras valtio Haagin sopimuksen osapuoli vai ei. Adoptiolautakunta toimii niin ikään eurooppalaisen yleissopimuksen yhteistyöviranomaisena silloin, kun pyydetään tietoja toiselta sopimusvaltiolta (sopimuksen 15 artikla).

Vieraassa valtiossa tapahtuneen adoption vahvistamista ja adoption tunnustamista ja purkamisen tunnustamista käsitellään luvuissa 4.2.2 ja 5.4.

5.2 KANSAINVÄLINEN ADOPTIOPALVELU

Adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka aikoo adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, on pyydettävä kansainvälistä adoptiopalvelua palvelunantajalta (AdL 31 §). Velvollisuus pyytää palvelua koskee Suomessa asuvia Suomen kansalaisia ja Suomessa asuvia vieraan valtion kansalaisia.

Kun adoptioneuvonnan aikana tulee esille, että asiakas haluaa adoptiolapsen ulkomailta, hänet on ohjattava saamaan adoptiopalvelua.

Palvelunantajan tehtävänä on erityisesti (AdL 33 §):

- 1) välittää adoptionhakija, jolla on asuinpaikka Suomessa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia asuinpaikkavaltiostaan;
- 2) avustaa adoption vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä;
- 3) auttaa adoptiolasta ja tämän huoltajia sekä adoptiolapsen kuoltua tämän jälkeläisiä ja näiden huoltajia saamaan tietoja lapsesta ja hänen alkuperästään siitä valtiosta, josta lapsi on saapunut; sekä
- 4) tarjota 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja annettaessa tietojen saajalle tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Palvelunantajan muista tehtävistä säädetään adoptioasetuksessa (AdA 6 §).

Järjestäminen ja tehtävät

Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä.

Perheen soveltuvuuden arviointi tehdään adoptioneuvonnassa ja adoptiolautakunnassa. Palvelunantajat ovat tietoisia ulkomaisten yhteistyökumppaneiden perheille asettamista vaatimuksista (ikä, terveydentila ym.) ja arvioivat luvan saaneiden hakijoiden osalta sitä, mihin kohdemaahan ja palveluntarjoajan tarjoamaan adoptiokontaktiin hakijat soveltuvat. Mikäli hakijat täyttävät ulkomaisen yhteistyökumppanin asettamat kriteerit, voi adoptiopalvelunantaja lähettää heidän hakemuksensa kyseiseen maahan.

Adoptiopalvelua antavat ne elimet, jotka ovat saaneet adoptiolautakunnan luvan²⁵ tähän toimintaan. Lupa voidaan hakemuksesta myöntää kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle, Suomessa rekisteröidyille yhdistyk-

²⁵ Adoptiolautakunta voi peruuttaa luvan, jos kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa ei noudateta voimassa olevia säännöksiä tai määräyksiä taikka jos toiminnassa havaitaan puutteellisuksia tai epäkohtia eikä niitä ole lautakunnan asettamassa määräajassa korjattu tai poistettu.

sille, taikka muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastaavalle yhteisölle (AdL 87 §).

Lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen on seuraavilla yhteisöillä:

- Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden virasto, www.hel.fi
- Interpedia ry, www.interpedia.fi
- Pelastakaa Lapset ry, www.pelastakaa-lapset.fi

Adoptiopalvelun antajan tulee täyttää seuraavat edellytykset (Haagin sopimuksen 11 artikla):

- johto ja henkilöstö ovat ammattitaidoltaan sekä koulutukseltaan tai kokemukseltaan päteviä kansainvälisissä adoptioasioissa toimii ilman taloudellisen hyödyn tavoittelua
- kokoonpano, toiminta ja taloudellinen tila ovat luvan antaneen valtion toimivaltaisten viranomaisten valvonnassa
- toiminnan aloittamista voidaan pitää palvelun järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaisena.

Palvelunantaja voi myös välittää adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia Suomesta.

Palvelunantaja huolehtii Haagin sopimuksen III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on uskottu palvelunantajalle.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella (AdL 33 §, AdA 6 §).

Palvelunantajan on jokaisessa tapauksessa varmistuttava siitä, että korvausta adoption johdosta tai lapsen elatusta varten ei ole annettu tai suoritettu eikä ole luvattu antaa tai sitouduttu suorittamaan.

Jos palvelunantaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on salassapitosäännösten estämättä otettava yhteyttä adoptioneuvonnan antajaan, jotta voidaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin (AdL 34 §).

Palvelunantaja voi kieltäytyä antamasta kansainvälistä adoptiopalvelua adoptionhakijalle tai keskeyttää palvelun antamisen, jos hakija ei täytä niitä edellytyksiä, joita palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevat ulkomaalaiset palvelunantajat ovat asettaneet, tai jos hakija on laiminlyönyt velvollisuutensa maksaa palvelumaksun ja kulukorvauksen tai velvollisuutensa asettaa vakuus maksujen suorittamisesta eikä ole kehotuksesta huolimatta täyttänyt velvollisuuttaan hänelle asetetussa kohtuullisessa määräajassa (AdL 37 §). Päätökseen voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta.

Palvelunantaja voi toimia yhteistyössä ainoastaan sellaisen ulkomailla vastaavassa palvelutehtävissä toimivan viranomaisen, järjestön, tai muun toimielimen kanssa, jonka adoptiolautakunta on hyväksynyt (*ulkomainen palvelunantaja*). Tämä merkitsee sitä, että palvelunantajat voivat välittää hakijoiden hakemuksia ainoastaan niihin valtioihin, joissa niillä on lautakunnan hyväksymä yhteistyöelin. Yhteydenpito ja kaikki tiedonvaihto adoptiohakemukseen liittyen ulkomailla oleviin adoptioviranomaisiin ja Suomessa hakijoiden suuntaan tapahtuu pelkästään palvelunantajan välityksellä.

Lainvastainen adoptiolapsen välittäminen on rikoslaisissa säädetty rangaistavaksi teoksi (RL 25 luku 3 c §).

Kulut ja maksut

Palvelunantaja voi periä maksun kansainvälisestä adoptiopalvelusta sekä korvauksen asiassa aiheutuneista kuluista. Palvelunantaja voi vaatia, että maksu ja korvaus kuluista suoritetaan ennakolta tai että niiden suorittamisesta asetetaan hyväksyttävä vakuus. Palvelunantajan on pyynnöstä annettava etukäteen kirjallinen arvio asiassa aiheutuvista maksuista ja kuluista. (AdL 35 §.)

Palvelunantajan adoptionhakijalta perimiä kuluja ovat:

- 1) kansainvälisen adoptiopalvelun antamisessa ja adoption vahvistamisessa tarvittavien asiakirjojen hankkimisesta, käännättämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettut palkkiot ja maksut;
- 2) ulkomailla suoritetuista adoptioon liittyvissä oikeudellisista toimenpiteistä suoritettut palkkiot ja maksut;
- 3) adoptiota koskevan päätöksen ja muiden asiassa tarpeellisten päätösten ja asiakirjojen lunastamisesta, käännättämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettut palkkiot ja maksut;
- 4) tulkkauksesta suoritettut palkkiot ja maksut;
- 5) palvelunantajan ulkomailla toimivan yhdyshenkilön palveluksista ja matkoista suoritettut palkkiot ja maksut ja ulkomaisen palvelunantajan toimenpiteistä suoritettut maksut;
- 6) adoptoitavan hoidosta ja elatuksesta aiheutuvat kustannukset; sekä
- 7) lapsen ja adoptionhakijan tai saattajan matkakustannukset sekä muut asiassa tarpeelliset matkakustannukset.

Kansainvälisen adoptiopalvelun käyttäminen ei edellytä jäsenyyttä palveluja antavassa yhdistyksessä.

Valtio maksaa tukea kansainvälisistä adoptioista aiheutuviin kustannuksiin, samoin edellytyksin kuin äitiysavustukseen. Tuesta säädetään äitiysavustuslaissa (13.9.2002/783 3 a §), ja tuen toimeenpääsee Kansaneläkelaitos. Tuen suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Jos samalla kertaa nimetään tai sijoitetaan useampia lapsia, toisesta tai sitä useammasta lapsesta maksetaan kustakin 30 prosenttia säädetystä tuesta.

5.3 ADOPTIO ILMAN PALVELUNANTAJAA VIERAASTA VALTIOSTA SUOMEEN

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, eikä adoptiota voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä, adoptiolautakunta voi myöntää luvan adoptioon sellaiselle lapselle, joka on 1) hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen tai hakijan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen (lähisukulaisella tarkoitetaan esim. adoptionhakijan sisaruksen lasta tai perheessä olevan adoptiolapsen biologista sisarusta); taikka 2) tullut hakijan luokse muussa kuin adoptio-tarkoituksessa ja ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana. Tällöin hakijoiden tulee saada adoptioneuvontaa, jossa adoptioneuvonnan antaja arvioi täyttyvätkö adoptioluvan saamisen ehdot hakijoiden osalta. Adoptioneuvonnassa neuvonnan antajan on selvitettävä adoptionhakijoille, että adoptio voi toteutua vain, jos lapsen syntymämaan viranomaiset arvioivat adoption olevan lapsen edun mukainen ratkaisu. Neuvonnan antajan tulee olla erityisesti tietoinen Haagin sopimuksesta, joka määrittelee milloin kansainvälinen adoptio on mahdollinen.

Adoptiolautakunnan on varmistuttava tällaista hakemusta käsitellessään siitä, että adoptiota ei voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä. Kun lautakunta arvioi, onko suun-

niteltu adoptio lapsen edun mukainen, lautakunta joutuu tarkastelemaan sitä, voisiko lapsi kansainvälisen adoption sijasta kasvaa alkuperävaltiossaan joko omassa perheessään tai esimerkiksi siellä mahdollisesti olevien muiden lähisukulaisten luona.

Lapsen adoptioiminen kotimaassaan on ensisijaista:

Lapsen oikeuksien sopimuksen 21 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat, että kansainvälistä adoptiota voidaan harkita vaihtoehtoisena hoitomuotona, jos lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai adoptoida tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa lapsen omassa maassa.

Haagin sopimuksen 4 artiklan mukaan lapsen alkuperävaltion toimivaltaisen viranomaisen tulee riittävästi tutkia mahdollisuuksia sijoittaa lapsi hänen alkuperävaltiossaan ennen kuin viranomaiset voivat todeta, että kansainvälinen adoptio on lapsen edun mukainen.

Haettaessa adoptiolupaa ilman palvelunantajaa tapahtuvalle kansainväliselle adoptiolle adoptionhakijoiden tulee liittää lupahakemukseensa seuraavat asiakirjat:

- asiakirjanäyttö sukulaisuussuhteesta (lähisukulainen)
- lapsen syntymätodistus
- selvitys lapsen biologisen perheen tilanteesta ja sisaruksista sekä siitä, miksi vanhemmat ovat päätyneet luovuttamaan hänet adoptioon
- selvitys siitä, onko lapsella lähisukua alkuperämaassaan
- lapsen alkuperämaan sosiaaliviranomaisten laatima selvitys siitä, miksi lapsi ei voi jäädä asumaan biologiseen perheeseensä tai esimerkiksi samassa maassa asuvan lähisukulaisensa luokse
- lapsen alkuperämaan sosiaaliviranomaisen kannanotto siitä, miksi kansainvälinen adoptio on lapsen edun mukainen ratkaisu
- lapsen alkuperämaan sosiaaliviranomaisen laatima selvitys siitä, että lapsen biologiset vanhemmat ovat saaneet adoptioneuvontaa ja ymmärtävät adoption merkityksen
- kaikki lapsen alkuperämaan oikeuskäytännön mukaiset adoptioon liittyvät asiakirjat

Lisäksi adoptionhakijoiden tulee toimittaa lapsen alkuperämaan sosiaaliviranomaisten selvitys seuraavista asioista:

- Ymmärtävätkö hakijat, että adoptio ulkomaille vieraaseen kulttuuriympäristöön on lapselle suuri elämänmuutos, jota lapsi saattaa eri tavoin oireilla ja ilmentää?
- Onko lapsen mielipidettä adoptiosta selvitetty?
- Millaiset valmiudet hakijoilla on tukea lasta tämän saavuttua Suomeen?

Islamilaisissa maissa käytetyssä kafala-järjestelyssä on katsottu olevan kyse huoltajuuden siirrosta eikä sitä näin ollen voi rinnastaa adoptioon. Jos Suomen kansalainen on saanut kafala-päätöksellä lapsen ulkomailta ja tuonut hänet Suomeen, lapsen ja vanhemman välille voidaan vahvistaa ainoastaan huoltajuussuhde. Jos vanhempi haluaa myöhemmin adoptoida lapsen kotimaisen adoptioprosessin kautta, on lapsen biologisilta vanhemmilta hankittava tahdonilmaisu, josta tulee käydä ilmi, että biologiset vanhemmat ymmärtävät adoption lopullisuuden ja juridisten siteiden katkeamisen lapseen.²⁶

²⁶ Adoptiolautakunnalla ei opasta kirjoitettaessa ole vielä ratkaisukäytäntöä luvan antamisesta kafala-järjestelyyn kotimaisena adoptiona. Asiasta ei ole olemassa myöskään kotimaisia tuomioistuinratkaisuja.

5.4 VIERAASSA VALTIOSSA TAPAHTUNEEN ADOPTION TUNNUSTAMINEN JA ADOPTION PURKAMISEN TUNNUSTAMINEN

Ei ole harvinaista, että työn tai muun syyn takia ulkomailla asuvat henkilöt adoptoivat lapsen asuinmaassaan kyseisen maan lainsäädännön mukaan. Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio katsotaan sellaisenaan päteväksi Suomessa, jos kummallakin adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut joko asuin- tai kotipaikka keskeytyksettä vähintään vuoden ajan kyseisessä valtiossa tai kyseisen valtion kansalaisuus taikka jos adoptio on pätevä siinä valtiossa, jossa hakijoilla on adoption ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikka (AdL 69 §).

Jos adoptionhakijalla tai adoptoitavalla on adoption ajankohtana asuinpaikka Suomessa, edellytetään adoptiolautakunnan lupaa aina ennen adoption vahvistamista Suomessa tai ulkomailla. Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio, johon on tullut hakea lautakunnan lupa, on ilman eri toimenpidettä pätevä Suomessa, jos lupa on myönnetty. Jos lautakunnan lupa puuttuu, ulkomailla vahvistettu adoptio on Suomessa pätevä vain, jos Helsingin hovioikeus vahvistaa sen päteväksi. (AdL 74 §).

Haagin sopimuksessa osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu adoptio on kuitenkin aina sellaisenaan pätevä Suomessa (AdL 73 §).

Vahvistettua adoptiota ei voida Suomessa purkaa. Adoption purkaminen vieraassa valtiossa voi olla tietyissä tapauksissa sellaisenaan pätevä tai Helsingin hovioikeuden vahvistamana pätevä (AdL 70–71 §).

5.5 POHJOISMAISET ADOPTIOT

Pohjoismaisessa adoptiossa noudatetaan Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehtyä sopimusta, joka koskee avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta (Avioliittokonventio: SopS 20/1931). Sopimuksen adoptiota koskevat määräykset on sisällytetty adoptiolakiin. Lisäksi noudatetaan Haagin sopimusta.

Avioliittokonventiota sovelletaan silloin, kun sekä adoptionhakija tai -hakijat että adoptoitava ovat mainittujen sopimusmaiden kansalaisia ja adoptionhakijoilla on kotipaikka josakin sopimusvaltiossa. Adoptiohakemus tutkitaan tällöin siinä valtiossa, jossa hakijalla on kotipaikka. Hakemus siis tutkitaan Suomessa silloin, jos ainakin toisella hakijalla on täällä kotipaikka. Hakemusta käsitellään asianomaisen valtion lakien mukaan. Suomessa sovelletaan adoptiolakia, joten adoptionhakijan tulee pyytää kansainvälistä adoptiopalvelua ja hakea adoptiolautakunnan lupa.

Jos alle 18-vuotiaalla adoptoitavalla on jonkin Pohjoismaan kansalaisuus ja kotipaikka siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on, tuomioistuimen tulee varata lapsen kotimaan lastenhuoltoviranomaiselle tilaisuus antaa lausunto ennen hakemuksen ratkaisemista (Avioliittokonvention 12 artikla). Suomalaisen kunnan sosiaalihuollon viranomaisen tulee lausuntoa antaessaan noudattaa soveltuvin osin adoptioneuvonnan yhteydessä selostettuja määräyksiä ja ohjeita.

Myös pohjoismaisissa adoptioissa Suomessa asuvan adoptionhakijan on pyydettävä adoptiopalvelua ja haettava adoptiolautakunnan lupa adoptioon. Toisessa Pohjoismaassa asuvan adoptionhakijan on haettava lupa adoptioon, jos adoptoitava lapsi asuu Suomessa. Kunnan sosiaalihuollon viranomainen tai adoptiotoimisto saa antaa avioliittokonvention 12 artiklassa tarkoitetun lausunnon vain, jos adoptiolautakunta on myöntänyt luvan adoptioon.

Pohjoismaissa annettu päätös adoption vahvistamisesta tai purkamisesta on sellaisenaan pätevä ja se tulee tunnustaa muissa Pohjoismaissa (Avioliittokonvention 22 artikla ja AdL

72 §). Toisessa Pohjoismaassa vahvistettu adoptio tunnustetaan Suomessa päteväksi, vaikka siihen ei ole ollut adoptiolautakunnan lupaa.

5.6 ADOPTIO SUOMESTA VIERAASEEN VALTIOON

Koska Suomessa adoptiolasta haluavia on enemmän kuin adoptoitavia lapsia, suomalaisille lapsille löytyvät adoptiovanhemmat kotimaasta. Kuitenkin voi olla erityistilanteita, joissa Suomessa asuva alaikäinen halutaan adoptiolapseksi ulkomaille. Tällainen tilanne voi syntyä silloin, kun lapsen ja tulevien adoptiovanhempien välille on jo syntynyt lapsen ja vanhemman suhteen luonteinen suhde.

Tilanteissa, joissa adoptionhakijalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja alle 18-vuotiaalla adoptoitavalla on asuinpaikka Suomessa, adoptionhakijoiden tulee hakea adoptiolautakunnan lupa. Lupa voidaan myöntää jos: 1) lain mukaiset adoption edellytykset täyttyvät ja lapselle on annettu adoptioneuvontaa; 2) hakija on esittänyt asuinpaikkavaltionsa toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antaman selvityksen hakijasta ja hänen olosuhteistaan sekä hänen kelpoisuudestaan ja sopivuudesta adoptiovanhemmaksi; 3) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että hänelle sekä lapsen vanhemmille ja muille henkilöille, joiden suostumus adoptioon vaaditaan, on annettu tarvittavaa neuvontaa; ja 4) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että lapsella on lupa tai hän saa luvan päästä hakijan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi (AdL 43 §).

LÄHTEET

- Daniluk, Judith C. & Hurtig-Mitchell, Joss (2003) Themes of Hope and Healing: Infertile Couples' Experiences of Adoption. *Journal of Counseling & Development* 81, 389–399.
- Eriksson, Pia (2007) Prosessiluontoinen adoptioeuvonta. FSKC Rapport 1/2007.
- Eriksson, Pia (2009) "Adoptiossa mikään ei ole varmaa ennen kuin lapsen saa syliinsä" – asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. FSKC Rapport 10/2009.
- Greiff, Katarina von (2004) Föräldrar till internationellt adopterade barn – uppfattningar och erfarenheter av föräldrarollen. FoU Rapport 1/2004.
- Haimi-Kaikkonen, Aulikki ja Uimonen, Elise (2009) Kokemuksia adoptio- ja adoptioerheelle suunnatun perhetyön kehittämisestä. Julkaisussa Valtakunnallinen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämis- ja levittämishanke (Vahke). Loppuraportti. FSKC Rapport 7/2009. Helsinki: Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.
- Högbacka, Riitta (2008) The Quest for a Child of One's Own: Parents, Markets and Transnational Adoption. *Journal of Comparative Family Studies*, XXXIX (3), 311–330.
- Korpiola Lilly ja Uhtio Anu (2012): Strategia. Voimautuminen adoptiopolutta. Adoptioerheet 3/2012.
- Sandelowski, Margarete, Harris, Betty G., Holditch-Davis, Diane (1991) "The Clock has Been Ticking, the Calendar Pages Turning, and We Are Still Waiting": Infertile Couples Encounter with Time in the Adoption Waiting Period. *Qualitative Sociology*, 2 (14) 2147–2173.
- Stjerna, Ingrid (2002) Samtal om adoption. Råd och tips för adoptionsrådgivning i grupp. Stockholm: NIA, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.
- Triseliotis, John, Shireman, Joan & Hundleby, Marion (1997) Adoption theory, policy and practice. London: Cassell Wellington House.
- Valtakunnallinen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämis- ja levittämishanke (Vahke). Loppuraportti (2009). FSKC Rapport 7/2009. Helsinki: Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.
- Victorzon, Ann-Britt (1996) Barns behov eller föräldrars rätt. Om inställning och utgångspunkter i adoptionsrådgivning. Teoksessa Karisto, Antti & Saurama, Erja (toim.): Tieto palaa kentälle. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitos, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Opetussosiaalikeskuksen julkaisu, 37–48.

LISÄTIEDON LÄHTEILLE

ADOPTIOT

Tietokirjallisuus

- Adoptiolapset koulussa. 2006. Helsinki: Adoptioperheet ry.
- Argent, Hedi 2008. *Related by Adoption: A handbook for Grandparents and other Relatives*. London: BAAF Adoption and Fostering.
- Becker-Weidman, Arthur & Shell, Deborah (toim.) 2008. *Auta lasta kiintymään: vuoro-vaikutteinen kehityopsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. Tampere: PT-kustannus.
- Bergqvist-Larsson, Solveig 1999. *Låtsasmorsa: en dramatisk berättelse om ett utsatt föräldraskap och ett sårat barn*. Borlänge: Björnen.
- Brantberg, Bettina & Mäkipää, Sanna & Uhtio, Anu 2010. *Adoptiolapsi neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa*. Helsinki: Adoptioperheet ry.
- Brantberg, Bettina & Mäkipää, Sanna & Uhtio, Anu 2007. *Adoptiolapsi päivähoitossa*. Helsinki: Adoptioperheet ry.
- Cogen, Patty 2008. *Parenting your internationally adopted child: From your first hours together through the teen years*. Boston: Harvard Common Press.
- Elias, Anna 2000. *Det livet ger: en bok om barnlöshet och adoption*. Västerås: Författarhuset.
- Eriksson, Pia 2009. "I adoption är ingenting säkert före man får barnet i sin famn": brukares upplevelser av den internationella adoptionsprocessen. Helsingfors: Finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.
- Eriksson, Pia 2010. "Adoptioissa mikään ei ole varmaa ennen kuin lapsen saa syliinsä: asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. Helsingfors: FSKC.
- Garam, Sirkka 1988. *Toivottu lapsi: adoptio ja sijaisvanhemmuus*. Porvoo: WSOY.
- Gray, Deborah D. 2012. *Attaching in adoption: practical tools for today's parents* 2nd ed., London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Harris, Perlita (ed.) 2012. *Chosen: living with adoption*. London: BAAF Adoption and Fostering.
- Herlem, Fanny Cohen 2008. *Great Answers to Difficult Questions about Adoption: What Children Need to Know*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hindle, Debbie & Shulman, Graham 2008. *Emotional Experience of Adoption: A Psychoanalytic Perspective*. London: Routledge
- Howell, Signe 2009. *The kinning of foreigners: transnational adoption in a global perspective* New York (N.Y.) ; Oxford: Berghahn Books.
- Hughes, Daniel A. 2006. *Tie traumasta tervehtymiseen: rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa*. Tampere: PT-kustannus.
- Hughes, Daniel A. 2011. *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: toimivuutta kasvatukseen*. Tampere: PT-Kustannus.
- Hägglund, Gertrud 1979. *Att adopteras*.
- Hägglund, Gertrud 1993. *Adoptoitu lapsi uudessa perheessään*. Vaasa: Interpedia.
- Jäppinen, Saara 2012. *Avoin adoptio: systemaattinen kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta*. - Pro gradu -työ: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.
- Kats, Madeline & Kranck, Anne (toim.) 1989. *Lapsemme ulkomailta: kansainvälisestä adoptiosta*. Helsinki: Interpedia.

- Kats, Madeline 1990: *Adoptivbarn växer upp*. Stockholm: Bonnier Alba AB.
- Kats, Madeline 1992. *Vänta adoptivbarn: en annorlunda graviditet*. Stockholm: Bonniers.
- Lahti, Ilpo A. 1991. *Adoptiolapsi nuoruusiässä: 90 adoptiolapsen ja heidän perheensä psykiatrisen tutkimus*. Väitösk. Turun yliopisto.
- Landerholm, Lotta 2003. *Adopterad: Lämnad, Vald och sen?* Stockholm: Alfabeta/Anamma.
- Lindblad, Frank 2004. *Adoption*. Lund: Studentlitteratur.
- Opas syntymävanhemmalle. *Adoptiota harkittaessa*. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 2013.
- Pasanen, Kaarina & Pärssinen-Hentula, Irene (toim.) 2009. *Monimuotoisuutta adoption jälkeiseen tukeen: artikkelikokoelma: Adoptiolapsille eheämpi elämä -projekti 2006-2009*. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Peltoniemi-Ojala, Maarit 1999. *Oma lapsi - vihdoinkin*. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry.
- Pärssinen-Hentula, Irene & Pietarila, Päivi & Hietaranta, Sirpa 2007. *Matkalla perheeksi: opas adoptiovanhemmille: adoptiolapsen hakumatka ja ensimmäiset yhteiset päivät lapsen kanssa*. [Helsinki]: Pelastakaa Lapset ry .
- Rastas, Anna 2007. *Rasismi lasten ja nuorten arjessa: transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Väitösk. Tampere: Tampere University Press.
- Ruohio, Heidi 2009. *Kansainvälisesti adoptoituna Suomessa: ulkomailta adoptoitujen nuorten kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta*. Helsinki: Väestöliitto, väestöntutkimuslaitos.
- Saunders, Hilary & Selwyn, Julie 2013. *Placing large sibling groups for adoption*. London: BAAF Adoption and Fostering.
- Souto, Anne-Mari 2011. *Arkipäivän rasismi koulussa: etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmissuhteista*. Väitösk. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Sukula, Seija 2009. *Matka äidiksi: tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta*. Väitösk. Tampere: Tampere University Press.
- Thomas, Caroline 2013. *Adoption for looked after children: messages from research: an overview of the adoption research initiative*. London: BAAF Adoption and Fostering.
- Timonen, Piritta (toim.) 2013. *Adoptio - lapsen etu?* Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Varilo, Esko 1993. *Ottolapsisijoitus arviointi- ja toimenpideprosessina*. Väitösk. Helsinki: Psykiatrian tutkimussäätiö.
- Waterman, Barbara 2003. *Birth of an adoptive, foster or stepmother: beyond biological mothering attachments*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Övermark, Anu 2013. *Salatusta avoimeksi: kotimainen adoptio historiallisessa kontekstissaan*. Pro gradu -työ: Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö.

Kaunokirjallisuus

- Ahola, Suvi 1999. *Iljan äidiksi*. Porvoo: WSOY.
- Ahola, Suvi 2000. *Kamala Ihana äiti*. Porvoo: WSOY.
- Fredriksson, Marianne 1995. *Simon och ekarna*. Stockholm: Walström & Widstrand.
- Fredriksson, Marianne 1999. *Simon*. Helsinki: Otava.
- Karhumäki, Heli 2005. *Lapsi suoraan sydämeeni: kokemuksia adoptiosta*. Helsinki: Sleykirjat.
- Kasanen, Tuula (toim.) 2006. *Kenen lapsi?* Helsinki: Otava.
- Kauranen, Anja 1997. *Ihon aika*. Porvoo: WSOY.
- Kivikangas, Leena & Kivikangas, Arto 2010. *Eucabeth*. Lappajärvi: Kustannusliike Anne-li, 2010

- Kurjonen, Reetta 2008. Minä, adoptoitu: kertomus äitiydestä, äidittömyydestä, lapsista ja lapsettomuudesta. Helsinki: Minerva.
- Köngäs, Heidi 2009. Jokin sinusta: romaani. Helsinki: Otava.
- Lauck, Jennifer 2004. Hiljaiset vedet. Helsinki: Otava.
- Lidbeck, P. 1997. Linnea från Yuijiang – en bok om att bli pappa. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Lindstedt, Laura 2007. Sakset: triptyykki. Helsinki: Teos.
- Melen, Anna von 1998. Samtal med vuxna adopterade. Stockholm: Raben Prisma.
- Miro, Asha 2005. Gangesin tytär: erään adoption tarina. Helsinki: Like.
- Mylläri, Anu Rohima 2006. Adoptoitu. Helsinki: Otava
- Peltomaa, Marianne 1998. Resan. Esbo: Schildt.
- Peltomaa, Marianne 2000. Matka. Espoo: Schildt.
- Peltomaa, Marianne 2002. En riktig familj. Esbo: Schildt.
- Peltomaa, Marianne 2002. Oikea perhe. Espoo: Schildt.
- Peltomaa, Marianne & Tyni, Annika & Wikstedt, Anja 2006. Kymmenen tarinaa adoptiovanhemmuudesta. Helsinki: Yhteiset lapsemme.
- Peltomaa, Marianne 2007. Färgen under huden. Helsingfors: Schildts Förlags.
- Peltomaa, Marianne 2007. Ihon alla. Helsinki: Schildt.
- Pihlajaniemi, Anna 2011. Adoptiomatka. Helsinki: Tammi.
- Simojoki, Anna 2005. ISO ILO monen kulttuurin lapsesta. Helsinki: Yhteiset lapsemme ry.
- Snellman Anja 1999. Hudens tid. Stockholm: Norstedt.
- Trotzig, Astrid 1996. Blod är tjockare än vatten. Stockholm: Bonnier.
- Trotzig, Astrid 2003. Främmande i detta land: roman. Stockholm: Bonnier.
- Weigl, Kerstin 1997. Längtansbarnen: adoptivföräldrar berättar. Stockholm: Norstedt.
- Xinran 2013. Kiinan kadotetut tyttäret. Jyväskylä: Atena.

Lastenkirjallisuus

- Andersen, H.C. Ruma ankanpoikanen. Porvoo: WSOY.
- Andersen, H.C. Den fula ankungen.
- Apilainen, Marja & Lappinen, Birgitta 1996. Ottopoika Otto.
- Coran, Pierre 1998. Minun perheeni. Karkkila: Kustannus-Mäkelä, 1998.
- Ellilä, Kirsti 2012. Majavakevät. Hämeenlinna: Karisto.
- Goyeryd, Ingvor & Eriksson, Leif E. 1996. Pyret. Sollentuna: Wallroth & Brauns.
- Goyeryd, Ingvor & Eriksson, Leif E. 1999. Pyret får en lillebror. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Goyeryd, Ingvor & Eriksson, Leif E. 2002. Pyret åker till. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Goyeryd, Ingvor & Eriksson, Leif E. 2005. Pyret börjar skolan. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Goyeryd, Ingvor & Eriksson, Leif E. 2003. Sarika, tyttö Intiasta. Kärkölä: Pieni karhu.
- Harainen, Pirkko & Lumme, Leena 2008. Emma ja erilainen perhe. Helsinki: WSOY.
- Heikkilä, Petra 2004. Ilvekset kuin veljekset. Helsinki: Lasten keskus.
- Jansson, Tove. 1965. Vem skall trösta knyttet? Helsingfors.
- Karjalainen, Maija & Nynäs, Pia 2005. Auringon lapset: adoptiolapsemme Kolumbiasta, Etiopiasta ja Thaimaasta. Helsinki: Lasten keskus.
- Kaskinen, Anna-Mari & Kuittinen, Katja 2007. Luumunkukka ja Lohikäärme. Helsinki: Kirjapaja.
- Kellomäki, UllaMari 1986. Aurinkopoika. Porvoo: WSOY.

Koivisto, Aura & Taina, Niko 1994. Majavien ottolapsi ja muita satuja. Porvoo ; WSOY.

Lindgren, Astrid 1956. Rasmus ja kulkuri. Porvoo: WSOY.

Lindgren, Astrid 1985. Rasmus på luffen. Stockholm: Rabin & Sjögren.

Nurmela, Kari A. 1989. Sateenvarjorattaat: kertomus intiaanityöstä, josta tuli lapsemme. Helsinki: Kirjapaja.

Oikarinen-Jabai, Helena & Merenlahti, Anu 2007. Moonan ja Soonan maanantai. Helsinki: Yhteiset lapsemme.

Pasanen, Kaarina & Pärssinen-Hentula, Irene & Tervonen-Arnkil, Kaisa 2007. Tunnetko Otso-karhun tarinaa? Helsinki: Pelastakaa lapset, 2007.

Ruusuvuori, Juha 2004. Topi Tarhakäärme ja ottopoika. Helsinki: WSOY.

Rönns, Christel 2002. Päremo får ett hem. Helsingfors: Söderström

Rönns, Christel 2002. Helmi saa kodin. Helsinki: Otava.

Schultz, Göran & Schultz, Monica 1989. Här kommer Bu-Ran och Seo-Ran från Korea Stockholm: Natur och kultur.

Schultz, Göran. & Schultz, Monica 1990. Me olemme Bu-Ran ja Seo-Ran Koreasta. Karkkila: Kustannus-Mäkelä.

Schwartz, Malene 1982. Mervi pieni ottolapsi. Porvoo: WSOY.

Soiluva, Maire & Varjus, Jutta 2009. Viivi tykkää koulusta. Helsinki: Adoptioperheet ry.

Virtanen, Leena & Savolainen, Salla 2004. Pikku Xing. Helsinki: Tammi.

Virtanen, Leena & Savolainen, Salla 2006. Xing ja superkaverit. Helsinki: Tammi.

Virtanen, Leena & Savolainen, Salla 2010. Xing ja sukulaiset. Helsinki: Tammi.

Elokuvia

Jokainen adoptio on yksilöllinen / Ohjaus Antti Merikukka. Pelastakaa Lapset ry. Suomi, 2006. n. 30 min.

Palnan tyttäret: dokumentti identiteetistä, muistista ja rakkaudesta / käsikirjoitus, ohjaus, tuotanto Kiti Luostarinen. Kiti Luostarinen Production, cop. 2008. 1 h 9 min

Silminnäkö: Rakasta Minut henkiin / Yle Asiaohjelmat, 2013. 30 min.

Rakkauden jumalatar (Alkuteos: Mighty Aphrodite) / written and directed by Woody Allen. Magnolia Productions, 1995. K-7. 1 h 31 min

Salaisuuksia ja valheita (Alkuteos: Secrets and lies) / written and directed by Mike Leigh. Ciby 2000/Thin man, cop. 1996. –S– 2 h 16 min

Casa de los babys / written and directed by John Sayles. IFC, cop. 2003. K-12. 1 h 32 min

Happy endings. Liongate films, 2005. K-12. 127 min

Juno / directed by Jason Reitman. Fox Searchlight Pictures, 2007. K-12. 1 h 32 min

Minne tuuli kuljettaa (Alkuteos: Like dandelion dust) / directed by Jon Gunn. Downes Brothers Entertainment, 2009. 1 h 44 min

A shine of rainbows / directed by Vic Sarin. Sepia Films, Octagon Films, Téléfilm Canada, 2009. K-7. 1 h 37 min

Väärät juuret / ohjaus Saara Saarela. Edith Film, 2009. K-12. 1 h 39 min

Äidit & lapset (Alkuteos: Mother & child) / written and directed by Rodrigo Garcia. Smile Entertainment, 2010. K-12. 2 h 2 min

LAPSETTOMUUS

Tietokirjallisuus

- Hovatta, Outi & Niemi, Mikko 1987. Saisimmepä lapsen. Espoo: Weilin + Göös.
- Isaksson, Rita 2002. Unexplained infertility: studies on aetiology, treatment options and obstetric outcome. Väitösk. Helsingin yliopisto.
- Koskimies, Arne I 2004. Hedelmällinen rakkaus: toiveena lapsi. Helsinki: Tammi.
- Kuivasaari-Pirinen, Paula 2013. The pathway from infertility to motherhood through assisted reproductive technology (ART). Väitösk. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna 2008. Milloin on lapsen aika?: lastenhankinnan toiveet ja esteet. Helsinki: Väestöliitto (Perhebarometri, 2008.)
- Oinonen, Tuuli 1998. Pitkä odotus: kokemuksia lapsettomuuden hoidosta. Helsinki: Tammi.
- Salzer, Linda P. 1994. Lapsettomuus kriisinä. Helsinki: Otava.
- Sonck, Mikaela (toim.) 2011. Utan: Om barnlöshet och barnfrihet. Söderströms.

Kaunokirjallisuus

- Elton, Ben 2003. Vauvahorkka. Helsinki: Loisto.
- Hakkarainen, Anna-Kaisa 2010. Ihmeet tapahtuvat muille: lapsettomuuspäiväkirja Helsinki: Helsinki-kirjat.
- Hietamies, Eve 2002. Puolinainen: romaani. Helsinki: Otava.
- Härkönen, Anna-Leena 2001. Heikosti positiivinen. Helsinki: Otava.
- Isotalo, Laura (toim.) 2013. Lapsettoman paikka. Tampere: Lapsettomien yhdistys Simpukka.
- Koulumies, Terhi 2007. Vauvaa vailla Jyväskylä: Atena.
- Lähteenmäki, Kerttu (koonnut) 2007. Lapsettomuus: 30 tositarinaa. Loviisa: Tositarinat.
- Nopola, Sinikka (toim.) 1991. Äiti, tuu ikkunaan: äitiys - elämä vai kohtalo? Porvoo: WSOY.
- Oinonen, Tuuli (toim.) 2006. Helmiä simpukoista: kun lapsettomuus koskettaa: runoja. Tampere: Simpukka-yhdistys.
- Parviainen, Hanna (toim.) 2012. Ei kenenkään äiti: kertomuksia lapsettomuudesta. Jyväskylä: Atena.
- Saario, Pirre 2001. Haikara lentää ohi. Helsinki: Kirjapaja.
- Tulppala, Maija & Suikkari, Anne-Maria & Mäkinen, Sirpa (toim.) 2007. Kun vauva vii-
pyy: lapsettomuuden tutkimus ja hoito. Helsinki: Väestöliitto.
- Uyterlinde, Judith 2005. Rakkaustesti. Helsinki: Like.
- Vuoristo, Sari 2009. Laskettu aika: novelleja. Helsinki: Gummerus.

Lastenkirjallisuus

- Hovatta, Outi & Ranta, Maija 1993. Pupujuttu ja muita vauvasatuja. Helsinki: Väestöliitto.

Elokuvia

- Hiljaa toivotut - elokuva tahattomasta lapsettomuudesta / ohjaus Timo Haanpää. Vaski
Filmi Oy. 2010. 72 min.

Rakkauselokuva / ohjaus, käsikirjoitus ja tuotanto: Anssi Mänttari. Reppufilmi, 1984.
K-12. 1 h 13 min

Lahja / ohjaus Matti Ijäs. Yleisradio, 1997. K-7. 1 h 18 min

Arvon veli / ohjaus Mika Lehtinen. Lasihelmi Filmi, cop. 2004. K-7. 48 min

Lapsia ja aikuisia: kuinka niitä tehdään? Blind Spot Pictures, 2004. K-12. 96 min

Onnen varjot / Ohjaus Claes Olsson. Suomi, 2005. K-7. 103 min.

Sattuman kauppaa / directed by Helen Hunt. Odyssey Entertainment, 2007. K-7. 1 h 36
min

Liite I

ADOPTIOON LIITTYVIÄ SOSIAALIETUUKSIA KOSKEVIA ERITYISIÄ SEIKKOJA

ÄITIYS-, ISYYS- JA VANHEMPAINVAPAA SEKÄ HOITOVAPAA

Oikeus hoitovapaaseen

Työsopimuslaissa (55/2001) on säädetty adoptiolapsen hoitovapaasta. Kun oikeus hoitovapaaseen pääsäännön mukaan päättyy lapsen täyttäessä kolme vuotta, adoptiolapsen kohdalla oikeus jatkuu siihen saakka, kun adoptiosta on kulunut kaksi vuotta, kuitenkin enintään siihen asti, kun lapsi aloittaa koulun.

Työsopimuslain mukaan adoptiolapsen hoidon vuoksi pidettävästä vapaasta on, jos mahdollista, noudatettava samoja ilmoitusaikoja kuin muidenkin lasten osalta eli vapaasta on ilmoitettava työnantajalle viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan aiottua alkamisaikaa. Jos vapaan kesto on enintään 12 arkipäivää, ilmoitusaika on yksi kuukausi. Adoptiolapsen vanhempi saa perustellusta syystä muuttaa ennen vapaan alkamista vapaan ajankohtaa ilmoittamalla siitä työnantajalle niin pian kuin se on mahdollista.

Oikeus adoptiovanhemman vanhempainrahaan

Sairausvakuutuslaissa (1224/2004) on erityisiä säädöksiä adoptiovanhempien oikeuksista vanhempainrahaan, osittaiseen vanhempainrahaan sekä äitiys- ja isyysrahaan.

Adoptiovanhemman vanhempainrahaan ja osittaiseen vanhempainrahaan on oikeus vakuutetulla, joka on ottanut hoitoonsa seitsemää vuotta nuoremman lapsen tarkoituksenaan ottaa hänet adoptiolapsekseen edellyttäen, että hän osallistuu lapsen hoitoon eikä ole ansiotyössä tai muussa omassa työssä lukuun ottamatta omassa kotitaloudessa suoritettavaa työtä. Oikeutta adoptiovanhemman vanhempainrahaan ei kuitenkaan ole vakuutetulla, joka on ottanut adoptiolapsekseen vuotta vanhemman lapsen ja on avioliitossa tai avioliittoa solmimatta elää adoptiolapseksi otettavan lapsen vanhemman tai adoptiovanhemman kanssa yhteisessä taloudessa.

Adoptiovanhemman vanhempainrahaan oikeutetulla adoptioisällä on oikeus isyysrahaan.

Adoptiovanhemman vanhempainrahan tai osittaisen vanhempainrahan edellytyksenä on, että adoptiovanhempi esittää lapsen hoitoon ottamisesta adoptioeuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antajan todistuksen. Kansainvälisessä adoptiossa vanhempainrahan tai osittaisen vanhempainrahan edellytyksenä on, että adoptiovanhemmalle tai adoptionhakijalle on myönnetty adoptiolautakunnan lupa.

Adoptiolapsen hoidon johdosta adoptiovanhemmalle tai hänen aviopuolisolleen maksetaan vanhempainrahaa tai osittaista vanhempainrahaa ajalta, jonka lapsen hoito jatkuu, kunnes lapsen syntymästä on kulunut 234 arkipäivää. Vanhempainrahaa maksetaan kuitenkin aina vähintään 200 arkipäivää. Jos lapsi otetaan hoitoon myöhemmin kuin 54 arkipäivän kuluttua lapsen syntymästä, vanhempainrahaa maksetaan 200 arkipäivältä. Vanhempainrahakautta pidennetään, jos samalla kertaa on otettu hoidettavaksi useampia adoptiolapsia.

Jos adoptiovanhemman vanhempainrahakaudella alkaa oikeus uuteen äitiys- tai vanhempainrahaan taikka adoptiovanhemman vanhempainrahaan, edellisen vanhempainrahan maksaminen päättyy uuden äitiys- tai vanhempainrahakauden tai adoptiovanhemman vanhempainrahakauden alkaessa

Lapsen adoptiolapseksi luovuttamisen vaikutus vanhempainpäivärahaan

Jos lapsi luovutetaan pois äitiysrahakauden aikana tarkoituksella antaa hänet adoptioon, äitiysrahaa maksetaan äitiysrahakauden loppuun. Jos luovutus tapahtuu isyys- tai vanhempainrahakauden taikka osittaisen vanhempainrahakauden aikana, oikeus vanhempainpäivärahaan päättyy luovuttamispäivää seuraavasta päivästä lukien.

Adoptio rekisteröidyssä parisuhteessa

Rekisteröidyn parisuhteen osapuoli, joka ottaa adoptiolapsekseen parisuhteen toisen osapuolen lapsen, joka ei ole vuotta vanhempi, on oikeutettu isyys- ja vanhempainrahaan. Adoptiovanhemman vanhempainrahan myöntäminen edellyttää, että adoptiovanhempi esittää lapsen hoitoon ottamisesta adoptiolaisa tarkoitetun adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antajan todistuksen. Rekisteröidyssä parisuhteessa on mahdollista saada todistus lapsen hoitoon ottamisesta samoin perustein kuin muissakin adoptioissa. Vanhempainpäivärahopäivien määrää laskettaessa otetaan huomioon saman lapsen hoidon vuoksi parisuhteen osapuolelle jo myönnetty vanhempainpäivärahat, kuitenkin siten, että parisuhteen osapuolille maksettavien vanhempainpäivärahopäivien yhteismäärä on aina vähintään 200 arkipäivää. Jos parisuhteen toiselle osapuolelle on myönnetty äitiysrahaa, myönnetään vanhempainrahaa kuitenkin aina enintään 158 arkipäivää, jolloin adoptiovanhemman oikeus vanhempainrahaan alkaa äitiysrahan päättymisestä lukien.

Avustus adoptiovanhemmalle tai adoptionhakijalle

Äitiysavustuslaissa (477/1993) säädetään äitiysavustuksen suorittamisesta. Oikeus äitiysavustukseen valtion varoista on myös adoptiovanhemmalla tai adoptionhakijalla adoptioneuvonnan antaja tai kansainvälisen adoptiopalvelun antaja on nimennyt alle 18-vuotiaan lapsen adoptiolaisa tarkoitetulla tavalla sijoitettavaksi adoptionhakijan luokse. Kansainvälisessä adoptiossa avustuksen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että adoptiovanhemmalle tai adoptionhakijalle on myönnetty adoptiolautakunnan lupa.

Hakemuksen määräaika

Adoptiovanhemman ja adoptionhakijan, joka haluaa saada 3 §:ssä tarkoitetun avustuksen tai 3 a §:ssä säädetyn tuen, on haettava sitä viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on adoptiolaisa tarkoitetulla tavalla adoptiotarkoituksessa sijoitettu adoptionhakijan luokse. Avustus ja tuki voidaan kuitenkin myöntää, vaikka sitä ei ole haettu säädettyssä määräajassa, jos epäminen olisi kohtuutonta.

Liite 2

TIEDOT ADOPTIONHAKIJOIDEN OLOSUHTEISTA JA VALMIUKSISTA

Selvityksen laajuus on yleisimmin 6–8 sivua. Asiakirjan jäsentelyyn on hyvä käyttää alla olevaa otsikointia.

1) Henkilötiedot hakijoista

Nimi, syntymäaika, avioliiton solmimisvuosi, ammatti, lasten nimet ja syntymäajat, osoite ja puhelinnumero. Tiedot kaikista samassa ruokakunnassa asuvista henkilöistä.

2) Tiedot perheen työstä ja asumisesta sekä taloudellinen tilanne

Tiedot koulutuksesta ja työkokemuksesta. Nykyinen työpaikka, siinä toimittu aika, päivittäinen työaika sekä tiedot edellyttääkö työ mahdollisesti asumista toisella paikkakunnalla tai ulkomailla. Palkka ja muut tulot (brutto/netto), omaisuus, varat, velat ja velkojen hoito, toimeentulo suhteessa alueen elinkustannuksiin ja yleisiin oloihin (tärkeää kansainvälisissä adoptioissa, koska ulkomaisen palvelunantajan saattaa olla pelkkien lukujen pohjalta vaikea päätellä todellista tilannetta). Miten työtilanne ja perheen taloudellinen tilanne sallii olla kotona lapsen kanssa pidempään kuin lakisääteinen vanhempainvapaa, mikäli se lapsen kannalta on tärkeää?

Asunnon ja asuinpaikan kuvaus erityisesti silmälläpitäen soveltuvuutta lapselle. Mahdolliset muuttoaikheet. Tiedot perheen muista asunnoista kotimaassa ja ulkomailla. Palvelujen saatavuus (mm. perheen ja lapsen tarvitsema sosiaali- ja terveyspalvelujen tuki), lasta varten tehtävät järjestelyt ja hankinnat. Miten lapsen päivähoidon ja koulunkäynti on ajateltu järjestettäväksi?

Perheen sellaiset tulevaisuuden suunnitelmat, jotka voivat merkittävällä tavalla vaikuttaa perheen taloudelliseen tilanteeseen.

3) Terveystila ja toimintakyky

Selostus hakijoiden fyysisestä ja psyykkisestä terveystilasta, tarvittaessa kaksisivuinen T-lomake liitteeksi. Arvion tulee perustua lääkärintodistukseen. Muiden perheenjäsenten mahdolliset terveysongelmat. Kroonisten sairauksien osalta tarvitaan erikoislääkärin antama todistus, josta ilmenee prognoosi ja arvio sairauden vaikutuksesta perhetilanteeseen ja lapsenhoitoon. Arvio päihteiden käytöstä.

4) Taustatiedot ja suhteet omaisiin

Molempien hakijoiden tausta: lyhyt kertomus elämänvaiheista, mukaan lukien mahdolliset aikaisemmat avioliitot. Suhde omiin vanhempiin, sisaruksiin ja omaisiin. Miten perheenjäsenet ja omaiset suhtautuvat vierasmaalaisen lapsen adoptioon, silloin kun tavoitteena on ulkomailta adoptoitu lapsi.

Varsinkin yksinasuvien hakijoiden kohdalla tulee selvittää, keneltä on mahdollisuus saada apua ja tukea lapsen kasvatukseen? Kuka huolehtisi lapsesta, jos hakija tilapäisesti estynyt hoitamasta lasta? Miten yksinasuvan hakijan kohdalla lapsen kasvatuksessa on mukana toisen sukupuolen malli?

5) Motiivit ja lasta koskevat toivomukset

Miksi hakijat haluavat adoptoida lapsen? Miten kauan asiaa on mietitty? Millä perusteella päätös tehtiin? Miten hakijat ovat käsitelleet mahdollista lapsettomuuson-

gelmaa? Mitä lapsettomuus heille nykyisin merkitsee? Onko mahdolliset lapsettomuushoidot lopetettu?

Miksi päädyttiin ulkomaiseen/kotimaiseen adoptioon? Millaista lasta hakijat toivovat? Mitä perusteita he esittävät toiveelleen? Voivatko he harkita jollain tavoin vammaisen lapsen hoitamista? Mikäli perhe toivoo sisaruksia, mm. kokemus lapsista, verkosto ja voimavarat sekä muut näkökulmat tähän liittyen tulee olla hyvin kuvattu.

6) Kasvatuskyvyt ja valmiudet adoptioon

Minkälaista kokemusta hakijoilla on lapsista? Millaisia kasvatusnäkömymiä ja -periaatteita heillä on? Jos perheessä on lapsia, miten lapsia on kasvatettu? Miten muut lapset suhtautuvat adoptiosuunnitelmaan?

Millä tavoin hakijat kuvailevat itseään, luonteenpiirteitään ja elämäntapaansa? Minkälaisia ihmissuhteita heillä on? Mitä he harrastavat? Millaisia erityistaitoja he ovat mahdollisesti hankineet? Osallistuvatko he yhdistys- ym. toimintaan? Keneltä he voivat tarvittaessa saada konkreettista apua lastenhoidossa?

Millainen on puolisoiden keskinäinen suhde? Miten he käsittelevät erimielisyyksiään? Millaiset arvot ja asenteet heillä on? Millä tavoin he hyväksyvät erilaisuuden? Onko parisuhde molempien mielestä tyydyttävä? Jos puoliso on pitkästi ollut naimisissa, onko perheellä valmiuksia lapsen tulon tuomaan suureen muutokseen? Miten puoliso on valmistautuneet muuttamaan ajankäyttöään? Ovatko hakijat tietoisia, että lapsella voi olla vaikeus kiintyä tai, että lapsi mahdollisesti kiintyy aluksi vain toiseen vanhempaan?

Kuuluvatko hakijat johonkin kirkolliseen tai muuhun yhteisöön? (Uskontoon liittyviä asioita ilmaistaessa on otettava huomioon, että joidenkin lapsia luovuttavien maiden viranomaiset eivät halua, että uskontokysymyksiä painotetaan ja toisissa maissa asiaa puolestaan pidetään tärkeänä).

Kun tavoitteena on kansainvälinen adoptio, tulee selvittää miten hakijat ovat valmistautuneet kansainväliseen adoptioon? Ovatko hakijat selvillä kansainvälisissä adoptioissa usein ilmenevistä sopeutumisongelmista? Miten he ovat varautuneet pettymyksiin ja pystyvätkö he hakemaan tukea ja apua mahdollisten vaikeuksien ilmetessä? Tietävätkö he, mistä he voivat saada tukea? Onko paikkakunnalla ulkomaalaisia tai muuta kansainvälistä toimintaa? Voiko ulkonäöltään poikkeava lapsi joutua kyseisessä ympäristössä kielteisen huomion kohteeksi? Miten vanhemmat ovat ajatelleet menettelevänsä, jos lasta kiusataan? Miten he kestävät ympäristön kommentit yms. ulkonäöltään etnisesti erilaisesta lapsesta?

Kykenevätkö hakijat suhtautumaan myönteisesti lapsen syntymätaustaan ja käsittelemään sitä avoimesti lapsen kanssa kasvun eri vaiheissa? Ovatko ja millaiseen yhteydenpitoon (välitettyyn/ tapaamisiin) hakijat ovat valmiita lapsen aikaisempien vanhempien kanssa?

Minkälaista tietoa ja kokemusta hakijalla on vieraista kulttuureista (matkat, oleskelu ulkomailla jne.). Miten puoliso on valmistautuneet kielellisesti kommunikoidaan lapsen kanssa?

7) Työntekijän arvio

Soveltuuko perhe adoptiovanhemmaksi? Miten hakijat todennäköisesti selviävät lapsen perushoidosta ja erityistarpeista? Asettaako heidän ikänsä tai muut tekijät rajoituksia lapsen iälle, tms.? Mikäli perhe haluaa samalla kertaa kaksi tai useampia lapsia (sisarukset), onko tämä realistista, onko heillä edellytyksiä siihen? Arviot on esitettävä perusteluineen.

8) Kuvaus asian valmistelusta

Työntekijän/työntekijöiden nimi, toimipiste ja virka-asema. Tapaamisen ajat, paikat (kotikäynnit eriteltyinä) ja henkilöt. Suomen oikeusrekisterikeskuksen tietojen (pvm) mukaan puoliset eivät ole syyllistyneet mihinkään rikokseen. Rikosrekisterioite ei saa olla vuotta vanhempi adoptiolautakuntaan saapumishetkellä. Mahdolliset muut henkilöt, joilta asiassa on saatu tietoja. Allekirjoitukset ja leima.

LIITE 3

KESKEINEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Adoptiolaki 22/2012

Annettu Helsingissä 20 päivänä tammikuuta 2012

1 luku **Yleiset säännökset**

1 §

Adoption tarkoitus

Adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille.

2 §

Lapsen etu

Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään.

2 luku

Adoption edellytykset

3 §

Alaikäisen adoptio

Alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen.

Asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

4 §

Täysi-ikäisen adoptio

Täysi-ikäisen henkilön adoptio voidaan vahvistaa, jos on selvitetty, että adoptoitava on alaikäisenä ollut adoptionhakijan hoidettavana ja kasvatettavana tai että hänen ja hakijan välille on hänen ollessaan alaikäinen muutoin muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde.

5 §

Korvausten maksamisen kielto

Adoptiota ei voida vahvistaa, jos adoption johdosta on annettu tai luvattu antaa korvausta taikka jos joku muu kuin adoptionhakija on adoption vahvistamisen varalta suorittanut tai

sitoutunut suorittamaan korvausta lapsen elästä varten.

Sopimus tai sitoumus 1 momentissa tarkoitetun korvauksen suorittamisesta on mitätön.

6 §

Adoptionhakijan

vähimmäis- ja enimmäisikä

Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta. Jos adoptoitava on alaikäinen, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi.

Adoptio voidaan 1 momentin estämättä vahvistaa, jos hakija on täyttänyt 18 vuotta ja:

1) adoptoitava on hakijan aviopuolison lapsi tai hakijan oma lapsi, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi;

2) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde; tai

3) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta perusteltua syytä.

Alaikäisen adoptio voidaan lisäksi vahvistaa, vaikka hakija on 50 vuotta vanhempi, jos hakija ei ollut täyttänyt 50 vuotta silloin, kun lapsi nimettiin sijoitettavaksi hänen luokseen adoptio-tarkoituksessa.

7 §

Ikäero

Jos adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan ja adoptionhakijan välisen ikäeron on oltava vähintään 18 vuotta ja se saa olla enintään 45 vuotta.

Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka ikäero on 1 momentissa säädettyä pienempi tai suurempi, jos:

1) adoptoitava on hakijan aviopuolison lapsi tai hakijan oma lapsi, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi;

2) adoptoitavan ja hakijan välille on muodostunut vakiintunut lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava suhde; tai

3) adoption vahvistamiseen on muutoin lapsen edun kannalta perusteltua syytä.

8 §

Aviopuolisointa

koskevat edellytykset

Aviopuolisot voivat avioliiton aikana adoptoida alaikäisen lapsen vain yhdessä.

Avi puoliso voi kuitenkin yksin adoptoida aviopuolisonsa lapsen tai oman lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi.

Avi puoliso voi lisäksi adoptoida yksin, jos toinen aviopuoliso ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka jos toisen aviopuolison olinpaikka on tuntematon.

9 §

Yhteisadoptio

Muut kuin aviopuoliset eivät voi adoptoida yhdessä.

10 §

Adoptoitavan suostumus

Adoptiota ei voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan.

Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

11 §

Vanhempien suostumukset

Alaikäisen adoptiota ei voida vahvistaa, elleivät hänen vanhempansa ole antaneet siihen suostumustaan.

Adoptio voidaan kuitenkin erittäin poikkeuksellisista syistä vahvistaa, vaikka vanhempi on kieltäytynyt antamasta siihen suostumustaan tai peruuttanut antamansa suostumuksen, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota eikä suostumuksen antamisesta kieltäytymiseen tai annetun suostumuksen peruuttamiseen ole riittävää aihetta, kun otetaan huomioon lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon tiiviys ja heidän välillään vallitsevan suhteen laatu.

Jos vanhempi ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka vanhemman olinpaikka on tuntematon, adoptio voidaan erittäin poikkeuksellisista syistä vahvistaa, jos lapsen etu voimakkaasti puoltaa adoptiota.

12 §

Adoption suhde vanhemmuuden vahvistamiseen

Jos vanhemmuutta ei ole vahvistettu, mutta on aihetta olettaa, että vanhemmuus saatettaisiin myöhemmin vahvistaa, alaikäisen adoptio voidaan vahvistaa vain 11 §:n 3 momentissa säädettyin edellytyksin.

Jos vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa, alaikäisen adoptiota ei saa vah-

vistaa ennen kuin vanhemmuuden vahvistamista koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu, ellei siihen ole 11 §:n 3 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

13 §

Muut suostumukset

Jos aviopuoliso aikoo yksin adoptoida oman alaikäisen lapsensa, joka on aikaisemmin annettu adoptiolapseksi, adoptiota ei voida vahvistaa ilman toisen aviopuolison suostumusta.

Jos rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa elävä henkilö aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, adoptiota ei voida vahvistaa ilman parisuhteen toisen osapuolen suostumusta.

Jos alaikäisen lapsen kummankaan vanhemman suostumusta adoptioon ei voida saada vanhempien kuoleman vuoksi taikka 11 §:n 3 momentissa tai 12 §:n 1 momentissa mainitusta syystä, adoptiota ei voida vahvistaa, jollei lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja ole antanut siihen suostumustaan.

Adoptio voidaan vahvistaa, vaikka 1—3 momentissa tarkoitettua suostumusta ei ole annettu, jos:

1) se, jonka suostumus adoptioon vaadittaisiin, ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi pätevästi ilmaista tahtoaan taikka hänen olinpaikkansa on tuntematon; tai

2) adoption vahvistamiseen on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

14 §

Suostumuksen antaminen

Vanhemman ja 13 §:ssä mainitun henkilön suostumus adoptioon on annettava sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettulle kunnan määräämälle toimielimelle (*kunnan sosiaalihuollon toimielin*) tai tämän lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitettulle adoptiotoimistolle. Ulkomailla suostumus on annettava sille, joka konsulipalvelulain (498/1999) 33 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä, tai tämän lain 67 §:n 1 momentissa säädettyllä tavalla.

Jos suostumuksen antaja ei ole saanut 4 luvussa tarkoitettua adoptioneuvontaa, hänen kanssaan on ennen suostumuksen vastaanottamista järjestettävä neuvottelu, jossa hänelle on annettava 24 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettut tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suostumuksen vastaanottamisesta.

15 §

Harkinta-aika

Vanhemman suostumusta adoptioon ei saa ottaa vastaan ennen kuin vanhemmalla on ollut

mahdollisuus perusteellisesti harkita asiaa eikä aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä.

Äidin suostumuksen saa kuitenkin ottaa vastaan aikaisemmin kuin kahdeksan viikon kuluttua lapsen syntymästä, jos adoptionhakija elää äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa ja adoptoitava lapsi on syntynyt rekisteröidyn parisuhteen aikana annetun, hedelmöityshoidoista annetussa laissa (1237/2006) tarkoitetun hedelmöityshoidon tuloksena.

16 §

Suostumuksen muoto

Suostumus adoptioon on annettava kirjallisesti. Suostumus on päivättävä ja suostumuksen antajan allekirjoitettava.

17 §

Suostumuksen peruuttaminen

Suostumus adoptioon voidaan peruuttaa ennen adoption vahvistamista.

3 luku

Adoption oikeusvaikutukset

18 §

Vanhemmuuden siirtyminen

Kun adoptio on vahvistettu, adoptiolasta pidetään adoptiovanhempien eikä aikaisempien vanhempien lapsena, jollei erikseen muuta säädetä tai adoption luonteesta muuta johdu.

Jos aviopuoliso on avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin adoptoinut toisen aviopuolison lapsen, lasta pidetään kuitenkin aviopuolisoiden yhteisenä lapsena.

19 §

Elatusvelvollisuudesta vapautuminen

Kun adoptio on vahvistettu, lapsen aikaisemmat vanhemmat vapautuvat velvollisuudesta vastata lapsen elatuksesta.

Jos aikaisempi vanhempi on ennen adoptiota sopimuksella sitoutunut tai tuomioistuimen päätöksellä velvoitettu suorittamaan elatusapua lapselle, hän vapautuu adoption jälkeen eräänntyvien elatusapuerien maksamisesta. Jos elatusapu on vahvistettu suoritettavaksi kertamaksuna, aikaisempi vanhempi vapautuu suorittamasta elatusapua, jos sitä ei ole maksettu ennen adoptiota.

20 §

Adoptiolapsen sukunimi ja kansalaisuus

Adoptiolapsen sukunimestä säädetään nimilaisa (694/1985) ja kansalaisuudesta kansalaisuuslaissa (359/2003).

4 luku

Adoptioneuvonta

21 §

Adoptioneuvonnan pyytäminen

Lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, ja henkilön, joka aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, on pyydettävä adoptioneuvonnan järjestämistä kotikuntansa sosiaalihuollon toimielimeltä tai Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan saaneelta adoptiontoimistolta.

22 §

Adoptioneuvonnan antajat

Adoptioneuvontaa saavat antaa kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston luvan harjoittaa adoptioneuvontaa (*adoptioneuvonnan antajat*).

Viranhaltijalla tai työntekijällä, joka huolehtii adoptioneuvonnan antamisesta, on oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. Hänen on lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin.

23 §

Adoptioneuvonnan aloittaminen

Kun lapsen vanhempi, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, on pyytänyt adoptioneuvonnan järjestämistä, adoptioneuvonnan antajan on nimettävä adoptoitavalle lapselle adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä (*adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä*) sekä aloitettava adoptioneuvonnan antamisen viivytyksettä.

24 §

Adoptioneuvonnan tehtävät

Adoptioneuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan.

Adoptioneuvonnassa on erityisesti:

1) annettava 1 momentissa mainituille henkilöille tietoa adoption tarkoituksesta, edellytyksistä ja oikeusvaikutuksista;

2) annettava lapsen vanhemmille tietoa niistä sosiaalipalveluista ja taloudellisista tukitoimista, jotka ovat heidän ja lapsen käytettävissä, sekä autettava heitä tekemään asiassa perusteellisesti harkittu ratkaisu;

3) autettava hakijoita arvioimaan valmiuksiin adoptiovanhemmiksi ja valmistautumaan adoptiovanhemmuuteen;

4) selvittävät ja arvioitava, ovatko adoption edellytykset olemassa;

5) selvittävät, onko edellytyksiä sopia lapsen ja aikaisempien vanhempien välisestä yhteydenpidosta, ja tarvittaessa avustettava sopimuksen tekemisessä;

6) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan kansainvälistä adoptiopalvelua;

7) ohjattava tarvittaessa hakijat hakemaan adoptiolupaa;

8) huolehdittava tarvittaessa lapsen sijoittamisesta hakijoiden luokse;

9) viivytyksettä lapsen sijoittamisen jälkeen ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla tuetaan ja seurataan sijoituksen onnistumista lapsen etua silmällä pitäen; sekä

10) huolehdittava siitä, että hakijat viivytyksettä hakevat adoption vahvistamista, ja avustettava tarvittaessa hakemuksen tekemisessä.

Jos adoptioeuvontaa antaa adoptio toimisto, sen on hankittava lapsen ja hakijoiden kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä lausunto heidän olosuhteistaan.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä adoptioeuvonnan sisällystä ja toteuttamisesta.

25 §

Adoptioeuvonta adoption vahvistamisen jälkeen

Adoptioeuvonnan antajan on tarvittaessa annettava 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua euvontaa, apua ja tukea myös adoption vahvistamisen jälkeen. Adoptiovanhemmille on lisäksi tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa.

Adoptioeuvonnan antajan on tarvittaessa ohjattava adoptiolapsi ja -perhe sekä lapsen aikaisemmat vanhemmat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaali- tai terveyspalvelujen taikka muun avun ja tuen piiriin.

26 §

Alaikäisen lapsen mielipiteen selvittäminen

Adoptioeuvonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän on henkilökohtaisesti keskusteltava alaikäisen adoptoitavan kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla annettava 24 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettut tiedot sekä ne kyseistä adoptioasiaa koskevat tiedot, joilla voidaan olettaa olevan lapselle merkitystä.

Adoptioeuvonnasta vastaavan sosiaalityöntekijän on pyrittävä selvittämään, miten lapsi

suhtautuu adoptioon. Tarvittaessa on pyrittävä selvittämään myös, miten lapsi suhtautuu yhteydenpitoon aikaisempiin vanhempiinsa adoption jälkeen. Lapsen mielipide on selvittävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.

Mielipiteen selvittämisen päätyttyä 12 vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus antaa suostumuksensa adoptioon.

27 §

Lapsen sijoittaminen

Sijoitettaessa lasta adoptiotarkoituksessa adoptionhakijoiden luokse on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita:

1) lapsi sijoitetaan niiden hakijoiden luokse, joilla arvioidaan olevan parhaat edellytykset huolehtia hänen hyvästä hoidostaan ja kasvatuksesta;

2) lapsi sijoitetaan perheeseen, jossa hän saa kaksi adoptiovanhempaa, jollei ole lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä sijoittaa häntä yhden vanhemman perheeseen;

3) sisarukset sijoitetaan samaan perheeseen, jollei se olosuhteet huomioon ottaen ole lapsen edun vastaista;

4) jos perheessä on ennestään lapsia, näiden tulee olla adoptoitavaa lasta vanhempia;

5) lapsen vanhempien toivomukset adoptio-perheen ominaisuuksista ja olosuhteista otetaan huomioon, jollei niiden huomioon ottaminen ole lapsen edun vastaista.

Lapsen sijoituksesta huolehtii adoptioeuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa.

28 §

Toimenpiteet lapsen sijoituksen epäonnistuttua

Jos adoptioeuvonnan antaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on yhteistyössä lastensuojeluviranomaisen kanssa järjestettävä lapselle adoptiotarkoituksessa uusi sijoitus. Jollei se ole mahdollista, adoptioeuvonnan antajan ja lastensuojeluviranomaisen on ryhdyttävä muihin tarpeellisiin toimenpiteisiin lapsen edun mukaisen hoidon järjestämiseksi lapselle.

Jos adoptoitava lapsi on saapunut vieraasta valtiosta Suomeen, adoptioeuvonnan antajan ja lastensuojeluviranomaisen on huolehdittava 1 momentin mukaisista toimenpiteistä yhdessä 32 §:ssä tarkoitettujen palvelunantajien kanssa. Jos lapselle ei voida järjestää uutta sijoitusta eikä hänen etunsa mukaista hoitoa Suomessa,

adoptioneuvonnan antajan, lastensuojeluviranomaisen ja palvelunantajan on myös ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi valtioon, josta hän on saapunut, jos palauttaminen on lapsen edun mukainen toimenpide.

Sen, joka huolehtii 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä, on henkilökohtaisesti keskusteltava asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Lapsen mielipide asiasta on selvitettävä ja otettava huomioon, jos lapsi on täyttänyt 12 vuotta tai on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

29 §

Adoptioneuvonnan keskeyttäminen

Adoptioneuvonnan antaja voi keskeyttää adoptioneuvonnan antamisen adoptionhakijalle, jos neuvonnassa esille tulleiden seikkojen perusteella on ilmeistä, ettei edellytyksiä adoptioon ole olemassa.

Adoptionhakija saa hakea muutosta 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Adoptionhakija saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Adoptioneuvonnan väliaikaisesta keskeyttämisestä säädetään 49 §:n 3 momentissa.

30 §

Selvitys adoptioneuvonnan antamisesta

Adoptiolupaa ja adoption vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä varten adoptioneuvonnan antajan on annettava kirjallinen selvitys adoptioneuvonnan antamisesta. Selvityksestä on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot asiaan osallisista ja heidän olosuhteistaan.

Jos alaikäinen lapsi, jolla on asuinpaikka Suomessa, aiotaan antaa adoptiolapseksi hakijalle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, adoptioneuvonnan antajan on laadittava lapsesta kirjallinen selvitys, josta on käytävä ilmi tarpeelliset tiedot lapsesta ja hänen olosuhteistaan.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä selvitysten tarkemmasta sisällöstä, voimassaoloajasta ja toimittamisesta.

5 luku

Kansainvälinen adoptiopalvelu

31 §

Kansainvälisen adoptiopalvelun pyytäminen

Adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka Suomessa ja joka aikoo adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, on pyydettävä kansainvälistä adoptiopalvelua.

Hakijan, jolle on myönnetty 42 §:ssä tarkoitettu lupa, ei kuitenkaan tarvitse pyytää kansainvälistä adoptiopalvelua.

32 §

Palvelunantajat

Kansainvälistä adoptiopalvelua saavat antaa ne kuntien sosiaalihuollon toimielimet ja muut yhteisöt, jotka ovat saaneet adoptiolautakunnan luvan tähän toimintaan (*palvelunantajat*).

Palvelunantaja saa toimia yhteistyössä ulkomailta vastaavia tehtäviä hoitavan viranomaisen, järjestön tai muun toimielimen (*ulkomainen palvelunantaja*) kanssa vain, jos yhteistyöhön on 90 §:ssä tarkoitettu lupa.

33 §

Palvelunantajan tehtävät

Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä.

Palvelunantajan tehtävänä on erityisesti:

1) välittää adoptionhakija, jolla on asuinpaikka Suomessa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia asuinpaikkavaltiostaan;

2) avustaa adoption vahvistamiseen liittyvissä toimenpiteissä;

3) auttaa adoptiolasta ja tämän huoltajia sekä adoptiolapsen kuoltua tämän jälkeläisiä ja näiden huoltajia saamaan tietoja lapsesta ja hänen alkuperästään siitä valtiosta, josta lapsi on saapunut; sekä

4) tarjota 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja annettaessa tietojen saajalle tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Palvelunantaja voi myös välittää adoptionhakijan, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, sellaiselle alle 18-vuotiaalle lapselle, jolla on asuinpaikka Suomessa, joka tarvitsee adoptiovanhemmat ja jolle ei voida löytää sopivia adoptiovanhempia Suomesta.

Palvelunantaja huolehtii lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiotamisasioissa tehdyn yleissopimuksen (SopS 29/1997), jäljempänä *Haagin sopimus*, III luvussa tarkoitettuna valtuutettuna toimielimenä niistä sopimuksessa edellytetyistä tehtävistä, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on uskottu palvelunantajalle.

Palvelunantajan tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

34 §

Palvelunantajan muut velvollisuudet

Palvelunantajan on jokaisessa tapauksessa varmistettava siitä, että 5 §:ssä tarkoitettua korvausta adoption johdosta tai lapsen elatusta varten ei ole annettu tai suoritettu eikä ole luvattu antaa tai sitouduttu suorittamaan.

Jos palvelunantaja ennen adoption vahvistamista havaitsee, että lapsen sijoitus adoptionhakijoiden luokse ei ole lapsen edun mukainen, sen on salassapitosäännösten estämättä otettava yhteyttä adoptioneuvonnan antajaan 28 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä varten.

35 §

Palvelumaksu ja kulukorvaus

Palvelunantaja voi periä maksun kansainvälisestä adoptiopalvelusta sekä korvauksen asiassa aiheutuneista kuluista. Maksua ei saa määrätä palvelunantajalle toiminnan järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia suuremmaksi. Maksusta ja korvattavista kuluista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Palvelunantaja voi vaatia, että maksu ja korvaus kuluista suoritetaan ennakolta tai että niiden suorittamisesta asetetaan hyväksyttävä vakuus. Palvelunantajan on pyynnöstä annettava etukäteen kirjallinen arvio asiassa aiheutuvista maksuista ja kuluista.

Maksuvelvollisuutta ei synny siltä osin kuin asiassa on aiheutunut tarpeettomia maksuja tai kuluja palvelunantajan virheen tai laiminlyönnin vuoksi.

Jos palvelun antaminen keskeytetään ja maksua tai korvausta kuluista on suoritettu ennakolta, palvelunantajan on palautettava suoritukset siltä osin kuin ne kohdistuvat toimenpiteisiin, jotka jäävät keskeyttämisen vuoksi suorittamatta.

36 §

Muutoksenhaku, viivästyskorke ja ulosotto

Palvelumaksua tai kulukorvausta koskevaan palvelunantajan viranhaltijan tai työntekijän päätökseen saa vaatia oikaisua palvelunantajalta. Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolaissa (434/2003).

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Maksuvelvollinen tai palvelunantaja saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Jos palvelumaksun tai kulukorvauksen maksaminen on viivästynyt, sille saadaan periä korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaista

viivästyskorkoa. Viivästyskorkoon sovelletaan lisäksi korkolain 5, 6, 10 ja 11 §:ää.

Palvelumaksu ja kulukorvaus sekä niille perittävä viivästyskorke ovat suoraan ulosottokelpoisia siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

37 §

Kieltäytyminen kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta

Palvelunantaja voi kieltäytyä antamasta kansainvälistä adoptiopalvelua adoptionhakijalle tai keskeyttää palvelun antamisen, jos:

1) hakija ei täytä niitä edellytyksiä, joita palvelunantajan kanssa yhteistyössä olevat ulkomaiset palvelunantajat ovat asettaneet; tai

2) hakija on laiminlyönyt 35 §:n mukaisen maksuvelvollisuutensa tai velvollisuutensa asettaa vakuus eikä ole kehotuksesta huolimatta täyttänyt velvollisuuttaan hänelle asetetussa kohtuullisessa määrääjassa.

Adoptionhakija saa hakea muutosta 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Adoptionhakija tai palvelunantaja saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Palvelun antamisen väliaikaisesta keskeyttämisestä säädetään 49 §:n 3 momentissa.

38 §

Pakottavuus

Sopimusehto, joka poikkeaa 35—37 §:n säännöksistä kansainvälistä adoptiopalvelua käyttävän vahingoksi, on mitätön.

6 luku

Lupamenettely adoptioasioissa

39 §

Lupavaatimus

Jos adoptionhakijalla tai alle 18-vuotiaalla lapsella taikka molemmilla on asuinpaikka Suomessa, hakija ei saa ottaa lasta luokseen adoptiotarkoituksessa, adoptioneuvonnan antaja ei saa sijoittaa lasta adoptiotarkoituksessa hakijan luokse eikä palvelunantaja saa välittää hakijaa lapselle, ellei hakijalla ole adoptiolupaa.

Adoptiolupaa ei kuitenkaan tarvita, jos sekä hakijalla että lapsella on asuinpaikka Suomessa ja:

1) aviopuoliso aikoo avioliiton aikana tai avioliiton purkaututtua kuoleman johdosta yksin adoptoida toisen aviopuolison lapsen; tai

2) lapsi, joka on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa, on ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana.

40 §

Luvan edellytykset kotimaisessa adoptiossa

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka Suomessa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetty adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioneuvontaa.

41 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa vieraasta valtiosta Suomeen palvelunantajan välityksellä

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetty adoption edellytykset täyttyvät, hakijalle on annettu adoptioneuvontaa ja hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua.

42 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa ilman palvelunantajaa vieraasta valtiosta Suomeen

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka Suomessa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, eikä adoptiota voida toteuttaa palvelunantajan välityksellä, adoptiolupa voidaan myöntää, jos 3 ja 6—9 §:ssä sekä 13 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetty adoption edellytykset täyttyvät ja hakijalle on annettu adoptioneuvontaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa voidaan myöntää vain sellaisen lapsen adoptoimiseen, joka:

- 1) on hakijan tai hänen aviopuolisonsa lähisukulainen tai hakijan adoptiolapsen aikaisempi lähisukulainen; taikka
- 2) on tullut hakijan luokse muussa kuin adoptiotarkoituksessa ja ollut vakiintuneesti hakijan hoidettavana ja kasvatettavana.

43 §

Luvan edellytykset adoptoitaessa Suomesta vieraaseen valtioon

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa ja hän aikoo adoptoida lapsen, jolla on asuinpaikka Suomessa, adoptiolupa voidaan myöntää, jos:

- 1) 2 luvussa säädetty adoption edellytykset täyttyvät ja lapselle on annettu adoptioneuvontaa;
- 2) hakija on esittänyt asuinpaikkavaltionsa toimivaltaisen viranomaisen tai muun toimivaltaisen toimielimen antaman selvityksen hakijasta ja hänen olosuhteistaan sekä hänen kelpoisuudestaan ja sopivuudestaan adoptiovanhemmaksi;
- 3) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että hänelle sekä lapsen vanhemmille ja muille hen-

kilöille, joiden suostumus adoptioon vaaditaan, on annettu tarvittavaa neuvontaa; ja

4) hakija on esittänyt selvityksen siitä, että lapsella on lupa tai hän saa luvan päästä hakijan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

44 §

Lupaviranomainen

Adoptioluvan myöntää adoptionhakijan hakemuksesta adoptiolautakunta.

45 §

Luvan erityinen ehto tai rajoitus

Luvan myöntäessään adoptiolautakunta voi asettaa adoptiolle erityisen ehdon tai rajoituksen.

46 §

Todistus adoptioluvasta

Adoptiolautakunnan on annettava todistus myönnetystä adoptioluvasta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä todistuksen sisällöstä ja toimittamisesta.

47 §

Luvan voimassaolo

Lupa on voimassa määräajan, jota ei voida määrätä kahta vuotta pidemmäksi.

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta pidentää luvan voimassaoloaikaa enintään kahdella vuodella kerrallaan saatuaan adoptioneuvonnan antajan ja tarvittaessa palvelunantajan lausunnon asiasta.

Jos lapsi on luvassa mainitussa määräajassa sijoitettu adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, luvan voimassaolo jatkuu, kunnes adoptio on vahvistettu.

Luvan voimassaolo lakkaa, jos lapsi sijoituksen epäonnistumisen vuoksi otetaan pois adoptionhakijan luota.

48 §

Luvan peruuttaminen

Adoptiolautakunta voi peruuttaa adoptioluvan, jos adoptionhakijan olosuhteet ovat luvan myöntämisen jälkeen muuttuneet olennaisesti siten, että adoption toteuttaminen luvan mukaisesti ei olisi lapsen edun mukaista. Lupaa ei kuitenkaan voida peruuttaa sen jälkeen, kun adoptio on vahvistettu.

Adoptiolautakunnan päätöksessä olevan virheen korjaamiseen sovelletaan, mitä hallintolain 50—53 §:ssä säädetään.

49 §

Ilmoitusvelvollisuus

Jos adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuu luvan voimassaoloaikana olennainen muutos, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä adoptiolauta-

kunnalle. Adoptiolautakunnan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä annettava tieto ilmoituksesta adoptioeuvonnan antajalle ja, jos hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua, lisäksi palvelunantajalle sekä pyydyttävä niiltä tarvittaessa lisäselvitystä olosuhdemuutoksesta.

Adoptioeuvonnan antajan ja palvelunantajan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoitettava adoptiolautakunnalle tietoonsa tulleesta hakijan olosuhteiden muutoksesta, joka voi aiheuttaa adoptioluvan peruuttamisen, ja seikasta, joka voi aiheuttaa lautakunnan päätöksen poistamisen hallintolain 50 §:n nojalla. Jos ilmoituksen tekee adoptioeuvonnan antaja ja hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua, adoptiolautakunnan on salassapitosäännösten estämättä viipymättä annettava tieto ilmoituksesta palvelunantajalle.

Kun adoptioeuvonnan antaja tai palvelunantaja on tehnyt 2 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tai saanut tiedon toisen tekemästä 1 tai 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksesta, sen on keskeytettävä adoptioeuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antaminen, kunnes adoptiolautakunta on tehnyt ilmoituksen johdosta päätöksen. Keskeyttämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tässä pykälässä tarkoitettut asiat on käsiteltävä adoptiolautakunnassa kiireellisinä.

50 §

Muutoksenhaku

Adoptionhakija saa hakea muutosta adoptiolautakunnan päätökseen, joka koskee tässä luvussa tarkoitettua asiaa, valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Adoptionhakija tai adoptiolautakunta saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

7 luku

Adoption vahvistaminen

51 §

Adoption vahvistaminen

Adoptio vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä.

Adoption vahvistamista koskeva asia pannaan vireille käräjäoikeudessa adoptionhakijan kirjallisella hakemuksella.

Toimivaltaisesta tuomioistuimesta adoption vahvistamista koskevassa asiassa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa.

52 §

Tuomioistuimelle esitettävä selvitys

Adoption vahvistamista koskevaan hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys siitä, että adoption vahvistamiseen on lain mukaiset edellytykset.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakemukseen liitettävästä selvityksestä.

53 §

Selvityksen hankkiminen

Tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrättävä hankittavaksi kaikki selvitys, joka on tarpeen adoption vahvistamista koskevan asian ratkaisemiseksi.

Tuomioistuimen on tarvittaessa kuultava kaikkia henkilöitä, jotka voivat antaa tietoja adoptiota koskevasta asiasta.

54 §

Kuuleminen

Alaikäisen lapsen vanhemmalle sekä huoltajalle ja edunvalvojalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi adoption vahvistamista koskevassa asiassa. Jos lapsen vanhempi on vajaavaltainen, myös hänen huoltajalleen ja edunvalvojalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Jos adoptionhakijan toimintakelpoisuutta on rajoitettu, myös hänen edunvalvojalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Kuuleminen 1 momentin mukaan ei kuitenkaan ole tarpeen, jos kutsua ei voida antaa kuultavalle tiedoksi tai kuultavan mielipide on jo aikaisemmin luotettavasti selvitetty taikka jos kuulemista on muutoin pidettävä asian ratkaisemisen kannalta tarpeettomana.

Jos lapsen vanhempi on antaessaan suostumuksen adoption ilmoittanut, että hän ei tahdo tulla kuulluksi tuomioistuimessa, hänelle ei saa ilman erityistä syytä varata tilaisuutta tulla kuulluksi.

55 §

Edunvalvojan määrääminen

Jos alaikäisen adoptoitavan lapsen etu on ristiriidassa tai saattaa joutua ristiriitaan hänen huoltajansa tai edunvalvojansa edun kanssa käsiteltäessä adoption vahvistamista koskevaa asiaa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on viran puolesta määrättävä lapselle edunvalvoja valvomaan lapsen etua asiassa.

Tuomioistuimen 1 momentin nojalla määrämällä edunvalvojalla on oikeus saada valtion varoista palkkio ja korvaus kuluistaan noudattaen, mitä oikeusapulain (257/2002) 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkiosta ja korvauksista. Muilta osin edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) säännöksiä.

56 §

Muutoksenhakuoikeus

Hakijalla, lapsella sekä henkilöllä, jota 54 §:n 1 momentin mukaan on kuultava, on oikeus hakea

muutosta adoption vahvistamista koskevassa asiassa annettuun tuomioistuimen päätökseen.

57 §

Käsittelyn kiireellisyys

Adoption vahvistamista koskevat asiat on kaikissa oikeusasteissa käsiteltävä kiireellisinä.

8 luku

Adoptiolapsen oikeus pitää yhteyttä aikaisempaan vanhempaansa

58 §

Yhteydenpito-oikeuden vahvistaminen

Tuomioistuin voi adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen päättää, että alaikaisella adoptiolapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä. Yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen edellytyksenä on, että aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet yhteydenpidosta eikä ole aihetta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua.

Tuomioistuin voi päätöstä tehdessään pyynnöstä vähäisessä määrin muuttaa tai täsmentää lapsen aikaisemman vanhemman ja adoptiovanhempien sopimia yhteydenpitoa koskevia ehtoja, jos se edistää yhteydenpidon toteuttamista ja on lapsen edun mukaista.

59 §

Vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttaminen

Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä voidaan muuttaa tuomioistuimen uudella päätöksellä, jos lapsen aikaisempi vanhempi ja adoptiovanhemmat ovat sopineet vahvistetun yhteydenpito-oikeuden muuttamisesta, jos olosuhteet ovat yhteydenpito-oikeuden vahvistamisen jälkeen muuttuneet tai jos tähän muutoin on aihetta.

60 §

Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen

Yhteydenpitoa koskevaa asiaa ratkaistaessa on otettava huomioon lapsen toivomukset ja mielipide lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.

61 §

Vireillepano

Yhteydenpitoa koskeva asia pannaan vireille kärjäoikeudessa kirjallisella hakemuksella, jonka voi tehdä lapsen aikaisempi vanhempi, adoptiovanhempi, lapsen huoltaja tai kunnan sosiaalihuollon toimielin.

Jos yhteydenpitoa koskeva asia saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi muutoin kuin adoption vahvistamisen yhteydessä, asian käsit-

telee tuomioistuin, joka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan on toimivaltainen tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

62 §

Kuuleminen

Lapsen aikaisemmille vanhemmille, adoptiovanhemmille ja lapsen huoltajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta.

Kuuleminen 1 momentin mukaan ei kuitenkaan ole tarpeen, jos kutsua ei voida antaa kuultavalle tiedoksi tai kuultavan mielipide on jo aikaisemmin luotettavasti selvitetty taikka jos kuulemista on muutoin pidettävä asian ratkaisemisen kannalta tarpeettomana.

63 §

Selvityksen hankkiminen, lapsen kuuleminen ja väliaikainen määräys

Lapsen toivomusten ja mielipiteen sekä muiden yhteydenpitoa koskevan asian ratkaisemiseen vaikuttavien olosuhteiden selvittämiseksi tuomioistuimen on tarvittaessa hankittava selvitys lapsen, hänen aikaisemman vanhemmansa ja adoptiovanhemman kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä. Jos tällaisella henkilöllä ei ole kotikuntaa Suomessa, selvitys on hankittava sen kunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, jossa henkilö oleskelee.

Lapsen henkilökohtaiseen kuulemiseen tuomioistuimessa, salassa pidettävien tietojen ilmaisemiseen ja väliaikaisen määräyksen antamiseen sovelletaan, mitä niistä tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyn osalta lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 15 §:n 2 momentissa, 16 §:n 3 momentissa ja 17 §:ssä säädetään.

64 §

Päätöksen täytäntöönpano

Yhteydenpito-oikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön noudattaen, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996) säädetään tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä täytäntöön pantaessa lasta ei kuitenkaan voida määrätä noudettavaksi.

9 luku

Kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvat säännökset

65 §

Tuomioistuimen toimivalta

Adoption vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan Suomessa, jos adoptoitavalla tai adoptionhakijalla on täällä asuinpaikka.

Adoption vahvistamista koskeva hakemus voidaan tutkia Suomessa myös, jos:

1) adoptoitava tai hakija on Suomen kansalainen; ja

2) asiaa ei voida saattaa tutkittavaksi siinä valtiossa, jossa adoptoitavalla tai hakijalla on asuin- tai kotipaikka, tai asian vireillepano tällaisessa valtiossa aiheuttaisi kohtuuttomia vaikeuksia.

Kun adoptoitava ja hakijat ovat Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaisia, adoption vahvistamista koskeva hakemus tutkitaan kuitenkin Suomessa vain, jos jommalla-kummalla hakijalla on kotipaikka Suomessa.

66 §

Sovellettava laki

Menettely adoption vahvistamisessa ja adoption edellytykset määräytyvät Suomen lain mukaan.

67 §

Suostumuksen antaminen adoptioon vieraassa valtiossa

Suostumus adoptioon voidaan vieraassa valtiossa antaa myös noudattaen sitä muotoa ja menettelyä, jota kyseisen valtion lain mukaan on noudatettava.

Jos adoptioon vaadittava suostumus puuttuu sen vuoksi, että adoptiota ei ole säännelty siinä valtiossa, jossa suostumus olisi annettava, adoptio voidaan vahvistaa, jos tämä selvästi vastaa sen tahtoa, jonka suostumus adoptioon vaaditaan.

68 §

Ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustaminen

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio ja adoption purkaminen tunnustetaan Suomessa siten kuin jäljempänä säädetään.

Vieraassa valtiossa tehty päätös tai muu oikeudellinen toimenpide voidaan katsoa tässä laissa tarkoitetuksi adoption vahvistamiseksi, jos sen olennaisena tarkoituksena on lapsen ja vanhemman välisen suhteen vahvistaminen, vaikka toimenpiteen oikeudelliset vaikutukset kyseisessä valtiossa eivät vastaisi adoption oikeusvaikutuksia Suomen lain mukaan.

69 §

Ulkomaisen adoption tunnustaminen ilman eri vahvistusta

Vieraassa valtiossa 6 luvussa tarkoitetun adoptioluvan mukaisesti tapahtunut adoptio on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa myös:

1) jos kummallakin adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka kysei-

sessä valtiossa ja he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota; tai

2) jos adoptio on pätevä siinä valtiossa, jossa hakijoilla on adoption ajankohtana ollut asuinpaikka ja jossa he ovat asuneet keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoptiota.

Jos 2 momentissa tarkoitettuun adoptioon on tullut hakea adoptiolupa, adoptio on kuitenkin pätevä Suomessa vain, jos lupa on myönnetty.

70 §

Ulkomaisen adoption purkamisen tunnustaminen ilman eri vahvistusta

Vieraassa valtiossa tapahtunut adoption purkaminen on ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa, jos:

1) adoptiolapsella ja kummallakin adoptiovanhemmalla on purkamisajankohtana ollut asuinpaikka kyseisessä valtiossa ja he ovat asuneet siellä keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption purkamista; tai

2) purkaminen on pätevä niissä valtioissa, joissa adoptiolapsella ja adoptiovanhemmilla on purkamisajankohtana ollut asuinpaikka ja joissa he ovat asuneet keskeytyksettä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen adoption purkamista.

71 §

Hovioikeuden selventävä vahvistamispäätös

Vaikka adoptio tai sen purkaminen tunnustetaan 69 tai 70 §:n nojalla ilman eri vahvistusta, Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että adoptio tai sen purkaminen on pätevä Suomessa.

72 §

Toisessa Pohjoismaassa tehdyn päätöksen tunnustaminen

Avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälis-yksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehdyn sopimuksen (SopS 20/1931) mukaisesti Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa tapahtunut adoptio tai adoption purkaminen on 69 ja 70 §:n estämättä ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

73 §

Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption tunnustaminen ja oikeusvaikutukset

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu adoptio on

69 §:n estämättä ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla adoptiolla on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa määrätään.

Jos 1 momentissa tarkoitettu adoptio ei ole kyseisen valtion oikeusjärjestyksen mukaan johdantanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin hovioikeus voi adoptiovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa adoption sellaiseksi adoptioksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettujen suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen adoptioon.

74 §

Ulkomaisen adoption vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä

Muu kuin 69, 72 tai 73 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitettua adoption päteväksi, jos adoptoitavalla tai jommallakummalla adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoptio on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun adoptoitavalla tai jommallakummalla hakijalla on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

Helsingin hovioikeus ei saa vahvistaa tämän pykälän nojalla päteväksi adoptiota, johon olisi tullut hakea adoptiolupa.

75 §

Ulkomaisen adoption purkamisen vahvistaminen hovioikeuden päätöksellä

Muu kuin 70 tai 72 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoption purkaminen on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin hovioikeus on vahvistanut sen.

Helsingin hovioikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitettua adoption purkamisen päteväksi, jos adoptiolarvalla tai jommallakummalla adoptiovanhemmalla on purkamisajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sel-

lainen yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoption purkaminen on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun jollakin asiaan osallisella on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

76 §

Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus

Edellä 69 ja 73 §:ssä tarkoitettua adoptiota sekä 70 §:ssä tarkoitettua adoption purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä Helsingin hovioikeuden tule vahvistaa adoptiota tai sen purkamista 71, 74 tai 75 §:n nojalla päteväksi, jos tämä ottaen erityisesti huomioon lapsen etu johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

77 §

Suomessa vahvistettua adoption varmentaminen Haagin sopimuksen mukaiseksi

Tuomioistuimien, jotka on vahvistanut adoption, voi hakemuksesta varmentaa, että adoptio on tapahtunut Haagin sopimuksen mukaisesti.

78 §

Selvitys vieraan valtion lain sisällöstä

Jos vieraan valtion lailla on merkitystä tässä laissa säädetyn asian ratkaisemiselle, on tuomioistuimen tai muun viranomaisen, jollei se tunne vieraan valtion lakia eikä asiaan osallinen esitä siitä selvitystä, pyydettyä adoptiolautakunnalta selvitys vieraan valtion lain sisällöstä.

79 §

Adoptiolautakunnan lausunto

Edellä 65 §:n 2 momentissa sekä 74 ja 75 §:ssä mainituissa tapauksissa adoptiolautakunnalle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemiselle, jollei se ole selvästi tarpeetonta.

Tuomioistuin tai muu viranomainen voi pyytää 67—73 ja 77 §:ssä tarkoitetuista asioista adoptiolautakunnan lausunnon.

80 §

Sosiaalihuollon toimielman lausunto

Tuomioistuin tai muu viranomainen voi käsitellessään 68—75 §:ssä tarkoitettua asiaa, joka koskee alle 18-vuotiasta lasta, tarvittaessa pyytää lausunnon asiaan osallisen olosuhteista tämän kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä.

81 §

Pohjoismaisen

lastenhuoltoviranomaisen lausunto

Jos alle 18-vuotias adoptoitava on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen ja hänellä on kotipaikka siinä valtiossa, jonka kansalainen hän on, tuomioistuimen on ennen adoption vahvistamista varattava kyseisen valtion lastenhuoltoviranomaiselle tilaisuus antaa asiasta lausunto.

82 §

Ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistaminen

Helsingin hovioikeudelle 71, 74 tai 75 §:ssä tarkoitetun asian käsittelyä varten esitetyn ulkomaisen asiakirjan on oltava laillistettu tai siihen on liitettävä kyseisen valtion toimivaltaisen viranomaisen todistus sen alkuperästä, jollei Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämistä muuta johdu tai hovioikeus erityisestä syystä myönnä tästä poikkeusta. Ulkomaisen asiakirjan esittäjän on tarvittaessa huolehdittava esittämänsä asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle sekä sen laillistamisesta.

Hovioikeus voi tarvittaessa pyytää ulkoasiainministeriön, Maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon 1 momentissa tarkoitetun asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

83 §

Käsittelyn kiireellisyys

Ulkomaisen adoption ja adoption purkamisen tunnustamista koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.

84 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta Helsingin hovioikeuden ratkaisuun säädetään oikeudenkäymiskaaren 30 luvussa.

10 luku

Adoptioasioiden hallinto

85 §

Yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta

Adoptioeuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

86 §

Adoptiolautakunta

Erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena adoptioasioissa toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa oleva adoptiolautakunta.

Adoptiolautakunta toimii myös:

1) Haagin sopimuksen 6 artiklan 1 kappaaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena; ja

2) lasten adoptiosta Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (*Euroopan neuvoston sopimus*) 15 artiklassa tarkoitettuna kansallisena viranomaisena.

Lautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä tarpeellinen määrä muita jäseniä. Viimeksi mainituista jäsenistä kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Valtioneuvosto määrää lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä jäsenet ja varajäsenet enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Jos lautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, sosiaali- ja terveysministeriö määrää hänen tilalleen uuden puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, jäsenen tai varajäsenen jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Lautakunnassa on täysistunto, jonka tehtävänä on seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskevista kysymyksistä. Muut toimivaltaansa kuuluvat asiat lautakunta käsittelee jakautuneena jaostoihin.

Lautakunnan kokoonpanosta, jaostoista ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

87 §

Lupa adoptio toimiston ylläpitämiseen ja kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hakemuksesta myöntää luvan adoptio toimiston ylläpitämiseen kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle, Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle taikka muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastaavalle yhteisölle.

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta myöntää luvan kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen kunnan sosiaalihuollon toimielimelle, kuntayhtymälle tai muulle kuntien yhteenliittymälle, Suomessa rekisteröidylle yhdistykselle taikka muussa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa rekisteröidylle yhdistykselle tai muulle vastaavalle yhteisölle.

Lupa adoptio toimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen voidaan myöntää hakijalle, joka toimii ilman taloudellisen voiton tavoittelua ja jonka harkitaan kykenevän antamaan adoptioeuvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua ammattitaitoisesti, pitkäjänteisesti ja luotettavasti. Edellytyksenä

luvan myöntämiseksi on lisäksi, että toiminnan aloittamista voidaan pitää adoptiionvannon tai kansainvälisen adoptiopalvelun järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaisena.

Hakemukseen liitettävistä selvityksistä ja lupapäätöksen johdosta tehtävästä ilmoituksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

88 §

Lupaehdot

Lupa adoptiotoimiston ylläpitämiseen tai kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen myönnetään määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Lupaa myönnettäessä voidaan samalla antaa tarkempia määräyksiä adoptiionvannon tai kansainvälisen adoptiopalvelun harjoittamisesta.

89 §

Luvan peruuttaminen

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai adoptiolautakunta voi peruuttaa 87 §:n nojalla myöntämänsä luvan, jos adoptiionvontaa tai kansainvälistä adoptiopalvelua annettaessa ei noudateta voimassa olevia säännöksiä tai määräyksiä taikka jos toiminnassa havaitaan puutteellisuuksia tai epäkohtia eikä niitä ole viraston tai lautakunnan asettamassa määräajassa korjattu tai poistettu.

90 §

Lupa kansainväliseen yhteistyöhön

Adoptiolautakunta voi hakemuksesta myöntää palvelunantajalle luvan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa, jos:

1) ulkomaisella palvelunantajalla on sijaintivaltiossaan toimivalta hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä;

2) on esitetty riittävä selvitys siitä, että ulkomainen palvelunantaja hoitaa 1 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä ammattitaitoisesti, pitkäjänteisesti, luotettavasti, lapsen edun mukaisesti ja kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen sekä ilman, että kukaan saa adoptioista oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä; ja

3) yhteistyötä voidaan pitää perusteltuna ottaen erityisesti huomioon kansainvälisen adoptiion tarve kyseisessä valtiossa.

Lupa myönnetään määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Adoptiolautakunta voi peruuttaa luvan, jos ulkomainen palvelunantaja on sijaintivaltiossaan menettänyt toimivaltansa hoitaa kansainväliseen adoptioon kuuluvia tehtäviä tai on syytä epäillä, että se ei hoida niitä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

91 §

Tietojen antaminen

Adoptiionvannon antaja ja palvelunantaja ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia antamaan maksutta sosiaali- ja terveysministeriölle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja adoptiolautakunnalle näiden pyytämät valvontaa tai muiden tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

Palvelunantaja on salassapitosäännösten estämättä velvollinen antamaan maksutta adoptiolautakunnalle tämän pyytämät valvontaa varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset ulkomaisesta palvelunantajasta. Palvelunantajan on viipymättä ilmoitettava lautakunnalle tietoonsa tulleesta seikasta, joka voi aiheuttaa 90 §:ssä tarkoitettua luvan peruuttamisen.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla ja adoptiolautakunnalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa toisilleen 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien suorittamisessa tarvittavat tiedot ja selvitykset.

11 luku

Erinäiset säännökset

92 §

Asiakirjojen säilyttäminen ja siirtäminen

Adoptiionvannon antajan ja palvelunantajan on säilytettävä adoptiionvannon tai kansainvälisen adoptiopalvelun yhteydessä tehdyt tai vastaanotetut adoptiolasta ja hänen aikaisempia vanhempiaan koskevat asiakirjat vähintään 100 vuotta niiden laatimisesta.

Palvelunantaja voi siirtää 1 momentissa tarkoitettua asiakirjat adoptiionvannon antajan säilytettäväksi, jos adoptiionvannon antaja siihen suostuu. Palvelunantajan on asiakirjoja siirrettäessä pidettävä luetteloa siitä, minne asiakirjat on siirretty.

Jos adoptiotoimisto tai palvelunantaja lopettaa tässä laissa tarkoitettua toimintansa, 1 momentissa tarkoitettua asiakirjat on siirrettävä sen kunnan sosiaalihuollon toimielimen säilytettäväksi, jolle Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto antaa tehtäväksi ottaa vastaan asiakirjat.

93 §

Oikeus tietojen saamiseen

Adoptiolapsella ja hänen huoltajallaan sekä adoptiolapsen kuoltua hänen jälkeläisellään ja tämän huoltajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta tietoja 92 §:ssä tarkoitetuista asiakirjoista niiden säilyttäjältä.

Tietoja annettaessa on tietojen saajalle tarjottava tarpeellinen tuki ja ohjaus.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen antamisesta voidaan kieltäytyä, jos on perusteltua syytä olettaa, että tietojen antamisesta aiheutuu vaaraa adoptiolapsen tai muun tietojen pyytävän terveydelle tai kehitykselle, taikka jos tietojen antaminen olisi muutoin selvästi vastoin hänen etuaan tai muuta yksityistä etua.

Jos aikaisemman vanhemman henkilöllisyys tiedetään, tieto siitä on 2 momentin estämättä aina annettava:

1) 12 vuotta täyttäneelle adoptiolapselle ja adoptiolapsen kuoltua tämän 12 vuotta täyttäneelle jälkeläiselle; sekä

2) alaikäisen adoptiolapsen huoltajalle ja adoptiolapsen kuoltua tämän alaikäisen jälkeläisen huoltajalle.

Tietojensaantioikeutta koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

94 §

Tietopyynnön käsittely

Jos adoptiolautakunnalle toimitetaan Euroopan neuvoston sopimuksen 15 artiklassa tarkoitettu tietopyyntö, lautakunnan tulee pyytää asiassa selvitystä siltä kunnan sosiaalihuollon toimieliimeltä, joka lautakunnan arvion mukaan parhaiten kykenee hankkimaan pyydetty tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tietopyynnön käsittelystä.

95 §

Adoptoitavan lapsen edustaminen

Kun adoptioneuvonnan antaja tai ulkomainen palvelunantaja on sijoittanut lapsen adoptionhakijan luokse adoptiotarkoituksessa, adoptionhakijalla on sijoituksen aikana oikeus huoltajan sijasta päättää lapsen olinpaikasta, hänen hoidostaan, kasvatuksesta, valvonnastaan ja muusta huolenpidostaan sekä hänelle tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Adoptionhakijalla on lisäksi oikeus edustaa lasta muissakin tämän henkilöä koskevissa kiireellisissä asioissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta käyttävään adoptionhakijaan sovelletaan, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n 2 momentissa ja 5 §:ssä säädetään huoltajasta.

96 §

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain soveltaminen

Adoptio- ja kansainvälisen adoptio- ja palvelun asiakkaaseen sovelletaan, mitä sosiaali-

lihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) säädetään, jollei tästä laista muuta johdu. Mitä mainitussa laissa säädetään sosiaalihuollon viranomaisesta, koskee myös adoptiolautakuntaa sen käsitellessä tämän lain 6 luvussa tai 94 §:ssä tarkoitettua asiaa.

97 §

Virkavastuu

Adoptio- ja palvelunantajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä.

12 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

98 §

Lain voimaantulo ja kumottavat säännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2012. Lain 86 §:n 2 momentin 2 kohta ja 94 § tulevat kuitenkin voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Tällä lailla kumotaan lapseksiottamisesta annettu laki (153/1985).

99 §

Ennen vuotta 1980 tapahtuneet adoptiot

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, adoptioon sovelletaan silloin voimassa olleita säännöksiä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Adoptiota ei voi purkaa tuomioistuimen päätöksellä silloinkaan, kun se on tapahtunut ennen 1 päivää tammikuuta 1980.

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, tuomioistuimen on adoptiolapsen hakemuksesta vahvistettava, että adoptioon sovelletaan tämän lain säännöksiä. Asia tutkitaan käräjäoikeudessa, joka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaan olisi toimivaltainen adoption vahvistamista koskevassa asiassa.

100 §

Perintöoikeus ennen vuotta 1980 tapahtuneissa adoptioissa

Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, adoptiolapsen ja tämän jälkeläisten perintöoikeuteen sekä oikeuteen periä adoptiolapsi ja tämän jälkeläiset, sovelletaan suostumusta annettaessa voimassa olleita säännöksiä.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, jos tuomioistuin on lapseksiottamisesta annetun lain 56 §:n 3 momentin nojalla vahvistanut, että ottolapsisuhteeseen sovelletaan mainitun lain säännöksiä, tai tämän lain 99 §:n

3 momentin nojalla vahvistanut, että adoptioon sovelletaan tämän lain säännöksiä. Jos perittävä kuitenkin on kuollut ennen tuomioistuimen päätöksen antamista, oikeus perittävän jäämistöön määräytyy 1 momentissa tarkoitettua suostumusta annettaessa voimassa olleiden säännösten mukaan, jollei 3 momentista muuta johdu.

Jos perittävä on kuollut tämän lain tultua voimaan, suostumusta annettaessa voimassa olleiden säännösten asemesta sovelletaan 1 momentista poiketen tämän lain säännöksiä, vaikka tuomioistuin on antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen ennen 1 päivää tammikuuta 1980:

1) ratkaistaessa, kenellä on oikeus adoptiolapselta tai tämän jälkeläiseltä jääneeseen perintöön; sekä

2) adoptiolapsen ja tämän jälkeläisten oikeuteen saada perintöä adoptiovanhemmilta ja näiden sukulaisilta.

101 §

Siirtymäsäännökset

1. Adoptioon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos lapsi on sijoitettu lapseksiottajan luokse lapseksiottamisen tarkoituksessa ennen tämän lain voimaantuloa taikka jos lapseksiottamista koskeva asia on ennen tämän lain voimaantuloa tullut vireille Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnassa (*lapseksiottamisasioiden lautakunta*) tai tuomioistuimessa.

2. Jos lapseksiottajalla on tämän lain voimaan tullessa voimassa lapseksiottamisesta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettu lupa kansainväliseen lapseksiottamiseen, luvan voimassaoloaika voidaan tämän lain tultua voimaan hakemuksesta yhden kerran pidentää. Tällaiseen hakemukseen ja sen johdosta myönnetyn luvan mukaisesti tapahtuvaan adoptioon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3. Adoptioon, johon 1 tai 2 momentin nojalla sovelletaan aikaisempaa lakia, sovelletaan kuitenkin tämän lain 33 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohtaa sekä 93 §:ää. Siihen sovelletaan myös tämän lain 25 §:ää, jos adoptio vahvistetaan tämän lain tultua voimaan.

4. Tämän lain 39 §:ää ei sovelleta kotimaiseen adoptioon, jos adoptionhakijalle on alettu antaa ottolapsineuvontaa ennen tämän lain voimaantuloa. Tässä momentissa tarkoitettussa asiassa sovelletaan 30 §:n sijasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ottolapsineuvonnan antamista koskevasta todistuksesta.

5. Lapseksiottamisasioiden lautakunnassa tämän lain voimaan tullessa vireillä olleet asiat siirtyvät tämän lain tultua voimaan adoptiolau-

takunnan käsiteltäviksi. Kun adoptiolautakunta antaa lupapäätöksensä tämän lain tultua voimaan, sovelletaan 1 ja 2 momentin estämättä 48—50 §:ää.

6. Vieraassa valtiossa ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneen lapseksiottamisen ja lapseksiottamisen purkamisen tunnustamiseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sama koskee sellaisen lapseksiottamisen tunnustamista, johon 1 tai 2 momentin nojalla sovelletaan aikaisempaa lakia. Helsingin hovioikeuden tunnustamisasiassa antamaan ratkaisuun saadaan kuitenkin hakea muutosta siten kuin 84 §:ssä säädetään, jos ratkaisu annetaan tämän lain tultua voimaan.

7. Ottolapsineuvonnan tai kansainvälisen lapseksiottamispalvelun järjestämistä koskeva lupa-asia tai muu asia, joka on tullut sosiaali- ja terveysministeriössä vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään loppuun noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8. Jos sosiaali- ja terveysministeriö on lapseksiottamisesta annetun lain nojalla myöntänyt luvan ottolapsitoimiston ylläpitämiseen tai kansainväliseen lapseksiottamispalvelun antamiseen, luvan saaja saa sen nojalla ylläpitää tässä laissa tarkoitettua adoptio toimistoa tai antaa kansainvälistä adoptiopalvelua lupaa myönnettäessä asetetun määräajan, jollei lupaa 89 §:n mukaisesti peruuteta.

9. Jos lapseksiottamisasioiden lautakunta on lapseksiottamisesta annetun lain nojalla hyväksynyt ulkomaisen palvelunantajan, hyväksymistä hakeneella suomalaisella palvelunantajalla katsotaan olevan tässä laissa tarkoitettu lupa yhteistyöhön kyseisen ulkomaisen palvelunantajan kanssa hyväksymispäätöksessä asetetun määräajan, jollei lupaa 90 §:n 3 momentin mukaisesti peruuteta.

102 §

Viittaukset aikaisempaan lakiin

Jos laissa tai asetuksessa viitataan lainkohtaan, jonka tilalle on tullut tämän lain säännös, tämän lain tultua voimaan noudatetaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

Lain tai asetuksen säännös lapseksiottamisasioiden lautakunnasta koskee tämän lain tultua voimaan adoptiolautakuntaa.

103 §

Valtuutus täytäntöönpanotoimiin

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Valtioneuvoston asetus adoptiosta 202/2012

Annettu Helsingissä 3 päivänä toukokuuta 2012
Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään adoptiolain (22/2012) nojalla:

1 luku Adoptioneuvonta

1 §

Suostumuksen vastaanottaminen

Vanhemman ja adoptiolain (22/2012) 13 §:ssä mainitun henkilön suostumuksen adoptioon vastaanottaa henkilökohtaisesti se adoptiolain 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun kunnan sosiaalihuollon toimielimen alainen viranhaltija, joka kunnassa huolehtii adoptioneuvonnan antamisesta, tai adoptiotoimiston asianomainen työntekijä.

2 §

Ulkomailla asuvaa adoptionhakijaa koskevat erityissäännökset

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, adoptioneuvonnan antaja saa antaa avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken tehdyn sopimuksen (SopS 20/1931) 12 artiklassa tarkoitetun lausunnon vain, jos hakijalla on adoptiolupa.

Jos adoptionhakijalla on asuinpaikka vieraassa valtiossa, joka on lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa tehdyn yleissopimuksen (SopS 29/1997), jäljempänä *Haagin sopimus*, osapuoli, adoptioneuvonnan antaja saa päättää lapsen sijoittamisesta tämän hakijan luokse tai antaa 1 momentissa tarkoitetun lausunnon vain, jos sille on adoptioluvan lisäksi esitetty todistus siitä, että suomalainen palvelunantaja ja ulkomainen palvelunantaja tai 14 §:n 9 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa adoptiolautakunta ja ulkomainen palvelunantaja ovat hyväksyneet sen, että adoptiomenettelyä voidaan jatkaa.

3 §

Selvitys adoptioneuvonnan antamisesta

Adoptiolain 30 §:n 1 momentissa tarkoitettua selvityksestä on käytävä ilmi, onko adoptioneuvontaa annettu siten kuin adoptiolain 4 luvussa säädetään. Selvitykseen on lisäksi merkittävät tiedot niistä seikoista, jotka lain mukaan ovat adoptioluvan myöntämisen ja adoption vahvistamisen edellytyksenä.

Selvityksessä on erityisesti oltava seuraavat tiedot siinä laajuudessa kuin on mahdollista ja tarpeellista:

1) hakijan henkilöllisyys;
2) syyt, joiden vuoksi hakija tahtoo adoptoida lapsen;

3) hakijan tausta, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö ja hänen taloudellinen tilanteensa;

4) hakijan ja hänen perheensä terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät.

Jos adoptioneuvontaa on annettu tietyn lapsen adoptoimista varten, selvityksessä on erityisesti oltava seuraavat tiedot siinä laajuudessa kuin on mahdollista ja tarpeellista:

1) lapsen henkilöllisyys;

2) syyt, joiden vuoksi lapsi voidaan adoptoida;

3) lapsen tausta, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö;

4) lapsen ja hänen perheensä terveydentila ja siihen vaikuttavat tekijät;

5) lapsen erityistarpeet.

Selvityksessä on tarvittaessa oltava adoptioluvan myöntämisen tai adoption vahvistamisen kannalta tarpeelliset tiedot adoptiolain 13 §:ssä tarkoitetuista henkilöistä.

Selvityksessä on esitettävä arvio hakijan kelpoisuudesta ja sopivuudesta adoptiovanhemmaksi ja tarvittaessa erityisesti vieraasta valtiossa adoptoidun lapsen adoptiovanhemmaksi. Jos adoptioneuvontaa ei ole annettu tietyn lapsen adoptoimista varten, selvityksessä on esitettävä myös arvio adoptoitavaksi sopivan lapsen iästä ja muista ominaisuuksista.

4 §

Selvityksen toimittaminen

Adoptioneuvonnan antajan on lähetettävä 3 §:ssä tarkoitettu selvitys suoraan asianomaiselle palvelunantajalle, jos selvitys on laadittu adoptioluvan hakemista varten ja adoptionhakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua. Jos hakija ei saa kansainvälistä adoptiopalvelua, selvitys on lähetettävä suoraan adoptiolautakunnalle, kun adoptioneuvonnan antaja on saanut tiedon lupahakemuksen vireillepanosta lautakunnassa.

Adoption vahvistamista varten laadittu selvitys on toimitettava hakijalle.

5 §

Selvitys vieraaseen valtioon adoptoitavasta lapsesta

Adoptiolain 30 §:n 2 momentissa tarkoitettua selvityksessä on oltava tämän asetuksen 3 §:n 3 momentissa tarkoitettut tiedot lapsesta.

Jos palvelunantaja huolehtii adoptionhakijan välittämisestä lapselle, adoptioneuvonnan antajan on lähetettävä selvitys suoraan asianomaiselle palvelunantajalle. Muussa tapauksessa selvitys on toimitettava hakijalle.

2 luku

Kansainvälinen adoptiopalvelu

6 §

Palvelunantajan tehtävät

Adoptiolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitetun palvelunantajan tehtävänä on:

1) toimia adoptiolain 33 §:ssä säädettyissä tehtävissä yhteistyössä ulkomaisten palvelunantajien kanssa;

2) antaa tietoja kansainvälisen adoption edellytyksistä, käytännön menettelytavoista ja kustannuksista sille, joka aikoo adoptoida vieraassa valtiossa olevan alle 18-vuotiaan lapsen;

3) ohjata adoptionhakija pyytämään adoptioneuvonnan järjestämistä siten kuin adoptiolain 21 §:ssä säädetään;

4) opastaa adoptionhakijaa kansainvälisessä adoptiossa tarvittavien todistusten ja muiden asiakirjojen hankkimisessa ja käännettämisessä sekä huolehtia niiden lähettämisestä ulkomaille;

5) antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitetut hyväksymiset;

6) huolehtia Haagin sopimuksen 17 artiklan b kohdassa, 19 artiklassa sekä 21 artiklan 1 kapiteelin b ja c kohdassa tarkoitetuista tehtävistä;

7) avustaa lapsen Suomeen siirtämiseen liittyvissä toimenpiteissä;

8) avustaa adoptioneuvonnan antajaa adoptiolain 24 §:n 2 momentin 9 kohdassa tarkoitetuissa toimenpiteissä;

9) lähettää lapsen sijoituksen seurantaan koskevat selostukset ulkomaiselle palvelunantajalle;

10) avustaa adoptioneuvonnan antajaa ja lastensuojeluviranomaista adoptiolain 28 §:ssä tarkoitetuissa toimenpiteissä;

11) huolehtia siitä, että adoptionhakija viivytyksettä ryhtyy toimenpiteisiin adoption vahvistamiseksi ja, jos kyseessä on Haagin sopimuksessa tarkoitettu adoptio, antaa hakijalle tietoa mahdollisuudesta pyytää sen varmentamista Haagin sopimuksen mukaiseksi;

12) välittää adoptionhakijalta adoptiolain 35 §:n 1 momentin nojalla perityt korvaukset asiassa aiheutuneista kuluista Suomessa ja ulkomaille, tai, jos tiettyjen kulujen maksaminen palvelunantajan välityksellä ei ole mahdollista, antaa hakijalle tietoa tavanomaisesti aiheutuvien kulujen määrästä ja opastaa häntä niiden maksamisessa;

13) ilmoittaa Suomessa vahvistetusta adoptiosta ulkomaiselle palvelunantajalle ja adoptiolautakunnalle;

14) ilmoittaa ulkomaille vahvistetusta adoptiosta adoptiolautakunnalle sekä väestötietojärjestelmään merkittäväksi.

Palvelunantaja voi antaa 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetut hyväksymiset vain, jos adoptionhakijalla on adoptiolupa.

7 §

Todistus adoptioluvan hakemista varten

Adoptioluvan hakemista varten palvelunantajan on annettava todistus siitä, että hakija saa kansainvälistä adoptiopalvelua. Todistukseen on liitettävä jäljennös 3 §:ssä tarkoitetusta selvityksestä adoptioneuvonnan antamisesta.

8 §

Todistus adoption varmentamista varten

Adoptiolain 77 §:ssä tarkoitettua adoption varmentamista koskevan hakemuksen tekemistä varten palvelunantajan on annettava adoptiovanhemmille todistus siitä, että Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitetut hyväksymiset on annettu. Todistukseen on merkittävä tiedot adoptiovanhemmista ja adoptiolapsesta sekä siitä, milloin mainitut hyväksymiset on annettu ja mikä suomalainen ja mikä ulkomainen toimielin ne on antanut.

9 §

Palvelunantajan perimät maksut

Adoptiolain 35 §:n 1 momentin nojalla perittävää maksua määrättäessä mahdollinen valtion, kunnan tai Raha-automaattiyhdistyksen varoista suoritettava avustus on vähennettävä palvelunantajalle toiminnan järjestämisestä aiheutuvista todellisista kustannuksista.

10 §

Palvelunantajan perimät kulut

Adoptiolain 35 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kuluja ovat:

1) kansainvälisen adoptiopalvelun antamisessa ja adoption vahvistamisessa tarvittavien todistusten ja muiden asiakirjojen hankkimisesta, käännettämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettavat palkkiot ja maksut;

2) ulkomaille suoritetuista adoptioon liittyvistä oikeudellisista toimenpiteistä suoritettavat palkkiot ja maksut;

3) adoptiota koskevan päätöksen ja muiden asiassa tarpeellisten päätösten ja asiakirjojen lunastamisesta, käännettämisestä, oikeaksi todistamisesta ja lähettämisestä suoritettavat palkkiot ja maksut;

4) tulkkauksesta suoritettavat palkkiot ja maksut;

5) palvelunantajan ulkomaille toimivan yhdys henkilön palveluksista ja matkoista suoritettavat palkkiot ja maksut;

6) ulkomaisen palvelunantajan toimenpiteistä suoritettut maksut;

7) adoptoitavan lapsen hoidosta ja elatuksesta aiheutuvat kustannukset;

8) adoptoitavan lapsen ja adoptionhakijan tai saattajan matkakustannukset ja muut asiassa tarpeelliset matkakustannukset;

9) muut 1—8 kohdassa tarkoitettuihin kuluihin rinnastettavat adoptioasiassa aiheutuvat tarpeelliset kustannukset.

3 luku **Adoptiolautakunta**

11 §

Lautakunnan organisaatio

Adoptiolautakunnassa on täysistunto sekä kansainvälisten asioiden jaosto ja adoptiolupajaosto.

Lautakunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston virkamies, jolla tulee olla tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Lautakunta voi kuulla asiantuntijoita ja hankkia lausuntoja sekä teettää tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellisia selvityksiä.

12 §

Jaostojen ja täysistunnon kokoonpano

Kansainvälisten asioiden jaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Yhden jäsenistä tulee edustaa ulkoasiainministeriötä. Jaostossa tulee lisäksi olla edustettuna kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten, kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan sekä lastensuojelun asiantuntemus.

Adoptiolupajaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Jaostossa tulee olla edustettuna lastensuojelun asiantuntemus, adoptioneuvonnan asiantuntemus, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemus sekä lääketieteellinen asiantuntemus.

Täysistunnon puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja. Täysistuntoon kuuluvat jaostojen jäsenet. Lisäksi täysistuntoon nimitään tarpeellinen määrä adoptiolautakunnan toimialaan liittyviä viranomaisia ja järjestöjä edustavia jäseniä. Täysistuntoon voidaan tarvittaessa määrätä myös muita jäseniä.

13 §

Lautakunnan henkilöstö

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto määrää lautakunnalle yhden tai useamman sihteerin sekä muun tarpeellisen henkilöstön.

Lautakunnan sihteeriksi määrättävällä tulee olla tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto.

14 §

Kansainvälisten asioiden jaoston tehtävät

Kansainvälisten asioiden jaoston tehtävänä on:

1) tarkoituksenmukaisessa laajuudessa koota ja ylläpitää tietoja adoptiota ja kansainvälistä adoptiopalvelua koskevasta vieraiden valtioiden lainsäädännöstä ja käytännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille;

2) seurata, miten Haagin sopimusta noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi;

3) olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisien tai keskusviranomaisien tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;

4) olla yhteistyössä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden nimeämien kansallisten viranomaisien kanssa sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;

5) myöntää lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen ja peruuttaa myönnetty lupa;

6) myöntää lupa suomalaisen palvelunantajan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa ja peruuttaa myönnetty lupa;

7) valvoa palvelunantajien toimintaa ja niiden yhteistyötä ulkomaisten palvelunantajien kanssa;

8) antaa adoptiolain 78 §:ssä tarkoitettut selvitykset ja 79 §:ssä tarkoitettut lausunnot;

9) antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu hyväksyminen sekä tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettu todistus tapauksissa, joissa ei ole palvelunantajaa;

10) hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla tai valtioneuvoston asetuksella ole annettu muun elimen hoidettaviksi.

15 §

Adoptiolupajaoston tehtävät

Adoptiolupajaostossa käsitellään adoptioluvan myöntämistä, luvan ehtojen muuttamista, luvan voimassaoloajan pidentämistä ja luvan peruuttamista koskevat asiat. Lisäksi adoptiolupajaostossa käsitellään ilmoitukset muutoksista adoptionhakijan olosuhteissa.

16 §

Päätösvaltaisuus

Lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vä-

hintään puolet muista jäsenistä tai varajäsenistä on saapuvilla.

Lautakunnan jaosto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kolme muuta jäsentä tai varajäsentä ovat saapuvilla.

Adoptiolupajaosto voi kuitenkin tehdä 4 momentissa tarkoitetun päätöksen myös kokoonpanossa, jonka muodostavat lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä jaoston jäsen tai varajäsen, joka edustaa lastensuojelun tai adoptioneuvonnan asiantuntemusta (*suppea kokoonpano*). Edellytyksenä asian käsittelylle suppeassa kokoonpanossa on, että asian ratkaisua voidaan tapauksen olosuhteet ja lautakunnan aikaisempi käytäntö huomioon ottaen pitää selvänä.

Suppea kokoonpano voi:

- 1) myöntää adoptioluvan adoptiolain 40 tai 41 §:n nojalla;
- 2) pidentää adoptioluvan voimassaoloaikaa;
- 3) hyväksyä palvelunantajan vaihtamisen tai päättää muusta vähäisestä muutoksesta adoptioluvan ehtoihin;
- 4) päättää, että ilmoitus adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista muutoksista ei anna aihetta adoptioluvan peruuttamiseen eikä sen ehtojen muuttamiseen.

17 §

Asian ratkaiseminen

Asiat ratkaistaan lautakunnassa sihteerin esittelystä.

Asiat ratkaistaan lautakunnassa äänten enemmistöllä. Jos äänet jakautuvat tasan, päätökseksi tulee se mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut.

Jos adoptiolupajaoston suppeaan kokoonpanoon kuuluvat eivät ole ratkaisusta yksimielisiä, asia on siirrettävä täysilukuisen jaoston käsiteltäväksi.

18 §

Todistus adoptioluvasta

Adoptiolain 40 ja 42 §:n nojalla myönnetystä luvasta annettavaan todistukseen on merkittävä, että:

- 1) adoptionhakija on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi adoptiovanhemmaksi; ja
- 2) adoptionhakija on saanut adoptioneuvontaa.

Adoptiolain 41 §:n nojalla myönnetystä luvasta annettavaan todistukseen on merkittävä, että:

- 1) adoptionhakija on todettu kelpoiseksi ja sopivaksi adoptiovanhemmaksi; ja
- 2) adoptionhakija on saanut adoptioneuvontaa ja saa kansainvälistä adoptiopalvelua todistuksesta ilmenevältä palvelunantajalta.

Adoptiolain 43 §:n nojalla myönnetystä luvasta annettavaan todistukseen on merkittävä, että:

- 1) ulkomainen viranomainen tai muu toimielin on todennut adoptionhakijan kelpoiseksi ja sopivaksi adoptiovanhemmaksi;
- 2) adoptionhakijalle on annettu tarvittava neuvonta hänen asuinpaikkavaltiossaan; ja
- 3) adoptionhakijan esittämän selvityksen mukaan lapsella on lupa tai lapsi saa luvan päästä hakijan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi.

Todistukseen on lisäksi tehtävä merkintä luvan voimassaoloajasta sekä adoptiolain 45 §:ssä tarkoitetusta ehdosta tai rajoituksesta, jos sellainen on asetettu. Adoptiolain 42 tai 43 §:n nojalla myönnetystä luvasta annettavassa todistuksessa on lisäksi mainittava se lapsi, jonka adoptioimiseen lupa on myönnetty.

Todistus voidaan hakijan pyynnöstä antaa englanninkielisenä.

19 §

Todistuksen toimittaminen

Adoptiolautakunnan on lähetettävä todistus:

- 1) adoptiolain 40 §:n nojalla myönnetystä luvasta suoraan adoptioneuvonnan antajalle;
- 2) adoptiolain 41 §:n nojalla myönnetystä luvasta suoraan sille palvelunantajalle, joka antaa adoptionhakijalle kansainvälistä adoptiopalvelua;
- 3) adoptiolain 42 tai 43 §:n nojalla myönnetystä luvasta adoptionhakijalle.

4 luku

Erinäiset säännökset

20 §

Adoption vahvistamista koskevaan hakemukseen liitettävä selvitys

Hakijan on alaikäisen lapsen adoption vahvistamista koskevassa asiassa esitettävä tuomioistuimelle selvitys siitä, että:

- 1) asiaan osallisille on annettu adoptioneuvontaa; ja
- 2) hakijalla on voimassa oleva adoptiolupa, jos adoption adoptiolain 39 §:n mukaan tarvitaan lupa.

Hakijan, jolla ei ole asuinpaikkaa Suomessa, on lisäksi esitettävä selvitys siitä, että:

- 1) hakijan asuinpaikkavaltion toimivaltainen viranomainen tai muu toimivaltainen toimielin on todennut, että hakija on kelpoinen ja sopiva adoptiovanhemmaksi; sekä
- 2) lapsella on lupa tai hän saa luvan päästä hakijan asuinpaikkavaltioon ja asua siellä pysyvästi, jos lapsen asuinpaikka adoption johdosta siirtyy valtiosta toiseen.

21 §

Adoptiotoimiston toimilupahakemuksen liitteet

Adoptiolain 87 §:n 1 momentissa tarkoitettuun lupahakemukseen on liitettävä:

- 1) yhdistyksen säännöt, jos hakija on rekisteröity yhdistys;
- 2) selvitys henkilökunnan lukumäärästä, koulutuksesta, kokemuksesta ja asemasta adoptiioneuvonnan antajan toiminnassa;
- 3) toimintasuunnitelma ja talousarvio;
- 4) viimeksi päättynyttä tilikautta koskeva toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus, jos hakija on aikaisemmin myönnetyn luvan nojalla antanut adoptiioneuvontaa;
- 5) muut tarpeelliset selvitykset.

22 §

Palvelunantajan toimilupahakemuksen liitteet

Adoptiolain 87 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lupahakemukseen on liitettävä:

- 1) yhdistyksen säännöt, jos hakija on rekisteröity yhdistys;
- 2) selvitys henkilökunnan lukumäärästä, koulutuksesta, kokemuksesta ja asemasta palvelunantajan toiminnassa;
- 3) toimintasuunnitelma ja talousarvio;
- 4) viimeksi päättynyttä tilikautta koskeva toimintakertomus, tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus, jos hakija on aikaisemmin myönnetyn

luvan nojalla antanut kansainvälistä adoptiopalvelua;

5) valtio- ja menolajikohtainen arvio adoptiolain 35 §:n 1 momentissa tarkoitettujen maksujen ja kulujen määrästä seuraavan lupakauden aikana;

6) muut tarpeelliset selvitykset.

23 §

Ilmoitukset Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle

Adoptiolautakunnan on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle palvelunantajan nimi ja yhteystiedot, kun palvelunantajalle on myönnetty adoptiolain 87 §:n 2 momentissa tarkoitettu lupa antaa kansainvälistä adoptiopalvelua.

Pysyvälle toimistolle on ilmoitettava myös siitä, että 1 momentissa tarkoitettu lupa on peruutettu tai että luvan voimassaolo on muusta syystä päättynyt.

24 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2012.

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa

SopS 29/1997

(Haagin sopimus)

Tämän yleissopimuksen allekirjoittaneet valtiot, jotka:

tunnustavat, että lapsen tulisi persoonallisuutensa täysipainoisen ja sopusointuisen kehityksen vuoksi kasvaa perheessä onnellisuuden, rakkauden ja ymmärtämyksen ilmapiirissä,

palauttavat mieleen, että jokaisen valtion tulisi ryhtyä ensisijaisesti niihin toimiin, jotka ovat aiheellisia, jotta lapsi voi pysyä omassa perheessään,

tunnustavat, että kansainvälisellä lapseksiottamisella voidaan antaa pysyvä perhe lapselle, jolle ei voida löytää sopivaa perhettä hänen alkuperävaltiossaan,

ovat vakuuttuneita tarpeesta ryhtyä toimiin varmistukseksi, että kansainväliset lapseksiottamiset toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja hänen perusoikeuksiaan kunnioittaen sekä estääkseen lasten kaappaamisen, myynnin ja kauppaamisen,

haluavat tämän vuoksi vahvistaa yhteiset määräykset, joissa otetaan huomioon kansainvälisissä sopimuksissa ilmaistut periaatteet, varsinkin Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa lapsen oikeuksista 20 päivältä marraskuuta 1989 sekä Yhdistyneiden Kansakuntien julistuksessa sosiaalisista ja oikeudellisista periaatteista lasten huollossa ja suojelussa, erityisesti sijaishuollossa sekä kansallisessa että kansainvälisessä lapseksiottamisessa (yleiskokouksen päätöslauselma 41/85, 3 päivältä joulukuuta 1986) ilmaistut periaatteet,

ovat sopineet seuraavista määräyksistä:

I LUKU

YLEISSOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

1 artikla

Tämän yleissopimuksen tavoitteena on:

a vahvistaa takeet sille, että kansainväliset lapseksiottamiset toteutetaan lapsen edun mukaisesti ja kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen perusoikeuksia kunnioittaen;

b toteuttaa sopimusvaltioiden välinen yhteistyöjärjestelmä sen varmistamiseksi, että näitä takeita kunnioitetaan, ja siten lasten kaappaamisen, myynnin ja kauppaamisen estämiseksi;

c varmistaa, että tämän yleissopimuksen mukaisesti toteutetut lapseksiottamiset tunnustetaan päteviksi sopimusvaltioissa.

2 artikla

1. Tätä yleissopimusta sovelletaan, jos lapsi, jolla on asuinpaikka jossakin sopimusvaltiossa (lapsen alkuperävaltio), on siirretty tai häntä ollaan siirtämässä taikka hänet tullaan siirtämään toiseen sopimusvaltioon (lapsen vastaanottava valtio) joko sen jälkeen, kun hänen lapseksiottamisensa on vahvistettu hänen alkuperävaltiossaan, ja lapseksiottajina olevilla aviopuolisoilla tai lapseksiottajana olevalla henkilöllä on asuinpaikka lapsen vastaanottavassa valtiossa, taikka tällaisen lapseksiottamisen vahvistamiseksi lapsen vastaanottavassa valtiossa tai lapsen alkuperävaltiossa.

2. Tämä yleissopimus koskee vain lapseksiottamista, jolla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde.

3 artikla

Tätä yleissopimusta ei sovelleta enää, jos 17 artiklan c kohdassa tarkoitettuja hyväksymisiä ei ole annettu, ennen kuin lapsi on täyttänyt kahdeksantoista vuotta.

II LUKU

KANSAINVÄLISEN LAPSEKSIOTTAMISEN EDELLYTYKSET

4 artikla

Tässä yleissopimuksessa tarkoitettu lapseksiottaminen voidaan vahvistaa vain, jos lapsen alkuperävaltion toimivaltaiset viranomaiset:

a ovat vahvistaneet, että lapsi voidaan antaa ottolapseksi;

b ovat riittävästi tutkittuaan mahdollisuuksia sijoittaa lapsi hänen alkuperävaltiossaan todeneet, että kansainvälinen lapseksiottaminen on lapsen edun mukainen;

c ovat varmistautuneet siitä, että

1) niille henkilöille, laitoksille ja viranomaisille, joiden suostumus lapseksiottamiseen tarvitaan, on annettu tarvittavaa neuvontaa sekä riittävät tiedot heidän suostumuksensa vaikutuksista, erityisesti siitä, merkitseekö lapseksiottaminen lapsen ja hänen sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen lakkaamista vai ei,

2) nämä henkilöt, laitokset ja viranomaiset ovat antaneet suostumuksensa vapaaehtoisesti, lain mukaan vaadittavassa muodossa sekä kirjallisina tai kirjallisesti todistettuina,

3) suostumuksia ei ole hankittu maksua tai minkäänlaista korvausta vastaan ja suostumuksia ei ole peruutettu, ja

4) tapauksissa, joissa tarvitaan äidin suostumus, tämä suostumus on annettu vasta lapsen syntymän jälkeen; sekä

d ottaen huomioon lapsen iän ja kehitystason ovat varmistautuneet siitä, että

1) lapselle on annettu neuvontaa sekä riittävät tiedot lapseksiottamisen vaikutuksista ja, jos lapsen suostumus on tarpeen, hänen lapseksiottamiseen antamansa suostumuksen vaikutuksista,

2) lapsen toivomukset ja mielipide on otettu huomioon,

3) tapauksissa, joissa lapseksiottamiseen tarvitaan lapsen suostumus, suostumus on annettu vapaaehtoisesti, lain mukaan vaadittavassa muodossa sekä kirjallisena tai kirjallisesti todistettuna, ja

4) suostumusta ei ole hankittu maksua tai minkäänlaista korvausta vastaan.

5 artikla

Tässä yleissopimuksessa tarkoitettu lapseksiottaminen voidaan vahvistaa vain, jos lapsen vastaanottavan valtion toimivaltaiset viranomaiset:

a ovat todenneet, että lapseksiottajat ovat kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi;

b ovat varmistautuneet siitä, että lapseksiottajille on annettu tarvittavaa neuvontaa; sekä

c ovat todenneet, että lapsella on lupa tai että hän saa luvan päästä lapsen vastaanottavaan valtioon ja asua siellä pysyvästi.

III LUKU

KESKUSVIRANOMAISET JA VALTUUTETUT TOIMIELIMET

6 artikla

1. Kukin sopimusvaltio nimeää keskusviranomaisen, jonka tehtävänä on täyttää sille tässä yleissopimuksessa määrätyt velvoitteet.

2. Liittovaltiot, valtiot, joissa on yhtä useampia oikeusjärjestelmiä sekä valtiot, joihin kuuluu erillisiä itsehallinnollisia alueita, saavat nimetä yhtä useamman keskusviranomaisen sekä määrittää niiden alueellisen tai henkilöön ulottuvan toimivallan. Valtion, joka on nimenyt yhtä useamman keskusviranomaisen, tulee nimetä näistä se, jolle tiedonannot ja ilmoitukset voidaan lähettää toimitettaviksi edelleen kyseisen valtion toimivaltaiselle keskusviranomaiselle.

7 artikla

1. Keskusviranomaiset toimivat yhteistyössä ja edistävät yhteistoimintaa valtioidensa toimivaltaisten viranomaisten kesken suojellakseen

lapsia ja toteuttaakseen tämän yleissopimuksen muut tavoitteet.

2. Keskusviranomaiset ryhtyvät itse kaikkiin aiheellisiin toimiin:

a toimittaakseen tietoja lapseksiottamista koskevasta valtioidensa lainsäädännöstä sekä muita yleisiä tietoja, kuten tilastoja ja vakiokaavoja;

b antaakseen toisilleen tietoja siitä, miten tätä yleissopimusta noudatetaan, sekä siinä määrin kuin mahdollista, poistaakseen esteet sen soveltamiselta.

8 artikla

Keskusviranomaiset ryhtyvät itse tai viranomaisten välityksellä kaikkiin aiheellisiin toimiin estääkseen epäoikeutetun taloudellisen tai muun hyödyn hankkimisen lapseksiottamisen yhteydessä sekä ehkäistäkseen tämän yleissopimuksen tavoitteiden vastaiset menettelytavat.

9 artikla

Keskusviranomaiset ryhtyvät itse taikka viranomaisten tai valtiossaan asianmukaisesti valtuutettujen toimielinten välityksellä kaikkiin aiheellisiin toimiin erityisesti:

a kootakseen, säilyttääkseen ja vaihtakseen tietoja lapsen ja lapseksiottajien oloista siinä määrin kuin se on tarpeen lapseksiottamisen toteuttamiseksi;

b helpottaakseen, seuratakseen ja nopeuttaakseen lapseksiottamisen vahvistamiseen johettavaa menettelyä;

c edistääkseen lapseksiottamisasioissa annettavien neuvonta- ja seurantapalvelujen kehittämistä valtiossaan;

d antaakseen toisilleen kirjallisesti yleisarvioita kokemuksista kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa;

e vastatakseen, siltä osin kuin se on keskusviranomaisen valtion lainsäädännön mukaan sallittua, muiden keskusviranomaisten tai viranomaisten perusteltuihin pyyntöihin saada tietoja lapseksiottamisesta tietyssä yksittäistapauksessa.

10 artikla

Valtuutuksen voi saada ja säilyttää vain toimielin, joka osoittaa kykenevänsä hoitamaan moitteettomasti ne tehtävät, jotka sille voidaan uskoa.

11 artikla

Valtuutetun toimielimen tulee täyttää seuraavat edellytykset:

a se pyrkii, valtuuttaneen valtion toimivaltaisten viranomaisten vahvistamin ehdoin ja rajoituksin, yksinomaan tavoitteisiin, jotka eivät tuota voittoa;

b sen johto ja henkilöstö on ammattietikaltaan sekä koulutukseltaan tai kokemukseltaan pätevää kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa; sekä

c sen kokoonpano, toiminta ja taloudellinen tila ovat kyseisen valtion toimivaltaisten viranomaisten valvonnassa.

12 artikla

Sopimusvaltiossa valtuutettu toimielin saa toimia toisessa sopimusvaltiossa vain, jos kummankin valtion toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet luvan siihen.

13 artikla

Kunkin sopimusvaltion on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sihteeristölle keskusviranomaisiksi nimetyt ja lisäksi kunkin keskusviranomaisen toimivalta, jos sopimusvaltiossa on useita keskusviranomaisia, sekä valtuutettujen toimielinten nimet ja osoitteet.

IV LUKU MENETTELYÄ KOSKEVAT VAATIMUKSET KANSAINVÄLISISSÄ LAPSEKSIOTTAMISASIOISSA

14 artikla

Jos joku, jolla on asuinpaikka sopimusvaltiossa, haluaa ottaa ottolapseksi lapsen, jolla on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa, hänen on esitettävä pyyntö sen valtion keskusviranomaiselle, jossa hänellä on asuinpaikka.

15 artikla

1. Jos lapsen vastaanottavan valtion keskusviranomaisen katsoo, että hakijat ovat kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi, keskusviranomaisen laatii selvityksen, jossa on tiedot hakijoiden henkilöllisyydestä, kelpoisuudesta ja sopivuudesta ottovanhemmiksi, heidän taustastaan, perhesuhteistaan, terveydentilastaan ja terveydellisestä taustastaan, sosiaalisesta ympäristöstään, lapseksiottamisen syistä, hakijoiden sopivuudesta kansainväliseen lapseksiottamiseen sekä niiden lasten ominaisuuksista, joista he olisivat sopivia huolehtimaan.

2. Keskusviranomaisen toimittaa selvityksen lapsen alkuperävaltion keskusviranomaiselle.

16 artikla

1. Jos lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen katsoo, että lapsi voidaan antaa ottolapseksi, se

a laatii selvityksen, jossa on tiedot lapsen henkilöllisyydestä, siitä, että hänet voidaan antaa ottolapseksi, hänen taustastaan, sosiaalisesta ympäristöstään, perhesuhteistaan, hänen ja hä-

nen perheensä terveydentilasta ja terveydellisestä taustasta sekä hänen erityistarpeistaan;

b ottaa aiheellisella tavalla huomioon lapsen kasvatuksen sekä hänen etnisen, uskonnollisen ja kulttuurisen taustansa;

c varmistautuu siitä, että suostumukset on annettu 4 artiklan mukaisesti;

d erityisesti lasta ja lapseksiottajia koskevien selvitysten perusteella toteaa, onko suunniteltu sijoitus lapsen edun mukainen.

2. Keskusviranomaisen toimittaa lapsen vastaanottavan valtion keskusviranomaiselle selvityksensä lapsesta, näytön siitä, että tarvittavat suostumukset on hankittu, sekä perustelut sijoitusta koskevalle kannanotolle, huolehtien tällöin siitä, että äidin ja isän henkilöllisyyttä ei ilmaista, jos heidän henkilöllisyyttään ei lapsen alkuperävaltiossa saa paljastaa.

17 artikla

Päätös lapsen uskomisesta lapseksiottajille voidaan lapsen alkuperävaltiossa tehdä vain:

a jos lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen on varmistautunut siitä, että lapseksiottajat suostuvat päätöksen;

b jos lapsen vastaanottavan valtion keskusviranomaisen on hyväksynyt kyseisen päätöksen, tapauksissa, joissa lapsen vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan päätös on hyväksyttävä tai joissa lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen vaatii tällaisen hyväksymisen;

c jos kummankin valtion keskusviranomaiset ovat hyväksyneet sen, että lapseksiottamismenettelyä jatketaan; sekä

d jos 5 artiklan mukaisesti on todettu, että lapseksiottajat ovat kelpoisia ja sopivia ottovanhemmiksi sekä että lapsella on lupa tai että hän saa luvan päästä lapsen vastaanottavaan valtioon ja asua siellä pysyvästi.

18 artikla

Kummankin valtion keskusviranomaiset ryhtyvät kaikkiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen, jotta lapsi saa luvan poistua alkuperävaltiostaan sekä päästä lapsen vastaanottavaan valtioon ja asua siellä pysyvästi.

19 artikla

1. Lapsi saadaan siirtää lapsen vastaanottavaan valtioon vain, jos 17 artiklassa määrätyt edellytykset täyttyvät.

2. Kummankin valtion keskusviranomaiset valvovat, että lapsen siirtäminen lapsen vastaanottavaan valtioon tapahtuu turvallisesti ja sopivissa olosuhteissa sekä, jos mahdollista, ottovanhempien tai lapseksiottajien seurassa.

3. Jos lasta ei siirretä lapsen vastaanottavaan valtioon, 15 ja 16 artiklassa tarkoitetut selvitykset palautetaan ne toimittaneille viranomaisille.

20 artikla

Keskusviranomaiset antavat toisilleen tietoja lapseksiottamismenettelystä ja toimista, joihin on ryhdytty menettelyn saattamiseksi päätökseen, sekä jos koeaikaa edellytetään, sijoituksen onnistumisesta koeaikana.

21 artikla

1. Jos lapseksiottaminen on määrää vahvistaa sen jälkeen, kun lapsi on siirretty lapsen vastaanotettavaan valtioon, ja tämän valtion keskusviranomaisen katsoo, että lapsen sijoituksen jatkaminen lapseksiottajien luona ei enää ole lapsen edun mukaista, tämän keskusviranomaisen on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin suojellakseen lasta, erityisesti:

a lapsen ottamisesta pois lapseksiottajilta ja järjestääkseen lapselle väliaikaisen hoidon;

b järjestääkseen viipymättä, lapsen alkuperävaltion keskusviranomaisen kanssa neuvotellen, lapseksiottamisen tarkoituksessa lapselle uuden sijoituksen tai, jollei se ole mahdollista, vaihtoehdoisen pitkäaikaisen hoidon; lapseksiottamista ei saa vahvistaa, ennen kuin lapsen alkuperävaltion keskusviranomaiselle on asianmukaisesti ilmoitettu uusista lapseksiottajista;

c järjestääkseen, jollei muuta mahdollisuutta ole, lapsen palauttamisen tapauksessa, jossa hänen etunsa sitä edellyttää.

2. Ottaen erityisesti huomioon lapsen iän ja kehitystason häntä kuullaan toimista, joihin tämän artiklan mukaan ryhdytään, ja jos se on tarkoituksenmukaista, häneltä pyydetään lupa toimiin.

22 artikla

1. Siltä osin kuin se on keskusviranomaisen valtion lainsäädännön mukaan sallittua, keskusviranomaiselle tämän luvun mukaan kuuluvista tehtävistä voivat huolehtia myös viranomaiset tai III luvun mukaan valtuutetut toimielimet.

2. Sopimusvaltio voi tehdä tämän yleissopimuksen tallettajalle selityksen siitä, että keskusviranomaiselle 15-21 artiklan mukaan kuuluvista tehtävistä voivat, siltä osin kuin se on kyseisen valtion lainsäädännön mukaan sallittua, ja kyseisen valtion toimivaltaisten viranomaisten valvonnassa, huolehtia myös toimielimet tai henkilöt, jotka:

a täyttävät kyseisessä valtiossa asetetut kunnallisuutta, ammattitaitoa, kokemusta ja vastuullisuutta koskevat vaatimukset; sekä

b ovat ammattietikaltaan sekä koulutukseltaan tai kokemukseltaan päteviä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa.

3. Sopimusvaltion, joka tekee 2 kappaleessa tarkoitetun selityksen, on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sihteeristölle edellä tarkoitettujen toimielinten ja

henkilöiden nimet ja osoitteet.

4. Sopimusvaltio voi tehdä tämän yleissopimuksen tallettajalle selityksen siitä, että lapsia, joilla on asuinpaikka sen alueella, voidaan antaa ottolapsiksi vain, jos keskusviranomaisten tehtävistä huolehditaan 1 kappaleen mukaisesti.

5. Edellä 2 kappaleessa tarkoitettua selityksestä huolimatta 15 ja 16 artiklassa tarkoitettujen selvitysten laatiminen on aina keskusviranomaisten, muiden viranomaisten tai toimielinten vastuulla 1 kappaleen mukaisesti.

V LUKU

LAPSEKSIOTTAMISEN TUNNUSTAMINEN JA VAIKUTUKSET

23 artikla

1. Jos sen valtion toimivaltainen viranomainen, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu, on varmentanut lapseksiottamisen tämän yleissopimuksen mukaiseksi, lapseksiottaminen tunnustetaan ilman eri toimenpidettä päteväksi muissa sopimusvaltioissa. Varmennuksessa yksilöidään, koska 17 artiklan c kohdassa tarkoitettujen hyväksymiset on annettu ja mikä elin ne on antanut.

2. Sopimusvaltio ilmoittaa tämän yleissopimuksen allekirjoittamisen, ratifioinnin tai hyväksymisen taikka siihen liittymisen yhteydessä sopimuksen tallettajalle niiden viranomaisten nimet ja tehtävät, jotka kyseisessä valtiossa ovat toimivaltaisia antamaan varmennuksen. Se ilmoittaa tallettajalle myös näiden viranomaisten nimeämisessä tapahtuneista muutoksista.

24 artikla

Lapseksiottaminen voidaan jättää tunnustamatta päteväksi sopimusvaltiossa vain, jos lapseksiottaminen, lapsen etu huomioon ottaen, on selvästi kyseisen valtion oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen.

25 artikla

Sopimusvaltio voi tehdä tämän yleissopimuksen tallettajalle selityksen siitä, että se ei tämän yleissopimuksen nojalla sitoudu tunnustamaan päteväksi lapseksiottamista, joka on vahvistettu 39 artiklan 2 kappaleen nojalla tehdyn sopimuksen mukaisesti.

26 artikla

1. Lapseksiottamisen tunnustaminen päteväksi merkitsee, että tunnustetaan:

a lapsen ja hänen ottovanhempiensa välinen lapsen ja vanhempien oikeudellinen suhde;

b ottovanhemmille kuuluva vanhempien vastuu lapsesta;

c lapsen ja hänen äitinsä ja isänsä välillä oleen lapsen ja vanhemman oikeudellisen suhteen lakkaaminen, jos lapseksiottamisella on tämä

vaikutus siinä sopimusvaltiossa, jossa lapseksiottaminen on vahvistettu.

2. Jos lapseksiottamisen vaikutuksena on, että lapsen ja vanhemman välinen oikeudellinen suhde lakkaa, lapsella on lapsen vastaanottavassa valtiossa ja muissa sopimusvaltioissa, joissa lapseksiottaminen tunnustetaan päteväksi, oikeudet, jotka vastaavat vaikutuksiltaan samantaisista lapseksiottamisista johtuvia oikeuksia kussakin näistä valtioista.

3. Mitä edellisissä kappaleissa määrätään, ei estä soveltamasta lapseksiottamisen päteväksi tunnustavassa sopimusvaltiossa voimassa olevia, lapsen kannalta edullisempia säännöksiä tai määräyksiä.

27 artikla

1. Jos lapsen alkuperävaltiossa vahvistetun lapseksiottamisen vaikutuksena ei ole lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen, lapseksiottaminen voidaan lapseksiottamisen päteväksi tunnustavassa lapsen vastaanottavassa valtiossa muuttaa lapseksiottamiseksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaaminen; a jos se on lapsen vastaanottavan valtion lainsäädännön mukaan sallittua; sekä

b jos 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettujen suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen lapseksiottamiseen.

2. Lapseksiottamisen muuttamista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä 23 artiklassa määrätään.

VI LUKU YLEISET MÄÄRÄYKSET

28 artikla

Tämä yleissopimus ei vaikuta lapsen alkuperävaltion lainsäädäntöön, jonka mukaan lapseksiottaminen on vahvistettava kyseisessä valtiossa, jos lapsella on asuinpaikka siellä, taikka jonka mukaan tällaista lasta ei saa sijoittaa tai siirtää lapsen vastaanottavaan valtioon ennen lapseksiottamisen vahvistamista.

29 artikla

Lapseksiottajat eivät saa olla yhteydessä lapsen vanhempiin tai kehenkään muuhun, joka huolehtii lapsesta, ennen kuin 4 artiklan a-c kohdan ja 5 artiklan a kohdan määräyksiä on noudatettu, ellei kysymyksessä ole perheensisäinen lapseksiottaminen tai yhteys ole lapsen alkuperävaltion toimivaltaisen viranomaisen vahvistamien ehtojen mukainen.

30 artikla

1. Sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset huolehtivat siitä, että niiden hallussa olevat, lap-

sen syntyperää koskevat tiedot, erityisesti lapsen vanhempien henkilöllisyyttä koskevat tiedot, sekä lapsen ja hänen perheensä terveydentilaa ja terveydellistä taustaa koskevat tiedot säilytetään.

2. Nämä viranomaiset varmistavat, että lapsella tai hänen edustajallaan on mahdollisuus tarpeellisella tavalla ohjattuna tutustua tietoihin siltä osin kuin se on kyseisen valtion lainsäädännön mukaan sallittua.

31 artikla

Jollei 30 artiklasta muuta johdu, tämän yleissopimuksen mukaisesti koottuja tai toimitettuja henkilötietoja, varsinkaan 15 ja 16 artiklassa tarkoitettuja tietoja, ei saa käyttää muihin kuin niihin tarkoituksiin, joita varten ne on koottu tai toimitettu.

32 artikla

1. Kukaan ei saa hankkia epäoikeutettua taloudellista tai muuta hyötyä kansainvälisiin lapseksiottamisasioihin liittyvästä toiminnasta.

2. Periä tai maksaa saadaan vain kulut ja kustannukset, lapseksiottamisasiassa mukana olevien kohtuulliset palkkiot mukaan luettuina.

3. Lapseksiottamisasiassa mukana olevien toimielinten johtajat, niiden hallintoa hoitavat tai niiden työntekijät eivät saa ottaa vastaan korvausta, joka on kohtuuttoman suuri tarjottuihin palveluihin nähden.

33 artikla

Jos toimivaltainen viranomainen toteaa, että jotakin tämän yleissopimuksen määräystä ei ole noudatettu taikka että on ilmeinen vaara jonkin tämän yleissopimuksen määräyksen noudattamatta jättämisestä, sen on välittömästi ilmoitettava asiasta valtionsa keskusviranomaiselle. Tämän keskusviranomaisen vastuulla on huolehtia siitä, että asiassa ryhdytään tarvittaviin toimiin.

34 artikla

Asiakirjan vastaanottajana olevan valtion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä asiakirjasta on esitettävä alkuperäistä vastaavaksi todistettu käännös. Jollei toisin määrätä, lapseksiottajat vastaavat käännöskuluista.

35 artikla

Sopimusvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on toimittava lapseksiottamismenettelyssä joutuisasti.

36 artikla

Jos jossakin valtiossa on lapseksiottamisasioissa voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä, joita sovelletaan eri alueilla:

a viittauksella asuinpaikkaan kyseisessä valtiossa tarkoitetaan asuinpaikkaa kyseisen valtion asianomaisella alueella;

b viittauksella kyseisen valtion lainsäädäntöön tarkoitetaan asianomaisella alueella voimassa olevaa lainsäädäntöä;

c viittauksella kyseisen valtion toimivaltaisiin viranomaisiin tai viranomaisiin tarkoitetaan niitä, joiden toimivaltaan asianomainen alue kuuluu;

d viittauksella kyseisen valtion valtuutettuihin toimielimiin niitä, jotka ovat valtuutettuja asianomaisella alueella.

37 artikla

Jos jossakin valtiossa on lapseksiottamisasioissa voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä, joita sovelletaan eri henkilöryhmiin, viittauksella kyseisen valtion lainsäädäntöön tarkoitetaan sitä oikeusjärjestelmää, jota kyseisen valtion lainsäädännön mukaan on sovellettava.

38 artikla

Valtio, jossa eri alueilla on omat lapseksiottamisasioita koskevat oikeussääntönsä, ei ole velvollinen soveltamaan tätä yleissopimusta, jos valtio, jossa on yhtenäinen oikeusjärjestelmä, ei olisi tähän velvollinen.

39 artikla

1. Tämä yleissopimus ei vaikuta kansainvälisiin sopimuksiin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja joissa on määräyksiä tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jos asiakirjan osapuolina olevat valtiot eivät tee toisensisältöistä selitystä.

2. Sopimusvaltio saa tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksia edistääkseen tämän yleissopimuksen soveltamista keskinäisissä suhteissaan. Näissä sopimuksissa saadaan poiketa vain 14-16 ja 18-21 artiklan määräyksistä. Valtioiden, jotka ovat tehneet tällaisen sopimuksen, on toimitettava jäljennös siitä tämän yleissopimuksen tallettajalle.

40 artikla

Tähän yleissopimuksen ei saa tehdä varauksia.

41 artikla

Tätä yleissopimusta sovelletaan kaikkiin tapauksiin, joissa 14 artiklassa tarkoitettu pyyntö on vastaanotettu sen jälkeen, kun tämä yleissopimus on tullut voimaan sekä lapsen vastaanottavassa valtiossa että lapsen alkuperävaltiossa.

42 artikla

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pääsihteeri kutsuu säännöllisin väliajoin

koolle erityiskomission, jossa tarkastellaan, miten tätä yleissopimusta käytännössä noudatetaan.

VII LUKU LOPPUMÄÄRÄYKSET

43 artikla

1. Tämän yleissopimuksen voivat allekirjoittaa valtiot, jotka olivat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseniä silloin kun sen 17. istunto pidettiin, sekä muut valtiot, jotka osallistuivat mainittuun istuntoon.

2. Yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä, ja ratifioimis- tai hyväksymiskirjat on talletettava yleissopimuksen tallettajan, Alankomaiden kuningaskunnan ulkoasiainministeriön huostaan.

44 artikla

1. Muutkin valtiot voivat liittyä tähän yleissopimukseen sen tultua voimaan 46 artiklan 1 kapaleen mukaisesti.

2. Liittymiskirjat talletetaan tallettajan huostaan.

3. Liittyminen vaikuttaa vain liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden väliseen suhteeseen, jotka eivät ole esittäneet vastalauseita liittymistä vastaan kuuden kuukauden kuluessa 48 artiklan b kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta. Valtiot voivat esittää vastalauseen myös ratifioidessaan tai hyväksyessään tämän yleissopimuksen liittymisen jälkeen. Vastalauseesta on ilmoitettava tallettajalle.

45 artikla

1. Jos valtioon kuuluu kaksi tai useampia alueita, joissa tässä yleissopimuksessa määrättyissä asioissa sovelletaan eri oikeusjärjestelmiä, valtio voi allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai hyväksyessään tämän yleissopimuksen tai liittymisensä siihen tehdä selityksen siitä, että tätä yleissopimusta sovelletaan kaikkiin sen alueisiin taikka vain johonkin tai joihinkin niistä sekä milloin tahansa muuttaa tätä selitystä tekemällä uuden selityksen.

2. Tällaisesta selityksestä on ilmoitettava tallettajalle, ja siinä on selvästi yksilöitävä alueet, joilla yleissopimusta sovelletaan.

3. Jollei valtio tee tässä artiklassa tarkoitettua selitystä, yleissopimusta sovelletaan kyseisen valtion kaikkiin alueisiin.

46 artikla

1. Tämä yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kolmannen 43 artiklassa tarkoitetun ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisesta.

2. Tämän jälkeen yleissopimus tulee voimaan: a sopimuksen myöhemmin ratifioivan tai hyväksyvän taikka siihen liittyvän valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kyseisen valtion ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta; b sellaisen alueen osalta, jota sopimus on ulotettu koskemaan 45 artiklan mukaisesti, sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua mainitussa artiklassa tarkoitettun selvityksen tekemisestä.

47 artikla

1. Tämän yleissopimuksen osapuolena oleva valtio voi irtisanoa sopimuksen tekemällä siitä kirjallisen, tallettajalle osoitetun ilmoituksen.

2. Irtisanominen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kahden kuukauden kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Jos ilmoituksessa on yksilöity mainittua pidempi aika irtisanomisen voimaantulolle, irtisanominen tulee voimaan kyseisen ajan kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen.

48 artikla

Tallettajan on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsenvaltioil-

le, muille 17. istuntoon osallistuneille valtioille ja 44 artiklan mukaisesti tähän yleissopimukseen liittyneille valtioille:

a edellä 43 artiklassa tarkoitetuista allekirjoituksista, ratifioinneista ja hyväksymisistä;

b edellä 44 artiklassa tarkoitetuista liittymisistä ja liittymisiä vastaan esitetyistä vastalauseista;

c päivästä, jona tämä yleissopimus tulee 46 artiklan mukaisesti voimaan;

d edellä 22, 23, 25 ja 45 artiklassa tarkoitetuista selityksistä ja nimeämistä;

e edellä 39 artiklassa tarkoitetuista sopimuksista;

f edellä 47 artiklassa tarkoitetuista irtisanomisista.

Tämän vakuudeksi alla mainitut, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 englannin ja ranskan kielellä, molempien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset, yhtenä kappaleena, joka talletetaan Alankomaiden kuningaskunnan hallituksen arkistoon ja josta oikeaksi todistettu jäljennös toimitetaan diplomaattista tietä kaikille 17. istunnon aikana Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseninä olleille valtioille sekä kaikille muille mainittuun istuntoon osallistuneille valtioille.

Eurooppalainen yleissopimus lasten adoptiosta

SopS 39/2012

Johdanto

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja muut tämän yleissopimuksen allekirjoittajavaltiot, jotka

ottavat huomioon, että Euroopan neuvoston päämääränä on luoda läheisempi yhteys sen jäsenvaltioiden välille sellaisten ihanteiden ja periaatteiden turvaamiseksi ja toteuttamiseksi, jotka ovat niiden yhteistä perintöä;

ottavat huomioon, että vaikka lasten adoptio on oikeudellisena instituutiona tunnustettu kaikissa Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa, näissä valtioissa esiintyy edelleen erilaisia näkemyksiä adoptiota ohjaavista periaatteista sekä eroja adoptiomenettelyssä ja adoption oikeusvaikutuksissa;

kiinnittävät huomiota 20 päivänä marraskuuta 1989 tehtyyn lapsen oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimukseen ja erityisesti sen 21 artiklaan;

kiinnittävät huomiota Haagissa 29 päivänä toukokuuta 1993 tehtyyn lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevaan yleissopimukseen;

panevat merkille Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen suosituksen 1443 (2000) ”Kansainvälinen adoptio: Lasten oikeuksien kunnioittaminen” sekä Euroopan neuvoston valkoisen kirjan vanhemmuuden vahvistamista ja oikeusvaikutuksia koskevista periaatteista;

ovat tietoisia siitä, että eräät vuonna 1967 tehdyn lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (ETS 58) määräykset ovat vanhentuneita ja ristiriidassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa;

ovat tietoisia siitä, että lasten mahdollisuus osallistua heitä koskeviin perheoikeudellisiin oikeudenkäynteihin on parantunut 25 päivänä tammikuuta 1996 tehdyn lasten oikeuksien käyttöä koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (ETS 160) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön myötä;

katsovat, että lasten adoptioon liittyvien yhteisten uudistettujen periaatteiden ja käytäntöjen hyväksyminen, viime vuosikymmeninä asiassa tapahtunut kehitys huomioon ottaen, auttaisi vähentämään kansallisten lakien erojen aiheuttamia vaikeuksia ja samalla edistämään adoptoitavien lasten etuja;

ovat vakuuttuneita, että on olemassa tarve sellaiselle uudistetulle lasten adoptointia koskevalle Euroopan neuvoston kansainväliselle instrumentille, joka täydentää tehokkaasti erityisesti vuoden 1993 Haagin yleissopimusta;

tunnustavat, että lapsen edun huomioon ottaminen on ensisijaisen tärkeää; ovat sopineet seuraavasta:

I OSA

Yleissopimuksen soveltamisala ja sen periaatteiden soveltaminen

1 artikla

Yleissopimuksen soveltamisala

1 Tätä yleissopimusta sovelletaan sellaisen lapsen adoptioon, joka adoptioijan jättäessä adoptiohakemuksen ei ole täyttänyt 18 vuotta, ei ole eikä ole ollut avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa ja ei ole täysi-ikäinen.

2 Tämä yleissopimus koskee vain sellaisia adoptiota koskevia oikeudellisia instituutioita, joilla vahvistetaan pysyvä lapsen ja vanhemman suhde.

2 artikla

Periaatteiden soveltaminen

Jokaisen sopimusvaltion tulee ryhtyä niihin lain-säädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että sopimusvaltion laki on sopusoinnussa tämän yleissopimuksen määräysten kanssa, sekä ilmoittaa tässä tarkoituksessa tehdyt toimenpiteet Euroopan neuvoston pääsihteerille.

II OSA

Yleiset periaatteet

3 artikla

Adoption pätevyys

Adoptio on pätevä vain, jos se on tuomioistuimen tai hallinnollisen viranomaisen (jäljempänä ”toimivaltainen viranomainen”) vahvistama.

4 artikla

Adoption vahvistaminen

1 Toimivaltainen viranomainen ei saa vahvistaa adoptiota, ellei se ole vakuuttunut siitä, että adoptio on lapsen edun mukaista.

2 Toimivaltaisen viranomaisen tulee jokaisessa tapauksessa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että adoption tärkeänä tavoitteena on tarjota lapselle vakaa ja tasapainoinen koti.

5 artikla

Suostumukset adoptioon

1 Jollei tämän artiklan 2-5 kappaleessa toisin määrätä, adoptiota ei saa vahvistaa, ellei ainakin

seuraavia suostumuksia adoptioon ole annettu eikä niitä ole peruutettu:

a lapsen äidin ja isän suostumus; tai jos lapsella ei ole isää eikä äitiä, joka voi antaa suostumuksen, sellaisen henkilön tai toimielimen suostumus, joka on oikeutettu antamaan suostumuksen heidän puolestaan;

b sellaisen lapsen suostumus, jolla lain mukaan katsotaan olevan riittävä ymmärryskyky; lapsella on katsottava olevan riittävä ymmärryskyky, kun hän saavuttaa laissa määritellyn iän, joka ei saa olla 14 vuotta korkeampi;

c adoptioijan puolison tai adoptioijan kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön suostumus.

2 Henkilöille, joiden suostumus adoptioon tarvitaan, tulee antaa heidän tarvitsemaansa neuvontaa sekä asianmukaiset tiedot suostumuksen vaikutuksista ja erityisesti siitä, johtaako adoptio lapsen ja hänen sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen päättymiseen. Suostumuksen tulee olla vapaaehtoisesti annettu, sen on täytettävä lailliset muotomääräykset ja se tulee joko antaa tai todistaa kirjallisesti.

3 Toimivaltainen viranomainen ei saa poiketa suostumusedellytyksestä tai jättää huomiotta 1 kappaleessa mainitun henkilön tai toimielimen kieltäytymistä antaa suostumusta muuten kuin laissa säädettyillä poikkeuksellisilla perusteilla. Suostumusedellytyksestä voidaan kuitenkin poiketa sellaisen lapsen kohdalla, joka ei kykene vammansa vuoksi ilmaisemaan pätevää suostumusta.

4 Jos isällä tai äidillä ei ole vanhempainvastuuta lapsesta tai oikeutta antaa suostumusta adoptioon, laissa voidaan säätää, että hänen suostumustaan ei tarvita.

5 Lapsen äidin suostumus adoptioon on pätevä, jos se on annettu laissa säädetyn, vähintään kuuden viikon pituisen ajan kuluttua lapsen syntymästä tai, jos tällaista aikaa ei ole säädetty, ajankohtana, jolloin äiti toimivaltaisen viranomaisen mielestä on voinut riittävästi toipua synnytyksestä.

6 Tässä yleissopimuksessa tarkoitetaan ”isällä-2 ja ”äidillä” henkilöitä, jotka lain mukaan ovat lapsen vanhempia.

6 artikla

Lapsen kuuleminen

Jos lapsen suostumusta ei 5 artiklan 1 ja 3 kappaleen mukaan tarvita, häntä tulee kuitenkin mahdollisuuksien mukaan kuulla ja hänen mielipiteensä ja toiveensa tulee ottaa huomioon hänen kehitystasonsa mukaisesti. Kuuleminen ei ole tarpeen, jos se olisi ilmeisesti vastoin lapsen etua.

7 artikla

Adoption edellytykset

1 Laissa tulee sallia, että adoptioijana on:

a kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä,

i jotka ovat avioliitossa keskenään, tai

ii jotka ovat rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa, mikäli oikeusjärjestys tunnustaa sellaisen mahdollisuuden;

b yksi henkilö.

2 Valtiot voivat laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan myös samaa sukupuolta olevia pareja, jotka ovat avioliitossa keskenään tai jotka ovat rekisteröineet keskinäisen parisuhteensa. Valtiot voivat laajentaa tämän yleissopimuksen soveltamisalan koskemaan myös eri sukupuolta olevia pareja ja samaa sukupuolta olevia pareja, jotka asuvat yhdessä vaikiintuneessa parisuhteessa.

8 artikla

Mahdollisuus uuteen adoptioon

Laissa ei tule sallia adoptoidun lapsen uutta adoptiota muutoin kuin yhdessä tai useammassa seuraavista tapauksista:

a kun lapsen adoptoi adoptioijan puoliso tai henkilö, joka elää adoptioijan kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa;

b kun aiempi adoptioija on kuollut;

c kun aiempi adoptio on mitätöity;

d kun aiempi adoptio on päätynyt tai uuden adoption myötä päättyy;

e kun uusi adoptio on painavista syistä perusteltu ja aiempaa adoptiota ei lain mukaan voida päättää.

9 artikla

Adoptionhakijan vähimmäisikä

1 Lapsi voidaan adoptoida vain, jos adoptioija on saavuttanut laissa säädetyn vähimmäisiän, joka ei saa olla vähemmän kuin 18 eikä enemmän kuin 30 vuotta. Adoptioijan ja lapsen välillä tulee olla lapsen etu huomioon ottaen asianmukainen ikäero, mieluiten vähintään 16 vuotta.

2 Laissa voidaan kuitenkin sallia vähimmäisikä- tai ikäerovaatimuksesta poikkeaminen, jos se on lapsen edun vuoksi tarpeen:

a kun adoptioija on lapsen isän tai äidin puoliso taikka elää lapsen isän tai äidin kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa; tai

b poikkeuksellisista olosuhteista johtuen.

10 artikla

Adoptiota edeltävä selvitys

1 Toimivaltainen viranomainen ei saa vahvistaa adoptiota ennen kuin adoptioijasta, lapsesta ja hänen perheestään on hankittu tarpeellinen selvitys. Selvitystä hankittaessa ja sen jälkeen tietoja saa kerätä, käsitellä ja välittää vain amatillista salassapittoa ja henkilötietojen suojaa

koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti.

2 Selvityksen tulee, siten kuin kussakin tapauksessa on tarkoituksenmukaista ja niin pitkälle kuin mahdollista, kattaa muun muassa seuraavat seikat:

a adoptioijan persoonallisuus, terveydentila ja sosiaalinen ympäristö, yksityiskohtaiset tiedot hänen kodistaan ja taloudestaan sekä hänen valmiutensa lapsen kasvattamiseen;

b syy, miksi adoptioija haluaa adoptoida lapsen;

c jos vain toinen puolisoista tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolista hakee adoptiota, syy, miksi toinen puoliso tai osapuoli ei myös ole hakijana;

d lapsen ja adoptioijan yhteensopivuus ja sen ajanjakson pituus, jonka lapsi on ollut adoptioijan hoidossa;

e lapsen persoonallisuus, terveydentila ja sosiaalinen ympäristö ja, ellei laissa säädetystä rajoituksista muuta johdu, lapsen tausta ja siviilisääty;

f adoptioijan ja lapsen etninen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta.

3 Selvityksen hankkiminen tulee uskoa laissa säädetylle tai toimivaltaisen viranomaisen hyväksymälle henkilölle tai toimielimelle. Käytännön selvitystyö tulee, mikäli mahdollista, uskoa sosiaaliryöntekijöille, jotka ovat päteviä tehtävään koulutuksensa tai kokemuksensa perusteella.

4 Tämän artiklan määräykset eivät vaikuta toimivaltaisen viranomaisen oikeuteen saada tai sen velvollisuuteen hankkia tietoja tai todisteita, joiden se arvioi olevan sille todennäköisesti avuksi, riippumatta siitä, liittyvätkö ne tässä artiklassa tarkoitetun selvityksen hankkimiseen.

5 Selvitys adoptioijan soveltuvuudesta adoptioon ja tämän kelpoisuudesta, asiaan osallisten olosuhteista ja vaikuttamista sekä lapsen sijoittamisen asianmukaisuudesta on hankittava ennen kuin lapsi sijoitetaan adoptiotarkoituksessa adoptionhakijan luokse.

11 artikla

Adoption vaikutukset

1 Adoptiossa lapsesta tulee adoptioijan perheen täysivaltainen jäsen ja hänellä on adoptioiaan ja tämän sukulaisiin nähden samat oikeudet ja velvollisuudet kuin sellaisella adoptioijan lapsella, jonka vanhemmuus on laillisesti vahvistettu. Adoptioijalla on vanhempainvastuu lapsesta. Adoptio päättää lapsen ja hänen alkuperäisen isänsä, äitinsä ja sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen.

2 Adoptioijan puoliso tai adoptioijan kanssa rekisteröidyssä tai rekisteröimättömässä parisuhteessa elävä henkilö säilyttää kuitenkin hänelle kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet adop-

toituun lapseen nähden, jos lapsi on hänen lapsensa, ellei laissa toisin säädetä.

3 Sopimusvaltiot voivat tehdä poikkeuksia lapsen ja hänen alkuperäisten sukulaistensa välisen oikeudellisen suhteen päättymisestä sellaisen asioiden kuin lapsen sukunimen tai avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen esteiden suhteen.

4 Sopimusvaltiot voivat säätää mahdollisuudesta muihin adoption muotoihin, joiden oikeusvaikutukset ovat vähäisemmät kuin mitä edellä tässä artiklassa on määrätty.

12 artikla

Adoptiolapsen kansalaisuus

1 Sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sen kansalainen on adoptoinut.

2 Jos adoptiosta voi aiheutua kansalaisuuden menetys, sen tulee riippua toisen kansalaisuuden olemassaolosta tai saamisesta.

13 artikla

Kielletyt rajoitukset

1 Laissa ei saa rajoittaa sellaisten lasten lukumäärää, jotka sama adoptioija voi adoptoida.

2 Henkilöltä, jolla on lapsi tai joka kykenee saamaan lapsen, ei tällä perusteella saa laissa kieltää lapsen adoptoimista.

14 artikla

Adoption purkaminen ja mitätöiminen

1 Adoptio voidaan purkaa tai mitätöidä vain toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä. Lapsen edun huomioon ottaminen on aina ensisijaisen tärkeää.

2 Adoptio voidaan purkaa vain laissa säädettyillä painavilla perusteilla ja vain ennen kuin lapsi tulee täysi-ikäiseksi.

3 Adoption mitätöimistä tulee hakea laissa säädettyssä määräajassa.

15 artikla

Tietojen pyytäminen toiselta sopimusvaltiolta

Jos tämän yleissopimuksen 4 ja 10 artiklassa tarkoitettu selvitys koskee henkilöä, joka asuu tai on asunut toisen sopimusvaltion alueella, ja henkilöstä pyydetään tietoja, kyseisen sopimusvaltion tulee viipymättä pyrkiä varmistamaan, että pyydetty tiedot annetaan. Jokaisen sopimusvaltion tulee nimetä kansallinen viranomainen, jolle tietopyynnöt osoitetaan.

16 artikla

Oikeudenkäynti vanhemmuuden vahvistamiseksi

Jos on vireillä oikeudenkäynti isyyden tai, jos sellainen menettely on olemassa, äitiyden vahvistamiseksi lapsen otaksutun biologisen isän tai

äidin vireille panemana, adoptiomenettely on, milloin se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, keskeytettävä odottamaan vanhemmuuden vahvistamista koskevan oikeudenkäynnin lopputulosta. Toimivaltaisten viranomaisten tulee toimia tällaisissa oikeudenkäynneissä joutuisasti.

17 artikla

Epäoikeutetun hyödyn kielto

Kukaan ei saa hankkia epäoikeutettua taloudellista tai muuta hyötyä lapsen adoptioon liittyvästä toiminnasta.

18 artikla

Laajempi suoja

Sopimusvaltiolla on mahdollisuus säätää adoptoidun lapsen laajemmasta suojasta.

19 artikla

Koeaika

Sopimusvaltio voi edellyttää, että lapsi on ennen adoption vahvistamista ollut adoptioijan hoidossa riittävän pitkän ajan, jotta toimivaltainen viranomainen voi kohtuudella arvioida heidän tulevaa suhdettaan siinä tapauksessa, että adoptio vahvistetaan. Lapsen edun huomioon ottaminen on tässä yhteydessä ensisijaisen tärkeää.

20 artikla

Neuvonta ja adoption jälkeiset palvelut

Viranomaisten on huolehdittava adoptioneuvonnan ja adoption jälkeisten palveluiden edistämisestä ja asianmukaisesta toteutumisesta, jotta adoptionhakijat, adoptioijat sekä adoptoidut lapset saavat tukea ja neuvontaa.

21 artikla

Koulutus

Sopimusvaltioiden on huolehdittava siitä, että adoptioasioita käsittelevillä sosiaalityöntekijöillä on asianmukainen koulutus adoptioon liittyvissä sosiaalisissa ja oikeudellisissa näkökohdissa.

22 artikla

Tiedonsaanti ja tiedon luovutus

1 Laissa voidaan säätää, että adoptio voidaan vahvistaa paljastamatta adoptioijan henkilöllisyyttä lapsen alkuperäisille sukulaisille.

2 Laissa on säädettävä, että adoptiomenettely on käytävä tai voidaan käydä suljettujen ovien takana.

3 Adoptoidulla lapsella on oikeus saada toimivaltaisilta viranomaisilta niiden hallussa olevat tiedot alkuperästään. Jos lapsen alkuperäisillä vanhemmilla on laillinen oikeus kieltäytyä paljastamasta henkilöllisyyttään, toimivaltaisen viranomaisen tulee laissa säädetyin toimivaltansa rajoissa harkita, onko tämä oikeus sivuutettava

ja heidän henkilöllisyytensä paljastettava, ottaen huomioon vallitsevat olosuhteet sekä lapsen ja hänen alkuperäisten vanhempiensa oikeudet. Adoptoidulle lapselle, joka ei ole täysi-ikäinen, voidaan antaa asianmukaista neuvontaa.

4 Adoptioijan ja adoptoidun lapsen tulee olla mahdollista saada asiakirja, joka sisältää sellaisen otteen julkisesta rekisteristä, josta ilmenee lapsen syntymäaika ja -paikka, mutta jossa ei nimenomaisesti mainita adoptiota tai paljasteta lapsen alkuperäisten vanhempien henkilöllisyyttä. Sopimusvaltio voi olla soveltamatta tätä määräystä tämän yleissopimuksen 11 artiklan 4 kappaleessa tarkoitettuihin muihin adoption muotoihin.

5 Ottaen huomioon henkilön oikeus saada tietoja omasta henkilöllisyydestään ja alkuperästään adoptiota koskevat olennaiset tiedot tulee kerätä ja säilyttää vähintään 50 vuotta siitä, kun adoptio on tullut lopulliseksi.

6 Julkisia rekistereitä tulee pitää ja niiden sisältämät tiedot joka tapauksessa toisintaa siten, että estetään niitä, joilla ei ole siihen oikeutettua intressiä, saamasta tietoa siitä, onko henkilö adoptoitu vai ei, ja, jos tämä tieto annetaan, hänen alkuperäisten vanhempiensa henkilöllisyydestä.

III OSA

Loppumääräykset

23 artikla

Yleissopimuksen vaikutukset

1 Tämä yleissopimus korvaa sopimusvaltioidensa osalta 24 päivänä huhtikuuta 1967 allekirjoittamista varten avatun lasten adoptiota koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen.

2 Tämän yleissopimuksen sopimusvaltion ja sellaisen vuoden 1967 yleissopimuksen sopimusvaltion, joka ei ole ratifioinut tätä yleissopimusta, välillä sovelletaan edelleen vuoden 1967 yleissopimuksen 14 artiklaa.

24 artikla

Allekirjoittaminen, ratifiointi ja voimaantulo

1 Tämä yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille ja sellaisille Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen valmisteluun.

2 Tämä yleissopimus ratifioidaan tai hyväksytään. Ratifiointi- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

3 Tämä yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kolme allekirjoittajavaltiota on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomiksi siten kuin tämän artiklan 2 kappaleessa määrätään.

4 Edellä 1 kappaleessa mainittujen valtioiden osalta, jotka myöhemmin ilmaisevat suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomiksi, yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kyseinen allekirjoittajavaltio on tallettanut ratifioimis- tai hyväksymiskirjansa.

25 artikla

Liittyminen

1 Tämän yleissopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan neuvoston ministerikomitea voi sopimusvaltioita kuultuaan kutsua Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion, joka ei ole osallistunut yleissopimuksen valmisteluun, liittymään tähän yleissopimukseen Euroopan neuvoston perussäännön 20 artiklan d kappaleen mukaisella enemmistöpäätöksellä sekä niiden sopimusvaltioiden edustajien yksimielisellä päätöksellä, joilla on oikeus kuulua ministerikomiteaan.

2 Yleissopimukseen liittyvän valtion osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kyseisen valtion liittymiskirja on talletettu Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

26 artikla

Alueellinen soveltaminen

1 Valtio voi tämän yleissopimuksen allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä täsmentää alueen tai alueet, joilla tätä yleissopimusta sovelletaan.

2 Sopimusvaltio voi milloin tahansa myöhemmin antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jolla tämän yleissopimuksen soveltaminen laajennetaan koskemaan muuta selityksessä mainittua aluetta, jonka kansainvälisistä suhteista kyseinen sopimusvaltio vastaa tai jonka puolesta se on toimivaltainen tekemään sitoumuksia. Tällaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut selityksen.

3 Tämän artiklan kahden edellä olevan kappaleen mukaisesti annetut selitykset voidaan peruuttaa minkä tahansa sellaisessa selityksessä mainitun alueen osalta ilmoittamalla asiasta Euroopan neuvoston pääsihteerille. Peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

27 artikla

Varaumat

1 Tähän yleissopimukseen ei saa tehdä varaumia muutoin kuin 5 artiklan 1 kappaleen b kohdan, 7 artiklan 1 kappaleen a kohdan ii alakohdan ja b kohdan sekä 22 artiklan 3 kappaleen osalta.

2 Varauma, jonka valtio tekee 1 kappaleen nojalla, tulee esittää allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä.

3 Valtio voi kokonaan tai osaksi peruuttaa 1 kappaleen nojalla tekemänsä varauksen ilmoittamalla asiasta Euroopan neuvoston pääsihteerille. Peruutus tulee voimaan, kun ilmoitus on vastaanotettu.

28 artikla

Toimivaltaisten viranomaisten ilmoittaminen

Jokaisen sopimusvaltion on ilmoitettava Euroopan neuvoston pääsihteerille sen viranomaisen nimi ja osoite, jolle 15 artiklan mukaiset tietopyynnöt voidaan osoittaa.

29 artikla

Irtisanominen

1 Sopimusvaltio voi milloin tahansa irtisanoa tämän yleissopimuksen ilmoittamalla siitä Euroopan neuvoston pääsihteerille.

2 Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

30 artikla

Ilmoitukset

Euroopan neuvoston pääsihteerin ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet tämän yleissopimuksen valmisteluun, sopimusvaltioille ja muille valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen

a allekirjoittamisista;

b ratifioimis-, hyväksymis- ja liittymiskirjojen tallettamisista;

c 24 artiklassa tarkoitetuista yleissopimuksen voimaantulopäivistä;

d 2 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista;

e 7 artiklan 2 kappaleessa ja 26 artiklan 2 ja 3 kappaleessa tarkoitetuista selityksistä;

f 27 artiklassa tarkoitetuista varauksista ja varaumien peruutuksista;

g 28 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista;

h 29 artiklassa tarkoitetuista ilmoituksista ja päivämäärästä, jolloin irtisanominen tulee voimaan;

i muista tähän yleissopimukseen liittyvistä toimenpiteistä, ilmoituksista ja tiedonannoista.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008, yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan

neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset kullekin Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle, Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet tämän yleissopimuksen valmisteluun, sekä valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen.

Yleissopimus lapsen oikeuksista

SopS 59-60/1991

20 artikla

1. Lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen.
2. Sopimusvaltiot takaavat tällaiselle lapselle vaihtoehtoisen hoidon kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.
3. Tämä hoito voi muun muassa olla sijaisperhehoito, islamin lain mukainen kafala, lapseksiotto tai tarvittaessa sijoitus sopivaan lastensuojelulaitokseen. Ratkaisua harkittaessa on asianmukaista huomiota kiinnitettävä jatkuvuuden toivottavuuteen lapsen kasvatuksessa ja lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan.

21 artikla

Sopimusvaltiot, jotka tunnustavat tai sallivat lapseksiottamisen, takaavat että kaikessa ensisijainen huomio kiinnitetään lapsen etuun ja ne:

- a) takaavat, että lapseksiottamisen voivat vahvistaa vain toimivaltaiset viranomaiset, jotka soveltuvan lainsäädännön ja menettelytapojensa mukaisesti sekä kaikkien asiaan liittyvien ja luotettavien

tietojen perusteella toteavat, että lapseksiottaminen voidaan sallia ottaen huomioon lapsen asema ja hänen suhteensa vanhempiinsa, sukulaisiinsa ja laillisiin huoltajiinsa ja että tarvittaessa asianosaiset ovat antaneet tietoisin suostumuksensa lapseksiottamiseen saatuaan asianmukaista ottolapsineuvontaa;

- b) tunnustavat, että kansainvälistä lapseksiottamista voidaan harkita vaihtoehtoisena hoitomuotona, jos lasta ei voida sijoittaa sijaisperheeseen tai ottaa lapseksi tai millään muulla sopivalla tavalla hoitaa lapsen omassa maassa;
- c) takaavat, että toiseen maahan lapseksiottettava lapsi nauttii vastaavista turvatoimista ja -tasosta kuin kansallisessa lapseksiottamisessa;
- d) ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin toimiin varmistaakseen, ettei kansainvälinen lapseksiottaminen asiattomasti hyödytä asianosaisia taloudellisesti;
- e) edistävät tämän artiklan päämääriä teemmällä tarvittaessa kahden- tai monenvälisiä sopimusjärjestelyjä tai sopimuksia ja pyrkivät siinä yhteydessä takaamaan, että toimivaltaiset viranomaiset ja toimielimet hoitavat lapsen sijoittamisen toiseen maahan.

**Sopimus avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevista
kansainvälis-yksityisoikeudellisista määräyksistä
Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken (avioliittokonventio)**

SopS 20/1931

II. Lapseksiottaminen

11 artikla

Jos jonkin sopimusvaltion kansalainen, jolla on kotipaikka jossakin näistä valtioista, tahtoo ottaa lapsekseen jonkun, jolla on kansalaisoikeus jossakin sopimusvaltiossa, on hakemus tehtävä siinä valtiossa, jossa lapseksiottajan kotipaikka on.

12 artikla

Tutkittaessa hakemusta sovelletaan jokaisessa valtiossa siellä voimassa olevaa lakia. Milloin se, jonka hakija tahtoo ottaa lapsekseen, ei ole täyttänyt kahdeksaatoista vuotta ja hänellä on kotipaikka kotimaassaan, älköön hakemukseen kuitenkaan myönnyttävä toisessa valtiossa, ellei asianomaisella kotimaan lastenhuoltoviranomaisella ole ollut tilaisuutta antaa siitä lausuntoa.

13 artikla

Hakemus sopimusvaltioiden kansalaisten välisen ottolapsisuhteen purkamisesta on, jos lap-

seksiottaminen on tapahtunut jossakin sopimusvaltiossa, otettava tutkittavaksi siinä valtiossa, jossa lapseksiottajalla on kotipaikka tai, ellei hänellä ole kotipaikkaa missään sopimusvaltiossa, jossa ottolapsen kotipaikka on.

Hakemusta tutkittaessa sovelletaan jokaisessa valtiossa siellä voimassa olevaa lakia.

22 artikla

Lainvoimainen tuomio tai hallinnollisen viranomaisen päätös, joka on jossakin sopimusvaltiossa annettu 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 19 tai 21 artiklan mukaisesti, on voimassa muissa sopimusvaltioissa ilman eri vahvistusta ja ilman, että ratkaisun oikeellisuutta tai viranomaisen toimivaltaa tutkitaan. Sama on voimassa myös, jos jossakin sopimusvaltiossa annettu lainvoimainen tuomio koskee sopimusvaltion kansalaisten kesken solmitun avioliiton mitättömyyttä tai peruutumista.

Kansalaisuuslaki

358/2003

10 §

Ottolapsi

Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on otettu ottolapseksi ja jonka ottovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suo-

men kansalaisuuden lapseksiottamisen perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin lapseksiottaminen on Suomessa pätevä

Nimilaki

694/1985

3 §

Lapseksiottaminen ja sukunimi

Kun tuomioistuin vahvistaa alaikäisen lapsen lapseksiottamisen, lapsi saa ottovanhempansa sukunimen tai ottovanhempiensa yhteisen sukunimen. Jos ottovanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä, lapsi saa sen vanhemman sukunimen, jonka ottovanhemmat ilmoittavat tuomioistuimelle lapsen sukunimeksi. Jos ottovanhemmilla on yhteisessä huollossa yhteinen alaikäinen lapsi, ottolapsi saa kuitenkin sen sukunimen, joka tällä lapsella on.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, tuomioistuin voi kuitenkin päättää, että lapsi säilyttää oman sukunimensä, jos tätä on lapsen iän, ottovanhempien esittämän toivomuksen tai muiden seikkojen perusteella pidettävä lapsen edun mukaisena. Sukunimi, jonka lapsi on säi-

lyttänyt, ei siirry hänen sisarukselleen 1 momentin tai 2 §:n 2 momentin nojalla.

Jos vieraassa valtiossa tapahtuneen lapseksiottamisen johdosta alaikäisen lapsen sukunimeksi on kyseisessä valtiossa vahvistettu tai merkitty muu sukunimi kuin minkä hän olisi 1 momentin mukaan saanut, ottovanhemmat voivat sopia lapsen sukunimen muuttamisesta siten, että lapsi saa ottovanhempien yhteisen sukunimen, tai, jos ottovanhemmilla ei ole yhteistä sukunimeä, siten että lapsi saa jommankumman ottovanhemman sukunimen. Jos ottovanhemmilla on yhteisessä huollossa yhteinen alaikäinen lapsi, ottolapsi voi kuitenkin saada vain sen sukunimen, joka tällä lapsella on. Ottolapsen sukunimi voidaan tämän momentin perusteella muuttaa ainoastaan kerran. (11.6.1993/485)

SANASTOA

Adoptioneuvonta	Kunnan järjestämismvastuulle kuuluva sosiaalipalvelu. Adoptioneuvonta on pakollinen kaikissa alle 18-vuotiaita koskevissa adoptioissa. Adoptioneuvontaa voivat antaa kuntien sosiaalihuollon toimielimet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet siihen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) luvan.
Adoptiotoimisto	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) luvan saanut adoptioneuvontaa antava adoptiotoimisto. Pelastakaa Lapset ry on tällä hetkellä ainoa luvan saanut adoptiotoimisto.
Avohuollon sijoitus	Vanhempien suostumukseen perustuva, lyhytaikainen ja suunnitelmallinen sijoitus, josta päätöksen tekee kunnan sosiaalihuollon johdettava viranomainen
Huostaanotto	Lastensuojelutyön viimesijaisiin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanotto voidaan kuitenkin toteuttaa vain, jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanoton myötä sosiaaliviranomaiset ottavat vastuun lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta. Vanhemmat säilyvät lapsen huoltajina. Huostaanotto voidaan purkaa, mikäli huostaanoton edellytykset eivät enää täyty. Huostaanotto voi perustua vanhempien tahtoon tai olla tahdonvastainen.
Kansainvälinen adoptiopalvelu	Kansainvälisissä adoptioissa toimiva sosiaalihuollon toimielin tai yhteisö, joka on saanut adoptiolautakunnan luvan tähän toimintaan. Adoptiopalvelun tehtävänä on mm. avustaa adoptionhakijaa adoptioon liittyvissä toimenpiteissä ja valvoa lapsen etua adoptioon liittyvissä kysymyksissä. Kansainvälisen adoptiopalvelunantajan tehtäviin kuuluu lapsen ulkomailta Suomeen välittämiseen liittyvät asiat. Kansainväliset adoptiot tulee lähtökohtaisesti aina toteuttaa palvelunantajan välityksellä. Kansainvälisen adoptiopalvelun antajia toimii Suomessa tällä hetkellä kolme: Pelastakaa Lapset ry, Interperdia ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveislautakunta.
Kohdema	Maa, jonka kanssa suomalainen adoptiopalvelunantaja tekee yhteistyötä ja josta adoptoidaan lapsia Suomeen.
Kotiselvitys	Adoptiolain 30§:n tarkoittama selvitys adoptioneuvonnan antamisesta. Selvityksestä tulee ilmetä tarvittavassa laajuudessa mm. adoptionhakijan motiivit, terveydentila, perhesuhteet ja muu sosiaalinen ympäristö sekä taloudellinen tilanne.
Lapsen aikaisemmat vanhemmat	Lapsen juridiset vanhemmat ennen adoptiota
Lapsen alkuperävaltio	Maa, josta lapsi on adoptoitu

Palvelunantaja	Toimielin, joka antaa kansainvälistä adoptiopalvelua. Ks. Kansainvälinen adoptiopalvelu
Perheen sisäinen adoptio	Tilanne, jossa aviopuoliso adoptoi puolisonsa lapsen tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva henkilö adoptoi parisuhteen toisen osapuolen lapsen.
Syntymävanhemmat	Lapsen biologiset vanhemmat
Ulkomainen palvelunantaja	Ulkomailla oleva toimielin /taho, jonka kanssa suomalainen palvelunantaja toimii yhteistyössä. Adoptiolautakunta myöntää suomalaisille palvelunantajille toimiluvat toimia ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Ainoastaan niistä maista voi adoptoida palvelunantajan välityksellä, joiden kanssa suomalaisella palvelunantajalla on lupa toimia yhteistyössä.
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto